

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1969

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΑΚΟΥ
218

Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 702

Περί του ώρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντας υπ' όψει α) τὸν ἄρθρον 12 τοῦ Α. Ν. 129/1967 «περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως κ.λ.π.», β) τὰς ὑπ' ἀριθ. 51, 66, 96, 102 ἔτους 1968 καὶ 18, 22, 30, 34, 36 ἔτους 1969 πράξεις τοῦ Ἀνωτάτου Γνωμοδουτικοῦ Συμβουλίου Ἐκπαιδεύσεως (Α.Γ.Σ.Ε.) καὶ γ) τὴν ὑπ' ἀριθ. 758/69 γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατίας, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργοῦ, ἀπερσιώσαμεν καὶ διατάσσομεν: Τὸ ὄρολόγιον καὶ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν μαθημάτων ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολεῖῳ καθορίζεται ἀπὸ τοῦ ἐπομένου σχολικοῦ ἔτους 1969—1970 ὡς ἐξῆς:

Ἄρθρον 1.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Σκοπὸς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου εἶναι:

α) Νὰ ἐνσταλάξῃ καὶ ἐμπεδώσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ

Ἄρθρον 2.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΩΡΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Α'. 1/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Β'. 2/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α/α	Μαθήματα	Ἦραι διδ/λας κατὰ τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά	2	2	2	2	3	3
		2	2	2	2	2	2
2.	Ἑλληνικὴ γλῶσσα	6	6	6	6	7	7
		2	2	2	2	2	2
3.	Ἱστορία	-	2	2	2	2	2
		-	2	2	2	2	2
4.	Σπουδὴ τοῦ περιβάλλοντος	4	-	-	-	-	-
		2	-	-	-	-	-
5.	Φυσικὰ καὶ Χημεία μετὰ στοιχείων ὑγιεινῆς	-	2	4	4	5	5
		-	2	2	2	2	2
6.	Γεωγραφία	-	2	2	2	2	2
		-	2	2	2	2	2
7.	Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία	2	2	3	3	3	3
		2	2	2	2	2	2
8.	Ἄγωγι τοῦ πολίτου	-	-	-	-	1	1
		-	-	-	-	2	2
9.	Τεχνικὰ	Σιωπηρὰ ἐργασία					
		2	2	3	3	3	3
10.	Μουσικὴ	2	2	2	2	3	3
		4	4	4	4	4	4
11.	Γυμναστικὴ	2	2	2	2	2	2
		4	4	4	4	4	4
	Ἦραι διδασκαλίας ἐν ὄλιῳ	36 1/2					

α/α	Μαθήματα	Ἦραι διδ/λας κατὰ τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά	2	2	2	2	3	3
		2	2	2	2	2	2
2.	Ἑλληνικὴ γλῶσσα	6	6	7	8	8	8
3.	Ἱστορία	-	2	2	2	2	2
		-	2	2	2	2	2
4.	Σπουδὴ τοῦ περιβάλλοντος	5	-	-	-	-	-
		2	-	-	-	-	-
5.	Φυσικὰ καὶ Χημεία μετὰ στοιχείων ὑγιεινῆς	-	2	2	2	5	5
		-	2	2	2	2	2
6.	Γεωγραφία	-	2	2	2	2	2
		-	2	2	2	2	2
7.	Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία	3	3	3	3	3	3
		2	2	2	2	2	2
8.	Ἄγωγι τοῦ πολίτου	-	-	-	-	1	1
		-	-	-	-	2	2
9.	Τεχνικὰ	Σιωπηρὰ ἐργασία					
		3	3	3	3	3	3
10.	Μουσικὴ	3	3	3	3	3	3
		2	2	2	2	2	2
11.	Γυμναστικὴ	3	3	3	3	3	3
		2	2	2	2	2	2
	Ἦραι διδ/λας κατὰ τμήματα	36 3/4					

Γ'. 3/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α/α	Μαθήματα	Ώραι διδ/λας κατά τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά			2		3	
2.	Ελληνική γλώσσα	8	8	$\frac{9}{2}$	$\frac{9}{2}$	9	
3.	Ιστορία	-		2		2	
4.	Σπουδή του περιβάλλοντος	3		-		-	
5.	Φυσικά και Χημεία μετά στοιχείων ύγεινης	-		3		4	
6.	Γεωγραφία	-		2		2	
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	3	3	$\frac{5}{2}$	$\frac{5}{2}$
8.	Αγωγή του πολίτου	-		-		1	
9.	Τεχνικά	$\frac{6}{2}$		4		8	
10.	Μουσική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	
11.	Γυμναστική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	
Ώραι διδ/λας κατά τμήματα		30		32		38	

Δ'. 4/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α/α	Μαθήματα	Ώραι διδ/λας κατά τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά			2	2	3	
2.	Ελληνική γλώσσα	8	8	9	10	9	
3.	Ιστορία	-		2	2	2	
4.	Σπουδή του περιβάλλοντος	3		-		-	
5.	Φυσικά και Χημεία μετά στοιχείων ύγεινης	-		3	3	4	
6.	Γεωγραφία	-		3	3	2	
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	3	3	$\frac{5}{2}$	$\frac{5}{2}$
8.	Αγωγή του πολίτου	-		-		1	
9.	Τεχνικά	$\frac{6}{2}$		4	4	3	
10.	Μουσική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	
11.	Γυμναστική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	
Ώραι διδ/λας εν όλω		30		30	31	33	33

Ε'. 5/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α/α	Μαθήματα	Ώραι διδ/λας κατά τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά			2	2	3	3
2.	Ελληνική γλώσσα	8	8	9	10	9	9
3.	Ιστορία	-		2	2	2	2
4.	Σπουδή του περιβάλλοντος	3		-		-	-
5.	Φυσικά και Χημεία μετά στοιχείων ύγεινης	-		3	3	4	4
6.	Γεωγραφία	-		3	3	2	2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	3	3	5	5
8.	Αγωγή του Πολίτου	-		-		-	1
9.	Τεχνικά	$\frac{6}{2}$		4	4	4	3
10.	Μουσική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$
11.	Γυμναστική	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$
Ώραι διδ/λας εν όλω		30		30	30	31	33

ΣΤ'. 6/ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α/α	Μαθήματα	Ώραι διδ/λας κατά τάξεις					
		Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
1.	Θρησκευτικά			2	2	2	3
2.	Ελληνική γλώσσα	9	9	10	10	9	9
3.	Ιστορία	-		2	2	2	2
4.	Σπουδή του περιβάλλοντος	4	6	-	-	-	-
5.	Φυσικά και Χημεία μετά στοιχείων ύγεινης	-		3	3	4	4
6.	Γεωγραφία	-		3	3	2	2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	3	3	4	4	5	5
8.	Αγωγή του πολίτου	-		-		-	1
9.	Τεχνικά	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	4	4	4	3
10.	Μουσική	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$
11.	Γυμναστική	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$
Ώραι διδ/λας εν όλω		24	26	32	32	33	33

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς :

Τὰ ἡμέωρα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας θὰ διατίθενται ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τὴν προφορὰν τοῦ νέου, αἱ δὲ λοιπαὶ διδασκτικαὶ ἐργασίαι πρὸς ἐμπέδωσιν (λόγους προβλημάτων καὶ ἀσκήσεων) θὰ ἐκτελούνται κατὰ τὸν χρόνον τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν.

Ὁ Διευθυντὸς τοῦ πολυθεσίου σχολείου, βεβαρημένος καὶ μὴ διαιρητικὰ καθήκοντα, δέον νὰ διδάσκη 28—30 ὥρας ἐβδομαδιαίως. Τὰς ὑπολοίπους ὥρας διδασκτικὰς ἐν τῇ τάξει τοῦ ἀναλαμβάνοντος οἱ διδάσκοντες εἰς τὰς Α', Β', Γ' καὶ Δ' τάξεις, ἐρ' ὅσον αἱ ὄροι διδασκαλίας εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς εἶναι ἐπιγνώριαι τῶν 32.

Αἱ προμελετηθεῖσαι ὄροι σχολικῆς ἐργασίας θὰ διατίθενται διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια ἀπαίτιον μερίζουσι πνευματικὴν προσκόθειον, αἱ δὲ ἀπομνημονιατικαὶ ὄροι πρέπει νὰ διατίθενται διὰ τὴν Γραμματικὴν, τὴν Μουσικὴν, τὰ Τεχνικὰ καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Ἄρθρον 3.

I. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
Α' ΚΑΙ Β' ΤΑΞΕΩΝ

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1. Σκοπός :

Διαφέρει οὗτος ἀπὸ τῆς αἰτίας εἰς τὰς τάξεις. Γενικὸς ὅμως σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς ἰκανοὺς νὰ ἐκφράζωνται γραπτῶς καὶ προφορικῶς, ὅσον τὸ δυνατόν σαφέστερον, συντομώτερον καὶ παραστατικώτερον, τὰ διανοητικὰ καὶ τὰ συναισθησιακὰ τῶν καὶ νὰ κατανοῦν ἐπιμελῶς, καὶ καλῶς τὰ προφορικὰ καὶ γραπτὰ διανοητικὰ τῶν ἄλλων.

Πρὸς τοῦτους σκοποὺς τοῦ μαθήματος τούτου εἶναι νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς προεδευτικῶς ἐγχεραστῆς τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας, ὅπως δὲ βελτιώσῃ καὶ καλλιεργήσῃ τὴν φιλομαγείαν, ὅστε καὶ μετὰ τὴν ἀφοσιώσιν τῶν ἐκ τῆς Δημοτικῆς Σχολείου νὰ συνηθίσουν οὗτοι τὴν ἀνάγνωσιν ὀφελίμων βιβλίων.

2. Διδακτέα ὕλη :

Α' ΤΑΞΙΣ

1. Ἀνάγνωσις καὶ Γραφή.

α) Ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν :

Θὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπόκτησιν πλήρους τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος, συνισταμένης εἰς τὴν ἐπιγῆρ καὶ μετὰ φωνητικῶν ἀνάγνωσιν ὁπλῶν καὶ ἀναλόγων πρὸς τὰς πνευματικὰς τῶν μαθητῶν δυνάμεις ἀναγνωστικῶν καίμωνων καὶ εἰς τὴν κατανοήσιν καὶ ἀπόδοσιν αὐτῶν.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς :

Ὡς ἀρετήρια διὰ τὴν διδασκαλίαν θὰ χρησιμοποιῶνται αἱ πινακίδες τοῦ ἱγνακίου τῆς Ἀλφάβητου, συγχετιζόμεναι, εἰ δυνατόν, πρὸς σχετικὰ εἰσώματα τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς κατ' ἐποικταίαν γνώσεις αὐτῶν ἐκ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, ἡ διειργουσαί, κατὰ τινὰ τρόπον, τὸ διαφέρειον αὐτῶν εἰς τὴν προσκόθειον ἀδιδάκτων συνδέσους ἤχων, σχημάτων, κινήσεων καὶ νοσημάτων, ὅταν δὲν ἀναλοφῶνται ἡ ἐνιαία διδασκαλία.

Ὡς ἀρετήρια δύναται ἀκόμη νὰ χρησιμοποιῶνται λέξεις καὶ μίαι ἡ περισσοτέρας φράσεις, λαμβανόμεναι ἐκ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Ἄλλ' εἰς τὴν περιπτῶσιν ἐνεργήσεως τῆς ἀναγνώσεως εἰς τὴν Ἑνωσίαν Διδακτικῶν, πρέπει μίαι τὸ ὑπόλοιπον ὥρα καθ' ἑκάστην νὰ ἀφοσιώται εἰς τὰς εἰδικὰς ἀσκήσεις τοῦ μαθήματος αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὴν Ὀλίγην μέθοδον ἀναγνωρίζεται σήμερον ἡ ἀνάγκη συστηματικῶν ἀσκήσεων ἀναλώσεως.

Αἱ προφορικὲ ἀναλύσεις τῶν προτάσεων εἰς λέξεις, τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς καὶ τῶν συλλαβῶν εἰς γράμματα διευκολύνουσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν συνειδητὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀπὸ μνήμης γραφήν.

Εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ καίμωρα περιλαμβάνονται καὶ παιδικὰ μικρὰ ποιήματα, ἡ ἀπομνημονεύματα τῶν ὁπίων δέον νὰ ἐπιδιώκονται μετὰ προσηχῆς καὶ ἀνευ καταναγκασμοῦ.

β) Ὡς πρὸς τὴν γραφήν :

Διὰ τὴν γραφήν κατάλληλον προσηχῆσιν ἀποτελοῦν αἱ ποικιλίαι ἱγνακίου καὶ κατασκευαί. Δέον νὰ προτιμῶνται ἡ μορφή τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου, ἀπομνημονεύμενη, κατὰ τὸ δυνατόν, τῆς πολυμορφίας.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς :

1. Ἡ χρῆσις μελάνης δέον συνιστάται. Ἐπίμονος καὶ συνεχῆ δέον νὰ εἶναι ἡ προσκόθειον τοῦ Διδακτικοῦ, ὅπως πάντα τὰ γραπτὰ τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν πίνακα καὶ τὰ τετράδια, εἶναι καθαρά, μὴ ἱσομυγίθη, καλλιγραφικὰ καὶ εὐανάγνωστα γράμματα. Ἐπίμονος ἐξ ἀρχῆς εἰς κατογραφίαν, δυσκόλως ἀποβάλλεται ἀργότερον.

2. Ἐκφραστικαὶ Γλωσσικαὶ Ἀσκήσεις καὶ Ἀνακοινώσεις.

Σκοπὸς τῶν ἐκφραστικῶν γλωσσικῶν ἀσκήσεων καὶ ἀνακοινώσεων εἶναι ἡ τελεία χρῆσις τῆς μητρικῆς γλώσσας. Αὕτη δέον νὰ ἐπιδιώκεται διὰ τῆς ὀρθῆς χρῆσεως τῆς μητρικῆς γλώσσας ὑπὸ τε τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκόμενων κατὰ τὴν διδασκαλίαν ὅλων τῶν μαθημάτων, κατὰ πᾶσαν ἐν τῷ σχολεῖῳ ἀπασχόλησιν, κατὰ τὴν διήγησιν καὶ ἀναδηγησιν παραμυθίων, τὴν ἀπαγγελσίαν μικρῶν ποιημάτων, ὁμημάτων καὶ προσηχῶν, τὰς ἀναπαράστασις, τὰς ποικιλίας καθημερινὰς ἀνακοινώσεως καὶ συζητήσεως καὶ γενικῶς κατὰ πᾶσαν ἐκδηλώσιν τοῦ σχολικοῦ βίου.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς :

Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν σχολικὴν ἐργασίαν προσηχῆσιν αὐτοῦ γλωσσικῶς, ὅταν δίδεται ἡ δέουσα προσοχὴ εἰς τὴν ὀρθὴν προφορὰν καὶ τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων, εἰς τὴν χρῆσιν περιεκτικῶν μικρῶν προτάσεων καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς ἀτελοῦς τῶν μαθητῶν ἐκφράσεως. Οἱ μαθηταὶ δέον ν' ἀπαντοῦν δι' ὁλοκλήρου προτάσεων, ἀπομνημονεύμενων καὶ μονολεκτικῶν ἀπαντήσεων.

Μὲ ἀρετήρια τὴν μητρικὴν γλῶσσαν θὰ καταβάλλεται προσκόθειον ἀποδοχῆς ἔξωθεν λέξεων καὶ ἰδιωματισμῶν, διορθώσεως τῆς τυχῶν τραχείας προφορᾶς τῶν μαθητῶν, αὐτῆσεως τοῦ γλωσσικοῦ αὐτῶν φησαυροῦ καὶ ἀποκτήσεως σταθερᾶς γλωσσικῆς δομῆς.

Ἀπαιτεῖται μόνον προσοχὴ, ὅπως τὰ παραμυθία μὴ διειργουσι ὑπερβολικῶς τὴν φαντασίαν, ἀποκλείονται δὲ τὰ περιεχόμενα φρικτὰς σκηναί, τρομακτικὰ γεγονότα καὶ κακὰ πράξεις καὶ προκαλοῦνται τὴν φόβον. Δέον ἀπεναντίας νὰ καλλιεργῆται δι' αὐτῶν τὸ ἠθικόν, τὸ θρησκευτικόν, τὸ κοινωνικόν καὶ πᾶν εὐγενὲς συναίσθημα. Ἐπίσης δέον τὰ παραμυθία νὰ εἶναι κατανοητὰ, ἡ δὲ διήγησις τοῦ Διδακτικοῦ ν' ἀποτελῇ ὑπόδειγμα ἀπλής, ὀραίας, ὀρθῆς καὶ παραστατικῆς ἐκφράσεως.

Ἐπίσης δέον ὁ διδάσκαλος νὰ ἔχη ὑπ' ὄφθαλμον, ὅτι ἡ διὰ τῶν ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων ἀγωγή τοῦ λόγου περιλαμβάνεται καὶ τὸν ἐπίσημον εἰς πολιτισμὴν συζήτησιν.

Ἡ τήρησις τετραδίων «Ἡμερολογίου» ἀποτελεῖ προσκόθειον ἐκδόσεων.

3. Γραμματικαὶ καὶ Ὀρθογραφικαὶ Ἀσκήσεις.

1. Ἀναλύσεις λέξεων εἰς συλλαβὰς καὶ συλλαβῶν εἰς φθόγγους. Σύνθεσις φθόγγων εἰς συλλαβὰς καὶ συλλαβῶν εἰς λέξεις.

2. Διάκρισις τῶν λέξεων ἐν τῇ προτάσει.

3. Ἐννοια προτάσεως καὶ λέξεως. Διάκρισις τελείας καὶ ἀτελοῦς προτάσεως.

4. Διάκρισις τῶν γραμμάτων εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα. Χρῆσις τῶν τελειῶν.

5. Αἱ διόρθωσις.

6. Ὀνομαστὰ συλλαβῶν. Διάκρισις τοιζομένης συλλαβῆς.

7. Διάκρισις ὁμοίων φωνηέντων καὶ φθόγγων.

8. Τόνοι καὶ κνεύματα.

9. Θέσις τόνου και πνεύματος επί διεθόδων.
10. Χρήσις κεφαλαίων γραμμάτων εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης προτάσεως καὶ εἰς τὰ κῆρυκα ὀνόματα.
11. Τὰ κυριώτερα σμῆμαί στίξεως.
12. Τονισμός προκαρληγούσης.
13. Τονισμός ἐραχθείας συλλαβῆς, περιεχοῦσας τὸ ε ἢ τὸ ο.
14. Ἄνωτα λέξεις δ, η, θ, ι.
15. Εἰς ποίας λέξεις τίθεται πνεῦμα.

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ ε ι ς :

Ἡ ὀρθογραφικὴ ἀσκήσις τῶν μαθητῶν προϋποθέτει τὸν ἐκ μέρους αὐτῶν σχηματισμὸν ἀπλῶν νῦνων γραμματικῶν ἐνοσίων. Ἄλλ' ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ διδασκαλίᾳ τῆς Γραμματικῆς καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἐπιμόρφσις ἐνὶν γραμματικῶν κανόνων καὶ φαινομένων ἀπαιτεῖται οὐχὶ τόσο εἰς τὴν συνειδητὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀποιδόγησιν τῶν φαινομένων τούτων, ὅσον εἰς τὴν ὀπτικὴν ἐπιχειρίωσιν καὶ πρὸ παντός εἰς τὴν ἀκουστικὴν καὶ γλωσσικὴν μηχανοποίησιν τῶν σχετικῶν μεταβολῶν καὶ μεταπτώσεων τῶν κλιτῶν λέξεων (κλίσις ὀνομάτων καὶ ρημάτων κ.τ.λ.).

Ἐξ ἄλλου ἡ καθ' ὀνοκένοντος κύκλος διδασκαλίᾳ τῆς Γραμματικῆς εἰς ἑλὰς τὰς τάξεις τοῦ Δημοσίου Σχολείου διευκολύνει διὰ τῶν ἐπαναλήψεων καὶ τῶν ἀσκήσεων τὴν ἐκμάθησιν τῶν σπουδαιότερων γραμματικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν κανόνων.

Ἡ καθημερινὴ ἀντιγραφή ὁλοκληρῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου ἐκάστης πινακίδος τοῦ πρώτου μέρους τοῦ Ἀλφαριθμητικοῦ καὶ ἀργότερον 6—8 στίχων ἐκ τῶν πινακίδων τοῦ δευτέρου μέρους, ὡς καὶ ἡ καθ' ἐπαναληθινὴ γραφὴ βασικῶν λέξεων τοῦ λεξιλογίου τῶν μαθητῶν τῆς Ἀγρ. τάξεως, συντελοῦν εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν ὀρθογραφικὴν ἀσκήσιν.

Β' ΤΑΞΙΣ

1. Ἀνάγνωσις καὶ Γραφή.

Ἡ περαιτέρω ἀσκήσις εἰς τὴν μετ' εὐχερείας καὶ φυσικότητος ἀνάγνωσιν μικρῶν ἀναγνωστικῶν ἐνοσίων ἐκ τοῦ ἐγκρημινοῦ Ἀναγνωστικοῦ, τὴν κατανοῆσιν καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ λύσιν ἀποδίδων αὐτῶν. Ἡ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἀνάγνωσις καταλλήλων καὶ ἐνδιαφερόντων κειμένων ἐξ ἑλλων βιβλίων δὲν ἀποκλείεται.

Ἀπομνημόνευσις μικρῶν παιδικῶν ποιημάτων καὶ ἐδισμῶς εἰς τὴν καλὴν ἀπαγγελίαν. Ἐδισμῶς εἰς τὴν χρῆσιν τῶν σημείων στίξεως.

Συγχετισμός τῶν ἀναγνωστικῶν κειμένων μετὰ τὰς λοιπὰς ἐν τῷ Σχολείῳ ἀσχολίας τῶν μαθητῶν καὶ τὰ διάφορα εἰσώματα αὐτῶν.

Φροντιστὸς τέλος καὶ ἐπιμέλεια δέον μετὰ χαρακτηρισμῶν πάντα τὰ γραπτὰ καὶ τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης.

2. Γραμματικὴ καὶ Ὀρθογραφικαὶ Ἀσκήσεις.

1. Ἐπανάληψις εἰς πᾶσαν διδομένην εὐκαιρίαν τῶν διδασκόμενων εἰς τὴν Ἀγρ. τάξιν.
2. Διάρκισις κυρίων ὀνομάτων προσώπων, τόπων, ποταμῶν κ.τ.λ.
3. Ἐμπειρικῶς ἢ ἐννοια ρημάτων, ἄρθρων, οὐσιαστικοῦ καὶ ἐπιθέτου, ἀποφωγομένης τῆς ἀπομνημονεύσεως ὀρισμῶν.
4. Διάρκισις ὁμοίων διεθόδων καὶ μὴ (αυ, ἀφ, ἠθ, ἠμ, κ.ο.κ.).
5. Ὀνομασία λέξεων ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν (μονοσύλλαβοι κ.ο.κ.).
6. Δασεία εἰς τὰς ἀρχόμενας ἀπὸ υ λέξεις.
7. Καταγραφή τῶν σπουδαιότερων δασυνομένων λέξεων, τῶν ἀπαντωνῶν εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν κειμένων.
8. Κλίσις προφορικῆ — μηχανικῆ ρημάτων ἐνεργητικῆς φωνῆς εἰς τὸν ἐνεστώτα, προτασομένης τῆς ἀντιστοίχου προσηπτικῆς ἀνωθυμίας.
9. Τονισμός ληγούσας ρημάτων.
10. Τονισμός μακρὰς παραληγούσης.
11. Ὀρθογραφία καταλήψεων ἐνεστώτος ἄνω κανόνων.

13. Προφορικῆ — μηχανικῆ κλίσις εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν γενικήν καὶ τὴν αἰτιατικὴν ἀπλῶν ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων.

14. Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήψεων τῶν ὀνομάτων.

15. Ἐμπειρικὴ διάρκισις τῶν συνθηθετέρων ἀπλῶν μερῶν τοῦ λόγου.

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ ε ι ς :

Ἡ κλίσις ὀνομάτων καὶ ρημάτων, ἀποβλέπουσα κυρίως εἰς τὴν ἐκμάθησιν αὐτῶν κατὰ τῶν μὴν μηχανικῶν ἀκουστικῶς καὶ ὀπτικῶς, θὰ γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ κλειστόν, διὰ ζώσης, μὴ ἀποκλειομένης καὶ τῆς γραπτῆς ἀσκήσεως. Ἐπιβάλλεται ὅμως νὰ περιορίζεται εἰς ὀνόματα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ τῆς πρώτης κλίσεως καὶ ἀρσενικὰ καὶ ὀδότερα τῆς δευτέρας, ἀποφωγομένων τῶν ὀνομάτων, τὰ ὅποια ἔχουν διαφορετικῶς τύπους εἰς τὴν καθαρῶσαν, πρὸς ἀποφυγὴν μαλλοντικῆς συγχύσεως τῶν μαθητῶν ἐκ τῶν πλειοψηφῶν κ.τ.λ. Οὕτω δ' ἀποφωγεῖται π.χ. ἡ γραπτὴ τούλαχιστον κλίσις ὀνομάτων θηλυκῶν, ἔχοντων τὸ α τῆς καταλήψεως μὴ καθαρῶν.

3. Ἐκφραστικαὶ Γλωσσικαὶ Ἀσκήσεις καὶ Ἀνακινῶσεις (Λεκτικαὶ Ἀσκήσεις).

Ἰσχυρὸν ὄσα ἀναγράφονται διὰ τὰς ἐκφραστικὰς γλωσσικὰς ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν τῆς Ἀγρ. τάξεως. Αἱ ποικίλαι, μικροπερίοδοι, περιεκτικαὶ καὶ εἰς συγκεκριμένους ἀνθρωπίνους ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις, ἢ ἰδιότητας ἀντικειμένων ἀναφερόμεναι γραπτὰ ἔργασια, ἢ προφορικὰ περιγραφὰ, ἢ ἀπόδοσις τῆς ἐνόιας τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου, ἢ ἀναδηγήσεις μῦθων, αἱ ἀνακινῶσες, ἢ ἀπαγγελλία ποιημάτων, αἱ δι' ὁλοκληρῶν προτάσεων διατυπούμεναι σκέψεις καὶ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν καθ' ἑλὰς τὰς φάσεις τῆς ἐν γένει γλωσσικῆς ἐργασίας, αἱ καθημερινὰ ἀνακινῶσες αὐτῶν καὶ, ὅπως ἰδιαιτέρως, ἡ σαφήνεια, ἢ ἀπλότης, ἢ συντομία, ἢ περιεκτικότης καὶ τὸ μικροπερίοδον τοῦ λόγου τοῦ διδασκαλοῦ ἀποτιλοῦν ἄριστα μέσα γλωσσικῆς τῶν μαθητῶν καλλιέργειας.

Ἐξωσμός εἰς τὴν μετὰ κοσμιότητος, κειθαρχίας καὶ τάξεως αὐτήτης.

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ ε ι ς :

Δὲν θὰ καθιερωθῆ γραφὴ ἐκθέσεων εἰς τακτὰς ὥρας, ὡς ἴδιον μάθημα. Συνεχῆς ὅμως καὶ ἀδιάλειπτος θὰ εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς ὀρθῆς διατυπώσεως γραπτῶς καὶ προφορικῶς τῶν διανομητῶν τῶν μαθητῶν καὶ ὑπὸ ἐποφὴν περιεκτικότητος, κυριολέξιαι καὶ σαφήνεια καὶ ὑπὸ τοιαύτην ὀρθογραφίαν καὶ συντάξεως.

Ἡ γραφὴ ἐν τούτοις εἰς τετράτις ἡμέρας τοῦ ἡμερολογίου τῶν ἐξ ὀμαδικῶν κυρίως ἐνοσίων τῶν μαθητῶν δημοθυμῶν ἐνεργητικῶν ἐντυπώσεων καὶ αἱ σύντομοι περιγραφὰ διαφόρων ἀντικειμένων, γεγονότων κ.τ.λ. εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῶν ὡς ἐν προσηπτικῶν ἐκθέσεων.

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κατευθύνῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν σκέψιν τῶν μαθητῶν ἐπὶ τὰ ὀσιώδη σημεῖα τῆς ἐνότιας, ἢ ὀσίου θ' ἀποτελήσῃ τὴν κηρὴν τῆς γραπτῆς ἐργασίας — ἐκθέσεως — ὡστε οὔτε εἰς τυπικὴν ἐπαναλήψιν τῶν αὐτῶν πραγμάτων (σημῶθηκα, πλῆθηκα, ἔκαμα τὸ σταυρὸν μου κ.τ.λ.), οὔτε εἰς συγκεκριμένους ἀπομνημονεύσεως ἀπὸ κενῶν ὀριολογίας καὶ προδῶντων. Αἱ γραπτὰ αὐταῖ ἐργασια, σύντομοι, ἢ μικροπερίοδοι καὶ σαφῆς, δὲν ἔχουν ὡς σκοπὸν ἀπλῶς τὴν ἐπιποτικέυσιν τῶν συναισθημάτων ἢ τὸν πλοισμὸν τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν, ἀτινα ἐπιτυγχάνονται μετὰ τὰς πάσης ῥύσεως ἀσχολίας αὐτῶν ἐν τῷ Σχολείῳ, ἀλλὰ κυρίως τὴν γλωσσικὴν καλλιέργειαν τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἐκθεσις εἶναι μὲν ὁ καθρέπτης τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου καὶ πρὸ παντός τῶν γνώσεων τοῦ μαθητῆ, δὲν διευρύνει ὅμως, αὐτὴ καθ' αὐτήν, τὸν γλωσσικὸν κύκλον αὐτοῦ.

Β'. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

1. Σ κ ο π ρ :

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἀριθμητικῆς σκοπὸν ἔχει τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατανοήσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν σχηματίζονται οὗτοι, τὴν ἀσφαλῆ κτήσιν τῶν ἀναγκαίων γνώσεων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παρούσων ἀγνοουμένων εἰς τὴν πρακτικὴν βίον προβλημάτων, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἀνεπίπτων τῆς ἰκανότητος τοῦ διανοεῖσθαι κατ' αὐστηρὰν λογικὴν ἀκολουθίαν καὶ ἀναγκαιότητα.

Σ η μ ε λ ῶ σ ε ι ς :

Εἰς τὰς μικρὰς τάξεις προέχει ἡ αἰσθητικοποίησις τῶν ἀριθμῶν, ἡ ἐπαγωγικὴ καὶ διὰ παραδειγματικῶν μεθόδων καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις διδασκαλίας νέου λογισμοῦ ἡ ἀποφυγὴ πρῶτον μηχανικῶν ἐφαρμογῶν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω τάξεις καὶ εἰς ἄς περιπτώσεις ἔχει προηγήσθαι διδασκαλίαν ὁμοίων ἢ συγγενῶν λογισμῶν, σκόπιμος κρίνεται καὶ ἡ παραγωγικὴ μέθοδος.

2. Δ ι δ α κ τ ἔ α ὕ λ η :

Α' ΤΑΞΙΣ

Μέσα αἰσθητικοποίησις ὡς: Τὸ ἀριθμητήριον, τὰ δακτυλά τῶν χειρῶν καὶ διάφορα εὐχρηστὰ ἀντικείμενα (Συλάρια, χάλικες, ὄστρια κ.τ.λ.), ἀποκλεισμένων τῶν πολυπλόκων μηχανικῶν καὶ ἐγχρόμων ἐποπτικῶν μέσων, τῶν ἐφαλκτικῶν τῶν προσοχῆν τῶν μαθητῶν, λόγῳ τῆς ἐντυπωσιακῆς τῶν κατασκευῆς.

1. Αἰσθητικοποίησις καὶ γραφὴ τῶν ἀριθμῶν 0—5 κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα τὴν γένεσιν τοῦ ἐπομένου διὰ τῆς πρόσθεσις μίαις μονάδας. Ἀριθμητικὴ ἄνοιουσα καὶ κατωτέρα ἀνὰ 1, μὲ ἐκμάθησιν καὶ γραφῆν τῶν συμβόλων προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις. Γένεσις τῶν ἀριθμῶν 1 ἕως 5 μὲ ἄλλω τῶν συνδυασμῶν προσθετικῶν $(1+1=2, 2-1=1, 2+1=3, 1+2=3, 3-1=2, 3-2=1, 3-3=0 \text{ κ.ο.κ.})$.

2. Αἰσθητικοποίησις καὶ γραφὴ τῶν ἀριθμῶν 6—10. Γένεσις τῶν ἀριθμῶν 6—10, ὡς καὶ ἀνωτέρω. Ἀριθμητικὴ ἀπὸ 1—10 ἄνοιουσα ἀνὰ 1, 2 καὶ 5. Κατωτέρα ὁμοίως. Γραπτῶς καὶ ἀπὸ μνήμης εἶαι αἱ πράξεις τῶν ἀκεραίων μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν 1—10.

3. Ὁμοία ἐργασία μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν 11—20.

Ἀριθμητικὴ ἄνοιουσα ἀνὰ 1, 2, 3, 4 καὶ 5. Ὁμοίως κατωτέρα. Ἡ πρόσθεσις καὶ ἡ ἀφαιρέσις ὁριζοντίως καὶ κατακόρυφως. Πᾶσαι αἱ δυναταὶ πράξεις προσθετικῶν, πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως. Πολλαπλασιασμοῦ μονοψηφίου εἰς μονοψηφίον, δίδων γινόμενον οὐχὶ μεγαλύτερον τοῦ 20. Διαιρέσεως διψηφίου, μὴ υπερβαίνοντος τοῦ 20, διὰ μονοψηφίου. Ἐπίσης τῶν μίσεως ἀρτίων καὶ περιττῶν ἀριθμῶν 1—20, ἐπιπέδων καὶ ἀρτίων προκρινόντων ἐκ τῆς προσθέσεως ἀντιθέτων ἀριθμῶν εἰς δοθέντας, ἢ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως κ.ο.κ. Τὸ 20λεπτόν, τὸ 10λεπτόν, τὸ πεντάλεπτόν. (Τὸ ἀποτελεῖται τῶν λογισμῶν καὶ τῶν τεσσάρων πράξεων ἀπὸ μνήμης προβλημάτων θὰ μεταβέρεται εἰς τὸν πίνακα ἢ τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν μετὰ τῶν σχετικῶν συμβόλων $(2+3=5, 8 : 2 = 4)$).

4. Σύγκρισις ἀρτίων καὶ περιττῶν ἀριθμῶν.

Ἀριθμητικὴ τῶν ἀριθμῶν μέχρι τοῦ 100. Συστηματικὴ διδασκαλία δύνανται νὰ γίνῃ μέχρι τῆς τετάρτης ἢ τοῦ πολλοῦ τῆς πέμπτης δεκάδος.

5. Μετρήσεις μικρῶν δι' ἄπλων καὶ προχείρων μέσων (μονοβίων) μετρήσεως (μέτρον, ποδῶν, ἐπιπέδων κ.τ.λ.).

Μετρήσεις χωρητικότητος (διὰ διαφόρων δοχείων ὕδατος κ.τ.λ.). Σταθμὰ (κίλων, ἡμίου κίλου, τέταρτον κίλου). Νομισματικά. Ὁ χρόνος (ὥρα, ἡμέρα, ἔβδομάς, μῆς).

Κατασκευὴ ἄπλων γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ ἐμπειρικὴ διαιρέσις αὐτῶν (κύκλου, τετραπλεύρου, τριγώνου).

Π α ρ α τ ῆ ρ ἰ σ ε ι ς :

1. Ἰστικέρως θ' ἀπώνεται οἱ μαθητὴ εἰς τὴν εὑρεσιν τοῦ ζητουμένου μὲ ἔσυν τὸς καὶ εἰς τὴν ζωὴν χρησιμοποιοῦμένους ἀριθμούς ὡς ἐστικέρως διὰ τὸν ἀπὸ μνήμης λογισμῶν (2, 5, 10).

2. Αἱ ποσικαὶ παραστάσεις τῶν ἀριθμῶν δέον νὰ διευκολύνουν ὀπτικῶς τὸσον εἰς τὴν καταμέτρησιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν συνθεστέρην ὑποδιαιρέσιν αὐτῶν. Π.χ. προκειμένου νὰ παραστήσωμεν τὸν ἀριθμὸν 9 διὰ κύκλων, θὰ τακτοποιήσωμεν τὸς κύκλους ὡς ἐξῆς

$$\begin{array}{ccc} 000 & 0 & 0000 \\ 000 & 0 & \\ 000 & 0000 & \end{array}$$

καὶ ὅχι

$$\begin{array}{ccc} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ & 0 & 0 & 0 \end{array}$$

3. Αἱ πρῶται ἔνοιαι τῶν ἀριθμῶν πρέπει νὰ σχηματίζονται κατὰ τρόπον φυσικῶν καὶ ἀβίαστον ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῶν μαθητῶν μὲ διάφορα ἀριθμητικὰ παίγνια ἐπὶ ἀποστάσεων, ἐπιφανείων, ἀσυνεχῶν καὶ συνεχῶν ποσότητων (μετρήσεις, ζυγίσεις, συγκρίσεις, κατασκευαὶ κ.λ.π.), ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν πλήρη αἰσθητικοποίησιν τῶν ἀριθμῶν.

4. Οἱ μαθητὰ θὰ καθοδηγῶνται καὶ θὰ ἀπώνεται εἰς ὑπαρχῆς εἰς τὴν διὰ ζώσης διατύπωσιν τοῦ ζητουμένου, καὶ ὅθ' οὐ σκέπτονται διὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ ἐκαστοῦ ἐπιζητουμένου.

Β' ΤΑΞΙΣ

1. Ἐκπαλιθῆσις τῶν εἰς τὴν Ἀγν τᾶξιν διδασθέντων.

Ἀριθμητικὴ ἄνοιουσα καὶ κατωτέρα, κατ' ἀρχὰς κατὰ δεκάδας καὶ πεντάδας καὶ εἶτα κατὰ μονάδας καὶ διάδας. Γραφὴ καὶ ἔνοιαι δεκάδος. Συστηματικὴ διδασκαλία καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους δεκάδας μέχρι τοῦ 100. Ἀσκήσεις καὶ προβλήματα καὶ τῶν τεσσάρων πράξεων.

2. Σχηματισμὸς ἀριθμῶν ἐκ δεδομένων δεκάδων καὶ μονάδων.

3. Μηχανισμὸς προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως ὁριζοντίως καὶ κατακόρυφως.

4. Ὁ πυθαγόρειος πίναξ, ὅστις δέον νὰ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ διαστήματα διὰ τὴν μηχανοποίησιν τοῦ ἀκουστικῶς καὶ ὀπτικῶς.

5. Ἀνάλυσις ἀριθμῶν εἰς τὸς παράγοντας αὐτῶν π.χ. $24=4 \times 6$. Αἱ δυναταὶ πλήρεις διαιρέσεις τῶν ἀριθμῶν 1—100.

6. Λύσις ἄπλων προβλημάτων καὶ τῶν τεσσάρων πράξεων ἐκ τῆς ζωῆς ἐπιπέδων (Ἐν. Διδ.) λίαν).

7. Ἀσκήσεις διὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ $1) 2) 1) 4) 1) 5)$ τῶν ἀριθμῶν 1—100, ὡς καὶ τοῦ διπλασίου καὶ τετραπλασίου αὐτῶν.

8. Πρακτικαὶ ὑποδιαιρέσεις νομισμάτων, μέτρον, κίλου, χρόνου, μετρήσεις, ζυγίσεις, συγκρίσεις.

9. Ἀπλὰ γεωμετρικὰ σχήματα (τετράγωνον, τρίγωνον, κύκλος, παραλληλόγραμμον). Ἐμπειρικὴ διαιρέσις αὐτῶν ὄψεως ὁριζῶν. Διαιρέσις γωνιῶν. Χρήσις γωνιομέτρου καὶ ὑποκαμῆτρον. Σχετικαὶ κατασκευαὶ διὰ χρονοῦ καὶ ἄλλων ὕλικων εἰς τὸ μάθημα τῆς χειροτέχνης.

10. Ἀριθμητικὴ μέχρι τοῦ 1000 (κατὰ πρόληψιν κατὰ δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας). Ἡ γραφὴ δύνανται νὰ ἐπεκταθῆ μέχρι καὶ τοῦ 200.

Π α ρ α τ ῆ ρ ἰ σ ε ι ς :

Νὰ ζητηθῆσι πάντοτε ἡ διὰ ζώσης διατύπωσις τῆς σκέψεως τοῦ μαθητοῦ.

ΣΠΟΥΔΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

(Πατριδογνωσία)

1. Σ κ ο π ρ :

Ἡ Πατριδογνωσία διὰ τὰς δύο μικρότερας τάξεις εἰς ἄς δέον ὑποσθῆναι νὰ ἐφαρμόζεται ἡ Ἑνιαία Διδασκαλία, σκοπὸν ἔχει τὴν διευκρίνησιν καὶ συστηματικὴν κατὰ τῆν τοῦ παρα-

στατικού κύκλου τών μαθητῶν, τὴν γνώσιν διὰ δίδασκων καὶ ἐνεργῶν συμμετοχῆς ὅλων τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὴν πλουσίαν συνθετικότητά τῆς ζωῆς τῆς γενετέρας (ιστορικῶν, λαογραφικῶν, γεωγραφικῶν, φυσικογνωστικῶν, πολιτισμογνωστικῶν, θρησκευτικῶν, μουσικῶν κ.τ.λ.) καὶ τὴν ἀπόκτησιν βιωμάτων, τὰ ὅποια διήκουν δι' ἑαυτοῦ τοῦ βίου καὶ διατηροῦν ἐξωθεν τὴν ἀπάτην καὶ τὴν νοσταλγίαν πρὸς τὴν γενέθειον ἐγγὴ καὶ τὴν γενικότεραν πατρίδα.

Βιθικώτεροι ἐπιδιώξεις τῆς Πατριδογνωστικῆς διδασκαλίας εἶναι:

α) Ἡ φησικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν, διὰ τῆς οἰσιαστικῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ καθοδήγησιν τοῦ διδασκάλου συμμετοχῆς τῶν εἰς τὰς ποικίλας θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ τῆς Σχολείου καὶ τῶν κατοικίων. Θὰ ἐπιδιώκται περιττότερον ἢ τῶν σπουδῶν τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος καὶ ὀλιγώτερον ἡ ἄνοιολογικῆ πλεωρὰ τοῦ θέματος, ὁ πλουτισμὸς δὲ τῶν μαθητῶν διὰ πολλῶν θρησκευτικῶν γνώσεων.

β) Ἡ ἀσχῆσις τῶν αἰσθήσεων καὶ ἡ σωματικὴ ἀγωγή διὰ τῶν καταλλήλων ὁμαδικῶν καὶ ἀτομικῶν παιδιῶν, κατὰ προτίμησιν τῶν ἔχουσῶν τὸ τοπικὸν καὶ ἐποικικὸν στοιχείον, δι' εἰδικῶν ἀσκήσεων τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς παρατηρητικότητος, διὰ τῆς ρυθμικῆς καὶ μιμητικῆς γυμναστικῆς, διὰ τοῦ χειροῦ, τῶν ἐλαφρῶν ἀγωνισμάτων κ.λ.π.

Λόγω τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ἡλικίαν ταύτην κιναισθησίας, ἡ σωματικὴ ἀγωγή κατέχει σπουδαίαν θέσιν.

γ) Ἡ ἀπόκτησις κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς συνείδησεως, ἥτις θὰ ἐπιτευχθῆ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δουκτοῦ διὰ τῆς ὁμαδικῆς δράσεως καὶ τῆς τηρήσεως τῶν σχολικῶν κανονισμῶν ἄνευ διακρίσεως τινος, διὰ τῆς ἐσωτερικῆς πεπαιθαίας καὶ τοῦ ἐθισμοῦ εἰς τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν μὲν περίφημων καὶ προσοχὴν παρεχόμενον εἰς τοὺς μαθητὰς ἐλευθερίων κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς ζωῆς, διὰ τῆς ἐμπροσθέν ἀσκήσεως εἰς τὴν φιλαλληλίαν καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἀρετῶν καὶ ἀγαθῶν ἔξεων (φιλαλθείας, παρηγορίας, συνεργατικότητος, καλαισθησίας, καθαρότητος, τάξεως, ἀκριβείας κ.τ.λ.) διὰ τῆς σκοπιμῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ὀργανώσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ ἰδιαιτέρως, διὰ τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου, ὅστις δὲν νὰ εἶναι: στοιχηδός, προσρηγῆς, εὐστροφος καὶ συναχθούτος.

δ) Ἡ μουσικὴ ἀγωγή, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν καταλλήλων εἰς ρυθμῶν (ταγῶν) καὶ μέλων (ἀπλῶν) καὶ εἰς τὰ μεσαιὰ τινὰ ὄρια τῶν μικρῶν μαθητῶν ἀντιστοιχοῦντων ἀσμάτων, τῶν ἀναερωμένων εἰς πράξεις καὶ ἰδιότητες ἀνθρώπων, ζώων κ.λ.π. καὶ παρορμητικῶν τοῦς μαθητὰς εἰς κινητικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνεργείας, διὰ τῶν ἀσμάτων τῆς ρυθμικῆς γυμναστικῆς, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, τῶν ψαλλομένων ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ ἐκτός αὐτοῦ, καὶ τῶν τῶν δημοτικῶν καὶ πατριωτικῶν ἀσμάτων, ὅτινα ἀνεκρούμενα εἰς τὴν ἀφροσύνην ζωῆν τῶν κατοικίων καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ μας, παρεμποδίζου τὴν διάρρωσιν τοῦ ὕγιους μουσικοῦ αἰσθήματος τῶν νέων.

ε) Ἡ ἀπόκτησις στοιχειωδῶν γνώσεων ὕψους καὶ σχετικῶν ἔξεων διὰ τῆς ὀργανωμένης σχολικῆς ζωῆς καὶ διὰ τῆς παροχῆς σχετικῶν δὴτην κατὰ πᾶσαν παρεχόμενῃ εὐκαιρίαν.

στ) Ἡ διὰ τῆς γνώσεως τοῦ κοινωνικοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς γενετέρας ἀπόκτησις χρησίμων γνώσεων καὶ δεξιοτήτων.

2. Διδακτέα ὕλη:

Α' καὶ Β' ΤΑΞΕΙΣ

α) Ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν:

1. Μέλῃ τῆς οἰκογενείας ἐκάστου μαθητοῦ καὶ σχέσεις αὐτῶν μεταξὺ τῶν.

2. Συγγενεῖς.

3. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς συγγενεῖς.

4. Ἐπικειφείες εἰς οἰκίας συγγενῶν. Συμπεριφορὰ πρὸς ἐπισκέπτας, ὡς καὶ κατὰ τὴν μετόπισιν εἰς συγγενεῖς ἢ ἕξινας οἰκίας.

5. Ἀσχολία τῶν μελῶν οἰκογενείας.

6. Οἰκογενειακὰ ἔορτα, προσευχὴ καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ ἐκδηλώσεις. (Ἐκκλησιασμός, ὀνομαστικὰ ἔορτα, γάμος κ.τ.λ.) Παράδοξις, φθὴ καὶ ἔθιμα κατὰ τὰς ἑορτάς καὶ τὰς ἄλλας οἰκογενειακὰς ἐκδηλώσεις.

7. Κατάλληλοι ὄροι δι' ἐργασίαν. Ὅροι φανητοῦ βίου καὶ ψυχολογίας. Ὑγιεινὴ βίου. Ὑγιεινὴ ἔδοντων, στομάχου κ.τ.λ. Ὑγιεινὴ ὀφθαλμῶν.

8. Μαγειρικὰ σχέση καὶ καθαρότης αὐτῶν. Τρόφιμα καὶ διατηρήσιμα τρόφιμα. Κατάλληλα τρόφιμα διὰ μικρὰ παιδιὰ.

9. Καλὸν τρόπον συμπεριφορᾶς (πῶς νὰ τρώγουν, πῶς νὰ καθήρται, πῶς νὰ συζητοῦν, πῶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ γινώμακρον κ.τ.λ.).

10. Πρακτικῶς. Ἐνδομασία σήμερον καὶ ἄλλοτε (πολιτισμογνωσία).

11. Ἐσοδα καὶ ἔξοδα τῆς οἰκογενείας. Ἀποταμίσεις (κοινωνικὰς κ.τ.λ.).

12. Οἰκία μαθητοῦ. Ἐξὴ Οἰκίῶν. Δομάτια καὶ χρησιμότης αὐτῶν. Ἐπίπλα καὶ χρησιμότης. Οἰκία σήμερον καὶ ἄλλοτε, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία κ.τ.λ. (πολιτισμογνωσία).

13. Τεχνίται καὶ ὕλικα διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας. Κοινωνικὴ συνειδήσις.

14. Φασισμός, ἀριστοκράτης, φέρμαντις. Προφιλίαξ ἀπὸ ἀτοχίματα (ἡλεκτροπληξία κ.τ.λ.).

15. Καθαριότης οἰκίας, ἐπίπλα καὶ σκευῶν. Ἐξωραϊσμὸς μὲ ἀσθῆ.

Ὅροι ὕγιεινῆς διαβιώσεως.

16. Οἰκίται ἴδια. Φυτὰ τοῦ κήπου.

17. Σχετικὰ μὲ τὰ ἐνωτέρω παιδιὰ, μιμητικὰ κινήσεις καὶ σωματικὰ δραστηριότητες.

18. Σχετικὰ ἄματα, παρὰμύθια, ποιήματα καὶ αἰνίγματα.

19. Σχετικὰ χειροτεχνικὰ κατασκευὰ καὶ ἐργαστηρίαι.

Σχηματικὴ παράστασις οἰκίας, προαυλίου, κήπου κ.τ.λ. εἰς τὸν πίνακα, τὰ τετράδια καὶ τὸ ἀμφοδοχίον.

β) Ἀπὸ τὴν σχολικὴν ζωὴν:

1. Ὀνομα μαθητοῦ, ἐπώνυμον, πατρώνυμον, διεθνήσις κατωκίας, ἀριθμὸς τηλεφώνου, χρήσις τηλεφώνου.

2. Διδάκαλοι καὶ συμμαθηταί. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς διδασκάλους καὶ συμμαθητὰς.

3. Μετάστασις εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ ἐπάνοδος εἰς τὴν οἰκίαν. Κυκλοφορία καὶ ἀποφυγὴ ἀτυχημάτων.

4. Τῶν διδασκῆτων, αἱ αἰθούσαι διδασκαλίας, τὸ γράσκον, εἰ βοηθητικῆς χώροι, τὸ προαύλιον, ὁ κήπος, ἡ παιδικὴ γὰρὰ.

5. Καθαριότης καὶ διακοσμητικὴ Σχολείου. Ἀφροδότηρια, χρήσις καὶ καθαρότης αὐτῶν (νὰ μὴ πτύουν καὶ ρίπτουν διάφορα ἀπορρίμματα εἰς τὰ δάπεδα καὶ τὸ προαύλιον).

6. Ὁμάδες καθαριότητος, σχολικοῦ κήπου, βιβλιοθήκης. Ἐρῶδου Σταυροῦ, ἀλληλοβοήθειας κ.τ.λ. «Λυκόπολις». «Πουλὸς», Κατηχητικὰ σχολεῖα. Ἐπιμελητὰ τάξεις καὶ καθήκοντα αὐτῶν.

7. Ἐορταί, κατευθυνόμενα δραστηριότητες καὶ ἄλλα ἐκδηλώσεις τῆς τάξεως.

8. Ἐορταί καὶ διάφοροι ἐκδηλώσεις ὁλοκλήρου τοῦ Σχολείου.

9. Ἐκκλησιασμός. Στάσις καὶ συμπεριφορὰ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ. Βοήθεια εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦ Ναοῦ. Ἀπαγγελλία τῆς Κοιτικῆς Προσευχῆς, περιφορὰ τῶν ἐξακτερόντων ὑπὸ μαθητῶν κ.τ.λ. Στάσις κατὰ τὴν προσευχὴν.

10. Σχολικὸς κήπος. Ζῶα καὶ φυτὰ σχολικοῦ κήπου. Ἐργασίαι εἰς τὸν κήπον.

11. Τήρησις σχολικῶν κανονισμῶν. Καταπολέμησις ὑπερησίας, ψευδοδοξίας, κλεπτομανίας καὶ ἄλλων κακῶν ἔξεων.

Ἄσκησις εἰς τὴν περὶ ἀρχαίων διὰ τῆς ὑπερβίου ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν παραχωρουμένων αὐτοῖς ἐλευθεριῶν.

12. Συμπεριφορά μαθητῶν ἐντός καὶ ἐκτός τοῦ Σχολείου.
13. Ἀτομικὴ καθαριότης. Καθαριότης μαθητικῶν εἰδῶν.
14. Συμμετοχὴ εἰς τὰ παιγνίδια. Κανόνες παιγνιδίου. Κατάλληλος ψυχαγωγία. Ὁραὶ ψυχαγωγίας.
15. Σχολικὰ σωματικὰ δραστηριότητες.
16. Σχολικὰ ἀναπαραστάσεις, ἰχθυογραφίαις καὶ χειροτεχνικὰ κατασκευαί.

γ) Ἀπὸ τῆν κοινωνικῶν ζωῶν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς πόλεως:

1. Ὀλίγα περὶ Ὀρίζοντος, σημείων αὐτοῦ καὶ προσανατολισμοῦ.
2. Ἡ Συναίτια τοῦ Σχολείου.
3. Ἡ Κοινότης. Τὸ Κοινωνικὸν Κατάστημα. Αἱ Κοινωνικαὶ Ἀρχαί. Δημόσια Καταστήματα καὶ δημόσιαι Ἀρχαί. Φιλικότητα καὶ ὑποχρέωσις τῶν μαθητῶν καὶ κατοικῶν πρὸς τὴν Κοινότητα καὶ τὴν Πατρίδα.
4. Ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Ἱερεὺς. Ἡ πλῆσις. Τὸ Ἑρῶν. Τὰ διάφορα Μνημεία. Τὰ πάγκα. Ἱστορικὸι τόποι.
5. Καθαριότης τῶν κοινοτήτων χώρων. Ὁδοκαθαριότης.
6. Ἡ Ἀγορὰ καὶ τὰ σπουδαιότερα καταστήματα. Τὰ ἐπαγγέλματα. Ἐκτιμήσις πάσης ἐργασίας. Ἡ ἀλληλεγγύη ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ἐργασία, ἡ συνεργασία καὶ ἡ ὁμόνοια ὡς μέγα πρῶδου.
7. Συναλλαγὰ κατοικῶν. Μονάδες βάρους, χρόνου, νομισμάτων κ.τ.λ.
8. Φιλανθρωπικὰ καὶ νοσηλευτικὰ ἱδρύματα. Ἐμπικτικὸς ἀσκήσις εἰς τὴν φιλαλληλίαν. Φιλία. Ἐξείρητοι πράξεις μαθητῶν καὶ κατοικῶν.
9. Τοπικὰ ἔθρατα. Ἐθνικὰ ἔθρατα καὶ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν. Παραδόσεις, ἤθρα, ἔθραμα, παροιμίαι, ἀνίγματα, τοπικὰ ἄσματα, χοροί.
10. Τεχνικὰ—βιομηχανικὰ καὶ ἐξωραϊστικὰ ἔργα. Οἰκοτεχνία.
11. Μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας. (Οἱ μαθηταὶ παραχοροῦν παντοῦ τὴν θέσιν τῶν εἰς τοὺς μεγάλους).

Μέτα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας ἄλλοτε (πολιτισμολογία).

- Αἱ κυριώταται ἔδοι.
12. Φωτισμός καὶ ὑδρευσις σήμερον καὶ ἄλλοτε.
13. Τουρισμός. Συμπεριφορά τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς ξένους.
14. Σχολικὰ ἄσματα, παραμῦθια, ἀνίγματα, ποιήματα κ.τ.λ.
15. Ρυθμικὰ παίγνια καὶ ἄλλα ὁμαδικὰ δραστηριότητες.
16. Ἰχθυογραφίαις, χειροτεχνικὰ κατασκευαί καὶ ἀναπαραστάσεις εἰς τὸν πίνακα, τὰ τετράβια καὶ τὸ ἀμμοδοχεῖον.

δ) Ἀπὸ τῆν θρησκευτικῶν:

Τοπικὰ θρησκευτικὰ ἔθρατα, οἰκογενειακὰ καὶ σχολικὰ προσευχαί, καὶ ἔθρατα περὶ τὸν ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος.

Αἱ ἔθρατα τῆς Γεννήσεως τοῦ Ὑψίστου, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τῶν Θεοφανείων, τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τῆς Ὑπαπαντῆς, τῶν Ἀπόκροα, τοῦ Ἐὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, τῶν Βασιῶν, τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τῶν Γενεθλίων καὶ Ἐισόδου τῆς Θεοτόκου. Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Ἡθρα καὶ ἔθραμα κατὰ τὰς ἑορτάς. Ἱστορία καὶ βίαι Ἁγίων. Προσευχαί καὶ φιλόλληλοι ἐκδηλώσεις Σχολείου καὶ Κοινότητος. Ἱερὸι Ναοί, ἱερὰ Σχέβρα, Γάμος, Βάπτισις, Λιτανεία, Λειτουργία εἰς Ἐξωκλήσιαν. Παρακολούθησι χορηγίας μεγάλων μαθητῶν.

Χριστὸς Ἄνεστη. Ἅγιος ὁ Θεός. Κυριακὴ Προσευχή.

ε) Ἀπὸ τὸ φυσικῶν περιβάλλον:

1. Αἱ ἐποχαί τοῦ ἔτους. Ἐτος, μήνας κ.τ.λ. Τὸ Ὁρολόγιον.
2. Ὁ ἀγρός, ὁ ὀπωρῶν, ὁ ἀμπελιῶν, ὁ λιμαῶν, ὁ λόφος, ἡ πεδιάς, ὁ ποταμός, ἡ λίμνη, ἡ θάλασσα κατὰ τὸ Φθινόπωρον. Κλίμα καὶ καιρικὰ μεταβολαί. Προφολάξεις. Νέσθρα, βροχαί, πλῆμυρα. Ἀσχολία τῶν κατοικῶν. Τρυφίαι, Συλλογὴ ἐλαίων. Τὸ ὄργωρα. Ἡ ἔργασία. Προφολάξεις. Ἐνδυμασίαι κατοικῶν. Ἐρῶτα κατὰ τὸ Φθινόπωρον. Ἡθρα καὶ ἔθραμα, Φρούρα, παροιμίαι, ἀνίγματα, τοπικὰ ἄσματα, χοροί καὶ ἄλλα λαογραφικὰ στοιχεία. Ὁ ποιηθ—Τὰ ποίημα εἰς τὰ ἀρχεμιαθία. Ὁ βαρκάρης. Ζῶρα καὶ φυτὰ. Ἀποδημικὰ ποιηθὰ. Ὁ κωνιγός.
3. Ὁμοίως τὰ ἀνωτέρω καὶ κατὰ τὸν Χειμῶνα. Χιὼν καὶ χιονάνθρωποι. Χριστογέννητα καὶ Πρωτοχρονιά. Ἡθρα, ἔθραμα, κ.τ.λ. Θέρμασις—ματιομός. Προφολάξεις. Ἀσθενείαι. Χρήσις θερμομέτρου.
4. Ὁμοίως κατὰ τὴν Ἀνοιξίαν (Ἀσχολία κατοικῶν κ.τ.λ.). Προμηθίατα Ἀνοιξίσεως. Ὁ πελαργός, τὰ χελιδόνια, ἡ ἀμυγδαλία. Αἱ ἔθρατα τῶν ἀπικροῦ (χαρταετοί—κίνδουοι ἡλεκτροπληξίας). Τὸ Πάσχα κ.τ.λ. Ἡθρα καὶ ἔθραμα. Χάλαζα—κεραυνοί—Προφολάξεις. Ὁρεβάσις. Ζῶρα καὶ φυτὰ. Δασοφύλαξ. Τὸ Θέρος. Ἀσχολία τῶν κατοικῶν, ἔνδυμασίαι κ.τ.λ. Ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀέρας. Ὑγιεινὴ διαβίσις. Ἡλιεῖσις. Κολύμβησις καὶ τρόπος κολυμβήσεως πρὸς ἀποφυθὴν ἀτυχημάτων. Ζῶρα καὶ φυτὰ. Ἀγροφύλαξ.
6. Ἡ Ζῶη εἰς τὴν ὑκαίφρον.
7. Ἐθρομαί, ὀρεβάσις.
- Τὰ εἰδη—προφολάξεις.
8. Ἀτυχήματα ἀπὸ ἐγκατασκοπόμενον πολεμικῶν ὕλικῶν.
9. Βιομηχανικὰ, ἀρθευτικὰ καὶ ἄλλα τεχνικὰ ἔργα. Πολιτισμολογία.
10. Αἱ γαιτονικὰ Κοινότητες. Ὁ εὐρανός. Ὁ Ὀρίζων. Προσανατολισμός.
11. Ἀπλὰ γεωγραφικὰ ἔνοιαι καὶ χαρτογραφίαις.
12. Χαρτοτεχνικὰ κατασκευαί, ἰχθυογραφίαις, ἀναπαραστάσεις, χοροί, ἄσματα, παίγνια, σωματικὰ ἀσκήσις.

Π α ρ α η ρ ἡ σ ε ι ς :

1. Ἡ ἀναγραφόμενὴ εἰς ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω πέντε γενικῶν ἐνόθητων ὕλη δὲν ἀποτελεῖ ἴδιαι μερικώτερας ἐνόθητας ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων, ἀλλ' ἐκάστη μερικώτερα ἐνόθησις τῆς Ἑνιαίας Διδασκαλίας, ἐξεταζομένη σφαιρικῶς, εἶναι δυνατόν νὰ περιλαμβάνη συναρῶ ὕλην ἐξ ὕλων τῶν ἐνόθητων. Π.χ. ἡ ἐνόθησις ἀπὸ βροχῶν εἶναι δυνατόν ν' ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀσχολίας τοῦ γεωροῦ, τὴν ἐνδυμασίαν, τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν ἀγροικίαν, τὰ ἔργαλα καὶ μηχανήματα, τὰ ἤθρα καὶ ἔθραμα, τὰ ἄσματα, τοὺς χοροῦς, τὰ ἀγροτικὰ ζῶρα, τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα κ.τ.λ.

2. Εἰς τὰς ἀνωτέρω πέντε γενικὰς ἐνόθητας δὲν περιελήφθη ἅπασα ἡ τὴν πλουσίαν συνθετικὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος ἀπαιτούμενη ὕλη, δι' ὃ καὶ οἱ Διδάσκαλοι, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν καὶ ἀναγκῶν, δὲν προβαίνουν ἐλευθέρως εἰς τὰς ἀναγκαίους ἀποφαιρέσεις.

3. Κρίνεται ἀναγκαῖον, ὅπως οἱ Διδάσκαλοι καταρτίσθω, κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, τῶν τὰς γενικὰς, ὅσον καὶ τὰς μερικώτερας ἐνόθητας, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν πιθανὴν ἐπικαιρότητα, τὴν δυνατότητα ἐπισκοπῶν ἐπισκέψεων κατὰ τὴν καταλληλοτέραν ἐποχὴν, τὴν ἀντικειμενικὰ τῶν μαθητῶν κ.τ.λ. Ὅσον περισσοτέραι εἶναι αἱ μερικώτεροι ἐνόθητες, τόσο εὐχεστερέα καὶ ἀποτελεσματικώτερα ἀποβίβησι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ἑνιαίας Διδασκαλίας.

4. Ἡ διατικτὴ ἐξετάσεως μίαις ἐνόθητος, ὁσῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰκανοποιηθῶν διὰ τῆς εὐκαιρικῆς διδασκαλίας ἄμεσα ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν, ἐπιβάλλεται.

5. Ἡ ὕλη τῆς Σπουδῆς τοῦ περιβάλλοντος δὲν παρατίθεται κεχωρισμένως δι' ἑκάστην τῶν Α' καὶ Β' τάξεων, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προκαθορισθῶν αἱ εὐκαιρίαι καὶ αἱ

άφορμαί, αίτινες θά παρουσιάζονται έκάστοτε. Είναι θιώς δυνατόν, ή να γίνη εκ των προτέρων υπό του Διδασκάλου διαχωρισμός των ενότητων—τοιούτος διαχωρισμός γίνεται κατοπύνη, κατά την αναγραφήν της ύλης κατ' Ειαιτέρα μαθήματα—ή, το θρδότερον, να εξετάζονται αι ενότητες με μεγαλύτερον βάθος και πλάτος εις την Βαν τάξιν.

6. Οι διδάσκοντες εις την Α' και Β' τάξιν, και ζή οι εφαρμόζοντες την Ένιαίαν Διδασκαλίαν θέν να έχουν πλουσίως συλλογάς παραμυθιών, ιστοριών, άσματων, ρυθμικών ποιητών, αινιγμάτων, προσευχών, παροιμιών κ.τ.λ. διά να εκλέγουν τά κατάλληλα δι' έκάστην μερικην ενότητα.

7. Ένδεικτικώς παρατίθενται κατωτέρω κέντρα ενότητων κατά εποχάς με σχετικώς γενικώς ενότητας, εντός των οποίων ο Διδάσκαλος θά εντάξη μερικωτέρας τούταυτας, δυνάμενος να παραλείψη τινάς τούτων, να προσθήη άλλας, ή να καταρτίσθαι εντελώς διαφορετικώς.

Κέντρα ενότητων κατά εποχάς.

1. Τό Φθινύπωρον.

Γενικά ενότητες.

Άγιασμός και σχολική έορτή υποδοχής πρωτοετών.
Ανακωνώσεις από την ζωή των μαθητών κατά το θέρος.
Τό Σχολείον.
Ο Τρυφήος.
Σύλληγη έλαιών (ή και άλλων προϊόντων χαρακτηριστικών του τόπου).

Φθινοπωρινά λαχανικά και φρούτα.

Πρωτοβόρρα.

Όργωμα κλπ.

Προετοιμασία σχολικού κήπου.

Η 28η Οκτωβρίου—η Σημεία.

Τά πρόβατα εις τά αγραμνιά.

Η φύσις κατά την εποχην ταύτην.

Τά είσόδια της Θεοτόκου.

(Ζώα και φυτά σχετικώς με τάς άνωτέρω ενότητας) κ.τ.λ.

2. Ο Χειμών.

Γενικά ενότητες.

Χριστούγεννα—Πρωτογεννά.

Τό χιόνι. Χιονάνθρωπος.

Η φύσις κατά την εποχην του Χειμώνος.

Σπίτι—οικόγεννα.

Ήματισμός—θέρμανσις κ.λ.π.

Οί τρεις Ήσάρρα. Άλλα τοπικά Θρησκευτικά έόρται.

Τό χωριό μας (ή συνοικία μας, ή πόλις μας).

Απώμια αι Άρχαί του χωριού.

Επαγγέλματα—Άγορά.

Ζώα του σπιτιού κ.τ.λ.

3. Άνοιξις.

Γενικά ενότητες.

Προμηνήματα Άνοιξέως (χελιδόνια—άνθισμένη άμυγδαλιά κ.τ.λ.).

Η 25η Μαρτίου. Άλλα τοπικά ιστορικά ή Θρησκευτικά έόρται.

Η 21η Άπριλίου 1967.

Η φύσις κατά την Άνοιξιν.

Τό βάρος, τό ύψος, ή πεδιάς.

Τό κλάδεμα—Δενδροφύτευσις.

Η έορτή των Άπίκρευ.

Έναγγελισμός της Θεοτόκου.

Άνάστασις Λαζάρου—Κυριακή Βαΐων.

Έξομός Παθών.

Άρχα.

Η κλώσσα.

Πρωτομαγιά.

Λαχανικά και φρούτα Άνοιξέως.

(Ζώα και φυτά σχετικώς με τάς άνωτέρω ενότητας κ.τ.λ.).

4. Τό Θέρος.

Γενικά ενότητες.

Έξορομαί—Συγκοινωνία.

Θάλασσα—κολύμβησις.

Άσχολία των κατοίκων της ύπαιθρου.

Λαχανικά και φρούτα.

Διατήρησις τροφών.

Ζώα και φυτά.

Τουρισμός κ.τ.λ.

8. Οι εφαρμόζοντες την Ένιαίαν Διδασκαλίαν θά ακολουθούσιν το έπόμενον ώρολόγιον πρόγραμμα:

Πρόγραμμα Ένιαίας Διδασκαλίας.

Μαθήματα

Ώραι Διδασκαλίας

Α' Τάξις Β' Τάξις

Έλληνική γλώσσα

9

9

Αριθμητική

3

3

Σπουδή του περιβάλλοντος (Πατριδογνωσία).

12 ή 14 14 ή 12

(Θρησκευτική άγωγή, γνώσις του περιβάλλοντος, σωματική άγωγή, μουσική άγωγή, κοινωνική άγωγή, γή, γνώσις ύγεινής, έθνικολογική άγωγή).

Σύνολον

24 ή 26 26 ή 24

Όταν το σχολείον λειτουργή ήμνημερησίως (προμημερήν ή μόνον έργασία) αι τάξεις Α' και Β' θά έργάζονται: επί 4 ώρας καθ' έκάστην πρωίαν. Όταν δέ το σχολείον λειτουργή ήμνηρησίως (προμημερήν και μεταμημερήν έργασία) θά έργάζονται: επί 3 ώρας καθ' έκάστην πρωίαν και επί 2 ώρας κατά τά άπογεύματα έκάστης Δευτέρας, Τρίτης Πέμπτης και Παρασκευής.

9. Η περιλήφθεια άνωτέρω υπό την μορφήν της Ένιαίας Διδασκαλίας ύλη παρατίθεται έν συνεχεία αναλυτικώς κατά μαθήματα.

Α' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

1. Σκοπός:

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι ή ανάπτυξις της Θρησκευτικότητας, ήτις ανήκει εις τά αρχικά ή θεμελιώδη συστατικά της άνθρωπίνης ψυχής, και της όποιας ή καλλιέργεια εις τό Δημοτικόν Σχολείον επιτυγχάνεται τόσον διά της διευκρινήσεως, συστηματικώσεως και αύξήσεως των θρησκευτικών παραστάσεων και γνώσεων, άς ό παίς έχει άποκτήσει πρό της είσόδου του εις τό Σχολείον (έννοιολογική πλευρά του μαθήματος), όσον—και πρό παντός—διά της βιωματικής λειτουργικής άγωγής, της συμμετοχής εις τάς Θρησκευτικές εκδηλώσεις της Έκκλησίας και του Σχολείου και διά της έμπράκτου άκήσεως εις την φιλαλληλίαν και την θρδδοξον λατρείαν.

Παρατήρησις: Προμημερία ή παραστατική διήγησις και ή ενεργός συμμετοχή εις τάς θρησκευτικές εκδηλώσεις της Έκκλησίας και του Σχολείου.

2. Διαδικεα ύλη:

Α' ΤΑΞΙΣ

α) Κατ' αρχην διέυρυνσις και διέρθωσις, διά συζητήσεων έν τή τάξει, των πρό της είσόδου των μαθητών εις τό Σχολείον κτηθεισών παραστάσεων περί Θεού και Θρησκευτικών έν γενει πραγμάτων. Γνωσιτά εκ της οικογενείας προεργαί. Άσκησις εις τό κοινόν τό σημείον του Σταυρού. Στάσις κατά την προσευχήν.

β) Προεργαί: Πρό της ενάρξεως των μαθημάτων. Μετά την λήξιν των μαθημάτων. Την προίαν μετά την εκ του ύπνου έγερσιν. Πρό της κατακλίσεως την έσπεραν. Πρό του φαγητού. Μετά τό φαγητόν. Διά τώσ τρονείς κ.τ.λ. Διά την άσθενή συμμετοχήν. Άλλα επίκαιροι προεργαί. Άγιος ό

Θεός, "Άγιος Ισχυρός... (Αί προσευχαι καλόν είναι να εναλλάσσονται και να μη λέγονται πάντοτε αὐταί).

γ) Ποιήματα και ἄσματα θρησκευτικά ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀλφαιβηταρίῳ περιλαμβανόμενον, ἢ και ἄλλα ἐξ ἄλλων πηγῶν λαμβανόμενα κατάλληλα, δυνάμενα νὰ χρησιμοποιοῦνται και ὡς προσευχαι.

δ) Διδασκαλία ἀπλά διὰ παραστατικῶν διηγήσεων περὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς Βαπτίσεως Αὐτοῦ, περὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαθῶν, περὶ τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ και τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ και περὶ τῶν Ἁγίων, ἐξ ἀφορμῆς τοικίων ἑορτῶν και ἄλλων θρησκευτικῶν γενομένων και ἐκδηλώσεων.

ε) Σχολικαὶ ἑορταί, ἐκκλησιασμός, στάσις τῶν μαθητῶν ἐνὸς τοῦ Ναοῦ, ἐπισκέψις εἰς ἐσωκλήσιαι, συμμετοχὴ εἰς φιλαλληλοῦς ἐκδηλώσεις τῆς τάξεως και τοῦ σχολείου, ἠμερικὴ μεταλλῆσις τῶν ἀρχαίων μυστηρίων, παρακολούθησις τελέσεως μυστηρίου γάμου και βαπτίσεως και σχετικὴ συζήτησις κ.τ.λ.

Β' ΤΑΞΙΣ

α) Προσευχαι, ὡς και ἐν τῇ Ἀρ τάξει (ἐκτενεστεραι πως). Κυριακὴ προσευχὴ.

β) Ποιήματα και ἄσματα θρησκευτικά ἐκ τῶν εἰς τὸ Ἀναγνωσματίον περιλαμβανόμενον ἢ και ἐξ ἄλλων πηγῶν λαμβανόμενα.

γ) Διδασκαλία ἀπλά και παραστατικὴ περὶ τῶν ἑορτῶν, περὶ ὧν και τὸ πρόγραμμα τῆς Ἀρ τάξεως, (ἐκτενεστεραι πως).

δ) Διδασκαλία ἐπίσης—πάντοτε ἐπικαιρῶς—περὶ τῆς Ἰσταντικῆ τοῦ Χριστοῦ, τῶν Γενεθλίων, τῶν Εἰσοθίων και τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου και περὶ ἄλλων θρησκευτικῶν ἱστοριῶν, ἐφ' ἔσονται αὐτα εἶναι δυνατὸν να συνδεθῶν ἀδίστατος με σχετικὰς θρησκευτικὰς ἑορτάς και ἐκδηλώσεις τῶν κατοικίων.

ε) Σχολικαὶ ἑορταί, ἐκκλησιασμός κ.τ.λ., ὡς και ἐν τῇ Ἀρ τάξει.

Π α ρ α τ ῆ ρ η σ ι ς :

Ἡ διδασκεία εἰς τὴν Ἀγν τάξιν ὀλη συμπέπει σχεδόν με τὴν τοιαύτην τῆς Βακ τάξεως, δι' ὃ και βταν αὐτῆς αὐταὶ συνδιδάσκονται: δὲν εἶναι δύσκολος ὁ καθορισμός τῆς διδασκείας ὀλη διὰ τὸ πρῶτον και τὸ δεύτερον ἐτος συνδιδασκαλικῆς. Ἐξ ἄλλου αὐ παρεργάνει κατ' ἔτος εὐκαιρία και πολλὰ και ποικίλα εἶναι. Πρέπει να προσέχη ὀμως ὁ Διδάσκαλος να μὴ ἐργάζεται μόνον ἡ περισσώτερον με τοὺς μαθητὰς τῆς Βακ τάξεως.

Β'. ΣΠΟΥΔΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

(Πατριδωνοσία — Κοινωνικὴ ἀγωγή — Ὑγιεινὴ — Λαογραφικὰ στοιχεῖα).

Α' ΤΑΞΙΣ

α) Οἰκία και οἰκογένεια τοῦ μαθητοῦ. Ἀσχολαί τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Σχέσις αὐτῶν. Ποικίλα οἰκογενειακὰ ἐκδηλώσεις. Τὸ γάγγιον. Ὑγιεινὴ τοῦ φαγγιτοῦ. Ὑγιεινὴ τοῦ πινου. Συγγενικὰ πρόσωπα. Ἐπισκέψις εἰς συγγενικὰς οἰκίας. Κανόνες καλῆς συμπεριφορῆς. Ἐπιπαι και σκευὴ και χρησιμοτῆσις αὐτῶν. Οἰκογενειακὰ κειμήλια. Διαρρῶθικαι κατοικίας. Τεχνίται και ὀληκὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς. Συνεξάρτησις ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Καθαριότης οἰκίας. Θέρμανσις, ἱματισμός. Ἀτομικὴ καθαριότης και ἡγιεινὴ βροι διαδιδάσκωσις. Τὸ θερμόμετρον. Οἰκίστατι ζῶα. Τὸ προαίλιον, ὁ ἀνδρόκηπος, ὁ λαχανόκηπος.

β) Τὸ Διδασκῆριδόν. Αἰθουσα, γραρεῖον, βοηθητικὸ χωρίον, προαίλιον, διάφοροι ἐγκαταστάσεις, σχολικὸς κήπος. Ἐπιπαι σχολικὰ. Εἰκόνες ἱστορικῶν προσώπων, ζωρητῶν κ.τ.λ. Σχηματικὴ παράστασις διδασκῆριου εἰς τὸν πίνακα, τὰ τετραῖα και τὸ ἄμφοδοχεῖον. Καθαριότης και εὐκαλιεία

Σχολείου. Διδάσκαλοι. Συμπαθηταί. Σχέσις μαθητῶν πρὸς Διδασκάλους και συμπαθητὰς. Καθῆκοντα μαθητοῦ. Συμπεριφορὰ μαθητοῦ ἐν τῷ Σχολείῳ και ἐκτὸς αὐτοῦ. Ἀτομικὴ καθαριότης και καθαριότης μαθητικῶν εἰδῶν. Ἀερισμαὶ αἰθεύτων. Ὑγιεινὴ διαβίωσις ἐν τῷ Σχολείῳ. Ὑγιεινὴ στάσις κατὰ τὸν ἐργασίαν. Μετάβασις εἰς Σχολεῖον και ἐπιστορῆ εἰς τὴν οἰκίαν. Ὀδηγία διὰ τὴν κυκλοφορίαν. Ἐθνικοδρησκευτικαὶ και ἄλλαι σχολικὰ ἐκδηλώσεις. Ἀσθένεια συμπαθητοῦ. Ἐμπρακτος ἀσκησις εἰς φιλαλληλία. Σχολικαὶ ὀμῆδες και κατευδόμεναι δραστηριότητες.

γ) Συνοικία τοῦ Σχολείου. Ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Ἱερεὺς. Συμπεριφορὰ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ. Τὸ Κοινωνικὸν Κατάστημα και αὐ Κοινωνικὴ Ἡ Δημοτικὴ Ἀρχαί, Δημοσια Καταστήματα και Δημοσια Ἀρχαί, Πλατεία, Ἱστορικὸι και θρησκευτικὸι τόποι και μνημεῖα. Πάρκα. Αἱ κωριώτεροι ὀδοι. Καθαριότης ὀδῶν και Χωρίου. Συμβολὴ μαθητῶν εἰς καθαριότητα τοῦ χωρίου. (Νὰ μὴ πτόουν ἡ ῆριπτον ἀρχρητα ἀντικείμενα εἰς τοὺς δρόμους). Σχηματικὴ παράστασις τῶν ἀνωτέρω (Ἐκκλησία, Ἀγορὰς, Πλατείας, Συνοικίας κ.τ.λ.). Διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς συνοικίας.

δ) Ἐποχὰι τοῦ ἔτους. Ἄνθρωποι, ζῶα και φυτὰ κατὰ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Ἰματισμός, θέρμανσις. Ὑγιεινὴ ἐνδυμασία. Ἡμέρα—Νύξ. Τὸ ὀρόγγιον. Διάφοροι ἐπισκέψις. Χόνι και χιονόθρονοι.

ε) Ὁ ὀυρόν ὀδός. Ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα. Ὁ ὀρίζων και τὰ τέσσαρα σημεία τοῦ ὀρίζοντος. Προσανατολισμός. (Τὰ σημεία τοῦ ὀρίζοντος και τὰ περὶ προσανατολισμοῦ διδασκονται ἐνωρις, ἐπαναλαμβάνόμενα εἰς πῶσαν εὐκαιρίαν).

Β' ΤΑΞΙΣ

α) Ἡ πόλις (ἢ τὸ χωρίον). Συνοικίας, ὀδοι, πάρκα. Ἐκκλησία, κοινωνικὰ και δημοσια καταστήματα, Ἀρχαί. Ἱστορικὸι τόποι, Μνημεῖα, αὐ κωριώτεροι ὀδοι, φωτισμός, ἕδρασις, μέσα συγκοινωνίας, ἐξωραϊστικὰ, βιομηχανικὰ και ἄλλα ἔργα προόδου. Συνοικία πολιτισμογενείας. Ὁ ὀδοκαθαριστής, ὁ ταχυδρομικὸς διαμεύσις, ὁ κηπουρός. Ἐθνικοθρησκευτικὸι και κοινωνικὰ ἐκδηλώσεις κατοικίων. Συμμετοχὴ Σχολεῖου εἰς αὐτάς. Αἱ ἀπόκρευ—γαρταοί. Ἡ Ἀγορὰ. Τὰ σπουδαιότερα Καταστήματα. Τὰ ἐπιμῆματα. Μονὰδες βάρους, χρόνου κ.τ.λ. Συλλογαί κατοικίων, μονάδες νομισμάτων. Διάφοροι μυστηρίαι. Σχηματικὴ ἀνακαταστάσις.

β) Ἀρχαί και τῆς Πόλεως.

γ) Δημοσίαι κήποι. Δένδρα και ἄνθη. Δενδρῶθεις και κοινῆρητων κήπων.

δ) Ὁ ἄγρός, ὁ ὀπωρόν, ὁ ἀμπέλων, κατὰ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Ὁ ὀδρονομείσις, ὁ ἀγροπόλις, ὁ βασπολύξ, ὁ μολοφόσις. Ὁ γεωργός, ὁ ποιμνίς, ὁ ἐυλοκόπος, ὁ γεωπόνος. Θερμίστις, κλάδεμα κ.τ.λ. Ζῶα και φυτὰ τοῦ ἀγροῦ.

ε) Πεδίασις, ὀρος, δάσος, ποταμός, λίμνη, ὀάλασσα. Ζωϊκὸι και φυτικὸι κόσμος. Ὁ ἀσκητής, ὁ Ψαράς, Κολυμβήσις. Πρῶτα βοθηταί εἰς ὀλα τὰ ἀσχηματα. Μέσα συγκοινωνίας ἔργα και θαλάσσις. Σχηματικὰ στοιχεῖα πολιτισμογενείας. Σχηματικὴ ἱστορία, αἰνήματα, παραῶθεις και θρύλοι. Τοπικὰ ἱστορικὰ πρόσωπα. Διάφοροι σχηματικὴ ἀνακαταστάσις.

στ) Αἱ τέσσαρες ἐποχὰι τοῦ ἔτους, ἐκτενεστεραιτερον. Ἀρχεῖλα τῶν κατοικίων. Προῖοντα ἐκπέσις ἐποχῆς. Τεχνιτῶσις. Χωρι και τραγοῖα. Ἡδῶ και ἔθιμα. Συλλογὴ ἔλκων. Πρωτοβροχία. ὀργονα. Προστομασία σχολικῶν κήπου. Χριστογέννησις—Πρωτογεννησις. Διάφοροι ἐκδηλώσεις. Προληγῆματα Ἀνοίξεως. Πρωτογεννησις. Παραθερισμός. Τουρισμός. Συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς ἔθουσιν. Αἱ ἔθετασις. Αἱ θερμικὴ διακοπαί. Ἐκδρομαί. Διάφοροι σχηματικὴ ἀνακαταστάσις και ἀπλά γεωγραφικὰ ἔννοιαι.

ζ) Κατοικία: ἀνωρόπων. Ὑγιεινὴ διαβίωσις.

Γενικά: Πρατηρήσεις.

α) Δὲν θ' ἀπολουθῆται ἡ σιρὰ καθ' ἑν ἀνγράφονται αὐ ἀνωτέρω ἐνόττες, ἔστω και ἂν δὲν ἐφαρμόζεται ἡ Ἐνιαία Διδασκαλία και β) διὰ τὰς περιπτώσις συνδιδασκαλικὰ ἀνα-

γράφονται κατωτέρω α) κατ' έτος διδακτέα: ένότητες, άρι-
μένης όμως έλευθερίας εις τόν διδάσκοντα διά τήν σειράν,
ήν δ' άκολούθησιν, ή και διά τήν μετάθεσιν ένότητός τινος
άπό τού πρώτου εις τού δεύτερον έτος συνδιδασκαλίας ή και
τόν άπαιτιν.

Πρώτον έτος συνδιδασκαλίας: Τό Διδακτέ-
ριον. Η οικία. Η συνοικία. Ο ύψανός. Έρχοι τού έτους.
Η πόλις. Άρχαι τής πόλεως.

Δεύτερον έτος συνδιδασκαλίας: Έκανάλη-
ψις τών άνωτέρω. Ο κύβος, ό άγρός, ό όσπριόν, ό άπαιτών,
ό λεπίων. Περίαις, όρος, άπατος, ύδατα, θάλασσα. Κατοικίαι
και ύγιεινή διατίσεις.

Γ'. ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

1. Σκοπός.

Είς τās μικροτέρας τάξεις τά τεχνικά μαθήματα, όργανι-
κώς συνδεδεμένα μετά τών λοιπών, σκοπόν έχον τήν θεράπειαν
τής παιδικής κιναισθησίας, τήν ανάπτυξιν τής δημιουργικής
πλαστικής δύναμεις αυτών, τήν καλλιέργειαν καλοισθητικών
και άλλων ιδιαιτέρων κλίσεων, τήν σταθεροποίησιν τών διδα-
σκόμενων γνώσεων, τήν καλλιέργειαν τής αισθητικώς του
άπλου, τού σαφούς, τού σκοπού και τού ώραιού και τής, σύν
τού χρόνω, άπόκτησιν χρήσιμων διά τόν πρακτικόν βίον δεξιό-
τητων, ίδιαι έκείνων, αιτίνας κρίνονται άπαραίτητοι διά τήν
πραγμάτην τής βιοτεχνίας.

2. Διδακτέα ύλη.

1. Ίχνογραφία.

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ

Είς ιδιαιτέρα τετράδια ίχνογραφίας, εις ά παρακολουθεί-
ται ή εξέλιξις τής σχετικής δεξιότητος τών μαθητών, ίχνο-
γραφοῦνται, διά μεθοδικόν ύλουν—έγγυθρον ή μή—και κι-
μωλίαις, άλλά άντικείμενα, ζώα, φυτά, καρποί, σκηναι τού βίου
των μαθητών και τών κατοίκων, άπλά γεωμετρικά σχήματα
κ.τ.λ. Άκούονται οι μαθηται και εις τήν διακοσμητικήν ειπε
περικλιόντες τά ίχνογραφήματα τών έντός διακοσμητικόν
πλασιών ειτε ίχνογραφούντες διάφορα διακοσμητικά σχέδια.
Σχεδιαγράφεις διά κηλίδων, έγχρωμών ή μή.

Οδηγούνται επίσης οι μαθηται να διακρίνουν τās κεντρι-
κάς γραμμάς ή τά κεντρικά σημεία σχημάτων, ώς και τās
ύψεις αυτών προς άλλα (άνω, κάτω, δεξιά, άριστερά, προς
άνωταλάς, προς ύμωας κ.ο.κ.) προς τόν σκοπόν τής ασκήσεως
εις τήν χαρτογραφίαν και τόν προσανατολισμόν.

Παρατηρήσεις:

1) Κατά τήν ίχνογράφησιν ή ίχνογραφούν ύλοι οι μα-
θηται τού αύτου άντικείμενου, ζώων, φυτών, κ.τ.λ. ή άφαι-
ται έλευθερία να ίχνογραφήσιν έκαστος ότι ένεπίστηεν εις αυ-
τόν βαυθύτεραν έντύπωσιν εκ τής αυτης όμως ένότητος δι'
ύλους.

Και ή άτομική ίχνογράφησις κατ' οίκον ή έν τώ σχολείω
πρέπει να ένθαρρύνεται, εις περιπτώσεις μέλιστα έκδηλώσεως
ιδιαιτέρων κλίσεων. Ένδείκνυται και ή καθήμενή ίχνογρά-
φισις σκηνών ή προσώπων ή άντικείμενων εκ τού 'Αναγω-
νιστικού ή εκ τής ύλης τών λοιπών μαθημάτων εις τās σχετικά
τετράδια τών.

2) Η μέ τεχνικώς περιοριστικώς ίχνογράφησις εκ τού φυ-
σικού δέν ένδεικνυται εις τās κατωτέρας τάξεις, χωρίς τούτο
να σημειώνη ότι δέν πρέπει οι μαθηται να βλέπων τήν ίχνογρα-
φομένον άντικείμενον. Πόσω ή έλευθερία από μνήμης ίχνο-
γράφησις, άποτελούσα διά τόν μικρόν μαθητή μέσον φυγής
και άπελευθερώσεως από τήν πραγματικότητα και όρα-
κούσισια τήν φωτισίαν του, είναι όπωσδήποτε προτιμητέα.

2. Χειροτεχνία.

Α' ΤΑΞΙΣ

Κατασκευή γεωμετρικών σχημάτων, γραμμάτων και σχη-
μάτων ανθρώπων, ζώων, φυτών και διαφόρων άντικειμένων, ή

και τών περιγραμμάτων αυτών διά κηλίδων, πλαστελίνης, ξυ-
λαρίων, χαλίκων, όστράκων, άλλων κινητών διακοσμητικόν
μέσων, χαρτου, κεντημάτων κ.τ.λ. Διά τās θήλας έπιπροτι-
μείται και τού στρίφωκα και ή σταυροβελονιά επί καμδά μέ
χρωματιστά νήματα.

Β' ΤΑΞΙΣ

Τά αυτά, ώς και εις τήν Αην τάξιν. Έπι πλέον διά χρω-
ματιστών χαρτινων ταινιών, άς διαπερνούν διά μέσου έγκοπών
τεμαχίων χαρτου, σχηματίζουν συμμετρικάς πολυχρώμους πα-
ρυστάσεις.

Όμοίως διά μονοχρώμων ή πολυχρώμων ταινιών φόδας
κατασκευάζουν φόδας, καλόδια και άλλα σχήματα και άντι-
κείμενα. Διά τās θήλας επί πλέον και πλεκτική (σαντέλλα μέ
βελονάκι) έμβάλλωκα.

Παρατηρήσεις:

Αί άφορμαι δίδονται από ύλα τά μαθήματα και ύλας τās έν
τώ Σχολείω άσκηθής τών μαθητών. Κατά τήν έν τή τάξει
διδασκαλίαν τής χειροτεχνίας ή εργασίαις είναι έπιθυμητά, δυνα-
μένου όμως τού διδασκάλου να άνωδέτη πλην τών γενικών και
έτέρας εργασίας, θεραπευτέας: Ιδιαιτέρως κλίσεις.

Δ'. ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Σκοπός.

α) Η Μουσική σκοπόν έχει τήν έξυμνέυσιν τής φύξης,
τήν γέννησιν χαράς και ψυχικής εθερίας, τήν καλλιέργειαν
τού μουσικού αισθητηρίου τών μαθητών και ύλους ιδιαιτέρως
τήν διά δημοδίων άσματων, πατριωτικών έμβατηρίων, θρη-
σκευτικών ύμνων και άλλων κτηλλήλων παιδικών άσμά-
των, δημιουργίαν ύγιών μουσικών βιωμάτων, προσορασόντων
άπό διάβρωσιν τού μουσικού αισθητήματος τών Έλληνοπαίδων.

β) Έπι τούτοις προήγουσα ή Μουσική τού κοινωνικόν, θρη-
σκευτικόν και Έθνικόν φρόνημα, παιδαγωγεί τούς μαθητάς
εις πολιτίας, συναίσθητονόμους ότι είναι συνδεδεμένοι εις έν
ύλον και άήθικον εις τήν αύτην Πατρίδα.

Παρατηρήσεις:

α) Οι διδάσκοντες πρέπει να γνωρίζουν και ένδργανον μου-
σικην και να μη είναι παράφωνοι.

β) Δέν να έφοιασθούν ύλα τās σχολείαι μέ ραδιοφωνική ή
μαγνητόφωνα και δίσκους καταλλήλων πατριωτικών, δημο-
δίων, θρησκευτικών κ.τ.λ. άσματων, προς χρήση κατά τās
ώρας τών διδασκαλιών, τών εργασιών των σχολικών κή-
πων, τών χειροτεχνικών μαθημάτων, κατά τās έκδρομάς,
τάς σχολικάς όρτάς κ.τ.λ.

2. Διδακτέα ύλη.

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ

α) Προσευχή:

1. «Φύλαγε. Θεέ μου, τή μέγιστη Α. Άργυροπούλου.
2. Προϊνή Προσευχή 'Ανεμίαντα στό θούνο' Ι. Νούσια.
3. «Πριν πέσω να πλαγιάσω' Π. Κωστοπούλου.
4. «Έρχέ μου σέ παρακαλώ' Ι. Νούσια.
5. «Έπρόβαλε ή αύγούλα' Σ. Καψάκη.
6. «Βραδυή προσευχή' Α. Κοκκίνου.
7. Σώτων Κύριε τόν λαόν Σου.
8. Σώτων ήμάς.

β) Άνοίγει τώ Σχολείω:

1. «Σάν τα Κελιδόνια' Π. Κωστοπούλου.
2. «Πρώτη μέρα στό Σχολείω' Π. Τραιανού.

γ) Φθινόπωρο:

1. «Βρέχει, βρέχει ό ύψανός' Π. Κωστοπούλου.
2. «Φθινόπωρο' Σ. Καψάκη.

δ) Ό Χειμώνας :

1. «Χιών» Σ. Καψάκης.
2. «Έξω όθρε χιονίζει» (Γερμανικό) Σ. Καψάκης.
3. «Ό Χειμώνας» Σ. Καψάκης.
4. «Α' Ηλθ' ό χιμώνας» Π. Τραϊανού.

ε) Χριστούγεννα :

1. «Έλατε παιδιά» (Γερμανικό) Μ. Γουδέλη.
2. «Χαρόλιμο άστέρι» Μ. Γουδέλη.
3. «Ών τή νύξη στολισμέν» Α. Άργυροπούλου.
4. «Χριστουγενάτικο δενδράκι» (Γερμανικό) Μ. Γουδέλη.
5. «Στη γωνία μας κίχνα» Α. Άργυροπούλου.
6. «Κοντά στο θείο θρόνος» (Γαλλικό) Μαργαζιώτη.

στ) Πρωτοχρονιά :

1. «Καλός όριτες ξανά» (Γερμανικό) Μ. Γουδέλη.
2. «Έλατω» (Γερμανικό) Μαργαζιώτη.
3. «Πάει ό παλιός ό χρόνος» Μ. Λοβέντη.

ζ) Άποκρηές :

1. «Ύρω—γύρω, γαϊτανάκι» Ι. Νούσια.
2. «Αποκρηάτικη τραδιά» Σ. Καψάκης.
3. «Καρναβάλι» Σ. Καψάκης.

η) Άνοιξις :

1. «Πρωτομαγιά—Λουλούδια άς διαλέξω» Χωραράς.
2. «Πακαρόνια» Π. Κωτισπούλου.
3. «Ό Μάιος μάς έρτασε».

θ) Πατριωτικά :

1. «Σημαία μου κέρηφην» Κουτογιάννη.
2. «Άουκοχαράς' ή χαρυνάκι» Άντωνοπούλου.
3. «Έθνική Έορτή» Α. Καψάκης—Άμπερο.
4. «Έθνα ή Πατρίδα μας Έλλάδα» Άργυροπούλου.
5. «Ό Πατρίδα μας Έλλάδα» Ντοση.
6. «Έμπρος» (Άμερικαν. μελωδία) Μαργαζιώτη.
7. «Γιά ός γλυκαί Πατρίδα μου» Μαργαζιώτη.
8. «Μέ τή ελπίδα στη καρδιά» Α. Παναγιωτοπούλου.
9. «Έθνικός Έγνος».
10. «Τά εύχωνάκια».

ι) Γιά τή Μάνα :

1. «Η κυψέλη» (τί ζωή εύτυχιμένη) Άργυροπούλου.
2. «Τό τραγούδι τής Μητέρας» Μανιουδάκη.

ια) Πάσχα :

1. «'Ηλθε πάλ' ή Παγχαλιά» Κατακουζηνού—Σ. Καψάκης.
2. «Παγχαλιά» Σ. Καψάκης.
3. «Χριστός Άνέστη».

ιβ) Διάφορα :

1. «Ό Άράκης μας» Σ. Καψάκης.
2. «Ό Μπαλωμάτης» Ι. Νούσια.
3. «Ό Μουσικό» Α. Παναγιωτοπούλου.
4. «Τό μπάνιο του γαιδάρο» Ρώτα.
5. «Τά βατραχάκια» Παναγιωτοπούλου.
6. «Δαγουδάκι» Σ. Καψάκης.
7. «Τό νερό» Σ. Καψάκης.
8. «Τό ρολόδι» Σ. Καψάκης.
9. «Τά γράμματά» Σ. Καψάκης.
10. «Ό γερο—παππούς» Σ. Καψάκης.
11. «Ό Αγάθος» Σ. Καψάκης.
12. «Έρχετ' ό πατέρας» Σ. Καψάκης.
13. «Όμορφέ μου κίχνα» Νούσια.
14. «Ποντικάκι» Σ. Καψάκης.
15. «Ό λόκος» Σ. Καψάκης.
16. «Στ' αυλάκι μιά ημέρα» Άργυροπούλου.
17. «Η άγέλα» Άργυροπούλου.
18. «Έξέ τ' ό θουλό φηλά έκεί» Άργυροπούλου.
19. Διάφορα άσματα ρυθμικών παιχνιδιών (β. μάθημα Γυμναστικής) κ.τ.λ.

Παρατηρήσεις :

1. Η διδασκαλία τής Όρεισής δέν θά περιορισθή εις τά άνωτέρω άσματα, τά όποια παρατίθενται ένδεικτικώς και προς διευκόλυνση των Διδασκάλων. Άντί τούτων θυνάται ά διδασθόν επικαιρώς άλλα σχετικά μέ τάς έν τή Ένικία Διδασκαλία έξεταζόμενας ένότητες. Η έφαρμογή τής Ένικίας Διδασκαλίας διά νά είναι επιτυχής προϋποθέτει γνώση άρθρονίας άμάτων, παραμυθιών, ποιημάτων, ιστοριών, προσευχών και παιχνιδιών, ίνα συνδέονται έκάστοτε τά κατάλληλα και άνάλογα προς τήν έξεταζόμενήν ένότητα.

2. Οι Διδάσκαλοι πρέπει νά έχουν τήν άπαραίτητον μουσική άγωγήν, ώστε νά είναι εις θέσει νά διδάσκουν τά κατάλληλα κατά τάξις και περιστασι άσματα.

3. Τά άσματα των μικροτέρων τάξεων θυνά νά έχουν ταχών πως ρυθμόν, μέλος εύχρηστον και τονικά όρια μετρία.

Ε'. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

1. Σκοπός .

Σκοπός τής διδασκαλίας του μαθήματος τούτου εις τό Δημοτικόν Σχολείον είναι ή θεραπεία τής κινησιότητας των μικρών μαθητών, ή άσκησις των αισθηθών των, ή προαγωγή τής σωματικής των υγείας, εδνικησις και κάλλους, ή άποκτισις φυγικής υγείας διά τό έθιμαυ εις τήν αυτοκυριαρχίαν, τήν πειθαρχίαν και τήν θέσιν επί τή έξάτι κανόνων ομαδικής ενεργείας, και ή άνάπτυξις των διαφέροντων και τής άγάπης προς τόν θάλαττον, τά σπόρ, τόν ήλιον, τόν άέρα, τήν θάλασσαν, τήν έν ύπαίθρω ζωήν.

Παρατηρήσεις :

Είς τάς μικροτέρας τάξεις ή σωματική άγωγή των μαθητών πρέπει νά λαμβάνη παιχνιδιή μορφήν.

2. Διακρίσις ύλης :

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ

1. Άσκήσεις τάξεως ύπ όσον παιδιών. (Όργάνωσις ομάδων μέ έννομησις, ζωών, άνόμων, χρομάτων, άριθμών κ.τ.λ. Σύνταξις εις κύκλους, εις τριγώνια και εις ζωγούς, όπως τό στεφάνι, τό τραίο κ.τ.λ. Κλίσις και μεταβολή δι' άναπήδησιν, όπως τό κοκκίρι κ.τ.λ. Άρπαισις εις κύκλους καθ' ομάδας. Λύσις και άντισυτάξις).

2. Αί άνωτέρω άσκήσεις και ός τακτικαί συστάται. Δι' αυτών δύνανται και ή μαθησις των τάξεων τούτων νά μετρήσιν των διαφόρων ενληρήσεων του Σχολείου, (κατά τήν προσοχήν, τήν μετέσθιν εις τήν Έκκλησίαν ή άλλου, τάς επιπέδους, τούς περιπάτους, τήν έπαρση και ύποστολήν τής Σημασίας κ.τ.λ.). Προσική, Άνάπτυξις, Σύνταξις εις κύκλους και εις ζωγούς, Άρπαισις, Μεταβολή, Κλίσις, Έπιπέρις μέτρο, Άλτ, Βάσις.

3. Γυμναστικά άσκήσεις μέ ρυθμικά παιχνίδια και μιμικά κινήσεις.

α) Μέ μέτρος: Φωνητική ενόησις, Άνέστητα στό λεοφορέτι, Ήκινησις, ερραυήσις, κατέσθαι, Πέρασις ρυθμίου, Πήδησις έρραυήσις κ.τ.λ.

β) Μέ ρυθμικά παιχνίδια: Τά κωσάκια, Τά παπύκια, Ό ρολός, Τά καλαθάκι, Τά σπινάκι, Πίτσι έξίλι—πίτσι πέτρα, Τά κωσάκια, Τά ρολογάκια, Η ζωγριά, Τά πρίον, Τ' άεροκλίνα πύτσι, Ό Γεωργός, Οι ρολοί, Τό τραίο, Τ' ομαράκι—Μήλιος, Ό νόμος, Από μέτρα από τήν κωσάκι, νιάου—νιάου ή ψήφια κ.τ.λ.

γ) Μέ μιμικά κινήσεις: Πώς περτάει ό πελαργός, πώς γυρίζει ό ανεμώμος, πώς βαδίζει ή αρκούδα, πώς τρέχει ό λαγός, πώς περτά ό βάτραχος, πώς λακκίζει τό μουσάρι, πώς έρπει ή σαύρα, πώς σπέρνει, πώς θρακίζει κ.τ.λ. ό γεωργός, ό βαρκάτης στό κωσάκι, ό Ήλιοκόπος πρηνίζει, ό ερραυήσις φορηύει κ.τ.λ.

4. Αί τής παρακράξου β κινήσεις διδονται σόν τήν γρήνν και ός τακτικαί άσκήσεις: Μεσολάβη (τά χέρια στη μέση), έκτασι των χεριών πλαγίως (τά χέρια σάν άεροκλίνα) και κατ' αυτών τόν τρόπον

αί ασκήσεις: εκτάσεις τῶν χειρῶν, κάμψεις καὶ στροφαί τοῦ κορμοῦ, ἀκροστασία, στροφαί καὶ εκτάσεις τῆς κεφαλῆς, προσαγωγή, ἄρσι τῶν σκελῶν, ἐβασίς συνήθης, βάσις ἐπὶ τῶν θακτύλων, ἀναπήδησις, ἐξαρθρήσις, ἰσορροπία κ.τ.λ.

5. Παιδεία: Διάφορα παιγνίδια μὲ τὴν μπάλλα. Ἡ μέλισσα. Ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνάκι. Γάτα καὶ ποτικὸς. Λαβὴ-ρῖνος. Λουρίτσα. Σινικὸν τεύχος. Τὰ σκλαβάκια. Κλέφτες καὶ χωροφύλακες. Ἰπποδρόμιον. Ἀρβῶς μὲ κλειστὰ μάτια. Κατάκλιποι. Γύρω-γύρω βλοῖ. Δὲν περνᾷς κυρὰ Μαρία. Ἡ ἄλεκτος ἀπὸ τὴν τρύπα. Ὁ κυνήγιος. Ἀρπαστὸν εἰς κύκλον. Σκυταλοδρομία. Κατάληψις θέσεως. Ὅποιον πιάσῃ ὁ τυφλὸς. Κορβίδι. Τὸ σπονάκι. Καὶ πολλὰ ἄλλα παίγνια, ἰδίαι τὰ τοπικά.

6. Ἀγωνίσματα ὑπὸ τύπον παιδιῶν: Ἀρβῶς ταχύτητος. Ἄλματα εἰς μῆκος, ὕψος καὶ βάθος. Ἐξάσκησις εἰς τὴν ρίθιν καὶ τὴν εὐστοχίαν. Ἑλκτικαὶ παιδιὰ. Παιδιὰ ἐπὶ γυμναστικῶν ὀργάνων. Ἀναβάσεις, ἀναρριγήσεις, ἐπιωμοί, κυβιστήσεις. Ἀσκήσεις ἐξεικονήσεως μὲ τὸ ὕδωρ.

7. Ἐκδρομαί, περίπαιτοι, χοροὶ καὶ ἄλλα ἰσοματικαὶ δραστηριότητες.

Παρατηρήσεις:

1. Αἱ τακτικαὶ ἀσκήσεις εἰς τὰς Α' καὶ Β' τάξεις, ἀσκοποῦνται περισσότερο εἰς τὴν προετοιμασίαν τῶν μαθητῶν διὰ τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις καὶ δημοσίας ἐκδηλώσεις τοῦ Σχολείου καὶ ὀλιγότερον εἰς τὴν συμμετρον ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν τοῦ σώματος των. Θὰ διδάσκονται συστηματικώτερον πως μὲτὰ τὸ ἄν ἐξέμνηρον τῆς ἄτης τάξεως.

2. Ἀσκήσεις μὲ μύθους, παιδιὰς καὶ μιμικὰς κινήσεις δύνανται νὰ ἐπινοήσῃ πολλὰς ὁ ἴδιος ὁ Διδάσκαλος.

3. Ἀπὸ τῶν ἀφρονίων τῶν παιδιῶν, τῶν μιμικῶν κινήσεων καὶ τῶν διαφόρων σωματικῶν δραστηριοτήτων θὰ ἐκλέγῃ ὁ Διδάσκαλος τὰς καταλλήλους καὶ δυναμίας νὰ συνδεθῶν ὀργανικῶς μὲ τὴν ἐκάστοτε ἐξεταζομένην ἐνότητα τῆς Ἐννιαζίας Διδακταλίας.

4. Αἱ ἀσκήσεις ἐξεικονήσεως μὲ τὸ ὕδωρ εἶναι δυνατόν, εἰς τὴν Βαν κυρίως τάξιν, νὰ περιλάβουν καὶ ἀσκήσεις κολυμβήσεως εἰς τὴν δεξιωμένην τοῦ Σχολείου, ἐφ' ὅσον τοῦτο διαθέτει τοιαύτην, ἢ εἰς ἀβαθῆ ὕδατα θαλάσσης ὑπο τὴν ἄγρυπνον ὁμοῦ παρακολούθησιν τῶν διδασκόντων.

5. Ἡ γνάση πρὸς τὰ σπῆρ, τὰ ἀγωνίσματα καὶ τὴν φύσιν πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν φοιτήσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ Σχολεῖον.

* Ἀρθρον 4.

II. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Γ', Δ', Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Διδακτέα ὕλη.

Γ' ΤΑΞΙΣ

Α'. Ἱστορία: ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

α) Ἡ πρὸ τῶν Πατριάρχων Ἱστορία:

1. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ ἡ πλάσις τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ὁ παράδεισος, ἡ παρακὴ τῶν πρωτοπλάστων καὶ ἡ ἔξοσις αὐτῶν ἐκ τοῦ παραδείσου.

3. Κάνν καὶ Ἄβελ.

4. Ὁ κατακλισμὸς καὶ ὁ Πόργος τῆς Βαβέλ.

β) Οἱ Πατριάρχαι:

1. Ὁ Ἀβραάμ.

2. Ὁ Ἰσαάκ.

3. Ὁ Ἰακώβ.

4. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ πλήρης.

γ) Ἡ ἱστορία τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ:

1. Ὁ Μωϋσῆς: Ἡ κλήσις αὐτοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ λαοῦ του. Ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς Αἴγυπτου, ἡ διδάσις τῆς ἐπι-

θρᾶς θαλάσσης, ἡ ζωὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἡ ἐν Σινῇ νομοθεσία.

2. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ.

β) Οἱ Κριταί:

1. Ὁ Γεδών.

2. Ὁ Σαμψών.

3. Ὁ Ἥλι.

4. Ὁ Σαμουὴλ.

ε) Ἡ Ρούθ:

στ) Οἱ Βασιλεῖς:

1. Ὁ Σαούλ.

2. Ὁ Δαυὶδ.

3. Ὁ Σολομῶν.

4. Ἡ καταλύσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ ἀιμαλώ-
σις τῆς Βαβυλώνας.

ζ) Οἱ Προφῆται:

1. Ὁ Ἠλίας.

2. Ὁ Ἠσαΐας.

3. Ὁ Δανιὴλ.

4. Ὁ Ἰερεμίας.

5. Ὁ Ἰωνᾶς.

η) Ὁ Ἰώβ.

Β'. Ἐρησκευτικὰ ποιήματα καὶ ἄσματα: Τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ Ἀναγνώστῳ τῆς Γ' τάξεως καὶ ἐν τῷ προγράμματι τῆς μουσικῆς.

Γ'. Προσευχαί: Αἱ ἀναγραφόμεναι διὰ τὴν Α' καὶ Β' τάξιν, ἀλλὰ μάλλον ἐκτεταμέναι καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ νόημα τῆς διδασκαλίας τοῦ βίου καὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τῶν θρησκευτικῶν προσωπικότητων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Δ'. Γεωγραφία τῶν χωρῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ε'. Ἀπλαῖ διηγήσεις πρὸς κατανόησιν τῶν ἀκούστων ἐσρτών:

1. Τῆς ὑφέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

2. Τοῦ Ἁγίου Ἀγμηρίου.

3. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

4. Τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Πολιούχου Ἁγίου τῆς ἑβρας τοῦ σχολείου.

Δ' ΤΑΞΙΣ

Α'. Ἱστορία: ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τὰ κατὰ τὴν Θεοτόκον:

1. Γέννησις καὶ Εἰσὸδια τῆς Θεοτόκου (Ἀπολυτικά).

2. Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου (Ἀπολυτικά).

3. Κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Ἀπολυτικά).

Τὰ κατὰ Ἰωάννην τὸν Πρῶτον:

1. Γέννησις τοῦ Προδρόμου (Ἀπολυτικά).

2. Βίος καὶ κήρυγμα τοῦ Προδρόμου εἰς τὸν Ἰορδάνην.

3. Ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ Προδρόμου (Ἀπολυτικά).

Τὰ κατὰ τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν:

α) Ἐκ τῶν βίῳ τοῦ Κυρίου:

1. Ἡ γέννησις (Ἀπολυτικά καὶ Κοντάκιον ἐσρτῆς).

2. Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων.

3. Ὁ Ἠρώδης καὶ ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον.

4. Ὁ Ἰησοῦς 12ετής ἐν τῷ ναφ.

5. Ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου.

6. Ἡ ἐκλογὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

β) Ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου:

1. Ὁ ἐν Κανῶ γάμος.

2. Ἡ Θεραπεία τῶν βέκα λεπρῶν.

3. Ἡ Θεραπεία τοῦ παραλύτου ἐν Βηθσαδῆ.

4. Ἡ θεραπεία τοῦ παραλύτου τῆς Καρπενάου.
5. Ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ τῆς Ἰεριχούς.
6. Ἡ θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ.
7. Ὁ χορηγηθεὶς τῶν πεντακηνηλίων.
8. Ὁ Ἰησοῦς περικατεῖ ἐπὶ τῆς θαλάσσης.
9. Ἡ θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου.
10. Ἡ θεραπεία τῆς θυγατρὸς τῆς Χαναναίας.
11. Ἡ ἀνάστασις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας ἐν Ναΐν.
12. Ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαίρου.
13. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου (Ἀπολυτικίον).

γ) Ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου :

1. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέως.
2. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀπολωλοῦτος προβάτου.
3. Ἡ παραβολὴ τοῦ Ἄσωτου.
4. Ἡ κήσις τοῦ Ζακχαίου.
5. Ὁ Ἰησοῦς εὐλογῶν τὰ παιδιά.
6. Ὁ διάλογος Κυρίου καὶ Σαμαρείτου.
7. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄερου πλουτοῦ.
8. Ἡ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου.
9. Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου.
10. Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν τοῦ ἀμπελώνα.
11. Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουτοῦ καὶ τοῦ Λαζάρου.
12. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.
13. Ἡ παραβολὴ τοῦ βασιλικοῦ γάμου.

δ) Ἐκ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου :

1. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου (Ἀπολυτικίον).
2. Ἡ θριαμβευτικὴ εἰσοδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ Ἱερσόλυμα.
3. Ὁ Ἰησοῦς συγχωρεῖ τὴν ἁμαρτανὴν γυναῖκα.
4. Ὁ Ἰησοῦς ἐλέγχει τὴν κακίαν τῶν Φαρισαίων.
5. Τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον καὶ ἡ προδοσιὰ τοῦ Ἰούδα.
6. Ὁ Μυστικὸς Δείπνος καὶ ἡ παράδοσις τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Ἐυχαριστίας.
7. Ἡ ἄγωνα τοῦ Κυρίου ἐν Γεθσημανῇ καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ.
8. Ἡ δίκη τοῦ Κυρίου.
9. Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου, ἡ μετάνοια αὐτοῦ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰούδα.
10. Ὁ Κύριος πρὸ τοῦ Πιλάτου.
11. Ἡ Στάσις τοῦ Κυρίου (Σήμερον κερματίζε ἐπὶ ἔθλου κ.λ.π.).
12. Ἡ Ταρῆ τοῦ Κυρίου (Ὁ σύγχημιον Ἰωσήφ κ.λ.π. Ὅτι ἐκ τοῦ Ἐθλοῦ Σὲ νεκρὸν κ.λ.π.).
13. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου (Χριστὸς ἀνέστη, Τὴν παρθένον τῆς Ἀναστάσεως κ.λ.π. Πάσχα ἱερὸν κ.λ.π.).

Β'. Προσευχαί, ποιήματα καὶ ἄσματα ἑρμητικὰ : Ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Κ. Διαθήκης.

Γ'. Γεωγραφία τῆς Παλαιστίνης.
Πρακτικὴ εἰσαγωγή :

1. Ἐὰν ὁ διδάσκων διαπιστώσῃ ὅτι ὁ χρόνος ἐπαρκεῖ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς λυτρωτικῆς Θεοῦ τοῦ Κυρίου, δύναται νὰ προσθήτῃ καὶ ἄλλα θάματα καὶ παραβολάς. Ὅταν ὅμως ὁ χρόνος φαίνεται περιορισμένος, δύναται νὰ παραλείψῃ θάματα καὶ τυπικούς παραβολάς, ἵνα ἀντίστοιχὴν ἔκκλησιον τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου.

2. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς χρόνος, δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας τοῦ Κυρίου γενικῶς καὶ νὰ διευκρινισθῇ ἐνδεητικῶς ἐν τῷ δύο θέματα π.χ. τὴ ἔλας, τὴ ζωὴ, ὁ λόγος.

Β' ΤΑΞΙΣ

1. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.

1. Ἡ ἱδρυσις καὶ τὸ ἔργον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας :

α) Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ ἱδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας (Πράξεις 6 1—15, 6 33).

β) Ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν (Ἀγάπαι, κοινὰ συμπόσια, κοινωνησιμὸς) (Πράξεις 6 44—47, 6 34—37) Ἀνανίας καὶ Σαπφείρα (Πράξ. ε 1—15).

γ) Ἡ διὰ θάματος Θεραπεία τοῦ χωλοῦ παρὰ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου (Πράξ. γ 1—11) καὶ ἡ μετὰ παρηγορίας ἀπολογία αὐτῶν (Πράξεις 6 1—20).

δ) Ἐκλογὴ ἐπὶ διακόνων. Ὁ πρωτοκέρτος Στέφανος (Πράξ. στ. 1—6, 8—15, ζ 1—57).

ε) Πρώτος διωγμὸς εἰς Ἱερσόλυμα. Διόδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Παλαιστίνην (Πράξεις η 1—26).

στ) Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀβιθόφ. (Πράξεις η 26—40).

2. Οἱ Ἀπόστολοι :

Ὁ Παῦλος.

Καταγωγή—Παιδεία—Κοινωνικὴ θέσις — Διόκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ (Πράξ. 9 3—5).

Ὁ Παῦλος γίνεται χριστιανός. (Πράξ. 9 1—22, κβ 11—16, 9 24—31).

Ὁ Παῦλος εἰς Τάρσον καὶ Ἀντιόχειαν (Πράξ. ια 19—24).

Πρώτη περιοδία τοῦ Παύλου (περιληπτικῶς).

Δευτέρη περιοδία τοῦ Παύλου :

Ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Φιλιππίους. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐν Ἐλλάδι. Λυβία. Φυλάκισις τοῦ Παύλου (Πράξ. ια 11—40).

Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ Βέροαιαν (Πράξ. ιβ 1—14, Α' Θεσ. 6 1—12).

Ὁ Παῦλος εἰς Ἀθήνας. Ὁμιλία εἰς Ἄρειον Πάγον. Διόδοσις ἐν Ἀρσενόγειτον. Δάμαρις (Πράξ. ιβ 16—21, 22 31).

Ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον (Πράξ. ιγ 1—17).

Τρίτη περιοδία τοῦ Παύλου (περιληπτικῶς).

Σύλληψις, φυλάκισις, ἀποστολὴ εἰς Ρώμην. Θάνατος (Πράξ. κβ 17—26).

— Πέτρος ὁ κερματίας (Διδασκαλία Ἐθνατικῶν θέντων αὐτοῦ. Ἀπολυτικίον).

— Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης. Ἀπολυτικίον.

— Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος. Ἀπολυτικίον.

Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.

Οἱ Ἐπαγγελισταὶ Μάρκος καὶ Λευκάς.

3. Ἡ Διοίκησις τῶν πρώτων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ κληρὸς, Διάκονοι—Πρεσβύτεροι—Ἐπίσκοποι.

Ἐπαρχιακὰ σίνδοι.

Αἱ Ἀποστολικαὶ ἐκκλησίαι. Ἐπικοινωνία καὶ γένεσις αὐτῶν.

4. Διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν (64—313 μ.Χ.).

Οἱ Μάρτυρες :

Νέρον — Διοκλητιανὸς — Τραϊανὸς — Ἀδριανὸς — Δέκιος — Διοκλητιανὸς — Μαξιμιανὸς.

— Ὁ Ἅγιος Δημήτριος (Ἀπολυτικίον). Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.

— Ἡ Ἁγία Βαρβάρα. Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη. Μονὴ Σινῶ.

5. Οἱ Ἰσαπόστολοι Κοινοκτανυνοῦ καὶ Ἐβλένης. (Ἀπολυτικίον).

6. Αἰρέσεις — Σχῆμα :

Ἄρειος. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ἄρειος Ἀθανάσιος. Ἄγιος Σαυβῶν.

Μακεδόνιος. Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Αἱ λοιπαὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι.

7. Οἱ Πάτριες τῆς Ἐκκλησίας :

Βασίλειος. Γρηγόριος. Χρυσόστομος. Ἀπολυτικίον Τριῶν Ἱεραρχῶν.

8. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Ἡράκλειος.

Ἔργα των καὶ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χριστιανισμὸν (Ἀπολυτικίον ὑπόθεσις Τριῶν Ἱεραρχῶν).

9. Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος.

Ἀνάπτυξις τοῦ νοήματος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ κατὰ

τρόπον αντίληπτων διά τούς μαθητάς (Α—Ζ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοῦ. Ἡ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἐλισάβετ. Ὁ Χαιρετισμὸς τῶν Ἀγγέλων. Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ἰωσήφ. Οὗτος καὶ διὰ τούς λοιπούς οἴκους Η—Μ. Ν—Σ. Τ—Ω).

10. Μοναχικὸς βίος. Ἀσκηταί:

Μέγας Ἀντώνιος (Ἀπολυτίκιον). Παχώμιος. Μοναὶ (γενικῶς). Αἱ σπουδαιότεραι Μοναὶ (Πάτριον, Ὅσιον Δουκῆ. Μετωόρων. Ἁγίου Ὁρους. Μεγάλου Σπηλαίου κ.λπ.).

11. Ἡ Περίοδος τῆς Εἰκονομαχίας:

α) Εἰκονομαχία. Εἰκονολατρεία. Ζ' Οἰκουμένη Σύνοδος. Εἰρήνη ἢ Ἀθηνᾶ. β) Ἀναστήλωσις τῶν Εἰκόνων. Θεοδώρα (Κυριακὴ Ὁρθοδοξίας, Ἀπολυτίκιον).

12. Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.

13. Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ Σλαβῶν. Μεθόδιος καὶ Κύριλλος.

14. Ἡ Ὀρθορκευτικὴ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Δύσιν.

Ὁ Λούθηρος καὶ ἡ Διδασκαλία του. Ρωμαιοκαθολικὴ καὶ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία. Ὁ Καλβίνος καὶ ὁ Ζβίγγλιος. Διωγμὸς Προτεσταντῶν.

15. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Νεωτέρως Ἐλλαδῶς:

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Διόκησις. Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης. Μοναὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἔργον τούτων καὶ αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν (Μοναὶ Κωνσταντινουπόλεως. Δημητσάνης. Ἁγίας Λαύρας κ.λπ.). Διόκησις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἀπολευθέρωσιν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

16. Τὰ ἔλλα Πατριαρχεῖα.

17. Ἀνακεφαλαίωσις. Σύντομος ἐπισκόπησις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας κατὰ τὰς μεγάλας ἱστορικὰς περιόδους αὐτῆς.

2. Καινὴ Διαθήκη (Εὐαγγέλιον).

Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα τῶν κατὰ τὰς Κυριακάς ἀναγινωσκόμενων εἰς τοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς περικοπῶν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

1. Λειτουργικῆ.

Ἱεραὶ Ναοί. Ἱστορία αὐτῶν. Ναὸς καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ. Ρυθμὸς Ναοῦ. Ὁ σπουδαιότερον τούτων. Ἱερά σκῆπη. Ἱερά ἄμικτα καὶ συμβολικὰ αὐτῶν. Ἱεραὶ. Κινήται — Ἀκίνητοι—Δεσποτικαί—Θεομητορικαί. Ἱεραὶ Ἁγίων.

Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι. Τακτικαί—Ἐκτακταί. Ἐσπερινὸς καὶ Παρακλητικὸς κανὼν. Δοξολογία καὶ σύντομος ἐρμηνεῖα αὐτῆς.

Θεῖα Λειτουργία. Ἐρμηνεῖα αὐτῆς. Λειτουργικὰ βιβλία. Περιεχόμενον αὐτῶν.

2. Κατήχησις.

α) Ὁρθοδοξία. Πολυθεϊστικαί — Μονοθεϊστικαί. β) Χριστιανισμὸς. γ) Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. δ) Αἱ ἐπερόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Πηγαὶ Χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας: Ἁγία Γραφή (Βιβλία Ἁγίας Γραφῆς). Ἱερά Παράδοξις.

Σύμβολον τῆς Πίστεως. Ἐρμηνεῖα αὐτοῦ. Ἠθικὸς Νόμος. Δέκα Ἐντολαί. Συμπλήρωσις τῶν Δέκα Ἐντολῶν διὰ τῆς Καινῆς Ἐντολῆς.

Τὰ Μυστήρια. Περὶ Προσευχῆς.

Κυριακὴ Προσευχή. Ἐρμηνεῖα αὐτῆς. Σύγχρονοι ἔχθροί τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἰδιαίτερος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ προσφάσεις ἐξ αὐτῶν (ἀθεϊσμός, χιλιεπισμὸς, κομμουνισμός, κ.λπ.).

3. Προσευχαί.

- α) Βασιλεῦ Οὐράνιε . . . .
- β) Ἀνάστασι Χριστοῦ Θεοσάμενοι . . . .
- γ) Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν σου Πνεῦμα . . . .
- δ) Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάση ὥρᾳ . . . .
- ε) Δέσποινα, πρόσδεξι τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου . . . .
- στ) Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου . . . .

4. Ἀγιογραφικαὶ περικοπαί.

Α' Πρὸς Κορινθίους ιγ 1—13 (περὶ ἀγάπης). Πρὸς Ἑβραίους ια 33—40 (περὶ πίστεως). Πρὸς Γαλάτας ε 22—26 (καρπὸς Ἁγίου πνεύματος). Α' Κορινθίους ια 23—33 (Μυστήριον Θείας Ἐλέγχεσις).

Ματθαῖου ε 21—23 (περὶ συμφιλίωσης). Ματθαῖου ε 33—37 (περὶ ἔργου). » ε 43—48 (Ἀγάπη πρὸς ἐχθρούς). » στ 1—14 (περὶ ἐλευθεσίας). » στ 5—15 (περὶ πίστεως). » ζ 12 (περὶ συμπεριφορᾶς).

5. Καινὴ Διαθήκη (Εὐαγγέλιον).

Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα τῶν κατὰ Κυριακὴν ἀναγινωσκόμενων περικοπῶν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Παρατήρησις:

Αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ ἀγιογραφικαὶ περικοπαὶ δὲν θὰ διδάσκονται χωρισμένως. ἀλλὰ θὰ ἐντάσσονται εἰς τὴν διδασκαλίαν σχετικῆς ἡμέρας.

Γενικαὶ μεθόδ. καὶ ὁδηγία.

1. Ἄριστον μέσον πρὸς ἐπιτυχὴ διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν Ὁρθορκευτικῶν, κυρίως εἰς τὰς τάξεις Γ', Δ', εἶναι ἡ διήγησις τοῦ διδασκάλου. Αὕτη δέον νὰ ἀποπέσῃ τὴν ἐπιθετικὴν φρηνατικότητα τοῦ διδασκόμενου, ἐκδηλουμένην καὶ διὰ τῆς ὄλης ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς του ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου.

2. Διὰ τῆς προσφερομένης ἡμέρας δέον οἱ μαθηταὶ νὰ καθίστανται ἱκανοὶ νὰ συνάγουν ἠθικὰ συμπεράσματα, συνάμειν νὰ ἐπιγίνωσκον τὴν βουλῆν αὐτῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἐπισημοῦν ἐν τῇ ζωῇ τῆς χριστιανικῆς ἡθικῆς.

3. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Κατήχησεως—δογματικῶν καὶ ἀληθειῶν—καλὸν εἶναι νὰ ἀφορμᾶται ὁ διδάσκων ἐκ τυγχόμενων παραδειγμάτων, ὀρθορκευτικῶν ἱστοριῶν καὶ γεγονότων, τοῦ καθήμερινοῦ σχολικοῦ, οἰκουγενικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου.

4. Ἡ διδασκαλία τῆς Λειτουργικῆς δέον βραβεῖται ἐπιποτικῶς.

5. Ἀναγκαιοτάτη κρίνεται ἡ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ λατρείαν (τακτικὸς ἐκκλησιαστικὸς μετάρθρις, συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς ἐκκλησιαστικὰς χοροδίας, εἰς τελετουργικὰς ὑποκεισῆς ἐν τῷ ἱερῷ δήματι, εἰς ἱερὰ ἀκολουθίαν Χαιρετισμῶν καὶ ἄλλων ἀκολουθιῶν, Ὁσιαθὴ λατρεία ἐν τῷ σχολεῖο διὰ κοινῆς προσευχῆς πρὸ τῆς ἐνάψεως καὶ κατὰ τὴν λήξιν τῶν μαθημάτων, ῥηθωτικαὶ καὶ ἐκτέλεσις Ὁρθορκευτικῶν ἔσονται ἐντὸς τοῦ σχολείου καὶ τέλος ἀτομικὴ καὶ ομαδικὴ ἀσκησις τῶν μαθητῶν εἰς ἔργα χριστιανικῆς ζωῆς καὶ φιλανθρωπίας).

Ἡ δογμῶσις ἐν τῷ σχολεῖο ἀποπέσκει τῶν μαθητῶν καταλλήλῳ φρηνατικῆς μουτικῆς ἐν βίβλῳ καὶ ἡ πρόβλη καταλλήλῳ κινηματογραφικῶν ταινιῶν καὶ εἰκόνων φρηνατικῶν περιεχομένου δύνανται νὰ ἀποπέσκειν ἐπιποτικῶς ῥηθωτικὰ μέσα διὰ τὴν ἀποδοτικὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος. Διὰ τὸν ἀνωτέρον ἐκδηλώσεων καλλιτεχνία εἰς τοὺς μαθητάς τὸ ὀρθόδοξον φρηνατικὸν συναίσθημα, χαλιναγωγεί

ταί η έγωιστική τάσις και ό άτομισμός και άρπυνίζεται τό έν αύτοίς συναίσθημα τής προς τόν πλησίον αγάπης.

Β'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1. Ανάγνωσις.

Σκοπός :

Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΙΣ

Η άπαιτησις, ρέουσα και εις φυσικόν τόνον φωνής ανάγνωσις άπλών κειμένων πεζών ή ποιητικών.

Είς τήν Δ' τάξιν επιδιώκεται επί πλέον και ή έκπεραστική άναγνώσις, ώς και ή ικανοποιητική άπόδοσις τού νοήματος τού άναγνωθέντος.

Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

Η ρέουσα, άπαιτησις, λογική και μετ' ήθους ανάγνωσις κειμένων εις άπλήν καθαρύουσαν ώς και ή τελεία κατανόησις τού άναγνωσκόμενου κατά τε τό περιεχόμενον και τήν μορφήν.

Η πρακτική ήσεις :

1. Από τής Γ' τάξεως ό μαθητής εδίδεται εις τήν άνευ κινήσεως των χελιών συμπύκνωση άνάγνωσις.

Η σιωπηρά άνάγνωσις δύναται να άρχίζη και από τής Δ' τάξεως, αλλά συστηματικώτερον άσκούνται οι μαθηταί εις αύτήν από τής Γ' τάξεως.

Είς τās δύο ανωτέρας τάξεις θα δίδεται ιδιαίτερα σμασία εις τήν σιωπηράν άνάγνωσιν λόγω τής σπουδαιότητος ταύτης εις τόν μεταγωγικόν είόν τού μαθητού (ώς σπουδαίου, επισημάνους, έρμηνευτού κ.λ.π.).

2. Από τής Δ' τάξεως ό μαθητής άσκείται συστηματικώτερον εις τόν χρωματισμόν τής φωνής αναλόγως τής έννοιαις τού κειμένου.

3. Από τής Ε' τάξεως επιδιώκεται σόν τοις άλλοις και ή άπειριστική τής έκφράσεως, ή μεγίστη δυνατή επάξησης τού λεκτικού πλούτου και ή καλλιέργεια τής ικανότητος προς έκτίμησιν τής άσθητικής αξίας των άναγνωσκόμενων, αναλόγως πάντοτε προς τήν πνευματικήν ανάπτυξιν των μαθητών.

4. Εκτός τού άναγνωστικού βιβλίου δύναται να γίνεται χρήση ειδικαριακών και κειμένων έκ καταλλήλων βιβλίων και περιηλικών, άφνα διανέμονται εις τούς μαθητάς πολυγραφημένα.

Προσέτι οι μαθηταί βοηθούται τά μέγιστα εις τήν ανάπτυξιν τής άναγνωστικής ικανότητος των και εις τήν διά έίν έξαρτίσει τής φιλανθρωπίας διά τής χρήσεως καταλλήλων βιβλίων, άφνα ύποδεικνύει ό διδάσκαλος (έκ τής μαθητικής βιβλιοθήκης τού σχολείου ή τής τάξεως κ.λ.π.).

5. Ο Διδάσκαλος δύναται να ενδάρρυν τούς μαθητάς προς άνάγνωσιν καταλλήλων βιβλίων κατ' οίκον και διά τήν άνοιξιάν του περιεχομένου των άναγνωσκόμενων έν τή τάξει (προφορικώς ή γραπτώς).

2. Γραφή.

1. Σκοπός :

Η ύπό των μαθητών άπόκτησις τής ικανότητος να γράφουν όρθώς και εύχερώς γραμμάτια άπλά και ευνάγνωστα, ίσημνήδη και με όμοιομορπον κλίσην και ή καλλιέργεια παρ αύτοίς τής συνήθειαις και τής διαθέσεως να παρουσιάζουν τάς γραπτάς των εργασιών συμμετρικάς, εύκρινείς και όρατάς.

2. Διδακτέα ύλη.

Γ', Δ', Ε', ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

Οι μαθηταί διά τών γραπτών εργασιών έλθον των μαθημάτων εδηγούνται εις τήν άπομίμηση τής γραφής των βιβλίων, χωρίς να δεσμεύονται εις τήν έκλογήν και βελτιώσιν τού τύπου τής γραφής, όστις προσιδάξει εις αυτούς καλλίτερον (έξοικουμενών γραφή).

Επισητάς ιδιαίτερώς ή προσοχή των μαθητών εις τήν άπορρηγήν ιδιούτου γραφής ώρισμένων γραμμάτων.

Η πρακτική ήσεις :

Ο διδάσκαλος θα άσκη πρακτικόν έλεγχον των γραπτών των μαθητών επί έλθον των μαθημάτων και θα ενδάρρυν τούτους διά τήν καλήν γραφήν.

Η γραφή τού διδασκαλού (εις τόν πίνακα, εις τά τετραζία των μαθητών κ.λ.π.) θα άποτελή παράδειγμα προς μίμησιν διά τούς μαθητάς.

Πάσα γραπτή εργασία των μαθητών θα είναι άσκησις εις τήν καλήν γραφήν.

Υπάρ τής καλής γραφής πρέπει να διαγείρεται ζεσρόν διαφέρον των μαθητών και να καλλιεργείται εύγενής φιμλία αύτών.

3. Γραμματική.

1. Σκοπός :

Σκοπός τής διδασκαλίας τής Γραμματικής είναι να ύποβοηθήσιν τόν μαθητήν εις τήν κατανόησιν τής γλώσσης, τήν όποιαν άκούει να όμιλούν οι άλλοι, ή τήν όποιαν άναγινώσκει, και τήν μετ' άκριβείας, σαφηνείας, κυριολεξίας και λιτότητος όρθην προφορικήν και γραπτήν χρήση αύτης.

2. Διδακτέα ύλη :

Γ' ΤΑΞΙΣ

1. Επανάληψις των διδαγμένων εις τās δύο προηγουμένως τάξεις, όσάσις δίδεται εύκαιρία προς τούτο, διά πολλών άσκήσεων.

2. Σύνταξιμός. Κανόνες αύτοί και άσκήσεις έκφραμογής.

3. Αι συνθέστεραι των δευνομένων λέξεων.

4. Τονισμός των λέξεων. Γενικοί κανόνες τονισμού.

5. Τα άρθρα και κλίσις αύτών.

6. Όνόματα ουσιαστικά και γένη αύτών. Άναγνώρισις και σχηματισμός όβηθον όνομάτων κατά κατηγορίας, (όνόματα ζώων, φυτών, άντικειμένων τής τάξεως και τού οίκου, παιχνιδίων, τροφών κ.λ.π.).

7. Εισαγωγή των μαθητών εις τήν έννοιαν τής κλίσεως. Διάκρισις κλιτών και άκλιτών λέξεων.

8. Άναγνώρισις των άριθμητικών και άσκησις εις τήν όρθογραφίαν αύτών.

9. Ένοιαι των επίθετων και διάκρισις αύτών από των ουσιαστικών. Άσκησις εις τήν όρθογραφίαν των εις —ος, —ικος, —μος, —ινος, —εινος, —ενιος, —ερός και —επός επίθετων. Διάκρισις των βαθμών των επίθετων και σχηματισμός των πρερθετικών μονολεκτικώς και πρερραστικώς.

10. Ένοιαι τού ρήματος. Τά βαρύντα ενεργητικά εις —ο. Κλίσις αύτών τόν έννεστώτα. Τά πρόσωπα τού ρήματος. Όρθογραφικοί κανόνες περί των εις —αίω, —ωνο, —ίω, —έω, —αίρω, —ώνω κ.λ.π. ρημάτων και αι έξαιρέσεις τούτων. Γραφή των μετοχικών καταλήξεων εις —οντας, —ωντας και —μένος.

Εισαγωγή εις τήν έννοιαν των χρόνων τού ρήματος (παρόν, παρελθόν, μέλλον). Σχηματισμός τού έννεστώτε, παρατατικού και μέλλοντος εις τήν ενεργητικήν και μέσσην φωνήν.

Κλίσις των βοηθητικών ρημάτων έχω και είμι εις τόν έννεστώτα.

Άσκησις των μαθητών εις τήν κλίσιν ουσιαστικών χωρίς διάκρισιν κλίσεως: άρτ. εις —ος, ούδ. εις —ο και —ι. άρτ. εις —ας, ής, θήλ. εις —α και —η με τάς γινώστας παρατηρήσεις επί των διδαγθέντων εις τήν προηγούμενην τάξιν.

Ένοιαι τού έκπρηκτου. Άσκησις εις τήν όρθογραφίαν των έν χρήσει: ύπό των μαθητών έκπρηκτων (ίδια τοπικών και χρονικών).

Ένοιαι τής άπαιτωμίας. Η προσωπική, δεκτική και κτητική. Άσκησις εις τήν όρθογραφίαν και χρήση αύτών.

Λέξεις έτυμολογικώς συγγενείς.

Άσκησις των μαθητών εις τόν σχηματισμόν πλήρων πρερτασεων.

Δ' ΤΑΞΙΣ

Σύντομος ἐπιανάληψις τῶν διδασκόμενων εἰς τὴν Γ' τάξιν.

1. Φωνολογικόν :

Πρότασις, λέξεις, συλλαβαί, συλλαβισμός, τόνοι, κανόνες τονισμοῦ, πνεύματα, ἄτονοι λέξεις, σημαία στίξεως.

2. Τοπικόν :

Ἄρθρον, ἀριθμὸς, πτώσεις, ὀνόματα ὀυσιαστικά, κῆρια καὶ προσηγορικά.

Ὀυσιαστικά Α' κλίσεως. Ὄρθογραφικοὶ κανόνες. Οἱ ἀπλούστεροι γραμματικοὶ κανόνες ὡς προῖν τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν μαθητῶν.

Ὀυσιαστικά Β' κλίσεως ἀρσενικά, θηλυκά καὶ οὐδέτερα. Ὄρθογραφικοὶ κανόνες ἐκ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων τῆς Β' κλίσεως.

Ὀυσιαστικά τῆς Γ' κλίσεως. Κλίσις τῶν εἰς —εως, —ις —εως καὶ ἐκ τῶν οὐδετέρων τὰ εἰς —α —ατος, —ον —οντος καὶ —ος —ους.

Ἐπίθετα: Κλίσις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων. Ἐπίθετα Γ' κλίσεως εἰς —ος, —εια, —εα, —ου καὶ τριγενῆ καὶ δικατάληκτα εἰς —ης, —εας καὶ —ων, —ων.

Ἀνώμαλα ἐπίθετα. Τὰ συνθέτερα ἐκ τούτων πολλὰ καὶ μέγας.

Βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων. Τὰ συνθέτερα ὀμαλά παραθετικά εἰς —άτερος —άτατος, εἰς —ώτερος —ώτατος καὶ —ώτερος —ώτατος. Ὄρθογραφικοὶ κανόνες περὶ αὐτῶν.

Τὰ ἀριθμητικά: Ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά.

Ἀντωνυμιαί. Αἱ προσωπικαί, δεικτικαί καὶ κτητικαί.

Ρήματα: Ἐνοιαί, φωναί καὶ ἐγκλίσεις τῶν ρημάτων. Διάκρισις ὀνομαστικῆ καὶ σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν ρημάτων εἰς τὴν ὀριστικὴν τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς. Κλίσις ὀμαλῶν ρημάτων εἰς ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου. Προθέσεις, ἐπιρρήματα. Οἱ κυριώτεροι ἐν χρῆσει σύνδεσμοι καὶ ἐπιφωνήματα.

3. Ἐτυμολογικόν :

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς συγγενείας τῶν λέξεων.

Σειρά λέξεων ἐκ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως.

Ἐκ τοῦ Συνακτικού:

Ἡ ἀπλή πρότασις. Συγγή ἄσκησις τῶν μαθητῶν περὶ τὸν σχηματισμὸν ἁπλῶν προτάσεων, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται χρῆσις τῶν ὀυσιαστικῶν καὶ τῆς ἄντωνυμιας, τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου. Πρότασις μὲ προσδιορισμὸς τοπικὸς ἢ χρονικὸς.

Ε' ΤΑΞΙΣ

Ἐπιανάληψις δεδιδασμένων κατὰ τὸ προηγούμενον σχολικῶν ἔτος.

1. Φωνολογικόν.

1. Διαίσεις γραμμάτων Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα.

Διαίσεις καὶ κατάταξις συμφώνων.

Δίφθογγοι: Κύρια καὶ καταχρηστικά.

2. Συλλαβαί — Συλλαβισμὸς καὶ κυριώτεροι κανόνες συλλαβισμοῦ.

Μακροὶ καὶ βραχεῖαι συλλαβαί.

3. Τόνος καὶ τονισμός. Κυριώτεροι κανόνες τονισμοῦ.

4. Ἄτονοι καὶ ἐγκλιτικαὶ λέξεις, κυριώτεροι κανόνες ἐγκλίσεως.

5. Πνεύματα καὶ θέσις αὐτῶν.

6. Ὄρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως.

7. Φθόγγικα πάθη: Ἐκβάσεις — Συνίσεις — Κρᾶσις.

2. Τοπικόν.

Διαίσεις κλιτῶν καὶ ἁλίτων.

Α'. Ἄρθρα: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω, Ω.

1. Προθέσεις: Κύρια καὶ καταχρηστικά. Σύνθεσις λέξεων μετὰ προθέσεων.

2. Ἐπιρρήματα.

3. Σύνδεσμοι.

4. Ἐπιφωνήματα.

Β'. Κλίσις:

1. Γένη — Ἄριθμοὶ — Πτώσεις — Ἄρθρον καὶ κλίσεις αὐτοῦ.

2. Διαίσεις Ὀυσιαστικῶν καὶ Ἐπιθέτων.

3. Αἱ κλίσεις.

1. Κλίσις Οὐσιαστικῶν.

Πρώτη κλίσις.

1. Ὄνόματα ἄρσενικά: εἰς: ας —ου, ας —α ἢ ἄς —ᾶ.
2. Ὄνόματα ἄρσενικά: εἰς: ἦς —οῦ, ἦς —ου, ἦς —ῆ καὶ ἦς —ῆ.
3. Ὄνόματα θηλυκά: εἰς: ἠ —ης καὶ ἠ —ῆς.
4. Ὄνόματα θηλυκά: εἰς: α —ας, ἄ —ᾶς καὶ α —ης.
5. Συνηρημένα ὀυσιαστικά Α' κλίσεως.

Δευτέρα κλίσις.

1. Ἄσυναίρετα ἄρσενικά καὶ θηλυκά: εἰς ος —ου καὶ οὔδετα εἰς ον —ου.
2. Συνηρημένα δευτεροκλίτα Ὀυσιαστικά, τὰ συνθέτερα.

Τρίτη κλίσις.

Διαίσεις εἰς φωνητολόγητα καὶ συμφωνόληκτα.

Α'. Φωνητολόγητα: εἰς ις —εως, εὖς —εως, ἦς —εως, ὤς —εως καὶ ἠς —εως. Ἰδιαίτερα ἄσκησις ἐπὶ τῶν εἰς ις —εως καὶ εὖς —εως.

Β'. Συμφωνόληκτα: Ἄρσενικά, θηλυκά καὶ οὔδετα:

Ἄσφονόληκτα:

Μὲ χαρακτῆρα ὀρσενικῶν (κ.γ.χ.).

Μὲ χαρακτῆρα θηλυκῶν (π.δ.φ.).

Μὲ χαρακτῆρα ὀδοντικῶν (τ.δ.θ.).

Μὲ χαρακτῆρα —ντ ('Ἀσυναίρετα καὶ συνηρημένα).

Ἐνρινόληκτα μὲ χαρακτῆρα —ν (ων —ωνος, ὠν —ωνος, ἠν —ἠνος, ἠν —ἠνος).

Μὲ χαρακτῆρα —ρ, συνηθέτερα συγκολλημένα.

Σιγμόληκτα:

Οὔδετα εἰς ος. Κύρια ὀνόματα ὀυσιαστικά Γ' κλίσεως εἰς ἦς —ους καὶ ἦς —έους, θηλυκά εἰς ὄς —ούς.

Μονοσύλλαβα Ὀυσιαστικά:

Κλίσις συνηθεστέρων ἀνωμόλων Ὀυσιαστικῶν.

2. Κλίσις Ἐπιθέτων.

α) Τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα.

Κλίσις τῶν εἰς ος —ῆ —ον, —ος —α —ον καὶ —ος —εία —ῶ.

β) Ἀνώμαλα ἐπίθετα:

Κλίσις τῶν συνηθετέρων ἐξ αὐτῶν: μέγας καὶ πάλυς.

3. Παραθετικά Ἐπιθέτων.

α) Βαθμὸς ἐπιθέτων.

β) Σχηματισμὸς παραθετικῶν τῶν εἰς —ος ἐπιθέτων.

γ) Σχηματισμὸς παραθετικῶν τῶν εἰς —ος, —ης, —ῶν καὶ —ος ἐπιθέτων.

4. Παραθετικά Ἐπιρρημάτων.

5. Ἀριθμητικά.

- α) Ἀριθμητικά ἐπίθετα καὶ κλίσεις αὐτῶν.
β) Ἀριθμητικά οὐσιαστικά.
γ) Ἀριθμητικά ἐπιρρήματα.

6. Ἄντωνυμίαι.

Ἐκ τῶν κλέον εὐχρήτων εἰς τὴν ἀπλὴν καθαρῶσαν.

- α) Ἐκπανάληψις διδαχθέντων περὶ ἄντωνυμιῶν.
(Προσωπικῶν, Κτητικῶν, Δεικτικῶν).
β) Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία.
γ) Ὅριστικά.
δ) Ἐρωτηματικά.
ε) Ἀόριστοι, καὶ
στ) Ἀναφορικά, Ἀναγνώρισις τῶν αὐτοπαθῶν καὶ ἀλληλοπαθῶν ἄντωνυμιῶν.

7. Ρήματα.

- α) Ὅρισμός καὶ β) Παραπερόμενα τοῦ ρήματος.

1. Διάθεσις.

2) Φωναί.

3) Πρόσωπα.

4) Ἀριθμοί.

5) Χρόνοι.

6) Ἐγκλίσεις.

7) Ὑποτακτικὸν τύπον τοῦ ρήματος.

γ) Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος:

- 1) Θέμα, 2) Κατάληξις καὶ 3) Χαρακτήρ τοῦ ρήματος καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ διαίρεσις τῶν ρημάτων.

Διαίρεσις βαρυντῶν καὶ περιποικιμένων ἢ συνηρμένων ρημάτων.

δ) Ἀδῆξις τοῦ ρήματος: Συλλαβικὴ καὶ χρονικὴ.

ε) Ἀναδιπλασιασμός ἀρχικοῦ φερατικοῦ συμφώνου.

στ) Σχηματισμός τῶν βοηθητικῶν ρημάτων ἔχω καὶ εἶμαι.

ζ) Σχηματισμός ὁμαλῶν βαρυντῶν φωνηεντολήτων καὶ συμφωνολήτων ρημάτων κατὰ πρόσωπα εἰς ἑλοῦς τῶς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις, τὸ ἀπαρέμφατον καὶ τὴν μετοχὴν, εἰς τὴν ἐνεργητικὴν καὶ μέσην φωνήν.

η) Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων.

3. Ἑτυμολογικόν.

1. Παραγωγικὰ καταλήξεις.

2) Συνήθη παράγωγα εἰς —μα, —σις, —της.

Ἑθνικὰ παράγωγα ἐπίθετα.

3) Ἀσκήσις περὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν εἰς ἴνος, —εινος, —αίος, —εἰος καὶ —οἶος ἐπιθέτων, τῶν εἰς —ια, —εἰα, —εἰα καὶ —οσύνη οὐσιαστικῶν.

4. Συντακτικόν.

Ἐξέτασις προτάσεων καὶ συστατικὰ μέρη αὐτῶν.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

1. Φθολογικόν.

Ἐκπανάληψις δεδιδαγμένων, ὄσων, δεδαίως, κατὰ τὸ προηγούμενα σχολικὰ ἐτη δὲν ἐπετεύχθη πλήρως ἢ ἐμπέδωσις. Διδασκαλία καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐκ τῶν συνηθετέρων φθολογικῶν παθῶν.

2. Τυπικόν.

Α'. Περὶ τῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων.

1) Ἐλεγχοὶ τῆς ἰκανότητος τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ὀρθὴν κλίσει τῶν οὐσιαστικῶν Α' καὶ Β' κλίσεως.

2) Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθὴν κλίσει τῶν κλέον εὐχρήτων συνηρμένων οὐσιαστικῶν τῆς ἀπλῆς καθαρῶσεως τῶν Α' καὶ Β' κλίσεων.

3) Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθὴν κλίσει τῶν τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν τῆς ἀπλῆς καθαρῶσεως. Ὁμοίως περὶ τῶν συνηθετέρων ἀνομάλων οὐσιαστικῶν.

4) Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθὴν κλίσει ἐπιθέτων.

5) Κλίσις ἐπιθέτων.

α) Ἐκ τῶν τριγενῶν καὶ τρικαταλήκτων εἰς: οὐς — ἡ — οῦν, οὐς — ᾶ — οῦν, εἰς — εσσα — εν, ας — ανα — αν, ας — ασα — αν, ων οὔσα — ον.

β) Ἐκ τῶν τριγενῶν καὶ δικάταλήκτων εἰς: ων — ων — ον, ας — ος — ον, ης — ης — ες, — ην — ην — εν, ις — ις — ι (—δος καὶ —τος), — ους — οὐς — οῦν, — υς — υς — ῦ.

γ) Ἐκ τῶν διγενῶν καὶ μονοκαταλήκτων: ἀρπαξέ, φύλαξέ, φυγάς.

6) Ἐλεγχοὶ τῆς ἰκανότητος τῶν μαθητῶν εἰς τὸν ὀρθὸν σχηματισμὸν τῶν παραθετικῶν. Σχηματισμὸς ἀνωμάλων παραθετικῶν, τῶν κλέον εὐχρήτων ἐν τῇ ἀπλῇ καθαρῶσει.

7) Ἀσκήσις εἰς τὸν ὀρθὸν σχηματισμὸν παραθετικῶν ἐπιρρημάτων.

Β'. Περὶ τῶν ἀριθμητικῶν.

Ἐλεγχοὶ τῆς ἰκανότητος τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν ἀριθμητικῶν.

Γ'. Περὶ τῶν ἄντωνυμιῶν.

Ἀσκήσις πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν δεδιδαγμένων καὶ διδασκαλία τῶν ἀνωμاليῶν ἐκείνων, αἵτινες οὐδὲως ἐδιδάχθησαν κατὰ τὰ παρελθόντα σχολικὰ ἐτη (Δ' καὶ Ε' τάξεις).

Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῆς ὀριστικῆς καὶ τῶν ἀόριστων καὶ ἀναφορικῶν ἄντωνυμιῶν.

Δ'. Περὶ τῶν ρημάτων.

1) Ἀδῆξις συνθέτων μετὰ προσθέτων ρημάτων.

2) Ἐλεγχοὶ δεδιδαγμένων καὶ ἰδιαιτέρως ἀσκήσις πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ὀρθὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων τύπων τῶν βαρυντῶν ρημάτων.

Διαίρεσις καταλήξεων παρατακτικοῦ καὶ ἀόριστου ἐπὶ ὑπολήκτων ρημάτων.

Διαίρεσις εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀόριστου ἐπὶ ὑπολήκτων ρημάτων.

3) Σχηματισμός καὶ κλίσις ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἀόριστου.

α' Ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς ἀόριστος β'.

4) Ἀσκήσις εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων.

5) Σχηματισμός καὶ κλίσις μετοχῶν:

α) Ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος καὶ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου.

β) Παθητικοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀόριστου—Παθητικοῦ παρακειμένου.

Ἀναδιπλασιασμός.

6) Συνηρμένον ἄντωνυμίας:

α) Σχηματισμός κατὰ πρόσωπα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς τῶν συνηρμένων ρημάτων εἰς ἑλοῦς τῶς χρόνους, τὰς ἐγκλίσεις, τὸ ἀπαρέμφατον καὶ τὴν μετοχὴν.

β) Σχηματισμός κατὰ πρόσωπα τῶν εἰς —μαι ρημάτων εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατακτικῶν.

γ) Ἀναγνώρισις ἀνωμάλων ρημάτων.

3. Ἑτυμολογικόν.

1) Παραγωγή.

2) Συνήθη παράγωγα.

3) Παραγωγικὰ καταλήξεις.

4) Ἀσκήσις εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς ἐτυμολογικῆς συγγενείας τῶν λέξεων.

5) Σύνθεσις.

6) Πρῶτον καὶ δευτέρον συνθετικόν.

4. Συντακτικόν.

- 1) Ἐξέτασις προτάσεων.
- 2) Ἀπλῆ πρότασις—Συστατικά μέρη αὐτῆς.
- 3) Συνθετος πρότασις—Κύρια προτάσεις.
- 4) Δευτερεύουσα πρότασις.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς :

1) Διὰ τὴν κινήσιν τὸ διαφέρειν τῶν μαθητῶν δύνανται ὁ διδάσκων καὶ κίνησιν χρῆσιν διαφέρειν ἀναγνωστικῶν παγινίων. Ὡσαύτως δύνανται καὶ κεντρικῇ τῇ ἑπιλίαν τῶν μαθητῶν διὰ τῆς ἀνάθεσος πρὸς εὐρέσις ἠρωστῶν γραμματικῶν στοιχείων ἐκ μικροῦ τμήματος τοῦ ἀναγνωστικοῦ κειμένου.

2) Αἱ ἀσκήσεις ἀναλύσεως (τεχνολογία) δεσποῦν τοὺς μαθητὰς πρὸς συνειδητοποίησιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων καὶ κατανοήσιν τῆς ἀξίας αὐτῶν διὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς σκέψεως καὶ ἐμπέδωσιν τῶν γραμματικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν κανόνων.

3) Ἡ καθ' ἑμοικνέντρον κύκλωσ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς ὑπαγορεύει τὴν ἐπιανεξέτασιν διαδαχθεῖστος ὕλης εἰς τὰς ἐπομέσας τάξεις.

Κατ' αὐτὴν πρέπει καὶ ἀποφεύγεται ἡ στερεότυπος ἐπανάλγηψις καὶ δίδεται ἡ εὐκαιρία πρὸς ἐκτενεστέραν καὶ θαυτέραν ἐξέτασιν τῶν διαδαχθέντων.

4) Ἡ ἐπ' εὐκαιρία καὶ ἐξ ἀφορμῆς λαθῶν τῶν μαθητῶν ἐπανάλγηψις τῶν διαδαχθέντων κρινεται εἰς λίαν ἀποτελεσματικὴ διὰ τὴν ἐμπέδωσιν αὐτῶν.

4. Ἐκφραστικαὶ Γλωσσικαὶ Ἀσκήσεις

καὶ Ἀνακωνίσεις

('Ἐκθεσις, Ὀρθογραφία, Λεξιλογικαὶ Ἀσκήσεις)

1. Ἐκθεσις.

Σ κ ο π ῶ σ ε ι ς :

Ἡ ἔκθεσις ἀποβλέπει, ὅπως καταστή ἱκανὸς ὁ μαθητῆς, ἵνα διατυπώσῃ τὰς παρατηρήσεις καὶ διανοήματα αὐτοῦ μετὰ σαφηνείας, ἀκριβείας, κυριολεξίας, ὀρθότητος γραμματικῆς, συντακτικῆς καὶ ὀρθογραφικῆς, καὶ γλωσσικῆς εἰλικανείας.

Ἡ ἔκθεσις δὲν εἶναι μόνον ἐκ κλάδος τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος, ἀλλὰ καὶ τὸ κάποιον τῆς συντελούμενης σχολικῆς ἐργασίας καὶ ἀριστον κριτήριον τῆς ἑλῆς γλωσσικῆς ἐπιπέδου τῶν μαθητῶν.

Ἡ πρὸς ἔκφρασιν τάσις τῶν μαθητῶν δέον τὰ καλλιερῆται ἐν τῷ σχολείῳ, οὐχὶ μόνον διὰ τῶν ἄλλων κλάδων τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐκθέσεως.

Ἡ ὀρθὴ ἔρευνα τοῦ περιβάλλοντος, τὰ διώματα τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ὀλη ὀργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς παρέχουν ἀφορμὴν ὀλικὴν καὶ σημαντικὴν κίνητρον διὰ τὰς ἐκθέσεις.

Εἰδικώτερον τὰ θέματα τῶν ἐκθέσεων εἰς λαμβάνονται ἀπὸ τὰ διώματα τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς παιδικῆς, οἰκογενειακῆς, σχολικῆς, ὀρθογενετικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς.

Εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις ἀποκρίνεται ἡ ἀμφηταὶ καὶ αἰ ἐπὶ τῶν συνταξιν καὶ ἀποστολῶν ἐπιστολῶν εἰς διάφορα πραγματικὰ πρόσωπα καὶ διὰ συγκεκριμένων γεγονότων ἡ αἰτία (λ.χ. πρὸς ἀσθενῆ συμπαθητῆν, εὐεργέτην τοῦ σχολείου, πρὸς μαθητὰς ἡ τάξεις ἄλλων σχολείων, προσκλήσεις εἰς ἐορτάς, αἰτήσεις πληροφοριῶν, διάφοροι ἀνακωνίσεις κλπ.), ὡς καὶ εἰς τὴν σύνταξιν ἀναφορῶν καὶ αἰτήσεων πρὸς διάφορους Ἀρχάς.

Τὸ πρὸς ἔκθεσιν θέμα δύνανται να εἶναι κοινὸν δι' ἑλοῦς τοὺς μαθητὰς, ἐξευρισκόμενον ἐν συνεργασίᾳ διδασκάλου καὶ μαθητῶν, ἡ ἀπεριπέτως ἐλεύθερον τῆς ἐκλογῆς ἐκάστου μαθητοῦ ἡ περιωρισμένως ἐλεύθερον (δι' ἐπιλογῆς μεταξὺ 3—5 θεμάτων).

Ἡ διατύπωσις τῶν θεμάτων δέον να εἶναι σαφῆς ὅστε καὶ μὴ δημιουργηταὶ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐπιφοβία ὅστε ἀπὸ ἀπόφους περιεχομένου ὅστε ἀπὸ ἀπόφους μορφῆς.

Ὁ ὀριζῶς τῶν ἐκθέσεων δὲν ἀνέρχεται τοῦλάχιστον εἰς δύο κατὰ μῆνα.

Ἡ δόρφωσις τῶν ἐκθέσεων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου θὰ γίνεται ραπτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς.

Θὰ ἐπισημαίνονται τὰ συνθήκα καὶ κοινὰ σφάλματα (γραμματικὰ, συντακτικὰ, ἔκφραστικὰ, πραγματολογικὰ καὶ λογικὰ) καὶ θὰ γίνεται σχετικὴ διδασκαλία, ὅστε να ἀποφεύγεται ἡ ἐπανάλγηψις αὐτῶν. Κατὰ τὴν δόρφωσιν τῶν ἐκθέσεων πρέπει να ἀποφεύγονται ἀποδαρρυντικὰ διὰ τοῦ μαθητῆν κρίσεις ἀκόμη καὶ ἐταν ἡ ἀποτυχία εἶναι προφανῆς.

Ἐπὶ τούτοις πρέπει να ἀναγνωρίζεται καθε εἰς τοὺς οἰστικῶν, να κατανοοῦνται αἱ ἐλλείψεις καὶ αἱ ἀδυναμίες ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἑλῆν προσωποικότητα τοῦ μαθητοῦ.

Ὡσαύτως θὰ ἐπιδιώκεται ἡ καταπολέμησις τῆς κενολογίας καὶ ποικίλους ἔκφραστικῆς εἰλωρίας τῶν μαθητῶν, ἐμφανιζόμενης ὑπὸ τῆν μορφήν δόρφω λογοτεχνικῶν ἱκανοτήτων.

Ὁ διστάλος να ἐδίση τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν σαφηνείαν καὶ ἀκριβείαν τῆς ἐκφράσεως, τὴν ἀλληλοῦσιν τῶν νοημάτων, τὴν παραστατικότητα καὶ λιτότητα τοῦ λόγου ἀνάλογως τῆς ἡλικίας, τοῦ γλωσσικοῦ κλοῦτου καὶ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν.

Κατὰ τὴν ἀξιολογήσιν καὶ θαυμολογήσιν τῶν ἐκθέσεων ἐπιδιώκεται ἡ ἀρῦνσις καὶ ἡ διατήρησις τῆς χαρῆς τοῦ μαθητοῦ διὰ τὴν γραπτικὴν διατύπωσιν τῶν διανομημάτων.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς :

Δὲν γίνεται λόγος περὶ προφορικῶν ἐκθέσεων, καθ' ἔσον ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται ἀπασι αἱ προφορικαὶ ἀνακωνίσεις τῶν μαθητῶν αἱ ἀναρρῆσιμα εἰς λα τὰ μαθήματα, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὴ συμμετοχὴ τούτων διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου εἰς τὴν διδασκαλίαν πάντων τῶν μαθητῶν.

Ὡς γνωστὸν πᾶν μάθημα καὶ μὴ γλωσσικὸν δέον να εἶναι καὶ ἀσκησις ὀρθῆς, σαφούς, ἀκριβοῦς ἐνείας καὶ εἰλικανῶς χρήσεως τῆς γλώσσης.

Παρά ταῦτα δύνανται ἐνίοτε να ἀναπτύσσεται προφορικῶς θέμα ἡ ἐνώπιον τῆς τάξεως.

2. Ὀρθογραφία.

1. Σ κ ο π ῶ σ ε ι ς :

Ἡ ἀπόκτησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς ἱκανότητος τῆς ὀρθῆς γραφῆς, γραμματικῆς καὶ συντακτικῆς, τῆς πανελλητικῆς καλλιερῆμένης γλώσσης.

Εἰδικώτερον ἡ διδασκαλία τῆς ὀρθογραφίας ἀποσκοπεῖ:

1) Εἰς τὸ να μόνον τοὺς μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ δημοτικῶν εἰς αὐτοὺς σαφῆς καὶ σταθερῶς γλωσσικῆς παρατάσεις.

2) Να καλλιερῆσθαι εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ὀρθογραφικὴν ἔξιν καὶ τὴν ἐρευνητικὴν διαθέσιν πρὸς ἀναζητήσιν τῆς ὀρθογραφικῆς ρίχης καὶ προελοῦσεως τῶν λέξεων.

3) Να ἀναπτέσθαι εἰς αὐτοὺς τὸν ἀπαιτούμενον ὀρθογραφικὸν αὐτοματισμὸν καὶ να καταστή τούτους ἱκανοὺς πρὸς ταχίαν καὶ ἀκριβῆ ἀνάκλιαν τῶν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν δημιουργουμένων γλωσσικῶν ἐντυπώσεων.

4) Να ἐδίση παραλλήλωσ εἰς τὴν συνειδητῆν χρῆσιν τῶν νόμων τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων τῆς γλώσσης πρὸς ἀλάνθαστον γραφὴν αὐτῆς.

5) Να διεκωλῶν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἀπαιτοσιν καὶ μετ' ἤθους ἀνδύρωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν γραπτῶν κειμένων τῆς ἀπλῆς καθαρῶσεως καὶ

6) Να συμβάλῃ εἰς τὴν καλλιέρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν καὶ βουλητικῶν τῶν δυνάμεων διὰ τῆς συστηματικῆς παρατηρήσεως καὶ ἐντυπώσεως, τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, αἰτίως ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἀπόκτησιν ὀρθογραφικῆς δεξιότητος.

2. Δ ι δ α κ τ ῆ α ὕ λ η :

Ἡ ὕλη τῆς ὀρθογραφίας δὲν εἶναι δυνατόν να καθορισθῆ ἐκ τῶν προτέρων ἐπακριβῶς. Ἡ ἐκλογὴ καὶ διατάξις αὐτῆς εἶναι περισσότερο ἰσθμα δημιουργικῆς προσαρμοσίας τοῦ ἐπινοητικοῦ καὶ κελῶς κατηρητισμοῦ διδασκάλου.

Γενικῶς ἡ ὕλη τῆς ὀρθογραφίας πρέπει να παρήχεται μετ' ἀφόρμῶν ἐκ τῶν κειμένων: α) τοῦ Ἀναγνωστικοῦ καὶ τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρησιμοποιουμένων βιβλίων, β) τῶν ἐκδῶ-

σεων και γ) τών γραμματικών ασκήσεων, ἐν αἷς και αἱ περὶ πτώσεις καταληκτικῶν, τονικῶν και θεματικῶν δυσχερεῖων. Αἱ ἐκάστοτε ὀρθογραφικαὶ ἐργασίαι τῶν μαθητῶν νὰ ἐλέγχωνται καθ' ἐκάστην (δι' αὐτολέγγου τῶν μαθητῶν και ἐλέγχου τοῦ διδασκάλου).

Παρατηρήσεις :

Ἡ ἀπόκτησις τῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συνδυασμένης ἐφαρμογῆς τῶν μηχανικῶν και λογικῶν μεθόδων.

Διὰ πᾶσαν νέαν λέξιν πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται κατ' ἀρχὴν ἡ ὀρθὴ ἀποστοχὴ και πρὸ παντὸς ἐπιτικὴ και κινήτικὴ ἐντύπωσις ταύτης και νὰ ἀκολουθῇ ἡ συνειδητὴ ἐφαρμογὴ τῶν γραμματικῶν κανόνων διὰ πολυκλήρου και παντοειδούς ἀσκήσεως.

2) Βοηθητικὰ μέσα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθογραφίας εἵναι ὁ καταρτιμῶς και ἀνέργητις πινακῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς διδασκαλίας: α) μετὰ τὰς δυσκολότερας λέξεις, β) μετὰ πρωτοτύπου, παραγώγου και συνθέτου λέξεις, γ) μετὰ ὁμοήχους και ἀντιθέτου λέξεις κ.λ.π.

3) Ἐνδεικνύεται ἡ ἐξοικειώσις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν χρῆσιν ὀρθογραφικῶν λεξικῶν (ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς Δ' τάξεως).

4) Ἐλλείπει βασικῶν λεξιλογίων τῶν μαθητῶν τὸ Δημιότ. Σχολεῖου εἵναι δυνατόν μερίμνη τῶν διδασκάλων νὰ καταρτισθῇ μαθητικὸν λεξικὸν ἕκαστε τῆς συγχρότου χρησιμοποίησεως τῶν λέξεων ὑπ' αὐτῶν.

5) Ὁ ἔλεγχος τῆς στάθμης τῆς ὀρθογραφικῆς ἐπίδοσεως τῶν μαθητῶν ἐνεργεῖται δις τοῦ μῆνός διὰ τῆς ἐν τῷ σχολεῖῳ γραφῆς καθ' ὑπαγόρευσιν δεδιδαγμένου ἡ και ἀδιδακτοῦ κειμένου ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικῶ διδύλου ὑπὸ μορφήν δοκιμαστικῆς ἐξετάσεως.

3. Λεξιλογικαὶ Ἀσκήσεις.

1. Σκοπὸς :

Αἱ λεξιλογικαὶ ἀσκήσεις ἀποσκοποῦν νὰ ἐροδύσουν τὸν μαθητὴν μετὰ πλοῦστον και ἀκριβῆ λεξιλόγιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πρακτικῆς ζωῆς και νὰ βοηθήσουν αὐτὸν εἰς τὸν προφορικὸν και γραπτὸν λόγον, ἵνα ἐκφράζεται μετὰ ἀκρίβειαν και κυριολεξίαν.

2. Διδακτέα ὄλη :

Τὰ θέματα τῶν λεξιλογικῶν ἀσκήσεων θὰ ἀντλῶνται ἐκ τῶν ἀνακρινῶσεων τῶν μαθητῶν και ἐκ τῆς ὄλης τῶν λοιπῶν βιβλίων.

Ἡ εὐόνησις ἢ τὸ περιορισμένον τῆς ἐξετάσεως ἐκάστου θέματος τελεῖ εἰς συνάρτησιν πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, διὰ διαφέροντα και τὴν τάξιν, εἰς τὴν φοιτοῦν οἱ μαθηταί.

Διὰ νὰ ἐπιτυγχῆθῇ ὁ ἐπιδιωκόμενος διὰ τῶν λεξιλογικῶν ἀσκήσεων σκοπὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποθησαυρίσῃ ὁ μαθητὴς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς βετούς φοιτηθείας του 3—4 χιλιάδας λέξεις.

Μέγρι τῆς συντάξεως τοῦ βασικῶν λεξιλογίου, ἕκαστε εἰδικῆς ἐξέσεως, και τῶν εἰδικῶν βοηθημάτων, τῶν ἀναφερόμενων εἰς τὰ ἐξεταστέα θέματα ἀφήνεται ἐλευθερία εἰς τὸν διδασκάλου βασικὴν εἰς τὴν κατέρτισιν και ἐπινοητικότητά του.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται κατωτέρω ὠρισμένοι κύκλοι, ἐξ ὧν δύνανται νὰ λαμβάνονται τὰ θέματα τῶν λεξιλογικῶν ἀσκήσεων.

1. Ὁ ἔν θ ε ω π ο ς : Ἡ ζῶη τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἀσθένεια. Ἰγμεταί συνθήκαι και συνθήκαι. Κατοικία, ἐνδομασία, διατροφή. Ἀθλήματα και παίγνια.

Αἱ αἰ σ θ ῆ ς : Ὀδυσσῆα, ἐπίθετα και ῥήματα ἀναφερόμενα εἰς ἐκάστην τούτων και τὰ ἀντίστοιχα αἰσθημάτων. Ἀσκήσεις εἰς τὴν γοήσιν και τὰς λεκτικὰς διαφοράς συνωνύμων ὀδυσσῆων, ἐπιθέτων και ῥημάτων.

2. Ἡ οἰ κ ο γ ε ν ε ἰ α κ ἡ ζ ω ἡ : Ἡ οἰκονομία. Οἱ συγκριτικαὶ. Αἱ ὀλογογενετικαὶ ἑορταί.

3. Τὰ ἀνθρώπινα ἐπαγγέλματα : Γεωργία, κτηνοτροφία, κηπουρικὴ, δασοκομία. κινήτων, ἄλεια, ἐμπόριον, βιογραφία.

4. Ἡ φύσις : Τὸ σῶμα και τὸ δάστημα. Τὰ σήματα και αἱ μορφαί. Αἱ ποσότητες. Ὁ χρόνος και ἡ μέτρσις του. Τὰ μετεωρολογικὰ φαινόμενα. Μορφολογία τοῦ ἔδαφους. Τὰ ὕδατα, τὰ μέταλλα, τὰ λοιπὰ ὄρυκτά. Τὰ φυτὰ και τὰ ζῷα.

5. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ γενικῶς : Αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις και συνθήκαι διαβιώσεως. Ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις. Ἡ δικαιοσύνη. Ἡ θρησκεία. Αἱ ἐθνολογικαὶ δυνάμεις.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ : Ἡ ἐκπαίδευσις. Ἡ γλώσσα. Τὸ ἔντυπον. Αἱ καλὰ τέχναι. Ἡ μουσικὴ. Τὸ θέατρον και τὰ θεάματα γενικῶς.

Παρατηρήσεις :

1. Ἐκάστη νέα λέξις θὰ συσχετίζεται μετὰ ἀντικείμενον, τὴν ἐνέργειαν, τὴν ἰδέαν ἢ τὸ συναίσθημα τῶν ὁποίων εἶναι σύμβολον. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀπορροῦνται ἡ ἑστὰ ἀκουαμάνουσις λέξεων, ἀλλὰ θὰ γίνεται σύνθεσις τούτων μετὰ ἀντικείμενα δι' ἐπιδείξεως τούτων ἡ εἰκότων αὐτῶν.

2. Ἡ ἐκπαιδῶσις τῶν νέων γλωσσικῶν στοιχείων ἐνισχύεται διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν σύνθεσιν και καταγραφὴν φράσεων περιεχοσῶν ταῦτα και εἰς τὴν συχρὴν γρησιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου και μαθητῶν διὰ τοῦ προφορικῶ και γραπτῶ λόγου.

3. Ἡ ἀξίησις τοῦ γλωσσικῶν λεξιλογίου τῶν μαθητῶν δὲν θὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ὀδυσσῆα, ἀλλὰ και εἰς τὰ ἐπίθετα, τὰ ῥήματα και τὰ λοιπὰ μένη τοῦ λόγου, τὰ συνώνυμα, τὰ ἀντίθετα τούτων, τὴν παραγωγήν και τὴν ἐτυμολογίαν πρὸς ἐπιτεύξιν τῆς ἀναγκαίας ἀκοιβολογίας και κυριολεξίας και τὴν ἐν γένει ἐκπύτωσιν τῆς ἐκφράσεως.

4. Ἐνδεικνύεται ἡ εὐεστὴ γρησὶς τοῦ λεξικῶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν (ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς Δ' τάξεως).

Γ'. ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Σκοπὸς :

α) Γενικὸς σκοπὸς :

Γενικὸς σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας εἶναι νὰ καταστήσῃ ἱκανοὺς τοὺς μαθητὰς νὰ κατανοῦν τὸν ἱστορικὸν εἶον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους και νὰ ἀντλῶν διδάγματα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, νὰ καλλιέργησῃ τὸ συναίσθημα τῆς φιλοκαταρίας αὐτῶν και νὰ πρᾶσσευσθῇ τούτους φυγικῶν και πνευματικῶν, ὥστε νὰ ἀποδοῦν νοήματα μὲν τῆς πολιτικῆς και ἔθνητικῆς κοινότητος τῶν Ἑλλήνων.

β) Μερικὸι σκοποί :

Εἰδικότερον διὰ τοῦ μαθητῆτος τῆς ἱστορίας ἐπιδιώκονται οἱ κάτωθι μερικὸι σκοποί :

1. Ἡ μετὰβῆσις και ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρόβητικῆς ἱστορικῶν γνώσεως. ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἡ φύσις ὑπάρχουσα εἰς αὐτὸς ὄσην τῆς γῶντιν τοῦ παρελθόντος.

2. Ἡ ἀνάπτυξις και ἡ καλλιέργεια τῆς ἱστορικῆς σκέψεως ἥτοι τῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν ποδὸς κατανοῦν τῶν αἰτιῶν ἀγέσεων τῶν ἱστορικῶν γεγονότων και γενικώτερον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

3. Ἡ διέγνεσις διαφέρουσιν ποδὸς ἀγγολίαν μετὰ ἱστορικὰ θέματα και ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱκανότητος πρὸς μελέτην, ἐρευνά και κρίσιν αὐτῶν.

4. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐθνητικῆς συνειδήσεως, τοῦ γούδου πρὸς τὸ παρελθόν και τῆς εὐδύνῆς διὰ τὸ παρὸν και τὴν δημιουργίαν τοῦ μέλλοντος.

5. Ἡ διπλοῖσις χρηστῶν και ἐνθουσιῶδων πολιτῶν, ἱκανῶν, ὅπως ἐνταθῶν εἰς τὴν πολιτικὴν και ἐθνητικὴν κοινότητα και συμβάλουσι εἰς τὴν περιοδούρησιν τῆς ἐθνητικῆς κληρονομίας και τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτικοῦ τῆς πατρίδος.

2. Διδακτέα ὄλη :

Γ'. ΤΑΣΙΣ

Μυθικοί Χρόνοι—'Ηρώες.

1. Αι μυθολογικαί παραδόσεις περί του γενάρχου τῶν Ἑλλήνων.

2. Ὁ Ἡρακλῆς.

Ἡ παιδικὴ καὶ ἑρδικὴ ἡλικία αὐτοῦ.

Ἡ συνάντησις τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῆς Ἀρετῆς καὶ Κανάκας.

Οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους: Ὁ Λέων τῆς Νεμεάς, ἡ Λεοναία ὄφρα, αἱ Στυμφαλίτιδες ὀρνίθες καὶ ἡ κόρη τοῦ Αὔγειου.

Ἡ ἄλκιωσις.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἡρακλέους.

3. Ὁ Θησεύς.

Παιδικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Θησεῦς.

Μετὰ τὴν τοῦ Θησεῦς εἰς Ἀθήνας καὶ ἐξόντωσις κακούργων καθ' ὄδον.

Ἐκουσίᾳ μετὰ τὴν τοῦ Θησεῦς εἰς Κρήτην καὶ ἐξόντωσις τοῦ Μινωταύρου.

Ἐπιστροφή εἰς Ἀθήνας καὶ θάνατος τοῦ Αἰγέως. Βασιλεία τοῦ Θησεῦς καὶ θάνατος αὐτοῦ.

4. Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Τὸ χρυσόμαλλον δέρας.

Πελλίας καὶ Ἴδων.

Πλοῦς τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα.

Ἄρκη τῶν βέρατος.

Περιπετειώδης ἐπιστροφή τῶν Ἀργοναυτῶν.

5. Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Ἡ ἀφορμὴ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Αἱ κυριώτεραι Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι μετέχοντες τοῦ πολέμου.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν στόλων εἰς τὴν Αὔλιδα.

Ἡ θύσις τῆς Ἰφιγενείας καὶ ὁ ἀπόπλους πρὸς τὴν Τροίαν.

Ἡ πολιορκία τῆς Τροίας καὶ ὁ δεκάετης πόλεμος (Ἀχιλλεύς, Πάριχος, Ἔκτωρ καὶ ἄλλοι ἄλλοι ἥρωες).

Ὁ Δούρειος ἵπκος καὶ ἡ καταστροφή τῆς Τροίας (Ὁ Αἰνείας).

Ἡ ἐπιστροφή τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ὀμηρος καὶ ἡ Ἰλιάς.

6. Αἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεῦς κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Ἰθάκην.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν χώραν τῶν Κικωνῶν καὶ Λαιρσέφυων.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν χώραν τῶν Κυκλόπων.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιακῶν.

Ἐπιστροφή τοῦ Ὀδυσσεῦς εἰς τὴν Ἰθάκην.

Πίσις τῆς Πηνελόπης καὶ φιλοστοργία τοῦ Τηλεμάχου.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὰ ἀνέκτορα (Ἐξέλιπσις μνηστέρων, ἀναγκάσις αὐτοῦ).

Ἡ Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου.

Δ' ΤΑΣΙΣ

Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία.

1. Οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες.

Ὁ Ἑλληνικὸς χώρος (Ἠπειρωτικὴ Ἑλλάς, Νῆσοι, Μεσσηγιος).

Οἱ πρώτοι πολιτισμοὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χώρον. Αἰγυπτίος καὶ Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς. Τὰ εἰρημικά τῶν ἀνακαφῶν Κρήτης, Πύλου, Μυκηνῶν, Θήρας κλπ.

Μετακινήσις καὶ μεταναστεύσις Ἑλλήνων Ἑλληνικῶν Φυλῶν. Κάθοδος τῶν Δωριέων. Αἱ ἀποικίαι.

2. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις:

α) Σπάρτη.

Ἡ συγκρότησις τῆς Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

Ὁ Λυκούργος καὶ ἡ νομοθεσία του.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδῶν.

Ἡ ὑποταγὴ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀριστομένης.

β) Αἱ Ἀθήναι.

Ὁ Βασίλευς Κόδρος.

Ἡ συγκρότησις τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. Ὁ ἔρκος τῶν ἀρχαίων ἐφέτων Ἀθηναίων.

Ὁ Σόλων καὶ ὁ Κροῖσος.

γ) Αἱ ἄλλαι πόλεις. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀποικίας.

δ) Παράγοντες τῆς ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων. (Θρησκεία, γλῶσσα, φῆθ καὶ ἔθμα, ἀγῶνες, μαντεία, ἀμφικτυονία).

3. Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.

Ὁ Ἑλληνικὸς τῆς Ἰωνίας καὶ ἰ Πέρσαι.

Ἡ ἐκπανάτωσις τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

α) Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Αἱ ἐκστρατείαί Μαρδονίου, Δατίου καὶ Ἀρταφέρνηος. Ἡ ἐν Μαραθῶν μάχη. Ὁ Μιλτιάδης.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη. Ὁ Λεωνίδας.

Ἡ ἐν Σαλαμίνι ναυμαχία. Ὁ Θημιστοκλής. Ὁ Ἀρισταίδης.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη. Ὁ Πανσωνίας.

β) Ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἡ ἐν Μυκᾷ μάχη.

Ὁ Κίμων. Ἀπελευθερώσις τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων.

4. Ἡ Περίοδος τῆς ἀκμῆς τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους:

α) Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Περικλῆς. Ὁ χρυσῆς αἶὼν τοῦ Περικλέους: Ἀνάπτυξις καὶ ἀνθισις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (γράμματα, θέατρον, καλαὶ τέχναι. Φειδίαις, Ἡρόδοτος, Αἰσχύλος, Σοφιστῆς, Ξενοκρίδης, Σωκράτης, Πλάτων κ.λ.π.).

Αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην: εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἀποικίας.

β) Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (συντομῶτα).

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀγχιπύλος.

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν (ἐν συντομίᾳ). Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.

5. Ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς.

Ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Φίλιππος καὶ ἡ πολιτικὴ του. Ἡ ἐν Χαίρωνεῖς μάχη. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγή αὐτοῦ. Ἀριστοτέλης.

Ἐνωσις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκστρατεία εἰς Ἀσίαν.

Καθύπτασις τοῦ Περσικοῦ Κράτους διὰ τῶν ἐν Γρανικῷ Ἰσοῦ καὶ Γαυγαμήλοις νικῶν.

Ἐκστρατεία εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἰνδοίην. Ἐκστραφὴ εἰς Βαβυλῶνα. Θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἑξἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ (Αἰγυπτιοὶ Φοίνικες, Ἑβραῖοι, Βαβυλώνιοι, Ἀσσυριοὶ καὶ Πέρσαι ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ).

6. Οί Διδάσχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου — Ἑλληνιστικοὶ Χρόνοι.

Τὰ κράτη τῶν διαδόχων.

Τὰ νέα Κέντρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἀλεξάνδρεια κ.λ.π.

Ἡ σημασία τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τῶν διαδόχων καὶ ἡ ἐπίβρασις τοῦ ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν.

Ε' ΤΑΞΙΣ

Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἱστορία.

1. Ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία καὶ οἱ Ἑλληνες.

Ἀνάπτυξις καὶ ἔκτασις τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Πόρος. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ Συμπλοκή. Ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων.

Κατακτητικὸν πόλεμον τῶν Ρωμαίων κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποταγὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Ἐπίβρασις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῶν κατακτητῶν. Ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμός.

2. Ὁ Χριστιανισμός.

Ἐβράνσις, διωγμοί, ἐξάπλωσις. (Ἰσχυρισμοὶ ἐν συντομίᾳ τῶν γνησίων ἐκ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν).

3. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Πόλεμοι. Ἔργα. Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

4. Διδάσχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Τουλιανὸς ὁ παραβάτης.

5. Θεοδόσιος ὁ Μέγας.

6. Τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ἑλληνικὸς καὶ χριστιανικὸς χαρακτὴρ αὐτοῦ.

7. Ὁ Ἰουστινιανός.

Ἰαταγωγή, Μόρφωσις. Θεοδώρα. Στάσις τοῦ Νίκα.

Πόλεμοι κατὰ τῶν ἑθνῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ μεγάλα εἰρημικὰ ἔργα αὐτοῦ (ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, νομοθεσία, καλλιτέρας μετάξις, ἰθρύματα φιλανθρωπικῆ κτίσματος).

Ἐχθροὶ τοῦ Κράτους κατὰ τὴν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν περίοδον.

8. Ἡ Ῥάβλασις.

Ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡρακλείου.

Οἱ πρωτοὶ ἄγωνες αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἡ πολιτορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ὁ Ἀνδριανός ὁ Ἰγνός.

Τὸ νικηφόρον τέλος τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν. Ἡ ἔκτασις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

9. Ὁ Μωαμεθανισμός.

Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Μωαμέδ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Μωαμεθανικοῦ Ἀραβικοῦ Κράτους.

10. Ἡ δυναστεία τῶν Ἰσαύρων. Οἱ ἄγωνες αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀράβων.

11. Σλαῦοι καὶ Βούλγαροι εἰς τὴν χειρσβετησίαν τοῦ Αἴγμου.

Ὁ ἐξ αὐτῶν κίνδυνος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

12. Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία.

Οἱ κυριώτεροι αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἄγωνες πρὸς τοὺς ἑθνοὺς τοῦ κράτους (Βουλγάρους, Ἀραβὰς κ.λ.π.). Ὁ Βασιλεὺς ὁ Β'.

Ἡ ἀκμὴ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας (διοικήσις, διπλωματικὴ, οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὁργάνωσις. Ἐκκλησία). Περιγραφή τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

13. Ἡ κατάστασις τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

Αἱ Σταυροφορίαι.

Ἡ Δ' Σταυροφορία. Ἡ ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάλυσις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

14. Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ διάσπασις τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ.

15. Τὰ Ἑλληνικὰ κράτη μετὰ τὴν κατάλυσις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ οἱ μεταξὺ αὐτῶν ἀνταγωνισμοί. Αὐτοκρατορία Νίκιαις καὶ Αὐτοκρατορία Τραπεζούντος. Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.

16. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ Παλαιολόγοι.

17. Οἱ Τούρκοι. Ἡ πτώσις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ κίνδυνοι.

Οἱ τελευταῖοι ἄγωνες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Μωαμέδ ὁ Β' καὶ Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος. Πόλεμοι καὶ ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ κατάκτησις τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

18. Γενικαὶ ἐπισκοπήσεις τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας.

Ἐξέτασις τῶν μεγάλων ἐπιτευγμάτων, ἀλλὰ καὶ κατάδειξις τῶν ἑλαττωμάτων, ἰδίως τῶν ἀδικαιολογητῶν διενέξεων.

Ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμός. Πιαιτέρα χαρακτηριστικὰ (ἡ παιδεία, ἡ λογοτεχνία, αἱ καλὰ τέχναι, ἡ διοικήσις, ὁ στρατός, ἡ φιλανθρωπία).

Ἡ σημασία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης.

19. Ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐρώπη. Αἱ αἰ καὶ κράτη Ἐφευρούσεις καὶ ἀνακαλύψεις.

20. Ἀναγέννησις.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

Ἑλληνικὴ Ἱστορία τῶν Νεωτέρων Χρόνων.

1. Ἡ Τουρκοκρατία ἐν Ἑλλάδι.

Δεινοκαθήματα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁργάνωσις θρησκευτικῆ καὶ πολιτικῆ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἑλληνικαὶ χριστιανικαὶ κοινότητες ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Φαναριώται. Μεγάλοι διεργηταί. Ἡγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας.

Αἱ ἐνοπιοὶ κατὰ ἑξῆς δυνάμεις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ (κλήριχοι, ἀρματολοὶ, Σουλῳῆται, Μανιάται, Σφακιανοί).

Ἡ Ἑλληνικὴ Ναυτιλία. Ἀνάπτυξις καὶ ὁργάνωσις τῶν Ἑλληνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων.

Αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ (κρηθὲ σχολεῖα, διάφοροι σχολαῖ, διδάσκαλοι τοῦ Γένους). Ἀδαμάντιος Κορῆς.

2. Ἡ προεπαναστατικὴ περίοδος.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους.

Τὰ κυριώτερα ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων (1770 Λάμπρος Κατσώνης, Γεώργιος Ἀνδρούτσος).

Ὁ Ρήγας Φερραῖος.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία καὶ τὸ ἔργον τῆς.

Οἱ ἄγωνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τὴν Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ χορὸς τῶν Ζαλόγγου.

3. Η Μεγάλη Ἑλληνική Ἐκπανάστας
τὸ 1821.

α) Ἡ ἔναρξις τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ
πρῶτον ἄρ.

Εἰς Μοδόβλαγιαν. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, Ἰερὸς Λό-
χος.

Εἰς Πελοπόννησον. Ἁγία Λαύρα—Ἄλωσις Καλαμάτας.
Εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, Ἀθανάσιος Διάκος.

Εἰς νήσους.

Εἰς Μακεδονίαν.

Ἀντίποινα τῶν Τούρκων. Ἀπαγονησμός τοῦ Πατριάρχου.

β) Τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Ἐπανα-
στάσεως.

* Ἄλωσις Τριπόλεως. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Μάχη τῆς Ἀλαμάνας. Ἀθανάσιος Διάκος.

Χόνη τῆς Γραβιᾶς. Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος.

Κατὰ θάλασσαν ἀγώνες. Κων/νος Κανάρης.

Ἐκστρατεία καὶ καταστροφή τοῦ Δράμαλι. Θεόδωρος Κο-
λοκοτρώνης.

Ἡ ἐν Πέτρ μάχη. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, ὁ ἠρωϊκὸς θά-
νατόσ του.

Σύμπραξις Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου πρὸς κατάπνιν τῆς
Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως.

Κατὰ θάλασσαν ἀγώνες. Ἀνδρέας Μιχαήλης.

Ἐκστρατεία Ἰμβραῖου εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀπόβασις εἰς Πε-
λοπόννησον.

Μανιάκι.—Παπαλέσσας.

Δευτέρη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. Τὰ δεῖνὰ τῶν πολιορ-
κημένων.

Ἡρωϊκὴ ἔξοδος αὐτῶν.

Γεώργιος Καραϊσκάκης. Μάχη Ἀραχόθης.
Πολιορκία Ἀκροπόλεως. Μάχη Φαλήρου. Θάνατος Κα-
ραϊσκάκη.

Ἡ Φιλελληνισμὸς εἰς τὴν Εὐρώπην. Φιλέλληνες ἀγωνι-
σταί. Ἄρθρος Βώρον.

Ἡ ἐπέβασις τῶν Μεγάλων δυνάμεων. Ναυμαχία Ναυαρί-
νου. Ἐπιβίσις Ἰμβραῖου.

Αἱ ἐθνικαὶ Συνελεύσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἐκπανά-
στασιν.

Ἡ Καποδίστριας Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἔργον του.
Τὸ τέλος του.

Τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλλη-
νικῆς ἀνεξαρτησίας.

Διδάγματα ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστα-
σεως. (ἀρεταί—ἐλαττώματα).

4. Ἡ Ἑλλάς ὡς ἀνεξάρτητον κράτος.
Ἡ περίοδος τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος. Ὁθων καὶ Ἀ-
μαλία.

Ἡ περίοδος τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄.
Ἐνωσις Ἐπτανήσου, Κριτικῆ Ἐπανάστασις — Ἀρχιδί.
Προσάρτησις Θεσσαλίας.

Ἡ Χαρίλαος Τρικούπης καὶ τὸ ἔργον του.
Ἡ Ἐλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897. Ὁ Μακεδονικὸς
Ἀγὼν. Παῦλος Μελάς.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδί. Ἐλευθέριος Βενιζέλος.
Ἡ Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1912—13. Ὁ Βασι-
λεὺς Γεώργιος Α΄.

Ἡ Βασιλεὺς Κων/νος. Ὁ Ἐλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος.
Ἡ Ἑλλάς τοῦ 1914.

Ἡ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918. Ἡ συνθήκη
τῶν Σεβρών.

Ἡ Καταστροφή.
Ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία. Ἡ ἀνακαταστάσις τῶν πληθυ-
σμών.

Τὸ προσφυγικὸν πρόβλημα.
Ἡ Ἑλλάς μέχρι τοῦ δευτέρου παγκόσμιου πολέμου. Ἀπο-
κατάστασις προσφύγων. Πολιτικαὶ μεταβολαί. Ὁ Βασιλεὺς
Γεώργιος δ Β΄. Ὁ Ἰωάννης Μεταξάς.

Δευτέρος Παγκόσμιος Πόλεμος.

Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος. Βορειοηπειρωτικὸν ἔπος καὶ
ἠρωϊκὴ ἀντίστασις κατὰ Γερμανῶν.

Ἡ τριπλὴ ἐχθρική κατοχή. Ἡ καθολικὴ ἐθνικὴ ἀντίστα-
σις καὶ ἡ ἐπιτεταλμένη ἀγῶν τῶν κομμουνιστῶν.

Ἡ συνέβασις τοῦ πολέμου ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καρὰ τὸ
πλευρὸν τῶν συμμάχων. Ἡ ἀπελευθέρωσις. Τὸ κομμουνιστικὸν
κίνημα κατὰ Δεκέμβριον 1944.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος δ Β΄. Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος.

Ὁ κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἐθνικὸς ἀγὼν 1946—1949. Ἡ
δοθῆναι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Γράμ-
μος—Βίσιτο—Ἐθνικὴ Νίκη.

Ὁ Κυπριακὸς Ἀγὼν.

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς νίκης κατὰ τῶν συμμοριτῶν
μέχρι σήμερον.

Προσπάθειαι διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ Κράτους καὶ τὴν
οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Πολιτικαὶ διαμάχαι. Κομμουνιστικὴ
προπαγάνδα καὶ προσπάθεια διαδόσεως τοῦ Κράτους καὶ τῆς
κοινωνίας ἀπὸ τῶν κομμουνιστῶν.

Ἐθνικὸν κίνησον ἐκ τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἡ Ἐπανάστασις
τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967.

Μεθοδολογία καὶ ὁδηγία.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας ὁ δι-
δάσκων δεῖν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ ἀφήγησις τοῦ διδάσκοντος δεῖν νὰ εἶναι φρενική, πα-
ραστασιακὴ καὶ κατὰ περιστάσεις συναρπάζουσα χωρὶς νὰ ἐκ-
τρέπεται εἰς ρητορικὰς υπερβολὰς.

2. Ἐνδείκνυται ἡ διδασκαλία τῆς τοπικῆς ἱστορίας ἐν ἐκά-
στη τάξει καὶ ἡ ἐπίσηφοι ἱστορικῶν τόπων, μνημείων καὶ
μουσείων.

3. Τὸ σχολικὸν αὐτεῖον καὶ ἡ σχολικὴ βιβλιοθήκη δεῖν
ὄσως πλουτισθῶν διὰ καταλλήλων ἱστορικῶν χαρτῶν, εἰκό-
νων, βιβλίων, διαγραμμάτων καὶ ἱστορικῶν ἀντικειμένων.

4. Ἐνδείκνυται ἡ ἀνάγνωσις ἐκλεκτῶν περιπέτων ἔξ ἱστο-
ρικῶν καὶ λογοτεχνικῶν κειμένων. Ὡς ἐκ τῆς Παιδείας καὶ Ὁ-
δυσσεύς, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων ἠρώων τοῦ 21 καὶ ἐκ
τῶν λόγων τῆς λογοτεχνίας τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ ἱστορικὰ
γεγονότα.

5. Ἡ ὁργάνωσις καὶ δημιουργία σχολικῆς ζωῆς πρὸς ἀνά-
πτυξιν ὀγίων ἐθνικῶν συναισθημάτων, ὁ διαδικτὸς ἔργασις
ἐθνικῶν ἔορτων, ἡ παρακολούθησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐθνι-
κῶν μνημονίων ὑπὲρ πεπνυμένων ἐν πολέμῳ, ἡ φροντις ὑπὸ τοῦ
σχολικοῦ διὰ τὸν ἐπικρατιῶν τοῦ ἠρώου, συντελοῦν τὰ μέγισ-
τα εἰς τὸν ἐθνικὸν φρονηματισμὸν τῶν μαθητῶν.

Δ'. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

Γ' ΤΑΞΙΣ

Διδακτικὰ ὄλην :

1. Οἱ ἀριθμοὶ 1—2.000.

Ἐπανάληψις τῶν διδαχθέντων εἰς τὴν Β' τάξιν προφερι-
κῶς καὶ γραπτῶς διὰ ποικίλων ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων.
εἰλημμένων ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ σχολικοῦ βίου τῶν μαθη-
τῶν ὡς ἀπολόθεως:

Ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀπὸ μνήμης λύσιν εὐκλείου
ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων ἐντὸς τῶν ἀριθμῶν τῆς πρώτης
ἐκτωκτωτάδος. Ἐπιβίωσις τῶν πράξεων προσθέσεως καὶ ἀφαι-
ρέσεως γραπτῶς.

Ἀσκήσις εἰς τὴν δοκιμὴν τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ τὴν
γρήσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν σχετικῶν ὄρων (προσθετοί,
ἀφαιρεσιμὰ, ποσθετοί, ἀφαιρετοί, μειωτέος, ἀφαιρετοί, ὑπόλοι-
πον, διαφορὰ, ἀφαιρῶ, μειώνω). Ἐπιβίωσις τοῦ Πυθαγο-
ρείου ἀριθμοῦ, τῆς πράξεως τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, τῆς δοκι-
μῆς καὶ τῶν ὄρων τοῦ πολλαπλασιασμοῦ.

Ἀσκήσις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν κατὰ προσέγγισιν λύσιν ὄρων
ἀπὸ μνήμης τοῦ ἀποτελέσματος τῶν διδομένων πρὸς λύσιν ὑπερ-
πέως ἀπλῶν ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων.

Νοσηρὰ ταχῆς πολλαπλασιασμοὶ ἐπὶ 10, 5, 11, 9, δ' εὐκεί-
λων ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων. Ἐπιβίωσις τῆς διαίρεσεως

μερισμού και της δοκιμής και χρήσις συγγή των όρων (διαίρετες, διατρέτες, κελίκον, υπόλοιπον, διαίρεσις άτέλης, τελεία).

Έννοια διαίρεσεως μετρήσεως. Διά παραδειγμάτων επί συγκεκριμένων αριθμών διάκρισις των διαίρεσεων μερισμού και μετρήσεως. Σχηματισμός της πρώτης χιλιάδος εξ εκατοντάδων. Αριθμητής άνωσα και κατωσα ανά 100, 50, 25 και 20.

Η Β' έκαιοντάς. Αριθμητής άνωσα και κατωσα κατά δεκάδας, πεντάδας και μονάδας. Γραφή των αριθμών μέχρι του 200. Ανάλυσις των αριθμών αυτών εις εκατοντάδας, δεκάδας και μονάδας.

Λύσεις άπλών προβλημάτων και των 4 πράξεων εντός των αριθμών 1—200 από μνήμης και τραπώζ. Λογαριασμοί με νομίσματα.

Πολλαπλασιασμός και διαίρεσις επί 10, 100. Αι υπόλοιποι εκατοντάδες με τας αυτάς έργασιας ώς άνωτέρω.

2. Κλάσματα.

Άσκησις των μαθητών εις τήν λαμβάνειν το 1) 2, 1) 4, 1) 8, 1) 5, 1) 10, 1) 3, 1) 6 (επί ποσότητος άντικειμένων, νομισμάτων και αριθμών). Πρακτικά εφαρμογία πρὸς έβρεσιν των άνωτέρω κλασμάτων επί καρτών και επί ταινιών χάρτου (διά μετρήσεως, διπλώσεως, χαρβάσεως και τεμαχισμού).

3. Μετρήσεις.

Άσκησις των μαθητών κατά τήν διδασκαλίαν της Αριθμητικής και των άλλων μαθημάτων εις τας άκολουθούσας μετρήσεις:

α) Μήκων, διά χρήσεως μέτρου και μετροταινίας (Μονάδες: μέτρον, καλάμη, δάκτυλος, χιλιόμετρον).

β) Χωρητικότητων διά μετρήσεως, έκτιμήσεως, συγκρίσεως δοχείων καθημερινής χρήσεως (Μονάδες: λίτρον, ημίλιτρον, δεκάτον λίτρον).

γ) Βάρους διά ζυγίσεως υπό μαθητών άντικειμένων (Μονάδες βάρος 5 χιλιόγρ., 2 χιλιόγρ., 1 χιλιόγρ., 500, 200 και 100 γραμμάριον).

δ) Έπιφανείων. Έμπειρική μέησις των μαθητών εις τήν έννοιαν της έπιφανείας διά χρήσεως, συγκρίσεως, καλύψεως άντικειμένων σχήματος τετραγώνου και όρθογωνίου.

4. Αναγνώρισις γεωμετρικών σχημάτων.

Αναγνώρισις των διδασθέντων εις τήν προηγούμενην τάξιν γεωμετρικών σχημάτων (τετραγώνου, παραλληλογράμμου, τριγώνου και κύκλου). Σύγκρισις των πλευρών του τετραγώνου, του παραλληλογράμμου. Σύγκρισις γωνιών τετραγώνου, παραλληλογράμμου, τριγώνου.

Μετρήσις διά τήν έβρεσιν του μήκους των πλευρών τετραγώνου και παραλληλογράμμου και έβρεσις της περιμέτρου άνω όρισμού αυτής.

Σχετικά χρονογραφάρσις και κατασκευαί εις τά Τεχνικά μαθήματα.

Δ' ΤΑΞΙΣ

1. Αριθμητική.

1. Οί άνω του 2.000 άκέραιοι αριθμοί.

Έπανάληψις των αριθμών 1—2.000 και των επί αυτών πράξεων.

Έννοια των άνω του 2.000 πολυψηφίων αριθμών «2.000—10.000, 10.000—100.000, 100.000—1.000.000 κ.ο.κ.».

Γραφή και άπαγγελία των πολυψηφίων αριθμών.

Ανάλυσις πολυψηφίων αριθμών.

Λύσεις προβλημάτων προσθέσεως και άφαιρέσεως από μνήμης και τραπώζ ειληγμένων έκ του καθημερινού βίου.

Πολλαπλασιασμός πολυψηφίων αριθμών. Λύσις σχετικών προβλημάτων. Πολλαπλασιασμός πολυψηφίου επί 10, 100, 1000. Διαίρεσις πολυψηφίου διά 10, 100, 1000.

Λύσις προβλημάτων διαίρεσεως μερισμού και μετρήσεως επί των πολυψηφίων αριθμών.

Λύσις προβλημάτων και των τεσσάρων πράξεων.

2. Οί 3 κέραιοι αριθμοί.

Αισθητοποιήσις των δεκαδικών αριθμών.

Γραφή και άνάγνωσις τούτων. Βιόηγητες των δεκαδικών αριθμών.

Αί 4 πράξεις επί των δεκαδικών αριθμών. Πολλαπλασιασμός και διαίρεσις δεκαδικού διά 10, 100, 1000.

Λύσις προβλημάτων με άκέραιους και δεκαδικούς αριθμούς. Οί δεκαδικοί αριθμοί εν συσχετισμῷ πρὸς άλλα δεκαδικά κλάσματα 1) 10, 2) 10, 10) 100 κ.ο.κ.

Τροπή δεκαδικών αριθμών εις δεκαδικά κλάσματα και άντιστράφους.

Έμπέδωσις των πράξεων επί των δεκαδικών αριθμών εν 'άσκησις, προβλημάτων και διαφόρων μετρήσεων.

Άσκησις των μαθητών εις τήν διατύπωσιν προβλημάτων άπλών και συνθέτων.

3. Οί συμμετρείς αριθμοί.

Αι μονάδες χρόνου, μήκους, βάρους και νομισμάτων ελληνικών. Έλάχιστα περί των νομισμάτων ξένων κρατών μεθ' ών έχουμε στενάς οικονομικάς σχέσεις.

Έννοια, άπαγγελία και γραφή των συμμετῶν αριθμών. Τροπή συμμετῶς εις μονάδας ώρισμένης τάξεως εκωτεράς ή άνωτέρας.

Πρόσθεσις και άφαιρέσις συμμετῶν αριθμών.

4. Κλάσματα.

Έπανάληψις των διδασθέντων εις τήν Γ' τάξιν.

Άσκησις των μαθητών διά διαφόρων μέσων διά τήν καθόνησιν γνήσιον κλάσματος έχοντων παρονομαστήν μέχρι του 10 π.χ. 2) 3, 3) 4, 2) 5, 3) 5, 2) 6, 3) 6 κ.λ.π. μέχρι του 9) 10.

2. Γεωμετρία.

Έπανάληψις των διδασθέντων εν τή Γ' τάξει.

Ο ρόμβος.

Διάκρισις τούτου, άνευ όρισμού, και σύγκρισις (πλευρών και γωνιών) αυτού με το τετράγωνον.

Μέτρησις της περιμέτρου του άνευ όρισμού.

Έβρεσις του μείζου του τετραγώνου και όρθογωνίου παραλληλογράμμου διά διαφόρων μετρήσεων και κατασκευών.

Διάκρισις κύβου, όρθογωνίου παραλληλεπίπεδου και σφαιρας, άνευ όρισμού, διά παρατηρήσεως άντικειμένων και κατασκευών.

Μεθόδοι και ύποδείξεις.

Η διδασκαλία δέον να είναι έπαγωγική και κατά το δυνατόν έποπτική, ή δέ πρὸς διδασκαλίαν βλη δέον να αναφέρεται εις τήν ζωήν των μαθητών και να παρουσιάζη αύθουσαν δυσχέρειαν.

Έπίμονος και προοδευτική, εις δυσχέρειαν, άσκησις εις τήν άπό μνήμης έπίλυσιν διαφόρων προβλημάτων και άσκήσεων.

Έπινοή εις τήν πλήρη εκάθιστον του μηχανισμού της έκτελέσεως των αριθμητικών πράξεων και παράλληλος άσκησις εις τήν έπίλυσιν άπλών και συνθέτων προβλημάτων.

Ε' ΤΑΞΙΣ

1. Αριθμητική.

1. Σύντομος επανάληψις των άκέραιων και δεκαδικών αριθμών (τραπώζ και νοερῶς λογισμός).

Έπανάληψις και συμπλήρωσις των πράξεων των συμμετῶν.

2. Τά κλάσματα.

Έννοια και αισθητοποιήσις διά ποικίλων έποπτικών μέσων. Σύγκρισις κλάσματος πρὸς τήν άκέραιαν μονάδα. Έξαγωγή των άκέραιων μονάδων κλάσματος. Μικτοί αριθμοί.

3. Βιόηγητες κλάσματα. Άπλοποιήσις κλάσματος, Μ.Κ.Δ. των δύο όρων κλάσματος.

Τροπή άκέραιου εις κλάσμα με δοθέντα παρονομαστήν (1, 2, 3, κ.λ.π.).

Σύγκρισις κλάσματος. Ίσα και άνισα κλάσματα.

Τροπή έτερονομον εις όμόνομα διά διαφόρων μεθόδων και διά του Ε.Κ.Π. των παρονομαστών.

4. Αί 4 πράξεις επί των κλάσματος. Λύσις σχετικών προβλημάτων.

5. Μέθοδος ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα κατὰ τὴν λύσιν προλημάτων.
6. Γωνία κλάσμάτων εἰς δεκαδικούς καὶ ἀντιστρόφως.
7. Σύνθετα κλάσματα.

2. Γεωμετρία.

1. Παρουσίασις τῶν κυριωτέρων γεωμετρικῶν στερεῶν (κύβου, ὀρθογώνιου παραλληλεπίδου, πυραμίδος, κυλίνδρου, κώνου, σφαιρας) πρὸς μῦθον ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν γεωμετρικῶν ἐνοσιῶν σημείω, γραμμῆς, γωνίας, πολυγώνου, ἐπιφανείας κ.τ. Τὸ γεωμετρικὸν σχῆμα ὡς σύνολον σημείων.
2. Σημείων, γραμμῶν καὶ εἰδῶν αὐτῶν.
3. Ἐπιφάνεια, ἡμισφαιεῖα. εὐδύγραμμον τμήμα, μέτρησις αὐτοῦ, μονάδες μήκους.

Ἐπιφάνεια δύο ἢ περισσοτέρων καὶ διαφορά δύο εὐδύγραμμων τμημάτων.

4. Τετραῖονα εὐθείαι. Διάφοροι περιπτώσεις. Ἐπιφάνεια παράλληλων.

5. Γωνία: καὶ εἶδη αὐτῶν. Ἡ ὀρθή γωνία. Μέτρησις γωνιῶν.

6. Ἐπίπεδα σχήματα (τετράγωνον, ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, ῥόμβος, τραπέζιον, τρίγωνον, πολυγώνον, κύκλος). Ἐνοια ἐκάστου τούτου, ἰσχυρότητα, στοιχεῖα, ιδιότητες, μονάδες μετρήσεως ἐπιφανειῶν, ἑμβαδὸν ἐπιφανείας.

Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ γίνονται αἱ ἀνάλογοι ἀπλῆ γεωμετρικὰ κατὰσκευαί μὲ τὰ γεωμετρικὰ ὄργανα, κανόνα. διαβήτην, γνῶμονα, μοιρογμόμονον.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

1. Ἀριθμητικὴ.

1. Περί συνόλων.

Ἐνοια καὶ ἀπλῆ παραδείγματα.

Τὸ μονομελές, τὸ διμελές, τὸ κενόν, σύνολον. Συμβολισμοὶ αὐτῶν.

Σύνολον μὲ περισσότερα στοιχεῖα. Καθορισμὸς καὶ συμβολισμὸς αὐτοῦ. Παραδείγματα.

Ἐνοιαὶ δύο συνόλων. Παραδείγματα.

Πλήθος στοιχείων καὶ πληθικός ἀριθμὸς συνόλου.

2. Ποσὰ ἀνάλογα καὶ ἀντίστροφα. Ἀπλῆ μέθοδος τῶν τριῶν.

3. Προβλήματα ποσῶν.

4. Σύνθετος μέθοδος τῶν τριῶν.

5. Προβλήματα τόκου ὄλων τῶν περιπτώσεων.

Π α ρ α τ ῆ ρ η σ ε ι ς :

Ἡ λύσις τῶν προβλημάτων τούτων κυρίως διὰ τῆς συνθέτου μεθόδου καὶ οὐχὶ διὰ τῶν τριῶν.

6. Δάνεια, συναλλαγματικὴ, γραμμάτων, ἐξωτερικὴ ὑφαίσθησις.

7. Μερισμὸς ἀριθμοῦ εἰς μέρη ἀνάλογα δοθέντων ἀριθμῶν. Προβλήματα μερισμοῦ.

8. Προβλήματα Ἐταιρείας.

9. Προβλήματα μέσου ὄρου.

10. Προβλήματα μίξεως.

11. Χρήσις ἑνὸς γράμματος διὰ τὴν λύσιν ἀπλῶν ἀσκήσεων καὶ προβλημάτων (ὅπως π.χ. $3\alpha = 15$, $\frac{\alpha}{2} + \frac{\alpha}{3} = 10$, $12\alpha - 8\alpha = 40$ κ.τ.λ.).

2. Γεωμετρία.

1. Σύντομος ἐπανάληψις τῶν διδασθέντων εἰς τὴν Ε' τάξιν.

2. Ἐπιφάνεια καὶ εἶδη αὐτῶν. Ἐπίπεδος ἐπιφάνεια.

3. Στερεὰ, γεωμετρικὰ στερεά: Κύβος, ὀρθογώνιον παραλληλεπίπεδον, κανονικὴ πυραμὶς μὲ ῥαβδία τετράγωνον (δύναται νὰ παρουσιασθῶν καὶ ἄλλα εἶδη πυραμίδων χωρὶς ὅμως νὰ ἐξετασθῶν), κυκλικὸς κυλίνδρος καὶ κυκλικὸς κώνος.

Δι' ἑκάστου τῶν ἀνωτέρω στερεῶν θὰ ἐξετασθῶν τὰ ἀκόλουθα:

Ἐνοια, ἰσχυρότητα, στοιχεῖα, ιδιότητες, ἑμβαδὸν παραπλεύρου, κυρτῆς καὶ ὀλιγῆς ἐπιφανείας καὶ ὄγκος.

Π α ρ α τ ῆ ρ η σ ε ι ς :

1. Δεῶν νὰ γίνονται κατὰσκευαί τῶν ἀνωτέρω γεωμετρικῶν στερεῶν διὰ κοπιλοῦ ὕλικου εἰς τὸ μῆθημα τῶν Τεχνικῶν πρὸς πειραματισμὸν καὶ ἀσκήσιν.

2. Τὰ ἀντικείμενα τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας νὰ εἶναι διαφέροντα καὶ νὰ εὐρισκονται ἐγγύς πρὸς τὴν ζωὴν.

3. Δεῶν νὰ γίνεται σύμμετρος χρήσις γραμμικῆς καὶ ποσοτικῆς ἐργασίας εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας.

4. Τὰ περὶ συνόλων θὰ διδασθῶν, ἐφ' ὅσον τοῦτο κρίθῃ σκόπιμον ὑπὸ τῶν ἀρμόδιων ἐπιτηδεωτῶν ἐν συνεννοίᾳ μετὰ τῶν διδασκάλων ἐκάστου σχολείου, ἢ δὲ χρονικῆ περιόδου, καδ' ἢν θὰ διδασθῶν, ἐκταίεται εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀνωτέρω.

Ε'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1. Σ κ ο π ὅ ς :

Ἀφετηρίαν ἔχουσα τὴν στενοτέραν πατριδα τοῦ μαθητοῦ, ἢ διδασκαλίου τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας σκοπὸν ἔχει: α) τὴν καθύπευρον γῆν ὀλοκληρῶν τῆς Ἑλλάδος, β) τὴν γῆν ὡς τὸν ἕξον Χωρίων καὶ δὴ καὶ ἐκείνου, αἰτίνας ἔχουσι ἐπιφάνειαν ἰδιαίτερον οἰκονομικὴν, πολιτικὴν ἢ ἄλλην τινὰ σημασίαν, γ) τὴν, ἐν ἑαυτῷ ἐπιτρέπει τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν, γῆν ὡς τὸν ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν σημασίαν τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν αἰτιῶδων σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν στοιχείων (ἀνθρωπίνων καὶ φυσικῶν) καὶ δ) τὴν γῆν ὡς τὴν μελέτην τοῦ γεωγραφικοῦ χάρατος καὶ δὴ καὶ τοῦ φυσικοῦ.

Π α ρ α τ ῆ ρ η σ ε ι ς :

α) Ἰδιαίτερα προσοχὴ καὶ σημασία θὰ δοθῆ εἰς τὴν πλήρη κατὰ τὸ δυνατόν γῆν τῆς γενετέρας, τὴν γῆν ὡς τὸν γεωγραφικὸν ὄρον καὶ ἐνοσίαν, τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν χαρακτῶν καὶ τὴν εὐρεσίαν, προδεδεικνῶν, τῶν αἰτιῶδων σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν στοιχείων.

β) Ἐκτός τῶν ἐπιτοκίων ἐπισκέψεων καὶ παρατηρήσεων, ἀξιόλογα ἐπιτοκία μέσα κρινόμενα αἰ διάφοροι εἰκόνες παλαιοῦ ἐνδυμασιῶν, σκηνῶν ζωῆς κ.λ.π. κινηματογραφικὰ ταινία, περιγραφαὶ καὶ διηγήσεις, εἰδικοὶ φάκελοι γεωγραφικοῦ ὕλικου λουτιζόμενοι κατ' ἔτος καὶ φυλασσόμενοι εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ σχολείου κ.λπ.

γ) Οἱ μαθηταὶ δεῶν νὰ ἐδιδωθῶν εἰς σχέδιον ἐργασίας, ὥστε νὰ δύναται μόνον νὰ ἐπισκοπεῖται τὰ σπουδαίοντα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς καὶ τὰς σπουδαιοτέρας αἰτιῶδους σχέσεις, τὸ διδασκαλὸν συμπληροῦντες τὰ κενὰ διὰ τῆς προσορῆς τῶν στοιχείων ἐκείνων, τὰ ὅποια δεῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξέσωσιν οἱ μαθηταί.

δ) Διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν διδασκόμενων, δεῶν νὰ γίνονται πολυμερῆς ἀναπαραστάσεις (ἐπὶ τῆς ἀμμοδόχου, πλαστικαί, γραφικαί, χειροτεχνικαί, γλωσσικαί, νοερὰ τοξήδια κ.λ.π.).

ε) Συνιστάται ἡ ὀργάνωσις ἐκθέσεων προϊόντων, ἰσχυροτήτων, εἰκόνων, ἀντικειμένων, λευκομάτων καὶ λοιπῶν ἔχοντων σχέσιν πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἐξεταζομένην ἐνότητα.

2. Δ ι δ α κ τ ε ἄ σ ῆ γ η :

Γ' ΤΑΞΙΣ

Ἐπανάληψις τῶν διδασθέντων εἰς τὴν Β' τάξιν καὶ δὴ τῶν ἀφῶντων εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν ὄρων καὶ ἐνοσιῶν.

1. Χωρίον ἢ πόλις (Ἀνατοραλίαιος)

α) Θέσις, μορφή τοῦ ἀέρος, ὕδατος, κλίμα.
β) Γεωργία, κτηνοτροφία, βιομηχανία, διακομικαί, βιοτεχνία, ἀλιεῖα, ὀρυκτὸς πλοῦτος, ἐμπορὸν, μεταφορὰ.

- γ) Απογραφή οικιών, προϊόντων, ζώων.
 δ) Πληθυσμός, άπογραφή κατοίκων, διοικήσεις, σχολεία, εκκλησία, μνημεία και τοξία.
 ε) Ιστορία της περιοχής.
 στ) Έλλειψεις και προβλήματα του χωριού ή της πόλεως.
 ζ) Τι περιμένει από ημάς το χωριόν ή η πόλις σήμερα και εις το μέλλον.
 η) Ο τουρισμός εις το χωριόν ή την πόλιν και αι υποχρεώσεις μας.
 θ) Διάφοροι χαρτογραφήσεις και ανακαταστάσεις επί της άμμοδοχού η και άλλως πως.

2. Τά γειτονικά χωρία ή πόλεις.

- α) Θέσις, απόστασις, συγκοινωνία, επίσκεψις τούτων.
 β) Τά σπουδαιότερα χαρακτηριστικά έκαστου τών γειτονικών χωριών ή πόλεων.
 γ) Άσχαλία τών κατοίκων έκαστου τούτων, προϊόντα πληθυσμού.
 δ) Αι σχέσις μας με έκαστον χωριόν ή πόλιν.
 ε) Μνημεία, τοπία, ιστορικοί και τουριστικοί τόποι, επίσκεψις τούτων.
 στ) Πληθυσμός και προϊόντα περιοχής.
 ζ) Κατασκευή χωριών της περιοχής (ανάγλυφος, γεωφυσικός, πολιτικός, παραγωγικός, ιστορικός, τουριστικός).

3. Η Έπαρχία.

- α) Η πρωτεύουσα της έπαρχίας. Σχέσις του χωριού ή της πόλεως του μαθητού μετά της πρωτεύουσής της έπαρχίας. Γενικά χαρακτηριστικά της πρωτεύουσής. Άρχαι. Ίδρυματα. Άγορα κ.λ.π.
 β) Αι κυριότερα πόλεις και κομποπόλεις της έπαρχίας. Σχέσις του χωριού ή της πόλεως του μαθητού μετά των άνωτέρων.
 γ) Τά φυσικά χαρακτηριστικά της έπαρχίας: 1) Η μορφολογία του έδαφους. 2) Τά ύδατα. 3) Τά δέντρα. 4) Τό κλίμα.
 δ) Προϊόντα της έπαρχίας. Άσχαλία κατοίκων. Συγκοινωνία.

- ε) Ιστορικοί τόποι (άρχαιοίτες—μνημεία). Αι υποχρεώσεις μας έναντι τούτων.
 στ) Ο Τουρισμός (τουριστικοί τόποι, μνημεία και κτίσματα, τουριστική κίνησις). Το πατροπαράδοτον έλληνικόν έθιμον της φιλοξενίας εις την άρχαίαν και νεώτεραν εποχήν (Έθνος Ζεύς, προστασία Ξένων).
 Η έθνική, πολιτιστική και οικονομική σημασία της τουριστικής κινήσεως. Αι υποχρεώσεις μας διά την περαιτέρω ανάπτυξιν του τουρισμού.

- ζ) Άνάγκαι και προβλήματα της έπαρχίας.
 η) Θέσις, όρια, έκτασις, πληθυσμός, ιστορία, πολιτισμός.
 θ) Έκθεσις προϊόντων της έπαρχίας. Καταρτισμός πινάκων, λευκομάτων.
 ι) Χάρτης της έπαρχίας. Άσκησις εις την κατασκευήν και άνάγνωσιν αυτού.
 ιι) Ανακαταλωίσεις τών κυριωτέρων γεωγραφικών στοιχείων της έπαρχίας.

4. Νομός — γεωγραφικόν διαμέρισμα.

- α) Η πρωτεύουσα του Νομού. Σχέσις του χωριού ή της πόλεως του μαθητού μετά της πρωτεύουσής του Νομού. Γενικά χαρακτηριστικά της πρωτεύουσής (φυσικά, οικονομικά, πολιτιστικά). Άρχαι (Έκκλησιαστικά, Πολιτικά, Στρατιωτικά—Δικαστικά). Φιλανθρωπικά και άλλα ιδρύματα. Έκθεσις. Έμπόριον, βιοτεχνία, βιομηχανία, φυλαγωγία. Ιστορία της πρωτεύουσής.

β) Ζώνη τών κατοίκων της πρωτεύουσής και αι άσχαλία.

- γ) Γεωφυσική εξέτασις του Νομού (θέσις, όρια, έκτασις, μορφολογία του έδαφους, ύδατα, κλίμα).
 δ) Οικονομική εξέτασις του Νομού (τά κύρια προϊόντα, άσχαλία κατοίκων) Συγκοινωνία.

- ε) Πολιτική εξέτασις του Νομού: 1) Διοικητική διαίρεσις (αι έπαρχιαί και αι κυριότεραι: πόλεις και κομποπόλεις).

- 2) Πληθυσμός, σύνθεσις τούτου, ιστορία. 3) Ιστορικοί και τουριστικοί τόποι (άρχαιοίτες, μνημεία, τουριστική κίνησις). Αι υποχρεώσεις μας έναντι αυτών.
 ε) Άνάγκαι και προβλήματα του Νομού.
 στ) Έκθεσις προϊόντων—καταρτισμός λευκομάτων.
 ζ) Χάρτης του Νομού. Άσκησις τών μαθητών εις την κατασκευήν και άνάγνωσιν τούτου.
 η) Άδρομηρή εξέτασις τού γεωγραφικού διαμερισματος του μαθητού (γεωφυσική, οικονομική και πολιτική).

Δ' ΤΑΞΙΣ

- α) Επανάληψις του Νομού του μαθητού.
 β) Η Έλλάς: Γενική επισκόπησις (άδρομηρή—γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέτασις).
 γ) Διαιρέσις της Έλλάδος κατά περιοχάς (Ήπειρωτική—Νησιωτική και υποδιαιρέσις έκάστης τούτων εις γεωγραφικά διαμερίσματα): Στερεά Έλλάς και Εβόεια, Πελοπόννησος, Θεσσαλία, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη, Νήσοι Αιγαίου, Κρήτη, Δωδεκάνησος, Νήσοι Ίονίου.
 δ) Το γεωγραφικόν διαμέρισμα του Νομού του μαθητού: Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέτασις του διαμερισματος.
 ε) Η εξέτασις τών άλλων Νομών του διαμερισματος, ως εν τη τρίτη τάξει έλαβε χώραν ή διδασκαλία του Νομού του μαθητού.

στ) Χάρτης του διαμερισματος (γεωφυσικός—οικονομικός—πολιτικός—τουριστικός κ.λ.π.).

ζ) Διδασκαλία τών άλλων γεωγραφικών διαμερισμάτων ως άνωτέρω.

Έλατίζει χρόνον ή ύλη θά εξετάζεται άδρομηρώς, άπορρογόμενων των πολλών όνομάτων και αριθμών προς όλοκληρωσιν της διδασκαλίας της γεωγραφίας της Έλλάδος εν τη Δ' τάξει.

η) Φυσικά φαινόμενα εν Έλλάδι. Οι σεισμοί και ή υπό του Κράτους άντιμετώπισις τών εξ αυτών καταστροφών. Αι πληροφορίαι και οι άνεμοι.

θ) Χάρτης της Έλλάδος.

Ε' ΤΑΞΙΣ

1. Έκ της γενικής και μαθηματικής γεωγραφίας:

- α) Η Γη.
 β) Η σφαιρική μορφή και τό σχήμα της γης (σφαιρικότης, άξων, πόλοι).
 γ) Η όπίσθια της γης (Ξηρά, θάλασσα, ήπειροι, ώκεανοί, τά εν τη θάλασση ρεύματα).
 δ) Ίσμεριον, παράλληλοι κύκλοι, γεωγραφικόν πλάτος, ζώναι της γης και γενικά χαρακτηριστικά ούτων.
 ε) Μεταίρινοι, γεωγραφικόν μήκος.
 στ) Η άτμόσφαιρα, άνεμοι, ύγρασία, κλίματα. Παράγωται έκπεράζοντες τό κίμα τόπου τινός. Κλίμαξ. Λειτουργώσιν τά περί κλίματος διά μαθηματικών ύπολογισμών. Άσκησις τών μαθητών εις την έκτίμησιν τών αποστάσεων βάσει της κλίμακος.

2. Έκ της φυσικής και πολιτικής γεωγραφίας:

- α) Σύντομος γενική επισκόπησις της Έλλάδος και θέσις αυτής εις την ύδρόγειον (έν σχέσει προς θλας τής ήπειρου και τας θάλασσας).
 β) Θέσις της Έλλάδος εις τόν μεσογειακόν γυθρον. Γενική εξέτασις τών τεσσάρων, πλην της Ενώπτης, ήπειρων ως και τών κρατών αυτών, λεπτομερώτερα δέ τών κρατών μεθ' όν ή Έλλάς έχει στενωτέρας σχέσεις (οικονομικάς, πολιτικάς κ.λ.π.).

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

1. Έκ της γενικής και μαθηματικής γεωγραφίας:

- α) Ο ούρανός. Τά σύγχρονα μέσα μελέτης αυτού (τηλεσκό-

πιον, φασματοσκοπίον, τεχνικήν θερμόμετρον, πύραυλοι, ραδιοηλεκτρονικά, φωτογραφία, φωτομετρία κ.λπ.).

β) Οι άστρες: Άπλανείς (άστερισμοί, γαλαξίες). Ήλιος, πλανήται, θερμόμετρον. Ήλιακόν πλανητικόν σύστημα. Διασκοπότες, κωμήται).

γ) Η Γη.

Η γήινη σφαίρα (διάπυρος κατάστασις, βαθμιαία φύξις, περιστροφή, λιθόσφαιρα, ηράσιτητα, σεισμοί, θερμιά πυρρίαι). Σχηματισμός πυρογενών και ύδατογενών πετρωμάτων, όρυκτά. Αι κινήσεις τής γής: Περί τον άξονά της (ήμερα, νύξ, ώρα, τοπική ώρα).

Περί τον ήλιον (έτος, εποχαι, άντιστήτες ήμερών, ήμερολόγιον).

δ) Η Σελήνη.

Σήμα, μέγεθος, κινήσεις, φάσεις. Έκλειψις σελήνης και ήλιου.

2. Ένα τής φυσικής και πολιτικής γεωγραφίας:

α) Η Έλλάς και ή θέσις αυτής εις τόν μεσογειακόν και ευρωπαϊκόν χώρον.

Όρια, έκτασις, πληθυσμός, πυκνότης.

Φυσική διαίρεσις (ήπειρωτική και νησιωτική Έλλάς). Μορφολογία τού έδαφους (όρη, πεδιάδες, ποταμοί) περιληπτικώς. Τά γεωγραφικά διαμερίσματα τής Έλλάδος και ή ένότης τού ελληνικού χώρου.

Κλίμα. Τά έκ τής θέσεως και τής διαπλάσεως τής παραλίας πλειονήματα.

Προϊόντα (γεωργικά, κτηνοτροφικά, άλιευτικά, βιομηχανικά, όρυκτά).

Άσχολιαί τών κατοίκων. Ναυτιλία, βιομηχανία, συγκοινωνία.

Θρησκεία, εκπαίδευσις, καλαι τέχναι, διοίκησις.

Διοικητικά διαίρεσις (νομοί, πρωτεύουσαι αυτών).

Ήϊατερα χαρακτηριστικά και κυριότερα προδήματα έκάστου μείκρους περιοχής:

Τουρισμός, τεχνικά έργα, βιομηχανική άνάπτυξις, συγκοινωνία, έρευνα υπεδάφους.

Άλυτρωτοι ελληνικοί χώραι.

Απόδημος Έλληνισμός.

ο) Ιστορικός ρόλος τής Έλλάδος εις τόν πολιτισμόν.

β) Αι λοιπαί χώραι τής Ερώπης.

Φυσική διαμόρφωσις (έδαφος, θαλάσσιος διαμελισμός, κλίμα, ποταμοί, προϊόντα). Κάτοικοι. Πολιτική διαίρεσις.

Τά κράτη τής Βαλκανικής Χερσονήσου.

Τά κράτη τής Ε.Ο.Κ. (Γαλλία, Γαλία, Λουξεμβούργον, Δ. Γερμανία, Βέλγιον, Ολλανδία). Τά κράτη τής Ήβηρικής χερσονήσου. Η Έλβετία, ή Αυστρία, ή Τσεχοσλοβακία, ή Ουγγαρία, ή Πολωνία, ή Ρωσία, ή Μ. Βρεττανία, τά Σκανδιναυικά κράτη.

3. Α ν θ ρ ω π ο γ ε ω γ ρ α φ ι α :

Οι κάτοικοι τής γής. Φυλαί. γλώσσαι. Θρησκείαι. πολιτεύματα.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς :

Έξ έκαστου κράτους θά έξετάζονται τά έπόμενα:

Όρια, έκτασις, φυσική διαμόρφωσις, κλίμα, οικονομία, μέγλα τέχν. έργα, μέγα συγκοινωνία, τουρισμός και άξιόθετα. πολιτική και πολιτιστική κατάστασις. Ιστορικά τινα στοιχεία και αι σχέσεις τού έξεταζομένου προς τή Έλλάδα.

Μ ε θ ο δ ο ι κ α ι ύ π ο δ ε ι ξ ε ι ς :

α) Η ύλη τής Π α τ ρ ι ο γ ρ α φ ί α ς, δέον όπως διδάσκαται επί τής βάσει τών διδακτικών άρχών τής έποπτείας. τής παραστάσεως, τής άνιχνεύσεως τού γεωγραφικού χάρτου και τού τοπικού και χρονικού προσδιορισμού.

β) Οι μαθηταί πρέπει να κατέχουν τάς στοιχειώδεις γεωγραφικάς έννοιαι επί τών όποιων θά έρείδεται ή ύλη τής κυρίας γεωγραφίας.

γ) Η διδασκαλία ύλη τής γεωγραφίας κρίνεται σκόπιμον να

έξετάζεται πρώτον κατά μεγάλας γεωγραφικάς και φυσικάς περιοχάς και έν συνεχεία κατά διοικητικάς ένότητας επί τής βάσει τών αιτιώδων σχέσεων από πάσης δυνατής άπόψεως (ιστορικής, πολιτιστικής, έθνικής, άνθρωπογεωγραφικής, κοινωνικής, οικονομικής κλπ.), ώστε να είναι πολυκέλυρος μορφωτική.

δ) Έξ έκάστης γεωγραφικής περιοχής ή χώρας να τονίζονται τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία αυτής και να άπερρεύεται ή συσσώρευσις έν τή μνήμη πολλών όνομάτων, άριθμών κλπ.

ε) Αι χώραι, άτινες εύρίσκονται εις στενοτέραν έδαφικήν, οικονομικήν και πολιτιστικήν σχέσηιν μετά τής Έλλάδος, δέον όπως διδάσκονται διεξοδικότερον.

στ) Αι βασικαί διδακτικαί άρχαι τής συνολικότητος, τής έποπτείας, τής άντενέργειας, τής έργασίας, τής χρησιμότητος, τής οικονομίας και τής δικαιωτικότητος να διέπουν όλες τάς φάσεις τής τριμερούς πορείας διδασκαλίας (παρατήρησις—κατανόησις—πράξις) τής γεωγραφικής ύλης.

ζ) Διά τήν διδασκαλίαν τού μαθήματος τής Γεωγραφίας επιβάλλεται να πραγματοποιηθούν διδακτικά έκδηριά, διδακτικά περιπάτοι, επισκέψεις, όδοπορίαί, ταξίδια προς άριστον παρατήρησιν τού διδασκτέου και σχηματισμόν κατ' αίσθησιν έποπτεϊών.

η) Ένδείκνυται ή χρήςις πολλαπλών έποπτικών όργάνων και μέσων, ός ύπόψη τών όργάνων σφαιρας, γεωγραφικών χάρτων, πυξίδος, εικόνων, άρτε ποστάλ, φωτογραφιών, σχεδιαγραμμάτων, γραφικών και πλαστικών παραστάσεων, συγκριτικών πινάκων, αλλογών, κινηματογραφικών ταινιών, λαογραφικών σημειωμάτων, ιστοριογραφιών, ραδιοφωνικών έκπομπών, προγραμμάτων τηλεόρασεως και παντός έτέρου σχετικού έποπτικού μέσου.

θ) Διά τήν πλήρη κατανόησιν και έμπέδωσιν τών διδασκτέων, δέον να γίνονται πολυμερείς άναπαραστάσεις (έπι τής άμμοδόγου, πλαστικά, γραφικά, χειροτεχνικά, ζωοπλακί, νοσρά ταξίδια κ.λπ.).

1) Συνατάται ή όργάνωσις έκθέσεως προϊόντων, ίντογραφημάτων, εικόνων, άντικειμένων, λευκομάτων και λοιπών έχόντων σχέσηιν προς τήν έκάστου έξεταζομένην ένότητα.

ια) Άλληλογραφία μετ' άλλων σχολείων.

ΣΤ'. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ ΜΕΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΓΥΓΙΝΗΣ

1. Σ κ ο π ό ς .

Είναι άναμφορόητος ή άναγκαιότης και σημασία, ήν ένιχουν τά φυσικά μαθήματα διά τόν μαθητήν τού συγχρόνου σχολείου. Ταύτα μορφώνουν πρακτικώς και ειδολογικώς. Πάρεχουν, δηλαδή, εις τόν μαθητήν πλουσία και πολυμερείς γνώσεις, χρησιμώς διά τόν βίον, άλλα και έξέλιπτον πάσας τάς ψυχοπνευματικάς τού λειτούργιας, βουλητικάς, νοητικάς, συναισθηματικάς κ.λπ.

Επιτότερον, διά τής διδασκαλίας τού ός άνω μαθήματος επιδιώκονται:

1. Η γνώσις τού φυσικού περιβάλλοντος υπό τών μαθητών και ή πρόσκτησις ύπ' αυτών τών άναγκαίων γνώσεων προς άντιμετώπισιν και προαγωγήν τού βίου, άμα δέ και προφύλαξιν τών από τάς επιβλαβείς επιδράσεις, (ώφελμιστική—πρακτική σημασία).

2. Η διά τής παρατηρήσεως και έξετάσεως τών φυσικών όντων, όργάνων και άνοργάνων διεγερσις ποικίλων διασφρόντων τών μαθητών και παροχή ευκαιριών άσκησεως και προαγωγής τών πνευματικών των λειτουργιών, ήτοι διανοίας, κρίσεως, προσοχής, φαντασίας, παρατηρήσεως, βουλήςεως κ.ο.κ.

3. Η καλλιέργεια τού καλαισθητικού συναισθήματος, διότι ή φύσις είναι άκόνητος πηγή χρωμάτων και μορφών ωραιότητος, συμμετρίας, άρμονίας και τέφφους.

4. Η καλλιέργεια και άνάπτυξις τού κοινωνικού και υπαπαθητικού συναισθήματος, διά τής υπό τών μαθητών παρεχόμενης περιποιησεως, άγάπης και βοηθείας προς τά ζώα, τά

φύτα και τῆς ὑπερταμένης σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῶν ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν ὄντων.

5. Ἡ ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν φυτικῶν ὄντων ἀγάπη τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἡ ἐνίσχυσις τοῦ πατριωτικοῦ συναισθήματος.

6. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος, διὰ τῆς παρατήρησεως τῶν ἀφράστου μεγαλείου τῆς φύσεως, τῆς σκοπιμότητος τῶν ὄντων, τῆς τελείας κατασκευῆς τῶν ὀργάνων των καὶ τῆς ἐν σοφίᾳ καὶ τελειότητι δημιουργίας ταύτης ὑπὸ τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ.

Γ' καὶ Δ' ΤΑΞΕΙΣ

Ἐνότητες Φυτικῆς Ἱστορίας.

Α'. Φυτὰ καὶ ζῶα τῆς Ἑλλάδος.

1. Οἰκία καὶ αὐλή.

Γενικὴ εἰκὼν οἰκίας καὶ αὐλῆς. Τὰ ἐν αὐταῖς ζῶα καὶ φυτὰ.

α) Φυτὰ: Διάνθος ὁ καρυόφυλλος (γαρυόφυλλο), βασιλικὸς, χεῖρανθος ὁ γνήσιος (κιτρίνη βιολεττά), ἰὸν τὸ τρίχρον (πανσέλι), ὀρτανία ἢ κπακία, (ὀρτανσία), γαρδένια, ἀντήριον (σουλᾶκι), διγκάνια (διγώνια), καμέλια, ἀσπληγιάς, ὑάκινθος ὁ ἀνατολικός, κρίνος, ροδὴ (τριανταφυλλιά) κ.λ.π.

β) Ζῶα, πτηνὰ καὶ ἐντομα: Γαλῆ, κύνες, πρόβατον, αἰξ, βοῦς, ὄνος, ἡμίονος, ἴππος, χοῖρος, μῦς, ὄρνις, ἀλέκτωρ, περιστέρα, χελιδὼν, μυιά, ἀράχνη, σὴς ὁ διτρεφοφότος (σκῶρος), φύλλος, κάρσις ὁ τῶν κλινῶν (κορίσις).

2. Κηπος.

Γενικὴ εἰκὼν τοῦ κήπου, χρησιμότητος.

α) Δένδρα: Ἀμυγδαλὴ (ἀμυγδαλιά), μηλιά, μερόα (μουριά), καρπὰ (καρυδιά), συκὴ (συκιά), εἰλαία, βαμπακίγνια, κερρασία, κυδωνία, ροδακίγια, ἀπίδια, σχίνος ὁ μαστιχοφόρος (μαστιχόδενδρον), κυπαρίσσιος, ἀπέλλος κ.λ.π. (θανάνας, ὅπου καλλιτερεῖται αὐτή).

β) Λαχανικά: Κράμβη, βριζάκι (μαρούλι), στρήνος ὁ λυκοπερσικός (ντομάτα), τεύτλον τὸ σακχαρώδες (κοκκινόγυλι), κολοκύνθη, κρόμμυον, σκόρδον, πράσσον, ἀγκινάρα, στρήνος ὁ ἐδάσιμος (μελιτζάνα), ἰβίσκος ὁ ἐδάσιμος (παμάκι), σικυὸς ὁ ἡμέτερος (ἀγγουριά), σικυὸς ὁ μηλοπέπυς (πεπονιά), ἰδρωπέπυς (καρπούζιά), σινάπι, σέλινον, πετροπέλιον (μαϊζανάς), ἀνησον, γλυκάνισον.

γ) Ἀνθῆ: Νάρκισσος ὁ ποιητικός, ἰὸν τὸ εὐσμον, ἴσσωμι (γισαμί), μαργαρίτα, δενδρολίβανον, χρυσάνθεμον, δάλια (ντάλια), μέλισσα ἡ ἱατρικὴ (μελισσόχορτο), κισώριον τὸ ἐντομον (ραβδί), ἡλιανθος ὁ κοινός (ἥλιος), τεύτλον τὸ ἐρυθρόφυλλον κ.λ.π.

δ) Ζῶα: Πεωκόλληξ (σκουλικί), ἐθέλλα, τριχίνη, ταβία, κοχλιάς ὁ ποικιλίας (σαλιγκάρι), λειμαξὴ ὁ ἀγροειδέτης (γυμνοστάλαγγκας), βροῦχος ὁ τῶν κυμάτων, ἀνθόνιμος μυλιών, κητονια ἡ χρυσόχρους (χρυσόμυγα), πραιοκοῦρις (κολοκυδόχορτης).

ε) Πτηνά: Στρουθίον (σπουργίτης), στίνας.

3. Ἄγρος.

Γενικὴ εἰκὼν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ χρησιμότητος τοῦ ἀγροῦ.

α) Φυτὰ: Σίτος (σιτάρι), κριθὴ (κριθάρι), ἀραβόσιτος (καλαμπάκι), σίκαλη, κηπέος, θάμναξ (βαμπακί), λίνον τὸ ὠφέλιμον (λινάρι), κἀνασις ἡ σπαρτή, σήσαμον (σουτάμι), πασιλιος (φασιλιά), κούμι (κουκιά), φακή, πία (μπιζέλια), ἐρέβινθος (ρεβίδια), γεωμήλα (πατάτες), τριφύλλιον, ὄσπρη, ὄριγανον τὸ κοινόν (ρίγανη), ὄριγανον τὸ σύμφυγον (μυριόφυρανα), ἔσπεριδοειδῆ (λεμονιά, πορτοκαλλιά, κισριά, νερατζιά).

β) Ζῶα. Αἰλαγὸς (λαγός), μῦς ὁ ἀουραῖος (ποιντικός τῶ ἀγροῦ), χελιδὼν, κορώνη (κουροῦνα), κίχλη ἡ ὠδική (τόχλα), κορυβάλλος (κατσουλιέρης), πελαγός (λελέκι),

ἀκανθόχοιρος (σκαντζόχοιρος), ἀσπάλαξ (τυφλοπόντικας), τέτιξ (τζιτζίκας), ἀκρίς (ἀκριδα), ἔχιναξ (ὄχια), σαῦραι, σκερπίος καὶ ἄλλα.

4. Λεῖμων.

Γενικὴ εἰκὼν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

α) Φυτὰ: Ἀνεμώνη, μήκων ἡ ροιάς (παπαρούνα), μαργαρίτα ἡ ἀγρία, χαμαιμήλον (χαμομήλι), θύμος ὁ κεραυλός (θυμαρί), ἐλελίερπος ὁ λευκός (φρασκομηλιά), κυκλάμιον τὸ ἑλληνικόν (κυκλαμιά).

β) Ζῶα: Μέλισσα, κἀναρος (σκαθάρι), πιταλοῦδες, καλογιάννος κ.λ.π.

5. Ἐλος καὶ λίμνη.

Γενικὴ εἰκὼν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

α) Φυτὰ: Σχίνος ὁ ὄβρις ὁ καὶ παράλιος (βοῦρα), κἀλμος (καλάμι), ἰτάα (ἰτιά) κ.λ.π.

β) Ζῶα: Βάτραχος, νῆσσα (πάπια), ἀγριόνησσα (ἀγριοπάπια), πῆν (χηνάρι), πελεκάν, ἐγγχευός (χέλι), κωνόψι (κωνούσι), ἐθέλλα. Ἐκ τῶν ἰθῦσιν οἱ κατὰ τόπους γνωστοὶ τῶν γλυκῶν ὕδατων.

6. Δάσος.

Γενικὴ εἰκὼν τοῦτοῦ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Ἐρέλια καὶ σμασία διὰ τὸν ἀνθρώπον.

α) Δένδρα: Ἐλάτη (ἔλατος), πεύκη (πεύκος), δρῦς (θελαινιά), ἔβρα (ἔβρα), μύρτος (μυρτιά), πλάτανος, βήρυξ, ἀρκυῖνος (κίερος), κασταλία, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν δασικῶν δένδρων καὶ φαρμακευτικῶν τὰ κατὰ τόπους εἰδοκίμωνται.

β) Ζῶα: Ἀλώπηξ, λύκος, θῶς (τσκαλί), ἔλαρος, ἰκτίς (κουνάρι), θορκὰς (τσαρκάτι), κἀρος (ἀγριοχοῖρος), τρύγος (σέβρι), σκίουρος (θερέρα), πέριξ (πέριξκα), τρώων (τρυγόνι), ἱεράξ (γεράκι), ἀτίος, γύψ, κὸραξ, ἀηθὼν, κἀσσος, κίσσα ἡ μακροπούρος (καρκαξία), γλαῦξ (κουκουβάγια), κἀκουξ, ὠτίτης ὁ νυκτοκόραξ (μουφός), φαισάνος, ὄρνις (ὄρνικι), σκολόπαξ ὁ κοινός (μπεκατία), κίρκος ὁ ἐρυθρόπους (κιρκινέτι), θρουοκάλλις, καὶ ἄλλα ἐκ τῶν κατὰ τόπους γνωστῶν.

7. Θάλασσα.

Γενικὴ εἰκὼν ταύτης κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ σμασία διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομίαν.

α) Φυτὰ: Φύκος.

β) Ζῶα: Τρίγλη (υπαρμποῦνι), λάβραξ (λαβράκι), σκῆραξ, ξηρίας δακτυλόπερος ὁ ἰτακίμος (χειλιθουόφαρο), βατίς (σζάγι), σκίλιον (σκολοφόρο), μελάνουρος ὁ κοινός (τσιπούρα), τίναςος ὁ σελάνιμος (σπάρος), θύσσος ὁ σκουροειδέης (καλκιά), συναγρίς ἡ μακροβέβαλος (φαγκρί), σάκη, θελεῖνι, ἀστακός, σινάι (σουσιά), ὀκτόπους, τευθίς (καλαμπάκι), μυτιλός ὁ ἐθώσιμος (μύδι), ὄστρεον (στρεπιδί), λάρος (γλάρος), ἔγινος ὁ σαρκοειδέης, σαβδίνη (σαρδέλλα), μαρις (σαριβία), γότα, σαβριδὴ ἢ σαριδὴ, βακαλλός, σπύγγος, κοράλλιον καὶ ἄλλα.

Β'. Ὄρυκτα καὶ πετρώματα.

Τὰ γνωστότερα καὶ συνήθη τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κοινός ἀσβεστόλιθος καὶ ἡ ἀβετος, τὸ μάρμαρον, ἡ κωμάλια, ἡ γύψος, ὁ μαργαρίτης (κευκλίθος), ὁ γαλαξίτης, ὁ ἀργίλλος, ἡ σῦρις, ὁ ἀργιλλικός ουστιλίθος, ὁ γρανίτης, ἡ ἄμμος, ὁ ἀμάντος, ὁ ἀμυδίσιος, οἱ γαιθόφρακας (λιγνίτες), τὸ θείον, ὁ μύρθερος, ὁ ἄργυρος, ὁ σίδηρος, ὁ εὐαίτης.

Γ'. Στοιχεῖα Ὑγείνης.

Ἐπαναλήψεις τῶν διδαχθέντων εἰς τὴν Α' καὶ Β' τάξιν ἄλλ' ἐκτενέστερον καὶ συστηματικώτερον:

Θὰ διδαχθῆν ἐν γενικαῖς γραμματικῶν πᾶν ἑὶ ἀφορῶν εἰς τὴν ὕψην τῶν μαθητῶν, τὴν καθάρειντα τοῦτον καὶ τοῦ περιεβέλλοντος (οἰκίας, αὐλῆς, χωρῶν κ.λ.π.). Θὰ διδαχθῶν οἱ

βατικοί κίνδυνος υγιεινής, μέτρα προφύλαξης και καταπολέμησης λοιμωδών νόσων, έμβολιασμοί, χρήσις φαρμάκων κ.λπ.

Ατομική καθαριότητα, καθαριότης οικίας και αούλης, ύλικα καθαριότητος.

Αερισμός οικίας και δοματίων, κίνδυνος εκ ρευμάτων.

Προσανατολισμός, φωτισμός οικίας και δοματίων, θέρμανσις. Ενδύματα, εργαλεία, ήλσις, πρώται βοήθεια.

Καθαριότης βοηθητικών χώρων (σταύλων, αποθηκών, μαγειρείων, αποδυτηρίων κ.λπ.).

Λουτρά, αποδυτήρια, αποχέτευσις, προφύλαξις από άσθενειών μεταδιδόμενων έξ οικιακών ζώων και έντόμων. Χρήσις φαρμακικών φυτών, καλλιεργουμένων εις την αούλην και τον κήπον.

Τά έν χρήσι άπορρυπαντικά ύλικά, ό ρόλος των εις την άτομικήν καθαριότητα και την ύγιειν γενικότερον. Ό ήλεκτρισμός (χρήσις, κίνδυνος, προφύλαξις). Τά τρόφιμα, συντήρησις τούτων, κίνδυνος εκ πλαημολογίας συντηρήσεως, πρώται βοήθεια. Οικιακόν φαρμακείον. Πρώται βοήθεια εκ δηλητηριάσεως μονοειδίου του άνθρακος.

Π α ρ α τ η ρ ή σ η ς :

1. Έκ της άνωτέρω άνταρραφεμένης πλουσίας ύλης θά εκλέγη ό διδάσκων την κατά τόπους καταλληλοτέραν, φροντίζων τά θεραπεία, όσον τούτο καθίσταται έφικτόν, την άρχην της συγκεντρώσεως της ύλης διά της όργανικής συνθέσεως του μαθήματος τούτου μετά των λοιπών μαθημάτων.

2. Είς την Γ' τάξην να διδάσκωνται τρωςότερα φυτά και ζώα, τά δέ όλιγότερον τρωςτά ή έχοντα μεγαλιότεραν πως σπουδαιότητα διά της οικονομίας της περιουχης ή και όλοκληρόν της Χώρας, εις την Δ' τάξην.

3. Και μη άνταρραφεμένη ύλην έν τή προγράμματι, κρινόμεν ήως άπαρτίτως, δυνατόν να προσεργή ό διδάσκων.

4. Η καλλίεργεια του σχολικού κήπου και ή δημιουργία ουλλογών κρίνεται άπαρτίτως.

5. Παρατήρησις (διδασκική). Κατά την διετίαν δέον ό διδάσκων να όκολουθή σχεδόν έργασίας, να χρωςμοποιή την έμπειρίαν των μαθητών, να κώνην χρήσιν άμέσου παρατηρήσεως, πειραμάτων και έποπτικόν μέσων και να μη όκολουθή περιγραφήν μόνον μέθοδον.

Ε' ΤΑΞΙΣ

Α'. Έκ της Ζωολογίας και Φυτολογίας:

1. Ζώα και φυτά τών θερμών χωρών.

α) Ζώα: Οι πύθνοι, ό λέων, ή τίγρις, ό έλέφαν, ή κώνηνλος, ή κενουρώ.

β) Πιττάκι: Οι φιττακος, ό ταξός ό λοφοφόρος (κωνίως παρών), ή σπυροδοκίμηλος.

γ) Έποετα: Ό κοκκοδειλος, ό βόας, αι ναται (κόμποι), ό Φουτά: Ό ροίνιξ, τό ζαχαροκάλαμον, ή ίνδική συκή, τό κακαόβενδρον, ή καφέα, ή βανανία, ή βανίλλη, τό πέπερι, ή ευγενία ή καουόφυλλος, τό κιννάμωμον (κανέλλα), ή θέα (σαδά), ό εύκάλυπτος, ή κηφορόα.

2. Ζώα και φυτά εύκράτων χωρών.

α) Ζώα: Ό κάστωρ, ό λύγξ.

β) Φουτά: Η φουτικία, ή λευκοκαρά (φουντουκιά), κέχρον τό κωνόν (κωνίως κερνή), κάλαμος ή θαμβούσα (κωνίως ηνδικό καλάμι).

3. Ζώα και φυτά ψυχρών χωρών.

α) Ζώα: Ό τάραντος, ή λευκή άρκτος.

β) Φουτά: Αι νανώδεις ίτέαι, τά βρύα.

4. Ζώα τής θαλάσσης μη συνήθη έν Έλλάδι.

Η φάλαινα, ό όνισκος ή γάδος (βακαλάος), ή άρίγγι (ρέγγα).

5. Τά φυτά και ό άνθρωπος.

α) Καλλίεργεια τών φυτών. Τό έδαφος: Είδη έδαφών. Κατάλληλα διά καλλίεργειαν έδαφη. Συντήρησις

εδάφους (άντιπλημμυρικά έργα, άναχώματα, άνταναύσεις). Καλλίεργεια και βελτίωσις του έδαφους (άρδεις κλπ. Ζωικά και χημικά λιπάσματα, χλωρά λίπανσις).

Τό ύδωρ και τά φυτά: Άρδευτικά έργα. Έπίγεια ύδατα. Τό κλίμα (θερμοκρασία, βροχή, ύγρασία; ήλιος) και τά φυτά.

Τά μέσα καλλίεργειας: Σύγχρονα μηχανικά μέσα καλλίεργειας.

β) Έχθροί τών φυτών:

Βλαβερά έντομα. Παράσιτα, κίζάνια. Καταπολέμησις αύτων.

γ) Στοιχειώδης ταξινομήσις φυτών:

Δένδρα, θάμνοι, πόα. Δημητριακά, καλλωπιστικά, βιομηχανικά.

δ) Τά δένδρα:

Η χρησιμότης των δένδρων γενικώς. Τά όπωροφόρα δένδρα. Έξευγενισμός των δένδρων μετά πρακτικόν έφαρμογών. Η δένδροκομία. Τά έν Έλλάδι καλλιεργούμενα όπωροφόρα δένδρα. Βιομηχανία όπωρων. Έξαγωγικόν έμπόριον όπωρων και σημασία τούτου διά την ένδομήν οικονομίαν.

Τά βότανα: Η σημασία του βότανος. Σύγχρονος δασοκομία και έμμετάλλευσις βότων.

Οι έχθροί του βότανος, προφύλαξις αύτου. Άναδασύσεις.

ε) Η άμπελος: Άμπελοφιλία. Η άμπελος έν Έλλάδι, ή σταφίς. Οίνωκομία και ποτοποιία.

στ) Τά κτηνοτροφικά φυτά. Η σημασία αύτων διά την άνάπτυξιν της κτηνοτροφίας.

Η μηδική. Ό άραβόσιτος.

ζ) Τά λαχανικά: Είδη λαχανικόν. Χρησιμότης και αξία αύτων. Τά έν Έλλάδι καλλιεργούμενα. Βιομηχανία λαχανικόν. Θεωρητικά.

Καλλίεργεια έν τή σχολική κήφω.

η) Τά καλλωπιστικά και άρωματικά φυτά.

Η σπουδαιότης αύτων. Η άνάπτυξομένη έν Έλλάδι βιομηχανία άρωματικόν φυτών.

θ) Οί δημητριακοί καρποι.

Ό σίτος. Χρησιμότης. Σύγχρονος συστηματική καλλίεργεια.

Η όρυζα, (χρησιμότης, καλλίεργεια).

ι) Βιομηχανικά φυτά:

Ό κωνός, (καλλίεργεια, κωνοβιομηχανία).

Ό έμβύδαξ (καλλίεργεια, έπεξεργασία, ύποπροϊόντα).

Τά ζαχαροφύκα τέτυλα (καλλίεργεια, έργοστάσια ζαχαρέσως).

6. Τό βασίλειον των φυτών. Γενικά χαρακτηριστικά των φυτών.

α) Τά όργανα του φυτού.

Όργανα βρέφους και λειτουργία αύτων. Όργανα άνεπαργώγης.

Τό άνθος, ό καρπός.

β) Πολλαπλασιασμός των φυτών. Τρόποι πολλασμού.

γ) Πειραματική φυτοκομία έν τή σχολική.

Παρατήρησις της άνάπτυξεως των φυτών έν τή σχολική κήφω και έντός γλαστρών έν τή αίθουσα και καταγραφή αύτων έν ήμερολόγιω.

Άλλα πειράματα διά την άνάπτυξιν της έπιβρέσεως του φωτός, του ύδατος, του άέρος, της θερμότητος και των λιπαμάτων εις την άνάπτυξιν των φυτών.

Β'. Έκ της Όρυκτολογίας.

Τά όρυκτά ως πρώται βιομηχανικά ύλα και ως καύσιμο ύλα.

Σημασία του όρυκτου πλούτου διά την οικονομικήν άνάπτυξιν της χώρας.

Οι γαλιόθρακες, τό έλας, ό σίδηρος, ή γύψος. Ό βωξίτης και αι βιομηχανία έμμεταλλεύσεως αύτων. Ό χρυσός, ό κασσίτερος, ό χαλκός, οι πολέτιμο λίθοι.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

Α'. Ἐκ τῆς Ζωολογίας.

α) Ὁ Ζωϊκὸς κόσμος. Γενικά γνωρίσματα τῶν ζώων. Στοιχειώδης ταξινόμησις τῶν ζώων:

Σπούδινα (Φηλαστία, πτήν, ἑρπετά, ἀμφίβια, ἰχθύες), ἀπόδηλα (ἐντομα, μαλάκια).

β) Τὰ ζῶα εἰς τὴν ὀφρυσίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπιλογή καταλλήλων εἰδῶν. Ζωροτεχνία.

Διατροφή τῶν ζώων. Ζωοτροφαί.

Στοιχεῖα ὑγιεινῆς τῶν ζώων. Ὑγιεινὴ σταύλων, ὀρνιθώων.

γ) Τὰ φηλαστία. Ἰ. Γνωρίσματα αὐτῶν. Ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλοῦ. Ὁ σύγχρονος κτηνοτρόφος. Ἡ οικονομικὴ σημασία τῆς κτηνοτροφίας διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀγέλας. Ἀγελαιοτρόφια. Τὸ πρόβατον. Προβατοτροφία. Ὁ χοίρος, Χοιροτροφία.

Προϊόντα κτηνοτροφίας: τὸ γάλα, τὸ κρέας, τὸ δέρμα, τὸ ἔλαιον.

Βιομηχανία ἐπεξεργασίας αὐτῶν.

δ) Τὰ πτηνὰ: Ἰ. Γνωρίσματα τῶν πτηνῶν. Ἡ ὀρνιθοτροφία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλοῦ.

ε) Ἀμφίβια καὶ ἑρπετά. Γνωρίσματα αὐτῶν. στ) Οἱ ἰχθύες: Ἰ. Γνωρίσματα τῶν ἰχθύων. Ἰχθυοτροφία. Ἡ σύγχρονος ἀλιεία. Ἡ σημασία τῆς ἀλιείας διὰ τὴν Ἑλλάδα.

ζ) Τὰ ἐντομα. Τὰ γνωρίσματα τῶν ἐντόμων. Ἡ μελισσοκομία καὶ σφροτροφία ἐν Ἑλλάδι.

η) Τὰ κοιλεντερωτά. Εἴδη τούτων. Ἡ σπογγολογία ἐν Ἑλλάδι.

Β'. Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ὑγιεινῆς.

Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ τὰ μέρη του.

Τὰ ὀστά. Περιγραφή τοῦ ἀνθρώπινου σκελετοῦ. Παραμορφώσεις τῶν ὀστέων.

Οἱ μύες. Περιγραφή καὶ λειτουργία αὐτῶν. Ἡ σπουδαιότης τῶν ὀστέων καὶ μῶν.

Ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὰ νεῦρα. Ὑγιεινὴ τοῦ νευρικοῦ συστήματος (αἷται ἐξασθενήσεως τῶν νεύρων—τόνωσις αὐτῶν, ναρκοτικά).

Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα:

Τὰ ὄργανα τῆς ὄρασεως. Ὑγιεινὴ τῶν ὀφθαλμῶν (καθαρότης, προστασία τούτων διὰ διασπορῶν, καταλλήλος φωτισμός, τραπέζης ἐργασίας, κανονικὴ στάσις κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν).

Τὰ ὄργανα τῆς ἀκοῆς. Ὑγιεινὴ τῶν ὠτῶν (σημασία κηφέλιθου, προφύλαξις ὠτῶν, διόρθωσις βαρκοῦκας δι' ἀκουστικῶν μηχανημάτων).

Αἱ ἄλλαι αἰσθητήριαι ἐν συντομίᾳ.

Αἱ τροφαί. Θρεπτικὰ ἀξία τῶν τροφῶν, θρεπτικὰ στοιχεῖα. Ὑγιεινὴ τῶν τροφῶν. Ἡ πέψις καὶ τὰ πεπτικά ὄργανα. Ὑγιεινὴ τῶν ὀδόντων, στομάχου, ἥπατος, ἐντέρων. Τὰ ποτὰ καὶ ὁ ἀποκρυσμῶν.

Τὸ αἷμα. Στάσις τοῦ αἵματος. Ὁμαῖες αἷματος. Βακτηρίαι καὶ ιοί. Αἱ κυριώτεραι μολυσματικαὶ νόσοι, ἐπιδημιαί.

Προφύλαξις, ἀντισώματα, ἐμβόλια. Ἀπολύμανσις, ἀποστείρωσις.

Τὸ κυκλοφορικὸν σύστημα. Ὑγιεινὴ τῶν πνευμόνων, (σημασία καθαροῦ ἀέρος. Νόσοι πνευμόνων, κόνισμα).

Ἄλλοις διασπῆ. Τὸ δέρμα καὶ ἡ σημασία τῆς καθαριότητος αὐτοῦ.

Ἀπεκκριτικὸν σύστημα. Ὑγιεινὴ αὐτοῦ. Μεταλλικὰ ὕδατα.

Ἀδένες ἔσω καὶ ἔξω ἐκκρίσεως.

Γενικά στοιχεῖα ὑγιεινῆς.

Πρόληψις ἀτυχημάτων: Τροχαία ἀτυχήματα, ἐκκρηκτικὰ ὕλη: δηλητηριάσεις, ηλεκτροπληξία, πτώσεις.

Πρώται βοήθεια: εἰς περιπτώσεις ἐγκαυμάτων, τραυμα-

των, δηλητηριάσεων, δηγμάτων (ὄρεων, ἐντόμων, κυνῶν), πυρῆς, λιποθυμίας.

Ὑγιεινὴ κατοικίας: Διαρρύθμισις χώρου, σύστημα ἀποχετεύσεως, ἀερισμός, καθαριότης.

Γ'. Ἡ ἀμοιβαία σχέσις φυτικῆς καὶ ζωϊκοῦ κόσμου. Οἰκονομία, ἀρμονία, καὶ ἐνότης ἐν τῇ φύσει. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῶν μαθημάτων εἶναι ἀναγκαῖα τὰ ἑξῆς:

1) Σχολικὸς κῆπος μετὰ ζωοτροφείου καὶ ἐνδορείου. Ἐν αὐτῷ αἰ μαθηταὶ θύναται νὰ σχηματίζωσι τελειότερας ἐμπειρίας, νὰ παρακολουθοῦσι τὰ φυτικά ὄντα ἐν τῇ ἐξελίξει: τῶν, νὰ καταγράφωσι εἰς ἡμερολόγιον τὰς παρατηρήσεις τῶν, νὰ ἀναστρέφωσι ἀνὰ πᾶσαν συστημὴν μὲ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τοῦ κῆπου καὶ γενικῶς νὰ προβαίνωσι εἰς συστηματικὰς παρατηρήσεις καὶ πειραματισμοὺς.

2) Ἡ δημιουργία ποικίλων συλλογῶν ταριχευμένων ζώων, φυτῶν, ἀνθῶν, καρπῶν, ὀρυκτῶν, εἰκότων, κινηματογραφικῶν εἰκόνων καὶ καταλλήλων βοοθητικῶν ἀντιγραμμάτων.

3) Ἐπισκέψεις ἀγρῶν, πάρκων, βουστασίων, ὀρνιθοτροφείων, ζωολογικῶν κήπων καὶ μουσείων, θασῶν καὶ θρησκευτικῶν πρὸς πληροτέραν κατανόησιν τῶν διδασκομένων καὶ συνειδητοποίησιν τῆς σημασίας τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς.

4) Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω, δι' ὧν θεραπεύεται ἡ βασικὴ διὰ τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας ἀρχὴ τῆς ἐπιστημῆς, δεῖν ὁ διδάσκων νὰ καταρτίσῃ εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ἐξετιμῇ ταύτην πρὸ τῆς προσφοράς τοῦ νέου, νὰ ἐδίξῃ δὲ αὐτοὺς εἰς καταλλήλων σχέδιον ἐργασίας.

5) Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ὑγιεινῆς προέξῃ τῆς ἑλληνικῆς γνώσεως ὁ ἐδιδάσκων τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τήρησιν τῶν κανόνων ὑγιεινῆς ἐν τῷ σχολείῳ. Αἱ ἀσθένειαι, αἱ ἐπιδημιαί, οἱ τραυματισμοὶ καὶ αἱ χηρτικαὶ εἰδήσεις διὰ τούτου παρέχουσιν καταλλήλους ευκαιρίας πρὸς διδασκαλίαν.

6) Δύναται ὁ διδάσκων, ὅσας εἶδειται ἀφορμὴν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἄλλων μαθημάτων καὶ δι' τῆς Ρεαγρίας, νὰ κάμῃ λόγον συντάξας καὶ περὶ ἄλλων φυτῶν ἢ ζώων τῶν θερμῶν καὶ ψυχρῶν χωρῶν.

Β'. ΤΑΞΙΣ

1. Φυσικὴ Πειραματικὴ.

α) Ὑλ η.

Ἄπλα καὶ σύνθετα σώματα. Φυσικὰ καὶ χημικὰ φαινόμενα. Φυσικαὶ καταστάσεις τῆς ὕλης (σώματα στερεά, ὑγρά, ἀέρια. Ἰδιότητες αὐτῶν).

β) Θερμότης.

Θερμότης, θερμοκρασία, πηγαί θερμότητος, θερμόμετρα. Διαστολῆ τῶν στερεῶν καὶ ἐλαστικότης αὐτῆς. Διαστολὴ τῶν ὑγρῶν.

Ἀναμάλισμα τοῦ ὕδατος ὡς πρὸς τὴν συστολήν καὶ διαστολήν. Διαστολὴ τῶν ἀερίων.

Τῆξις καὶ πήξις τῶν σωμάτων. Λανθάνουσα θερμότης τῆς τῆξεως καὶ πήξεως. Διάλυσις.

Ἐξάτμισις. Ψῆχος παραγόμενος διὰ τῆς ἐξάτμισεως. Κατασκευὴ τεχνητοῦ πάγου.

Βραμῆς. Λανθάνουσα θερμότης ἕξεως (βρασμοῦ). Ὑδροποιήσις ἀτμῶν καὶ ἀποσταξίς.

Ὑδατὸδὴ μετέωρα (ὕμυχλη, ὄρος, πᾶρην, νέφος, βροχὴ, χιὼν, χιλάκα).

Ἐλαστικὴ δύναμις τῶν ἀτμῶν. Ἄτμομηχαναί.

Μετώσεις τῆς θερμότητος α) δι' ἀγωγῆς, β) δι' ἀκτινοβολίας καὶ γ) διὰ ρευμάτων. Ἐφαρμογαί.

γ) Βαρόμετρον.

Κέντρον βάρους. Πτώσις τῶν σωμάτων. Ἰσορροπία τῶν σωμάτων. Ἐπιπέδη ἰσορροπία.

Ίσορροπία στερεού σώματος στηριζομένου επί ενός σημείου και επί οριζοντίου επίπεδου.

Άλλα μηχαναί: Μόχλοι, κλάστιγξ, στατήρ, ζυγός, βαρλόκον, τροχάλια, πολυβάστατον.

Εκκρέμας και εφαρμογαι αυτού.

Αδρανεία και εφαρμογαι αυτής. Κεντροβόλος και φυγόκεντρος δόμος. Εφαρμογαι της κεντροβόλου δυνάμεως.

δ) Ύδροστατική.

Συγκρινούμενα δοχεία και εφαρμογαι αυτών. Ύδραυλική, αναρτήτρια, άρτεσιανά.

Πίεσις των υγρών, εύριστοκόμην εν ίσορροπία, επί του οριζοντίου πυθμένου και των τοιχωμάτων δοχείου. Ύδροστροβίλος. Αρχή του Πασκάλ και εφαρμογαι αυτής (ύδραυλικόν πιεστήριον, ύδραυλικά φρένα). Άνωσις. Αρχή του Αρχιμήδους. Πυκνότης και ειδικόν βάρος.

Μέτρησης της πυκνότητος των στερεών και υγρών διά της μεθόδου της άνωσεως.

Πυκνόμετρα και άραιόμετρα. Τριχοειδή φαινόμενα. Διαπίψεις.

Τό ύδωρ ως κινητήριος δύναμις. Ύδρόμολοι, ύδροηλεκτρικά έργαστάσια κ.λ.π.

ε) Άεροστατική.

Άτμοσφαιρα. Άτμοσφαιρική πίεσις. Πείραμα Τορικήλλι. Βαρόμετρα.

Ονήρσις, σικία, σίφων, ύδραντλία, άεραντλία.

Άνωσις. Αρχή του Αρχιμήδους εις τον άέρα.

Άερόστατα, άεροπλάνα, πύραυλοι, διαστημόλοια, δορυφόροι.

Ο άηρ ως κινητήριος δύναμις. Άνεμόμολοι, ίστιφορά πλοία κ.λ.π.

2. Χημεία.

Διδακτέα ύλη.

Στοιχεία. Συμβολισμός των κυριωτέρων χημικών στοιχείων. Μίγματα και χημικά ενώσεις.

Άηρ, όξυγόνο, ύδρογόνο, ζwitter.

Τό ύδωρ. Προέλευσις, σύστασις, καθαρισμός του ύδατος (διήθησις, άποστείρωσις).

Πόσιον ύδωρ. Ρυστικά και άρρυκτικά ύδατα. Ύαματικά ύδατα.

Χλωριούχοιο νάτριον. Τρόπος εξαγωγής του εκ του θαλασσίου ύδατος.

Άνθρακικόν κάλιον. Παρασκευή σάπωνος. Μονοξειδίον και διοξειδίον του άνθρακος.

Θειον. Διοξειδίον του θείου. Πυρίτιον. Ύαλος. Άσβεστιον. Όξειδίον του άσβεστιου.

Άνθρακικόν άσβεστιον. Κονιάματα. Φωσφόρος. Κατασκευή πορείου.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

1. Φυσική Πειραματική.

α) Άκουστική.

Παραγωγή και διάδοσις του ήχου. Ταχύτης του ήχου. Άνάκλασις ήχου.

Ήχω και όντηήρησις. Χαρακτήρες του ήχου (ύφος, έντασις, χρονία). Ήυεϊα. Μουσικά όργανα.

Τά φωνητικά όργανα του άνθρώπου. Ήχολήψια και άναπαγωγαι του ήχου (μαγνητόφωνον, μαγάρωνον, μικρόφωνον).

β) Όπτική.

Φως. Πηγαι φωτός. Αυτόφωτα και έτερόφωτα σώματα. Διαφανή, ήμιδιαφανή και σκιαρά σώματα.

Διάδοσις και ταχύτης του φωτός. Άνάκλασις του φωτός, Κάτοπτρα και ειδη αυτών. Διάθλασις και εφαρμογαι αυτής.

Φακοί και ειδη αυτών. (μωπία, πρεσβυωπία). Φωτογραφική μηχανή, μικροσκόπειον, προβολεύς, κινηματογράφος, τηλεσκόπειον. Πρίσμα. Άνάλυσις του φωτός διά πρίσματος. Ούρανιον τόξον.

γ) Μαγνητισμός.

Μαγνηται και ιδιότητες αυτών. Φυσικοί και τεχνητοί μαγνηται.

Μαγνητικόν φάσμα. Άμοιβαία επίδρασις μαγνητών. Μοριακή θεωρία του μαγνητου. Ηήνος μαγνητισμός. Γεωγραφική και μαγνητική πόλοι της γης. Μαγνητική έλδην, μαγνητική πυξίς (ναυτική πυξίς, πυξίς άεροπλάνων, δορυφόρων).

δ) Ηλεκτρισμός.

Στατικόν ηλεκτρισμός: Παραγωγή ήλεκτρισμού διά τριβής. Είδη ήλεκτρισμού. Ηλεκτρικόν εκκρέμας. Ηλεκτροσκόπειον. Καλοι και κακοί άγωγοι του ήλεκτρισμού. Ηλεκτρισίς εξ επίδρασεως. Δύναμις των άκίδων. Άτμοσφαιρικός ήλεκτρισμός. Άστραπή, κεραυνός, άλεξίκεραυνον.

Δυναμικός ήλεκτρισμός: Ηλεκτρικόν ρεύμα. Πηγαι ήλεκτρικού ρεύματος. Μπαταρία. Φορά και αποτελέσματα του ήλεκτρικού ρεύματος. Ήλεκτρική έγκατάστασις σικίας (μετρήτης, άσφάλεια, διακόπται, ρευματοδόται, ρευματολήκται). Κίνδυνον εκ του ήλεκτρικού ρεύματος.

Ήλεκτρομαγνητισμός: Ήλεκτρομαγνηται και εφαρμογαι αυτών. Τηλέφωνον, τηλεγράφος, ήλεκτρικός κώδων. Επαγωγική ρεύματα και τρόπος παραγωγής αυτών. Ήλεκτρομαγνητική κύματα. Εφαρμογαι αυτών (ραδιόφωνον, ασύρματος, τηλεόρασις, ραντάρ, μαγνητόφωνον, ήλεκτρομαγνητική άναπαγωγή του ήχου (πικ - άπ). Ό εξηλεκτρισμός εν Έιλλάδι.

ε) Άτομική Φυσική.

Δομή του άτόμου. Άτομική ένέργεια. Ίσοτοπα στοιχεία. Εφαρμογαι των ίσοτόπων στοιχείων. Ραδιένέργεια. Άκτινοβόλια α, β, γ. Ράδιον. Ούράνιον.

2. Χημεία.

Πετρίλιον. Προϊόντα εκ της κλασματικής άποστάξεως αυτού. Χρησιμότης αυτών.

Φωταέριον. Τρόπος παραγωγής και καθορισμός αυτού. Υποκρίνοντα προερχόμενα εκ της έπρας άποστάξεως των λιθανθράκων και εκ του καθαρισμού του φωταέριου.

Άκετυλιον (άκετυλινη). Αιθυλική άλκοόλη (οινόπνευμα). Ζωήσιμα και φαρμάκα. Άλκοολική ζώσισις. Άλκοολυχα ποτά (οίνος, ζιδος κλπ.). Όξική ζώσισις. Όξος. Σάκχαρα (γλυκόζη, καλαμοσάκχαρον, άμυλον). Τεχνητή μέταξα. Τεχνητόν έριον. Βιταμίναι, όρμόναι, έντομοκτόνα, άντιβιοτικά.

Μ ε θ ο δ ι κ α ι ό δ η γ ι σ ι.

1. Ή όρθη και έπιτυχής διδασκαλία της Φυσικής Πειραματικής και Χημείας, ως και η άποτελεσματική μάθήρησις, άπαιτούν την χρησιμοποίησιν ως μεθόδων διδασκαλίας άπαρεγκλίτως της παρατηρήσεως και του πειράματος.

2. Ή έντέλειος του πειράματος δέον να χωρη κατά τοιούτον τρόπον, ώστε να παρομαί τους μαθητάς εις αυτενεργόν σκέψην και κρίσιν.

3. Ή έντέλειος των άπλών και άπινδόνων πειραμάτων δέον να άντιθέται εις τους μαθητάς δι' όμακίης ή άτομικής εργασίας.

4. Οι μαθηται δέον όπως καθοδηγώνται και εδίδωνται εις την μετ' άκριβείας και προσοχής παρατηρήσιν και την εν συνεχείη άνάκρισιν ή καταγραφήν των παρατηρήσεων των μετ' έξέσεως και σαφηνείας.

5. Ή ύπαρξις εργαστηρίου κατ' έκάστη σχολείω με πλουσιωτάτην συλλογήν έποπτικόν μέσων και όργάνων, ως και ύλικών πρής χρήσιν υπό των μαθητών κατά τάς πρακτικάς άκτιήρησις, άποτελει την άπαραίτητον προϋπόθεσιν διά την έπιτυχίαν του σκοπού του μαθήματος.

6. Προτιμωτέρα είναι ή χρήσις συσκευών και άπλών όργάνων κατασκευαζομένων, εις συνάντη, υπό των μαθητών.

7. Ή άξία παντός έποπτικού μέσου δέν είναι άνωτέρα της προσωπικότητος του διδασκάλου και των δημιουργικόν προσκαθειών των μαθητών.

Παράτηρησις:

Μετά τὴν διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος δὲν νὰ ἐπακολουθῆ, ὡς ἐφαρμογή, συζήτηση καὶ εὐρείαι στοιχίαι καὶ φαινομένοι ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲ καὶ ἀξιολογήσεις καὶ χρησιμοποιοῦσι τούτων διὰ τὴν ζωὴν.

Ζ'. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

1. Σκοπός:

Διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου ἐπιδιώκεται ἡ εἰσαγωγή τοῦ μαθητοῦ, εἰς τὴν σύγχρονον ὀργανωμένην Ἑλληνικὴν κοινωνίαν διὰ τῆς συνειδητοποιήσεως, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθήκοντων αὐτοῦ εἰς τὴν κοινότητα τῆς οἰκογενείας, τοῦ σχολείου, τοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας μετ' ἀποτέρον σκόπον νὰ ἀναδειχθῇ οὗτος εἰς καλὸν Ἕλληνα πολίτην καὶ χριστιανόν.

2. Διδακτέα ὕλη.

ΣΤ'. ΤΑΞΙΣ

α) Εἰσαγωγή: Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομον καὶ ὡς κοινωνικὸν ὄν. Ἡ ἔννοια τῆς κοινότητος καὶ διακρίσις αὐτῆς εἰς φυσικὴν καὶ πολιτικὴν. Ἡ ἀγωγή καὶ προστάξεις ἐνόχους τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν κοινότητα. Οἰκογένεια, γειτονία, συναισθηματισμός, κοινότητες, πόλις. Κράτος, ἔθνος, Ἐκκλησία. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν κοινότητα.

β) Ἡ Οἰκογένεια ὡς φυσικὴ κοινότης καὶ κέντρον τῆς Κοινωνίας. Ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν γυναικῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων εἰς τὴν οἰκογένειαν. Παιδεία — τέχνη, μήτηρ — τέκνον, πατήρ — τέκνον, πάππος — μᾶμμη, ἀδελφοί, συγγενεῖς. Ἑλληνικὰ οἰκογενεακὰ ἤθη καὶ ἔθιμα.

γ) Τὸ σχολεῖον ὡς πολιτικὴ κοινότης καὶ διαμέσος μεταξὺ οἰκογενείας καὶ ἐπαγγέλματος. Ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων εἰς τὸ σχολεῖον, τῆ θεώρησις καὶ τῶν ἄλλων φρονηματολογικῶν μαθημάτων, εἰς τὸ στήμα: Διδάκκαλος — μαθητὴς, καθηγητὴς — συμμαθητῆς, μαθητῆς — τάξις, τάξις — τάξεις, παιγνίδι — ἐργασία, δικαίωμα — καθήκον, σεβασμός — αὐτοσεβασμός, οἰκογένεια — σχολεῖον.

δ) Τὸ ἐπάγγελμα ὡς πολιτικὴ κοινότης παραγωγῆς καὶ ὑπερσείας. Τὸ ἐπάγγελμα ὡς μέσον ἰκανοποιήσεως ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν, ὡς μέσον ἠθικοποιήσεως καὶ κοινωνικοποιήσεως. Μελέτη καὶ ἀνάλυσις τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐολογὸς τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐπαγγελματικὴ καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις. Ἐθνικοὶ εὐεργεταί.

ε) Τὸ Κράτος ὡς ὀργανωμένη κοινωνία.

Χώρα, Λαός, Κράτος, ἔθνος. Ἡ Ἑλληνικὴ πατρίς καὶ τὰ ἐθνικὰ σύμβολα. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Τὸ Νεοελληνικὸν Κράτος. Ὁ Ἑλληνισμὸς ὡς εὐρύτερα ἔθνος. Κράτος καὶ πολιτεία. Φασισμὸς, κομμουνισμὸς, δημοκρατία. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα. Τὰ πολιτικὰ κόμματα. Οἱ θεμελιώδεις θεσμοὶ τοῦ συγχρόνου Ἑλληνικοῦ Κράτους:

Σύνταγμα. Ἀνώτατος Ἄρχων, Νομοθετικὴ καὶ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, Κυβέρνησις, Δίκαιον, Δικαιοσύνη, Στρατός, Σώματα Ἀσφαλείας. Παιδεία, Κρατικὸς μηχανισμὸς, Ὑγίεια, Κοινωνικὴ Πρόνοια, Συγκοινωνία, Ναυτιλία, Οἰκονομία, Ἐργασία, Κοινωνικὰ Ἀσφαλείας. Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε. κ.λ.π. Τοπικὴ αὐτοδιοίκησις, Δήμος, Κοινότης. Συνεταιρισμοὶ κ.λ.π. Κράτος καὶ πολιτῆς. Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτου. Ἀτομικὰ ἐλευθερία. Τάξις, ἀσφάλεια καὶ εὐημερία. Δηματολογία καὶ ἀναρχία.

στ) Ἡ Ἑκκλησία ὡς φηρηματικὸς, ἔθνικος καὶ πολιτικὸς ὑπερατομικὸς θεσμός.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἐκκλησία καὶ Κράτος.

ζ) Ἡ Κοινωνία: Ἐννοία τῆς Κοινωνίας. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα. Κοινωνικὴ συμπεριφορὰ. Ἐνδομυσία, κυκλοφορία κ.λ.π.

Κοινὴ γνώμη: Ἐννοία καὶ διαμόρφωσις αὐτῆς. Τύπος, ρα-

διόφωνον, τηλεόρασις, ἀνάγνωσμα, θέματα κ.λ.λ. Προκαγόμενα καὶ νεότερα.

Διεθνῆς γίγισις, Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ο.Κ. Διεθνῆς Ἐρυθρὸς Σταυρός, Ο.Η.Ε. Ὁ κομμουνισμὸς ὡς ἐθνικὸς κίνδυνος.

Παράτηρήσεις:

1) Οἱ μαθηταὶ θὰ ἀπὸκτώνται πρακτικῶς εἴδη ἔργα κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς. Καθαριότητα, οἰκονομία, σεβασμὸς κ.λ.λ. θὰ γίνονται βιωματα αὐτῶν μετὰ σχολαστικότητος.

2) Ἐκτὸς τῆς τακτικῆς ὥρας διδασκαλίας θὰ γίνονται ἀγωγὴ τοῦ Πολίτου καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην διαδομένην εὐκαιρίαν.

3) Τὸ σχολικὸν βιβλίον πρέπει νὰ εἶναι ἀνάγνωσμα τετελεμένον, δυναμένον νὰ ἀσκήσῃ βιωματικὰς ἐπιδράσεις.

Η'. ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

(Ἰχθυογραφία, Χειροτεχνία, Καλλιγραφία).

Τὸ μάθημα τῆς Καλλιγραφίας δὲν θὰ διδάσκαται ὡς ἰδιαίτερον μάθημα εἰς τὰς τάξεις Γ' καὶ Δ', ἀλλὰ διὰ τῆς συνεχοῦς ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν εἰς πᾶσας τὰς γραπτὰς ἐργασίας αὐτῶν νὰ ἐπιζητηθῆ ἡ ἀπόκτησις ὑπ' αὐτῶν τῆς ἱκανότητος πρὸς ἄλλην, εὐανάγνωστον καὶ καλαισθητὸν γραφῆν.

Διδακτέα ὕλη.

1. Ἰχθυογραφία.

Γ' ΤΑΞΙΣ

Ἰχθυογράφεις ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἀντικειμένου ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἄνευ βάθους καὶ σκιάς, περὶ ὃν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἄλλων μαθημάτων (προσώπων οἰκίων, ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, γεφυρῶν, τροχῶν ἀμάξεως, φύλλων διαφόρων δένδρων, καρπῶν, ζώων, διαφόρων σπηλῶν τοῦ θίου κ.λ.λ.).

Ἐλευθέρα ἀπὸ μνήμης Ἰχθυογράφεις ἀντικειμένων, περὶ ὃν ἐγένετο λόγος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων μαθημάτων, καὶ χρωματισμοῦ αὐτῶν.

Ἰχθυογράφεις ἄπλουν ἐγχρωμῶν σχεδίων διὰ συνδυασμοῦ εὐθείας καὶ καμπύλης γραμμῆς.

Δ' ΤΑΞΙΣ

Ἰχθυογράφεις, ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἢ ἐξ εἰκόνων, ἀντικειμένων συνθετοτέρων ἄνευ βάθους καὶ σκιάς, ἐξ ἀπορίας τῆς διδασκαλίας τῶν ἄλλων μαθημάτων, στύλων ἀρχαίων ρυθμῶν, ὕψων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἀρχαίων ναυπηγιῶν, ἰχθύων, πτηνῶν καὶ ἄλλων ζώων, φύλλων δένδρων, καρπῶν, ἀνθέων, χαρακτηριστικῶν μελῶν τοῦ σώματος διαφόρων ζώων κ.λ.λ. Ἐπίσης καὶ σπηλῶν ἐκ τοῦ θίου, τῶν παραμυθῶν, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ὡς σποράς, θερισμοῦ, τρογγητοῦ, συγκομιδῆς διαφόρων καρπῶν, φρεμάματος, κοπῆς ξύλων κ.λ.λ.

Ἰχθυογράφεις καὶ διακοσμητικὴ διαφόρων σπηλῶν ἐκ τῶν ἐνοσθητῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ, ὡς καὶ διαφόρων ἔργων λαϊκῆς καὶ ἀρχαίας τέχνης.

Ἐλευθέρα Ἰχθυογράφεις θεμάτων ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἄλλης σχολικῆς ζωῆς.

Ε' ΤΑΞΙΣ

Ἰχθυογράφεις ἐκ τοῦ φυσικοῦ οἰκίων, ναυπηγιῶν, βιβλίων, ἔδρων, ὀργάνων, δένδρων, ἀνθέων, φυτῶν. Ὀρθότερα μέτρησις καὶ ἐκτίμησις τῶν ἀναλογιῶν μίᾶς καθέτου, ὀριζοντίου καὶ μέτρησις γωνιῶν διὰ τῶν γωνιομέτρων.

Ἐλευθέρον σχέδιον. Ἰχθυογράφεις μετ' ἐλευθέρων ἀπόδων ἐνὸς ἀντικειμένου. Χρῆσις χρωμάτων καὶ μίξις χρωμάτων π.χ. τὸ πράσινον προέχεται ἐκ τῆς ἄνωσεως κίτρινου μετὰ κυανοῦ κ.λ.π. Ἐγχρωματισμὰ, χρωστικὰ καὶ χρῆσις αὐτῶν. Πρῶται ἀρχαὶ τῆς σχεδίασεως ὑπαιθρου. Μία οἰκία μετ' ἐνὸς δένδρου ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἐν ὑπαιθρῷ. Οὐρανός, θοοὸν, θάλασσα, βαρκούλα. Σκηναὶ ἐκτυλισσόμεναι ἐν ὑπαιθρῷ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ εἰς τὴν ἀπουχιοτάτην ἐκπέλασι.

Στοιχειώδεις γνώσεις τῆς προοπτικῆς. Προοπτικὴ ἀπόδο-

εις ενός αντίκειμένου υπό την διάφορον θέσιν των μαθητών. Διάφοροι φύεις του κύκλου, της περιφέρειας, του κυλίνδρου, του κύβου, του παραλληλεπίδου.

Φωτοσκόπεις. Χρήσεις μολυβίων: Σκια αντίκειμένων διά παραλλήλων ευθειών.

Φωτοσκίσεις διά διασταυρωμένων ευθειών και διά φθινοῦσης σκιάς. Τόνοι φωτοσκίσεως.

Γχνογράφεις ἀπὸ φαντασίας. Σύλληψις και ἐκτέλεσις θέματος ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν τῆς Ἱστορίας, τῶν Φυσικῶν κ.λ.π. μαθημάτων τῆς ἡμέρας. Σύλληψις και ἐκτέλεσις θεμάτων ἐκ τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἑορτῶν, λαϊκῶν πανηγύρων και ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Διακοσμητικῆ: Γεωμετρικά, ἀρχαῖα και σύγχρονα λαϊκά σχέδια διακοσμήσεως. Κομμάτια δωρικά, ἰωνικά και δωριανὰ ποικίλα (φύλλα σταφυλῆς, σταφυλῆς, σταυροῦς, περιπλοκάδας κ.λ.π.). Λαϊκά σχέδια ἐν εἰδει κεντήματων (φύλλα, ἄνθη, ζῶα, ἄνθρωποι, δένδρα κ.λ.π. σχηματισομένη) πάντα ἤ ἄνωτερο διά μολυβίου μαύρου, ἐγχρωμῶν μολυβίων και ὑδροχρωμάτων ὡς και διά μαρκαδῶρων.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

Γχνογράφεις ἐκ τοῦ φυσικοῦ μῆς οἰκίας, ἐκκλησίας, κυλίνδρου, κύβου, πυραμίδος, παραλληλεπίδου και λοιπῶν στερεῶν σωμάτων. Ἐφαρμογὴ στοιχείων προσηκτικῆς π.χ. μέτρησις ἀκριβῆς καθέτων ευθειῶν, ὀριζοντίων και πλαγιῶν.

Χρήσις γυνομέτρου διά τὴν μεταφορὰν τῆς ἀκριβοῦς γωνίας τῶν ἐπιφανείων τῶν ἀντικειμένων.

Φωτοσκόπεις διά παραλλήλων και χριστοῦ ευθειῶν ὡς και φθινοῦσης σκιάς διά τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὄγκου τῶν ἀντικειμένων. Χρῶματα ἀπλά, σύνθετα, ἄρμονικά, θερμά και ψυχρά. Χρήσις ἐγχρωμῶν μολυβίων, ὑδροχρωμάτων τέμπερας και μαρκαδῶρων.

Γχνογράφεις ἀπὸ φαντασίας: Σύλληψις και ἐκτέλεσις θέματος ἐκ τῆς Ἱστορίας, τῶν Ἀναγνωστικῶν, τῶν Φυσικῶν, τῶν ἐκδηλώσεων τῆς σχολικῆς ζωῆς (καλερίσεις, ἐκδρομαί, ἐπισκέψεις εἰς ἐργοστάσια κ.λ.π.) και τῆς καθημερινῆς διδασκαλίας.

Ζωγραφικῆ ἐν ὑπαίθρῳ. Οἱ μαθητὰ διδάσκονται ζωγραφικῆν εἰς τὴν ὑπαίθρῳ, καθορίζοντος τοῦ διδασκάλου ἐν ἀπλοῦν θέμα: σπιτάκι ἢ ἕνα δένδρον. Ἀπόδοσιν αὐτοῦ δι' ὑδροχρωμάτων ἢ ἄλλου, κατὰ προτίμησιν τοῦ μαθητοῦ, ὕλικου. Κρίσις ὑπὸ τῶν μαθητῶν και ἀμοιβῆ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

Κατὰ τῆς ἡμερησίας ἐκδρομῆς οἱ μαθητὰ δέον τὸ ἀφιερῶναι 1—2 ὥρας διά τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ἀπικριν εἰς τοῦ φυσικοῦ εἰς τὴν ζωγραφικῆν. Π.χ. τὸ ζωγραφίσον τὸ ἐξωκκλήσι μετὰ τὸ δένδρον, τὴν ἄρκυ μετὰ τὰ πανόνα, τὴν θάλασσαν μετὰ τὸ βουνόν, τὰ δένδρα κ.λ.π. Οἰκοδον νοεῖται, ὅτι διά πᾶσαν ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἡχογράφειν ἢ ζωγραφίσον ἢ μορφῆ τῆς διδασκαλίας θὰ εἶναι ἐργαστηριακῆ μετὰ τῆσιν τῶν θρανίων ἢ σχεδιαστηρίων εἰς σχῆμα Π ἢ ἐλλείψεως ἢ κύκλου μετὰ τὸ μοντέλο εἰς τὸ κέντρον.

Διακοσμητικῆ: Σύνθετα γεωμετρικά σχήματα, μαρμαρίται, ἀστέραι, ρόδακες, ἀνθήματα, λωτοί, σπειράτα καὶ ἑλλειπτικὰ σχήματα, ἀντράγγου, μαϊντοροί, δωρικά, ἰωνικά και λέσεια κομμάτια. Μαυράσπρη ἢ ἐγχρωμῶν ἀπόδοσις αὐτῶν. Διακοσμητικὰ μοτίβα, σχέδια δωριανοῦ χαρακτήρος (σταυροί, φύλλα ἀμπέλου, σταφυλαί, περιστράται, παγώνια, περιπλοκάδας κ.λ.π.). Χρήσις γεωμετρικῶν ὀργάνων διά τὴν ἀκριβείαν τῆς ἐκτέλεσεως.

Π' ΤΑΞΙΣ

Ἡ ἀβίατος ἐκπαιδείς τῆς συγχρόνου ἐκάστοτε τὸν μαθητὴν ἐμπειρίας δι' ἡχογραφήματων, δέν πρέπει τὸ παρακωλύειν διά συγνῶν διορθώσεων και ἐπιμῶν προσπαθείας τοῦ διδασκόντος διά τὴν ἀκριβῆ, κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, παράστασιν τῶν ἡχογραφευμένων, ἐφ' ἔσται και εἰς τὰς τάξεις αὐτὰς ἢ ἐλευθέρᾳ ἀπὸ μνήμης ἡχογράφεις ἐξακολουθεῖ κατέχουσα τὴν πρώτῃν θέσιν.

2. Χειροτεχνία.

Γ' ΤΑΞΙΣ

Οἱ μαθητὰ κατασκευάζον διά χαρτονίου περιχωρήματα βιβλίων, διακία πολυγωνικά, χαρτοθήκια, χαρταστῆς κ.τ.λ. Σχεδιάζον ἐπὶ χονδρῶ χαρτοῦ συνθετότερα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα κόττον διά φαλιτίου, ὡς και διάφορα, ἐπὶ κόλλας γλασέ, σχήματα, τὰ ὁποῖα ἀποκόττον και ἐπικόλλουν ἐπὶ χαρτονίου (Χαρτοκολλητικῆ). Κατασκευάζον διάφορα διακοσμητικὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα διπλώνουν (Χαρτοδιπλωτικῆ), και πλέκουν ἢ ὑφαίνουν διά χαρτίνων ἐγχρωμῶν ταιγιῶν διάφορα διακοσμητικὰ σχέδια (χαρτοπλεκτικῆ καὶ χαρτοφαντικῆ). Ἐκ πηλοῦ ἢ πλάστου κατασκευάζον ἀνθοδοξία, ἰχθύς, ἐστράγγου, πτηνὰ και διάφορα ἄλλα ζῶα και ἀντικείμενα, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν μαθημάτων (πηλοπλαστικῆ).

Αἱ μαθητὰ εἰς πλεόν ἀσκουνοται εἰς τὴν ραπτικῆν (ἀσπρόρρουγα). Τὸ κέντημα σταυροβελονία εἰς δυσκολώτερα σχέδια και εἰς τὴν πλεκτικῆν (δαντέλλα μετὰ τὸ βελονάκι).

Δ' ΤΑΞΙΣ

Οἱ μαθητὰ κατασκευάζον ἐκ χονδρῶ χαρτοῦ χαρτοφύλακας, πλαίσια φωτογραφιῶν, διακία ἐλλειψοειδῆ, ἀρχαῖς περιφερειαίας, ἀσπίδας, φώστιας κ.τ.λ. Πλέκουν ἐκ σπέρματος ἢ χόρτου ἢ ἄγρου καλῶδια, πλοῦσις και ἄλλα πλεκτικά εἶδη, κατασκευάζον ἐκ πηλοῦ ἢ πλάστου ἔργα μετα ζῶων και κορυμμάτων, ἄνθη, ζῶα, μέλη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, στήλους ἀρχαίων ρυθμῶν, φρούρια, ἀρχαῖα οἰκοδομήματα και σκαλιζοῦν εἰς ἔξυλο διακοσμητικὰ σχέδια κατὰ τὰ πρότυπα τῆς λαϊκῆς και τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Αἱ μαθητὰ εἰς πλεόν ἀσκουνοται εἰς τὴν ραπτικῆν (ἀσπρόρρουγα), εἰς τὸ κέντημα (λευκὸν πρὸς στολισμὸν ἀσπρόρρουχῶν) και εἰς τὴν πλεκτικῆν (πλέξιμον περιποδιῶν).

Ε' ΤΑΞΙΣ

Χαρτοζωγραφικῆ μετὰ κόλλας γλασέ ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τῆς ἐβδομάδος (Ἱστορίας, Φυσικῆς, Χημείας, Θρησκευτικῶν, Ἐκθέσεως Ἰδίων, Ἀριθμητικῆς, ἐκδρομῶν ὡς και εὐκαιρικῶν διδασκαλιῶν).

Χαρτοτεχνία: Κατασκευαί συνθετοτέρων οἰκῶν μετὰ ἐξωτόων, κεράμων κ.λ.π. Κατασκευαί ὑπὸ ὁμάδος μαθητῶν τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ μετὰ τὸ Σχολεῖον, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ Κοινοτικὸν Κατάστημα, τὴν ἑρῶν και μερικὰ σπιτάκια.

Καλαθοπλεκτικῆ—Συρματοτεχνία: Κατασκευαί καλαθίων μετὰ χόρτον Μαδαγασκάρης ἄπλων και ἐγχρωμῶν. Συνδυασμοῦ χόρτου και σπέρματος διά τὴν κατασκευῆν στερεωτέρων ἀντικειμένων. Συνδυασμοῦ χόρτου και χαρτονίου διά τὴν κατασκευῆν δίσκων, δοχείων και καλαθίσκων. Κατασκευαί διά σπέρματος καλῶδων ἀρήστων και, ἐν συνδυασμῶ μετὰ κόλλας σπουρέ, ἀνθέων. Κατασκευαί ἀνθέων μετὰ σπειρῶν σπύρα και ἐγχρωμῶν κλωστῶν.

Συλοτεχνία: Χρήσις συστήματος στέγας και κατασκευῆ ἐκ χονδρῶ χαρτονίου ἢ κόντρα-πλακέ ἢ ἑλυτοῦξ οἰκῶν, ρυθμῶν Νῶων, συνθέτων δένδρων και ἀναπαράστασις τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ Σχολεῖον, τὸ Κοινοτικὸν κατάστημα, τὴν ἑρῶν κ.λ.π.

Κατασκευῆ φάντης (διά τὸ τρόπον τῆς μεγεθύνσεως σχεδιάζον τὰ πρόσωπα τῆς φάντης εἰς τὸ ἔξυλο και τὰ κόβον). Κατασκευῆ δίσκων, τραπέζων, καθισμάτων, φακελοδίσκων, χαρτοκοπῶν, ἐπιτραπέζων και ἐπιτοχιῶν ἐπιβλοπῶν, ζῶων, ἀνθρώπων, γεωγραφικῶν και ἡμιαναγλύφων χαρτῶν, πλαισίων ἔργων ζωγραφικῆς και χαρταστῶν.

Σημείωσις:

Αἱ μαθητὰ εἰς πλεόν ἀσκουνοται εἰς τὴν κοπτικῆν, ραπτικῆν, πλεκτικῆν, τὸ μαντίρισμα και τὸ κέντημα.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

Χαρτοζωγραφικῆ: Χρήσις μετὰ κόλλας γλασέ και ἐπικόλλησις τούτων ἐπὶ χαρτονίου σπινθῶν ἐκ τῆς σφ-

λικής και οικογενειακής ζωής. Κατασκευή παραστάσεων κατά σύλληψιν εκ της διαγαθείσης βλής της εδαμάδος.

Χαρτοτεχνία: Κατασκευή γεωμετρικών σωμάτων με χαρτόνι. Κατασκευή συνθετικώτερον οίκων και όλων των ρυθμών των ναών. Κατασκευή δίσκων, κτιρίων και φακαιοθικών εκ στερεωτέρου χαρτονίου. Κατασκευή της πλαστείας του χωριστού με τὰ αξιολογώτερα κτίσματα. Κατασκευή χαρτοφόλλων και καλιόματων βιβλίων.

Καλαθοπλεκτική—**Συρματοτεχνία:** Κατασκευή καλαθίσκων εκ χόρτου, εξ ύψαματος, εκ σπάγγου, εκ βούρλων και λοιπών φυσικῶν ἐν τῇ περιόχῃ χόρτων. Συνδυασμός αὐτῶν με σύρμα. Κατασκευή σκελετοῦ γεωμετρικῶν σωμάτων. Κατασκευή περικαρφαλοῦν, περικυμνιδῶν, Φωράκων ἐν συνδυασμῷ χάρτου, χαρτονίου και σύρματος. Κατασκευή καλῶν ἀφρίτων, αὐγῶν, ἄρτου κ.λπ.

Συλαιοτεχνία: Χρήσις συστημάτων σέγας. Κατασκευή όλων τῶν ρυθμῶν τῶν Ναῶν. Κατασκευή τῆς πλαστείας του χωριστοῦ με τὰ κυριώτερα κτίσματα. Κατασκευή τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς περιούχης του σχολείου. Κατασκευή γεωμετρικῶν σωμάτων, Φάνης, Μάγαν ἰσοπορροῦντων, καλαθίσκων, τραπέζων, φακαιοθικών, ἐπιτραπέσιων και ἐπιτοχιῶν βιβλιοθηκῶν, πλαστῶν, ζώων, ἀνθρώπων, φύλλων, ἀνθέων και καρπῶν. Κατασκευή πλαστῶν ἔργων ζωγραφικῆς κ.λπ. Κατασκευή ὁμάδος ποδοσφαιριστῶν και πετοσφαιριστῶν, χρονοκωπῶν, κτιρίων, κασετινῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν σχολικῶν εἰδῶν, κατασκευή τελαρῶν βιβλιοδεσίας. Ὁμαδικὴ κατασκευή κομινῶν με τὸν κομάνη, τῆς σπάνη και τὸν σῶλον. Κατασκευή ἀργαλειῶν και ἄλλων οἰκοτεχνικῶν ἐργαλείων.

Βιβλιοδετική: Βιβλιοδετήρις βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης του σχολείου, περιοδικῶν και τῶν ἀρχαίων του σχολείου.

Ἀγροτεχνία: Κατασκευή με σπουρές κόλλες ἀνθέων εἰς πολυχρόμους ἀνθοδέξιας. Συνδυασμός σύρματος και σπουρές κόλλας δι' ἐνισχυμένα ἀνή.

Πλαστική: Κατασκευή με πλαστῆλινη ἢ πηλὸν ἀναγλυφῶν χαρτῶν και τοποθετήσεως ἐπ' αὐτῶν ἐρημοκκλησιῶν, κτιρίων, γεφυρῶν, ἀεροπλάνων κ.λπ. κατασκευασθέντων ἐκ κινῶν. Κατασκευή ἐκ πηλοῦ ἀναγλυφῶν χαρτῶν και τοποθετήσεως ἐπ' αὐτοῦ τῶν προϊόντων του τύπου.

Ρυθμιστική: Ἐπι τῆ βάσει του ἀναγλυφῶν χάρτου τῆς πλαστῆλινῆς και πηλοῦ ἐκτελοῦν οἱ μαθητῆ τῇ υποδείξει του διδασκάλου ἀρνητικῶν ἐκμαγειῶν ἐκ γύφου και ἐν συνεχείᾳ θετικῶν ἐκμαγειῶν. Χρωματίζου τούτα και τοποθετοῦν σπιτάκια, ἐκκληροσίδες, προϊόντα κ.λπ. και ζωγραφίζου τὰς λέμνας και ποταμούς. Με τὸν γύφον οἱ μαθητῆ κατασκευάζου διάφορα διακοσμητικὰ ἀρχαῖα και βουζαντινὰ (μαπάνδρους, ρόδακας, ἀνθήματα, λουτούς, ἀστραγάλους, θωρικά, ἰονικά και λέβια κυριάτα, ἀμπέλου φύλλα, σταυρούς, σπείρας, περιστέρες, πατώνια, τὸ μόνόγραμμα του Χριστοῦ κ.λπ.). Τούτα γίνονται και χαρακτὰ ἐπὶ του γύφου, ἀφοῦ σχεδιασθῶν ἐπ' αὐτοῦ.

Κατασκευή προσωπίδων. Διὰ χαρτοπολτοῦ (ἐφημερίδων, περιοδικῶν ἐμπροστισημένων εἰς κολλῶδες ὑγρὸν) κατασκευάζου οἱ μαθητῆ ἐπὶ γυφίνου ἐκμαγειῶν ἢ μαρμαρίνου ἢ ἐβυλῶν προσωπίδας. Κατ' ἀρχὰς θέτουσιν μικρὰ ὑγραθέντα τεμάχια ἐπὶ του ἐκμαγειῶν και ἐν συνεχείᾳ μεγαλύτερα ἐπ' αὐτῶν και τὰ ἀφῆνον ἐν σφεγγῶσιν. Κατόπιν χρωματίζου τὰς προσωπίδας.

Ψηφιδογραφία: Κατασκευή ψηφιδωτοῦ με χαλίκια διὰ τὰ σχολεῖα τῶν νήσων και με φιλοκομμένα πετραδάκια διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ὁρεινῶν περιοχῶν. Ἡ κατασκευή δέου με γίνεται και με τοὺς δύο τρόπους. (1ος τρόπος: Σχεδιάσει του θέματος ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου και τοποθετήσε και συγκόλλησι τῶν βοταλιαῶν και μικρῶν χαλικίων και ἐν συνεχείᾳ τοποθετήσε αὐτοῦ εἰς τὸν πυθμένα τελαρῶν και ρίψις μίγματος τυπέντου και ἄμμου κρῆς συγκρότησιν και ἐνιασιν κατασκευῆν. 2ος τρόπος: Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του μίγματος του τυπέντου και ἄμμου τοποθετοῦμε τὰ χαλίκια ἢ πετραδάκια, ἀφοῦ σχεδιάσωμεν εἰς γενικάς γραμμὰς τὸ σχέδιον και ἐν συνεχείᾳ συμβολοειμῶμεθα τὸ πρωτότυπον σχέδιον μας. Ψηφιδωτῶν γίνεται και με μικροκομμένα ἐγχρόμους κόλλας ἐν εἰδει φηρίβων). Τὰ θέματα εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀπλά εὐθείαι παράλλη-

λοι, τεθλασμένα, μακρόν, ἀνή και καταλήγμεν εἰς συνθετικὰ θέματα.

Αἱ μαθητῆρι ἐπὶ πλὸν ἀκούονται εἰς τὴν κοπικτῆν, ραπτικτῆν, πλεκτικτῆν και τὸ κέντημα.

3. Καλλιγραφία.

Β' ΤΑΞΙΣ

Γραφὴ τῶν μικρῶν και κεφαλαίων γραμμάτων τῆς πλαγίας γραφῆς κατὰ τὴν γενετικὴν αὐτῶν σειράν, προηγουμένων τῶν ἀναγκαιῶν προακτήσεων.

ΣΤ' ΤΑΞΙΣ

Γραφὴ τῶν μικρῶν και κεφαλαίων γραμμάτων τῆς στοργυλῆς γραφῆς. Ταχυγραφία. Κεφαλαῖα ἐπιγραφικὰ και διακοσμητικὰ γράμματα. Ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν ἐν τῇ γραφῆν ρητῶν και ἐπιγραφῶν πρὸς διακόσμησιν τῆς αἰθούσης διδασκαλίας και του σχολείου, βιβλίων και τετραδίων αὐτῶν.

Σημειώσεις:

Ὁ σκοπὸς τῆς Καλλιγραφίας εἰς τὰς τέσσαρας προηγουμένας τάξεις ἐπιτυγχάνεται ἐφ' ὅσον δοθῇ ἡ δεῦμα προσοχὴ ὑπὸ του διδασκάλου κατὰ τὰς γραπτὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν. Ἡ εἰσαγωγὴ ἰδιαίτερον μαθήματος εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις ἀποβλέπει εἰς τὴν ὁλοκληρωσιν του σκοποῦ του μαθήματος.

Παρατήρησις:

Γενικὰ ἡ ὕλη τῶν τεχνικῶν μαθημάτων δέου να εἶναι ὀργανικῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Θ'. ΜΟΥΣΙΚΗ

Διδακτέα ὕλη.

Γ' ΤΑΞΙΣ

α) Θεωρία Μουσικῆς.

Πεντάγραμμον. Κλειδί του σόλ. Ὁνομασία φθογγῶστων. Χρονικὴ ἀξία φθογγῶστων (βλόκληρον, ἥμισυ, τέταρτον). Μέτρον 2) 4. Ἀνάλογοι ἀσκήσεις ἐπὶ τῆς ὡς ἀνω βλής (ρυθμικῶν και μελωδικῶν).

β) Ἄσματα.

Ἀπλὰ μονόφωνα με θέματα θρησκευτικὰ, πατριωτικὰ και φυσιολατρικὰ.

Ἐνδεικτικῶς παρατίθεται ὁ κατωτέρω πίναξ:

1. Δίξου, θεέ, τὴν προουχὴν μας, Βερίτη Γ.
2. Πρὶν πάσω να πλαγιάσω, Κοτσοπούλου Π.
3. Στὸν οὐρανὸν πατέρα, Νούσια Ι.
4. Σὺ που κόσμος κυβερνᾷς, RITTER A.
5. Χριστοῦγεννα, Χωραρά Ι.
6. Νύκτα Χριστοῦγεννον, Νούσια Ι.
7. Ἡ σημαία, Δημοπούλου.
8. Στὴ σημαία, Σπεράντα Στ.
9. Πόθος τῆς Πατρίδος, Σπαρατήρη Γ.
10. Τὰ κλεφτόπουλα, Δημάδες.
11. Σαραντα πλληλάρια, Δημάδες.
12. Λουλούδι τῆς Μομεντασίας, Δημάδες.
13. Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας, Δημάδες.
14. Ὁ πεικος, Παπαντωνίου Ι.
15. Ἡ Ἰγάντρα του χωριου, Παπαχριστοδουλου.
16. Ἡ Ἄνοιξις, Βλάχου Ἀγγ.
17. Ἡ ἀμυγδαλιά, Ἀργυροπούλου Ἀθαν.
18. Τὸ ἀφῆνοάκι, Σακελλαρίου Χ.
19. Χαλιδὶον μου γοργό, Δημάδες.
20. Τὸ ἄμρορο χωριό, Μανιαδάκη.
21. Ἡ ἀγάπη τῆς Ἐργασίας, Σπεράντα Στ.
22. Ἡ Πρωτομαγιά, Πολέμη Ι.
23. Καλοκαίρι, Βούτση Γ.
24. Ὁ Τζιτζικας, Παπαντωνίου Ζ.
25. Ἡ Κυψέλη, Πολέμη Ι.
26. Χωριό μου, Παπαχριστοδουλου — Χαλάτση.

27. Στὴν κατασκήνωσιν, Βερίτση Γ.
28. Ἐθνικός Ὕμνος, Σολωμοῦ Δ.
29. Τίς Πρεσβείαις τῆς Θεοῦτος, Ἐκκλησιαστικόν.
30. Σωσον ἡμᾶς, Γιὲ Θεοῦ, Ἐκκλησιαστικόν.
31. Ἐξομεν τὸ ρῶς τὸ ἀληθινόν, Ἐκκλησιαστικόν.
32. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, Ἐκκλησιαστικόν.
33. Χριστὸς Ἀνάστη, Ἐκκλησιαστικόν.
34. Περνάει ὁ Στρατὴς τῆς Ἑλλάδος, Ἐμβατήριον.

α) Θεωρία Μουσικῆς.

Ἡ θεωρία πρέπει νὰ διδαχθῇ κατὰ τὸν ἀπλούστερον τρόπον. Τὰ ρυθμώδη νὰ διδαχθῶν ἀπὸ δύο εἰς ἑκπαινον μᾶθημα καὶ νὰ ἀλλάσσεται νέον τι πρὸ τῆς τελείας ἐμπειώσεως τῶν δεδιδασκμένων δι' ἀσκήσεων. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μέτρου. Τοῦτο θὰ διδαχθῇ μὲ πρακτικὸν τρόπον.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀμάτων οἱ μαθηταὶ ἀσπυνοῦνται εἰς τὰς ἐναλλάξ ἐντάσεις τῆς φωνῆς (FORTE, PIANO, PIANISSIMO κ.λπ.).

Ἐνδείκνυται ἡ ἀκρόασις μουσικῶν δίσκων (δημοτικῆς καὶ κλασσικῆς μουσικῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης).

Ὁ διδάσκαλος δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος εἰς τὴν διδασκαλίαν πάντων τῶν ἀναφερομένων ἀμάτων, οὔτε ἄλλα τοπικὰ, ἐπικαιρα καὶ εἰς τὴν ὅλην τῶν λοιπῶν μαθημάτων ἀναφερόμενα θ' ἀρνησθῇ, ἐφ' ὅσον ταῦτα εἶναι ἠθοπλαστικὰ καὶ ἔθνικῶν περιχομένων.

Δ' ΤΑΞΙΣ

α) Θεωρία Μουσικῆς.

Ἐπανάληψις διδασθέντων εἰς τὴν Γ' τάξιν.

Μελωδικαὶ ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν ἰσῶν φθορησμάτων εἰς μέτρον 2)4 καὶ 3)4.

Στιγμὴ διαρκείας (ἥμισυ παρσητιζόμενον). Πάυσεις (ὀλοκλήρου, ἥμισυ, τετάρτου).

β) Ἄσματα.

Μονόφωνα καὶ δίφωνα ἄσματα.

Ἐνδεικτικῶς παρατίθεται ὁ κατωτέρω πίναξ:

1. Ὕμνος εἰς τὸν Θεόν, Καλογερά Α.
2. Ὁ Πανάμοι, μετὰρ. Ἀργυροπούλου Α.
3. Θεοτόκε ἡ ἐλπίς, Ἐκκλησιαστικόν.
4. Σὺ ποῦ κόσμος κυβερνάς, μετὰρ. Ἀργυροπούλου Α.
5. Ἅγια Νύκτα, Ἑλληνικὴ παράρρασις.
6. Γλυκιά μητέρα τοῦ Χριστοῦ, Ἀργυροπούλου Α.
7. Χίονα στὸ Καμπαναριῶν, Σπεράντζα Στ.
8. Στὴν Οὐράνιον Πατέρα, Νούσια Ι.
9. Σημαία γαλανόλευκη, Ἀστερίου Χρ.
10. Πατρίδα μας Ἑλλάδα, Πολέμη Γ.
11. Ἐκέπασε Μόνα, Παράσχου Γ.
12. Ἑλλάδα Πατρίδα, Οἰκονομίδη.
13. 25ῃ Μαρτίου, Σπεράντζα Στ.
14. Μισῶν καὶ τὰ μάτια μου, Δημῶδες.
15. Μαῦρη εἶν' ἡ νύκτα στὰ δονὰ, Δημῶδες.
16. Στρατιώτης, Βοκίρησ Γ.
17. Μὲ τοῦ Μαγιοῦ τὴ μερούδι, Δημῶδες.
18. Ὕμνος τῶν Προγόνων, Ἀροστίνου Γ.
19. Ὁ Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου, Δημῶδες.
20. Κλέφτικη ζωὴ, Δημῶδες.
21. Σγουρὸς βασιλικῶς, Δημῶδες.
22. Τὸ ἀπρόσκι, τὸ μικρὸ, Δημῶδες.
23. Ἰσάντρα τοῦ χωριοῦ, Παπαχριστοδούλου.
24. Βαρκοῦλα, Πολέμη Ι.
25. Τὸ Τρυγόνι, Πολέμη Ι.
26. Τ' ἀερογιάλι μας, Ἀροστίνου Γ.
27. Πρωτομαγιά, Σπεράντζα Στ.
28. Ὁ Μάιος, Δημητρακοπούλου Ι.
29. Ἡ κοπέλλα ἡ Μαριγώ, Πapanτωνίου Ζ.
30. Ἡ Ἀνοιξίς, Ἀρβανιτοπούλου.

31. Τὸ καλοκαίρι, Παλαμῶ Κ.
32. Ἐθνικός Ὕμνος, Σολωμοῦ Δ.
33. Ὕμνος τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἐκκλησιαστικόν.
34. Πάνω ἐκεῖ στῆς Πίνου μας, Ἐμβατήριον.
35. Περνάει ὁ Στρατὴς, Ἐμβατήριον.
36. Ἡ Γέννησις Σου, Χριστέ, Ἐκκλησιαστικόν.
37. Ἐν Ἰορδάνη, Ἐκκλησιαστικόν.
38. Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ—Αἱ Γενεαὶ πάσαι, Ἐκκλησιαστικόν.
39. Χριστὸς Ἀνάστη, Ἐκκλησιαστικόν.

Μελοδικαὶ ὑποδείξεις:

Ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει.

Β' ΤΑΞΙΣ

α) Θεωρία Μουσικῆς.

Ἐπανάληψις θεωρίας τῶν προηγουμένων τάξεων. Ἐκμάθησις ὑπολοίπων φθορησμάτων ἐνὸς τοῦ πενταγράμμου καὶ τοῦ φθορησμοῦ οἱ κἀποθεν αὐτοῦ. Περί μέτρου. Ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενῆ μέρη αὐτοῦ. Ἀσκήσεις μὲ μέτρα 2)4, 3)4, 4)4, Ὀγδοα. Σύνθεσις διαρκείας.

β) Ἄσματα.

Δυσκολώτερα τῶν διδασθέντων εἰς τὰς προηγουμένας τάξεις. Κανόνες δίφωνοι καὶ ἄλλα δίφωνα ἄσματα. (Νὰ δοθῇ ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὰς πατριωτικὰ ἐμβατήρια καὶ εἰς τὰ ἑπὶ δὲ δημῶδη ἄσματα κατὰ προτίμησιν μὲ ἔθνικῶν περιχομένων).

Ἐνδεικτικῶς παρατίθεται ὁ κατωτέρω πίναξ ἀμάτων:

1. Σὺ ποῦ κόσμος κυβερνάς RITTER P.
2. Τίς Θεὸς Μέγας, Βυζαντινόν.
3. Τὰ σύμπαντα φάλλον, Μασοτεζόγια Α.
4. Ἅγια Νύκτα, μετὰρ. Παναγιωτοπούλου Κ.
5. Ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων, σύνθεσις Μπάχ.
6. Ἡ Σημαία μας, ποιήσις Πολέμη Ι.
7. Πάντα ἐμπρός, σύνθεσις KLINK H.
8. Ἡ 25ῃ Μαρτίου, ποιήσις Σπεράντζα Στ.
9. Ὁ Ἐθνικός Ὕμνος, ποιήσις Σολωμοῦ Δ.
10. Μὰς ἦρθ' ὁ Μάης, σύνθεσις Κοκκίνου Ν.
11. Σαναγυρῶν, ποιήσις Σπεράντζα Στ.
12. Ἡ Κρήνη, Δημοτικόν.
13. Τὸ ἀπρόσκι τὸ μικρὸ, Δημοτικόν.
14. Τὸ τραγούδι τοῦ Ἥλιου, Δημοτικόν.
15. Λειτουργικὰ: Σὲ ἠμοῦσιν. Ἄξιόν ἐστιν. Ἐξομεν τὸ ρῶς. Εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου. Ἀπολυτικία Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἐπισήμως ἑορταζόμενων ἁγίων.

Παρατηρήσεις:

Ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ ἐπιλέγῃ καὶ ἕτερα ἄσματα κατὰ τὰ ἑπὶ δὲ ἔθνικῶν, ἑθνερευτικῶν, φυσιοκρατικῶν περιχομένων, δημῶδη κ.λπ.).

ΣΥ' ΤΑΞΙΣ

α) Θεωρία Μουσικῆς.

Ἐπανάληψις θεωρίας κατωτέρων τάξεων. Μέτρον 7)8. Τέταρτον παρσητιζόμενον. Ἑλληνικῶν μέτρον. Μελωδικαὶ καὶ ρυθμικαὶ ἀσκήσεις ἐφ' ὅλης τῆς διδασθείσης ὅλης εἰς τὰ τέσσαρα ἔτη.

β) Ἄσματα.

1. Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, ποιήσις Μαρτινῶκη Σ.
2. Μὲν' ἀπ' τὴν ἄδολη ψυχὴ τοῦ, ποιήσις Σκιαδαρέση Ν.
3. Ὅπου κ' ἂν στρέφῃ τὴν ματιά μου, σύνθεσις Ἀργυροπούλου Α.
4. Μὲ κἀβὲ πλάσμα Σου, σύνθεσις Ἀργυροπούλου Α.
5. Χριστέ ἡ γέννησις Σου, Μπάχ.
6. Χριστουγεννιάτικη χαρὰ, ποιήσις BORDESE I.
7. Ἀγγέλων ἠμῶν ἀνηγγύη, σύνθεσις Μπάχ.
8. Ἡ πρωτοχρονιά, σύνθεσις Κοκκίνου Ν.
9. Εἰν' ἡ πατρίδα μας Ἑλλάδα, ποιήσις Πολέμη Ι.
10. Στὴ σημαία, ποιήσις Κοῦρη Γ.

11. Ἡ λαφίνα, Δημοσίου.
12. Γιὰ σέ, γλυκεῖά Ἑλλάδα, ποιήσει Δροσίνη Γ.
13. Ἡ 25ῃ Μαρτίου, συνέθεσι Κοκκίνου Ν.
14. Ἀπὸ τῆς φλόγης ἡ Κρήτη, σύνθεσι Κάϊσαρη Σπ.
15. Τῆς Ἀνοιχτῆς τὸ ξένημα, σύνθεσι Μόζαρη.
16. Ἡ χαρὰ, σύνθεσι Μένδελσον.
17. Τὸ ἥραμα, σύνθεσι Χωραφᾶ Γ.
18. Στὶς κατασκήνωσις, σύνθεσι Κιάφασκη Σπ.

Ἑκαθημεροὶ ἕβδομοι:

Κονταῖνον Χριστοφάνου, Ἀπολυτικόν Εὐαγγελισμοῦ. Τὸν Σταυρὸν Σου προσκυνῶμεν. Χερσουλὸς ἕβδομος (πλ. Δ'). Κοινωνικὸν (ἀπλῶν). Τὸν νεφέωνα Σου ἐλέψω. Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται.

Ἐγκύκλιον Μ. Παρασκευῆς, ἀπολυτικὰ ἐπισήμως ἑορταζόμενον Ἀγίων.

Γενικὰ καὶ μεθοδικὰ ὑποδείξεις.

- 1) Ἐνδεικτικῶς παρετέθησαν τὰ ἀνωτέρω ἄσματα. Ὁ διδάσκαλος δὲν εἶναι ὑπερρωσόμενος νὰ τὰ διδάξῃ ἅπαντα, ἀλλὰ ζήταται νὰ ἐπιλέγῃ καὶ ἕτερα κατάλληλα.
- 2) Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συγκόλλησις χοροφῶσις ἐκ τῶν καλλιέργειων μαθητῶν διὰ τὴν τελείαν ἐκτέλεσιν τῶν ἰσχυρῶν κατὰ τὸν σχολικὰς ἑορτάς καὶ διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἑορταστικὴν λειτουργίαν.
- 3) Ἐνδείκνυται νὰ καλλιερῶνθῃ ἰδιαιτέρως ἡ ἀγάπη τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν ἑκαθημεροὶν μουσικὴν. Πρὸς τοῦτο θὰ βοηθήσῃ τὸ παράδειγμα τῶν διδασκάλων καὶ ἡ ἀπράξις διὰ τὴν ἑκαθημεροὶν μουσικὴν.
- 4) Ἀναλόγως τῆς μουσικῆς προῦδου τῶν μαθητῶν εἶναι δυνατὴ ἡ μίμησις αὐτῶν εἰς τὴν κλασσικὴν μουσικὴν δι' ἀκρόασις δίσκων καὶ ἀναγνώσεως βιογραφιῶν ἐνίων μουσικῶν.
- 5) Χρήσιμος κρίνεται ἡ δημιουργία πλουσίας διανοητικῆς ἐν τῷ σχολεῖν (μὲ ἐμβατήρια, δημοτικὰ καὶ κλασσικὰ παιδικὰ ἔργα), πρὸς προαγωγὴν τοῦ μουσικοῦ κριτηρίου τῶν μαθητῶν καὶ καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἑθνικὴν καὶ κλασσικὴν μουσικὴν.

Ι. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

1. Σκοπός.

Ἐκτός τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος τῆς Γυμναστικής, ὅστις ἔχει καταχωρηθῆν ἐν τῷ ἀναλυτικῷ ποσοφίματι τῶν Α' καὶ Β' τάξεων, ἐπιδιώκονται καὶ οἱ κατωτέρω μερικὸι σκοποί:

- α) Ἡ ἐξασφάλισις τῆς σωματικῆς υἱεῖας καὶ εὐεξίας, ἡ ἐπίρρωσις τῶν σωματικῶν δυνάμεων καὶ ἡ σκληροπύργισις τοῦ ὀργανισμοῦ.
- β) Ἡ ἀνάπτυξις τῆς σωματικῆς ρώμης καὶ τῶν δεξιότητων καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυθμοῦ τῶν κινήσεων.
- γ) Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀπόδοσεως τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, ἵδιαιτέρως δὲ τοῦ ἀναπνευστικοῦ καὶ κυκλοφορικοῦ συστήματος.
- δ) Ἡ ἐπίτευξις συμπεριπέρας καὶ ἀρμονικῆς διαπλάσεως καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρθῆς στάσεως, κινήσεως καὶ σωματικῆς παραστάσεως.
- ε) Ἡ καλλιέργεια τῆς συνειδήσεως τῆς ἀξίας καὶ τοῦ βαθυτέρου προσοριμοῦ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνάπτυξις πνεύματος πεδασμοῦ πρὸς αὐτό.
- στ) Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν τῆς ὑπαίθρου, ὡς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαθέσεως πρὸς κίνησιν, πρὸς ἀγασίαν, πρὸς βράθειν.
- ζ) Ἡ καλλιέργεια τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, αἵτινες ὀλοκληροῦνται τὴν προσοπιστικτὰ καὶ προσομᾶζον τὸ ἄστυν εἰς τὴν μετ' εὐθιότητος καὶ αἰσιοδοξίας ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς.
- η) Ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος τῆς τάξεως, τῆς αὐτοκυριαρχίας, τῆς πειθαρχίας, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς συνεργασίας.
- θ) Ἡ διατήρησις τῶν ἑθνικῶν ἀσμάτων, τῶν ἑθνικῶν χορῶν καὶ ἄλλων συναφῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαικοῦ πολιτισμοῦ.
- ι) Ἡ καλλιέργεια τοῦ ὕψους ἀθλητικοῦ πνεύματος.

α) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰδιαιτέρως ἀθλητικῶν δεξιότητων τῶν μαθητῶν, ἵδιαιτέρως δὲ τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως καὶ ἡ προποικεὺ ἀθλήτων.

2. Διατακτικὰ ἔργα.

Γ' καὶ Δ' ΤΑΞΕΙΣ

Α'. Παιδαγωγικὴ Γυμναστικὴ.

1. Ἀσκήσεσις πικρῆς τάξεως καὶ μετασχολημάτων. Μετὰ τὴν προδέρμανσιν, ἥτις ἐπιτηγνύεται μὲ δρομικὰς ἢ ἄλλας κινήσεις ἡ παιγνιώδεις ἀσκήσεσις, ὁ μαθητὴς εἶναι ἕτοιμος νὰ δεχθῇ πᾶσαν ἀσκίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς δυνάμεως, ταχυτήτος, ἀντοχῆς, εὐκαμψίας καὶ ἐλαστικότητος. Αἱ ἀσκήσεσις πρὸς τὴν ἀποδέλωσην εἰς τὴν προαγωγὴν κυρίως τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναπνεύσεως καὶ κυκλοφορίας ὡς καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐλαττωματικῶν στάσεων. Δὲν καθυλώνονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν προαγίαν, ἀλλὰ δι' ἐλαφρῶν καὶ ἐλευθέρων ἀσκήσεων τοὺς παρέχεται ἀφρόδους καὶ χαροποὺς κινήσεις.

Αἱ διὰ παραγγέλλομας γυμναστικαὶ ἀσκήσεσις εἶναι ἀπλῆς μορφεῆς ἐξ ἑλῶν τῶν κατηγοριῶν καὶ κυρίως ἐκ τῶν κάτω θέσεων ἤτοι: ἐδραίας, κρημνῶς καὶ ὑψίας.

2. Ἐλευθέραι ἀσκήσεσις ἐκ τῶν θεμελιωδῶν καὶ παραγῶν στάσεων αὐτῶν.

Ἐναπληρῆσεσις, ἄματα, φυσικὰ μεταποικεῖσις, ἀσκήσεσις εὐκαμψίας καὶ συνασκήσεσις. Αἱ ἀσκήσεσις αὐταὶ δὲν πρέπει: νὰ υπερβαίνωσι τὰ 8' τῆς ὥρας.

3. Ἀσκήσεσις ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν στοματῶν ἀπλῆς μορφεῆς ἤτοι: Κυβιστήσεσις ἐμπρός καὶ εἰς βάθος, ἀνακυβιστήσεσις ὀπίσω, κυβιστήσεσις διαστάθην ἐμπρός, κυβιστήσεσις μετὰ σκέλη ὀκλαθῶν, πλάγιαι κυβιστήσεσις (τροχῆς), κατακύβωσις ἀναστοφῆ (στήθεσις τοῦ σώματος διὰ τῶν χειρῶν κατ' ἀρχὰς μεθ' ὀπίσω). (Διάρκεια 5—8 λεπτά).

4. Ἐφερομῶσιν ἄματα ἐπὶ πλινθίου ἢ Μπὸκ ἤτοι: Κυβιστήσεσις ἐπὶ τοῦ πλινθίου, διαστάθην ἄματα καὶ υπερπλήθισις τοῦ πλινθίου εἰς δύο φάσεις, πλάγιαι υπερπλήθισις εἰς δύο φάσεις, ἀνάσσεισις καὶ υπερπλήθισις εἰς βάθος μετ' ὑπερέκτασιν καὶ λοξὴν ἀνάσσεισις, εἰς δύο φάσεις. (Διάρκεια 5—10 λεπτά).

5. Ἐνόργανοι ἀσκήσεσις ἐπὶ πολυζύγων, δοκῶν γαυρῶν ἢ ἀνεστρωμῶσιν ἑδράνων ἤτοι: Ἐξερπήσεσις, ἔλξεις, ἰστροπία, αἰωρήσεσις κλπ. (Διάρκεια 8—10 λεπτά).

Β'. Παιδαγίαι:

Ἄλλα τὰ εἶδη παιδιῶν γυμναστικῶν καὶ βυζικῶν παιδαγωγικοῦ χαρακτήρος, ἑθνικῶν καὶ ξένων, καὶ αἱ ἀγωνιστικαὶ παιδαγίαι: πεσοποιήσεσις, κληδοποιήσεσις καὶ χειροποιήσεσις. Τούτων ἕως θὰ γίνεται τεχνικὴ ἀνάπτυξις: τῶσι μεταθεσέσεως, συνδυασμῶν ἄπλῶν, ἔλιγμων. (Διάρκεια μέγιστη: 10 λεπτά).

Γ'. Ἀγωνιστικὴ:

1. Δρόμοι καὶ στυαλοδρομιαὶ: μέγιστη 40 μέτρον.
2. Ἄματα εἰς ὕψος, ὡς καὶ ὑπερῶν διαφῶν ἐμποδίων.
3. Ρίψεσις ἐλαστικῆς σφαίρας βάρους μέγιστη: 200 γραμμαρίων.

Δ'. Κολυμβήσεσις (εἰς περιοχὰς ἐνθα ὑπάρχει δυνατότης):

1. Ἀσκήσεσις ἐξοικειώσεως μετ' τὸ ὕδωρ.
2. Βασικὰ στοιχεῖα ἐλευθέρως κολυμβήσεως καὶ ἐκδημῶσεως τῆς ὑψίας μετὰ ἢ ἀνευ βοηθητικῶν ὀργάνων (ζώνης φελλοῦ, σπινθῶς καὶ πλαστικῶν τεμαχίων).

Ε'. Ἑλληνικοὶ Χοροί:

Καλαματιανός, κελφικὸς καὶ οἱ τοπικοὶ χοροί.

Ε' καὶ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

Α'. Παιδαγωγικὴ Γυμναστικὴ.

Καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ

Σχολείου δὲν ἀντιλαμβάνονται ἀκόμη ἀπολύτως τὴν ἀξίαν τῆς Γυμναστικῆς, ἀγαπῶν ὅμως τὴν κίνησιν λόγῳ τοῦ ὅτι ἰκανοποιεῖ τὸ κίνησιν τῶν ἐνστικτῶν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἡμερησία γυμναστικὴ πρέπει νὰ εἶναι πλήρης καὶ νὰ περιλαμβάνῃ:

1. Τακτικὰς ἀσκήσεις (βηματισμὸς μὲ κλίσεις καὶ μεταβολὰς κ.λ.π.).

2. Γυμναστικὰς ἀσκήσεις ἐξ ὀλων τῶν κατηγοριῶν ἤτοι: ἀσκήσεις κατὰ τοὺς τρεῖς ἀξόνες (προκλίσεις, ἐκτάσεις, κλίψεις καὶ περιστροφῆς τοῦ κορμοῦ). (Διάρκεια 5—8 λεπτά).

Σημείωσις:

Πρέπει νὰ δίδεται ἐμφρασις εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς ἀσκήσεις τῶν ὀφθαλμῶν.

3. Ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν στρωμάτων. ἤτοι: Κυβιστήρις ἔμπροσθι καὶ εἰς βάθος, ἀνωκυβιστήρις ὀπίσθι πρὸς κατακάρυρον ἀναστροφήν, κατακάρυρον στήριξις ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, κατακάρυρον ἀναστροφή—πλάγια κυβιστήρις (στροφῆς), πλάγια κυβιστήρις μετὰ μεταβολῆς (RONDAT). (Διάρκεια 5—8 λεπτά).

4. Ψηφισμένη ἀλματα ἐπὶ πλινθίῳ καὶ Μπὸν ἤτοι: Κυβιστήρις, διατεθῆν ἀλματα, ἐνδιόμεθα ἀλματα, περιστροφικὰ ἀλματα, μετὰ βοθῶν. (Διάρκεια 5—8 λεπτά).

5. Ἐνδογῶν ἀσκήσεις ἐπὶ πολυζυγίων, δοκῶν χαμηλῶν, καὶ μονόζυγων χαμηλῶν ἤτοι: ἐξαρτήσεις, ἔξεις, ἰσορροπία, χειροβάσεις ἐπὶ δοκοῦ, αἰωρήσεις, κυβιστήρις, ἀνωκυβιστήρις, μετὰ βοθῶν. (Διάρκεια ἕως 5 λεπτά).

Β'. Παιδικαί:

Ὅλα τὰ εἶδη παιδιῶν γυμναστικῶν καὶ ὀμαδικῶν παιδαγωγικοῦ χαρακτῆρος, ἐθνικῶν καὶ ἔξω, καὶ αἰ γυμναστικαὶ παιδικαί: πεσοβαρισμοί, καλαθοβαρισμοί (MINI BASKET BALL), ποδοβαρισμοί καὶ χειροβαρισμοί. Τούτων θὰ γίνονται τεχνικὴ ἀνάλυσις, τῶν μετὰβιβάσεων, συνδυασμῶν, τακτικῆς, ἐπιθέσεως, ἀμύντης καὶ ἐλιγμῶν.

Γ'. Ἀγωνιστικαί:

Ἀρθμοὶ καὶ σκυταλοδρομίαι δι' ὀργάνων (σκυτάλαι, σφαίραι ἐλαστικαί).

1. Ἀρθμοὶ ταχύτητος 50 μ.
2. Σκυταλοδρομίαι ὀμαδικαὶ κατ' ἀντιζυγίαν.
3. Ἄλμα εἰς μῆκος καὶ ὕψος δι' ἀπλῆς τεχνικῆς.
4. Ρίψης ἐπιπέδου 700 γραμμαρίων καὶ ἐλαστικῆς σφαιρῆς 200 γραμμαρίων.

Δ'. Κολύμβησις:

(Εἰς περιοχὰς ἐνθα ὑπάρχει δυνατότης)

1. Διδασκαλίαι τῆς προσθίας καὶ ὀπίσθιας κολυμβήσεως καὶ τελειοποιήσεις τῆς ἐλευθέρως.
2. Ἄλμα ἀλματα ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἐ γ ο ν ἰ σ μ α τ α :

- Προσθία κολυμβήσις 30 μ.
- Ἐπίσθια κολυμβήσις 30 μ.
- Ἐλευθέρως κολυμβήσις 50—100 μ.

Ε'. Ἑλληνικοὶ Χοροί.

Καλυπτικῶς, κλέφτικῶς καὶ οἱ τοπικοὶ χοροί.

Γενικαὶ Παράτηρήσεις.

Διὰ τὸ εἶναι περισσύτερον ἀποτελεσματικὴ ἡ διδασκαλίαι τοῦ μαθήματος τῆς Σομ. Ἀγωγῆς εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Δημοτικού Σχολείου πρέπει νὰ ληθῶν ὅλ' ἕν ὅτι καὶ κάτωθι:

1. Νὰ δίδεται ὡς σκοπὸς ἡ καλλιέργεια διὰ τῆς Σομ. Ἀγωγῆς ὅχι μόνον τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τῶν ἀσκηθῶν. Τούτο δὲ θὰ ἐπιτευχθῆ, ἔαν κατὰ τὴν συνταξὴν ἐκαστῆς ἡμερησίας γυμναστικῆς τίθενται ὀρισμένοι σκοποὶ, λαμβάνοντες ὅτ' ὄντι τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν. Αἱ διάφοροι ἀσκήσεις πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὴ μῆσον καὶ οὐχὶ τὸν σκοπὸν τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, νὰ εἶναι δὲ ἀνάλογοι πρὸς τὰς σωματικὰς δυνατότητας τῶν μαθητῶν καὶ σύμφωνα πρὸς τὰς διαφέροντας τῆς ἡλικίας των. Δηλαδή, τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμερησίας γυμναστικῆς ἐκτὸς τοῦ προκα-

θορισμένου σκοποῦ πρέπει νὰ συνδυάζη τὴν ἀσκῆσιν μὲ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν κίνησιν μὲ τὴν χαρὰν. Τότε μόνον ἡ ἐπίδρασις θὰ εἶναι ὀλοκλήρωτικὴ καὶ ἡ ἀνάπτυξις σώματος καὶ ψυχῆς σύμμετρον καὶ ἁρμονικὴ.

2. Ἡ κατάλληλος γυμναστικὴ σπολὴ κρίνεται ἀπαραίτητος, ὡς καὶ ὀληθρική ὄρμα κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον.

3. Νὰ ἔχη ὀργανωθῆ ἡ ἐργασία οὕτως ὅστε οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκονται εἰς συνεχῆ δραστηριότητα. Ἀπὸ ἐπιτυγχάνεται καλλίτερον, ἔαν γίνη χωρισμὸς τῆς τάξεως εἰς ὀμάδας καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐνοργάνους ἀσκήσεις καὶ τὰς παιδικὰς. Ἡ καὶ ὀμάδας ἐργασία παρουσιάζει πολλὰ πλεονεκτήματα, διότι εἰς μικρὸν σχετικῶς διάστημα δύναται μεγάλως ἀριθμὸς μαθητῶν νὰ ἀσκήσῃ καὶ μάλιστα νὰ πολυμερῶς καὶ ἀπόδοσι. Ἡ μέθοδος αὕτη εἰς ἄλλου συμβάλλει εἰς τὴν αὐτενεργίαν τῶν μαθητῶν, τὴν συνεργασίαν, τὴν υπευθύντητα, τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀμοιβαίτητα καὶ ἀκόμη τὴν ἀπόδοσιν, λόγῳ τῆς ἀναπτυσσομένης μετὰ τῶν μαθητῶν ἀλληλίας.

4. Ἐκτελεῖ ὑποδειγματικῶς ὁ διδάσκων, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς διαφόρους ἀσκήσεις ἡ εἰς τῶν καλλιτέρων μαθητῶν.

5. Δίδεται εἰς ἀρχῆς ὀρισμένη φασίς εἰς ἔκαστον μαθητὴν τόσον διὰ τὰς ἐλευθέρως ἀσκήσεις, ὅσον καὶ διὰ τὴν κατ' ὀμάδας ἀσκῆσιν.

6. Ἀναπτύσσονται ὀρισμένοι κανόνες καὶ ἀπαιτεῖται ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τούτων ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν. Π.χ. ἡ ἤρεια καὶ ἡ τάξις εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ μαθήματος τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς.

Ἐλέγχονται οἱ μαθηταὶ διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἤρειας καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἀσκῆσιν κατ' ὀμάδας. Μόνον κατὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ὀμάδων ἢ ἐταν θέλῃ ὁ διδάσκων νὰ προῆθ εἰς τὰς δεούσας ὀδηγίας καὶ διορθώσεις, γίνεται ῥηθίσι συμβουλάριος.

7. Πρέπει νὰ ἐνδοκροῦνται καὶ νὰ ἐπανοῦνται ὀλοι οἱ μαθηταὶ ἀκόμη καὶ διὰ μικροτέραν πρόδοσιν καὶ ἀπόδοσιν των καὶ νὰ κατεῦνται: τὸ μαθεῖν κατὰ τοιούτων τῶν τῶν, ὅστε ὀλοι οἱ μαθηταὶ νὰ αισθάνονται τὴν χαρὰν τῆς ἀσκήσεως.

8. Διδάσκονται οἱ μαθηταὶ πῶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ διάφορα ὀργανα καὶ πῶς νὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἰκανότεροι ὡς βοηθοί, ὅστε καὶ ἡ ἐκμάθησις τῶν ἀσκήσεων νὰ γίνεται καλύτερον καὶ πολλὰ μικροσυντήματα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων νὰ προλαμβάνονται.

9. Ὁ διδάσκων πρέπει νὰ μετέχη εἰς τὸ μαθεῖν τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ πίστιν. Μόνον τότε ἡ ἀπόδοσις θὰ θεραπείνεται, οἱ ἀσκηθῶν θὰ ἀρμονικῶς καὶ κατὰ τὸ ἐνδιαφέρον των θὰ καθίσταται ἐπι ζωρηότερον δι' ἀσκῆσιν.

10. Διὰ τὴν καλύτεραν διεξαγωγὴν τοῦ μαθήματος τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, εἶναι ἀπαραίτητοι τὰ διάφορα ὀργανα, ὡς π.χ. τοπάκια, σφαίραι, σπονδία, στρώματα, ἔβρανα, ἐραλτήρια, πλὴζζυγία, πονόζυγία, σκάμματα ἀλμάτων κ.λ.π.

11. Κατὰ τὰς βροχεράς ἡμέρας, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν διατίθεται ἐπιτεγασμένους χώρος, ὁ διὰ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις χρόνος χρησιμοποιοῦται διὰ τὴν ἐντὸς τῆς αἰθούσας ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν σωματικῶν ἀσκήσεων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ μαθητῶν, ἀγωνιστικῆς, ἀθλοπαιδιῶν, ἑλληνικῶν χορῶν καὶ τῆς παροχῆν ὀδηγῶν ὀδικῆς κυκλοφορίας (εἰς τὰς κομπελίας καὶ πόλεις εἰς ἀς ὑπάρτουν τοιούτων θέμα).

12. Οἱ σπολικοὶ ὄντων καὶ αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις δέον ν' ἀποτελοῦν συνέπειαν καὶ τὸ φυσιολογικὸν ἐπιτέλεγμα τῆς συντηρητικῶς καὶ προδευτικῶς καλλιεργήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σπολικοῦ ἔτους ἀσκήσεως, χωρὶς ν' ἀποβῇ νουον πρόβλημα διὰ τὸ σχολεῖν καὶ τοὺς μαθητὰς καὶ χάριν αὐτῶν νὰ θοσάωνται οἱ βιολογικοὶ καὶ παιδαγωγικοὶ σκοποὶ τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς.

Ἡμερησιαὶ γυμνάσεις.

Γ' καὶ Δ' ΤΑΞΕΙΣ

1η Ἡμερησια Ἰγυμνάσις.

Παιδιὰ: Πόσος ἀρέσται τὸν Ἰγυμνάσι;

Ὁ διδάσκων ὀρίζει δύο κατατάξιμα εἰς ἀπόδοσιν 20—

25 μέτρων μεταξύ των και τοποθετεί όλους τους μαθητάς εις τὸν καθαρῶτον. Ὁ Ἀράχης τοποθετεῖται εἰς τὸ μέσον καὶ φωνάζει πῶς ροθεῖται τὸν Ἀράχην; Ὅλα δὲ τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦν; κανεὶς καὶ τρέχουν εἰς τὸ ἄλλο καθαρῶτον. Ὁ ὑποτιθέμενος Ἀράχης προσπαθεῖ νὰ ἐγγίσῃ ὅσα περισσότερα παιδιὰ δυναθῆν. Τὰ ἐγγύθιστα παιδιὰ πιάνονται δύο—δύο καὶ ἐκροῦν τὸν Ἀράχην ἐγγύθιστα τὰ παιδιὰ μὲ τὸ ἐλεύθερο χερὶ. Κερδίζει ὁ τελευταῖος ἀπομένον μαθητής.

Ἀσκήσεις:

1. Αἰώρησις χειρῶν μέχρι προτάσεως, αὶ παλάμη ἐστραμμένη πρὸς τὸ ἔδαφος. Τὸ αὐτὸ μετ' ἀπροστασίας καὶ μετὰ ἀναπήδησεως.
2. Βαθὸν κάθισμα, δύο ταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν γονάτων—ἀνθρώπους ἀνάστει δύο κρούσεις τῶν παλαμῶν.
3. Διάστασις—διπλωσις κρούσις ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν (βίε) —ἀνθρώπους κρούσις τῶν παλαμῶν ὅσπασεν τῆς ἔβρας.
4. Διάστασις πρῶτασις — στροφή τοῦ κορμοῦ ἄριστερά — δεξιὰ.
5. Πλάξεις τῶν χειρῶν ἔμπροσ — ἄρισι τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν πτερυγῶν κεκαμμένον καὶ πέρασμα τοῦτου μέρου τῶν χειρῶν.
6. Πιγνὴς κατὰβίσις — στήριξις τῶν παλαμῶν ἐπὶ τοῦ ἔξωτος πρὸ τῶν ὤμων — τάσις τῶν βραχιονίων — ἄρισι τοῦ στήθους.
7. Βατραχοειδὴς ἀναπήδησις.
8. Ἀπλὴ καθίστησις.
9. Ὑπερπληθὴς ἐμποδιστὴς χμηλοῦ ὕψους.
10. Ἀνὰ ζεύγη κροτοστομῆσις.
11. Ἀπλὴ ἐξάρτησις ἀπὸ μονοζύγου—καταπήδησις.
12. Σκοταλοδρομία κατ' ὁμάδας κατ' ἀντιζύγιον.
13. Ἄριμα εἰς μήκος ἄνευ τεχνικῆς.
14. Παιδιά: ἀνὰ μία σφαῖρα κατὰ στοίχον, ὁ πρῶτος μαθητὴς ἐκείνου στοίχου τίθεται ἀντιμέτωπος τῶν ἄλλων, δίδων καὶ λαμβάνων τὴν σφαῖραν. Ὁ δίδων μαθητὴς κάθεται ἔκτατον. Κερδίζει ὁ στοίχος ὁ ὅποιος θὰ τελειώσῃ πρῶτος.
15. Καλαματινῶς χορὸς. Σύνταξις — Λίστις ζυγῶν.

2α Ἡμερησία Γύμνασις.

Παιδιά: Κυνηγός.

Εἰς μαθητῶν κρατῶν σφαῖραν προσπαθεῖ δι' αὐτῆς νὰ κυπέτῃ τοὺς ὑπολοίπους συμμαθητάς τοῦ κινουμένου ἐντὸς καθοριστικοῦ χώρου. Οἱ κυπετώμενοι μεταβάλλονται εἰς κυνηγούς.

1. Αἰώρησις χειρῶν μέχρι προτάσεως 1, κάτω καὶ ὀπίσω
- 2—Αἰώρησις μέχρις ἀνατάσεως μετὰ συγχρόνον ἀναπήδησεως 3—εἰς θέσις 4.

Ἡ αὐτὴ ἄσκησις μὲ μεταβολὴν εἰς τὸ 3.

2. Αἰώρησις τοῦ σκέλους ἔμπροσ ὀπίσω μὲ ἀντίθετον αἰώρησιν τῶν χειρῶν εἰς ἄριστην ἀντίθεσιν (ἕπος βαδίζον). Ἐκθέλι ἀριστεροῦ ποδὸς ὀπίσω ἐπὶ τῶν δακτύλων ἡμιπρότασις τῆς ἀριστερᾶς.

3. Βαθὸν κάθισμα 2 ταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν γονάτων 1—2, τάσις γονάτων διπλωσις 3—4. Ἐπανόλησις τοῦ 1, 2 ἀνθρώπων—πλάξις τῶν χειρῶν ὀπίσω, ἔκτασις τοῦ κορμοῦ 3, 4.

4. Διάστασις—Κάμψις κορμοῦ ἄριστερά—δεξιὰ 1—2, δύο κάμψις ἄριστερά 3—4. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

5. Γονάσις στήριξις τῶν χειρῶν ἔμπροσ—Στροφή τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς. Αἰώρησις τῆς ὀμῶν καὶ χερῶν εἰς τὴν ἡμικύκλιον 1—εἰς θέσις 2. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 1—2.

6. Γονάσις—κάθισμα ἐπὶ τῶν πτερυγῶν καὶ λαβὴν τοῦτων. Ἄριμα τῆς λεκάνης—ἔκτασις τοῦ κορμοῦ ὀπίσω 1—2.

7. Ἐβραία θέσις—διπλωσις ταλάντευσις 1—2, κρούσις τῶν παλαμῶν ὀπίσω καὶ εἰς τὴν ἀνάστασις 3—4.

8. Κυβιστησις—κατακρούσις στήριξις ἐπὶ τοῦ αὐχένος διὰ στήριξεως τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς ἑσθῆς (κεράτι) —ἀνθρώπους διὰ κάμψις τῶν γονάτων χωρὶς αἱ χεῖρες νὰ ἐγγίσουν τὸ ἔδαφος.

9. Ποῖος θὰ ἐγγίσῃ ὕψηλόν κέρματικόν ἀντικείμενον μετὰ φορᾶς ἢ ἄνευ φορᾶς (κλάδος δένδρου, μανθλῖον κ.λ.π.).

10. Ἐγκαρσία ἐξάρτησις διὰ χειρῶν καὶ σκελῶν—μετατόπισις πρὸς τὰ ὄπισθ δι' ἐναλλαγῆς χειρῶν καὶ σκελῶν.

11. Δράμις 40 μ.

12. Παιδιά: Ἰσοπρόβριον.

Ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἰς κύκλον ἀριθμῶν ἀνὰ ἕξ, ὁ διδάσκαλος καλεῖ ἕνα ἀριθμὸν καὶ οἱ ἔχοντες τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τρέχουν περίεξ τοῦ κύκλου ποῖος θὰ φθάσῃ πρῶτος εἰς τὴν θέσιν του.

13. Ἀκούσις τοπικὸς Ἑλληνικὸς χορὸς.

Σύνταξις—Λίστις ζυγῶν.

3η Ἡμερησία Γύμνασις.

Παιδιά: Κορδέλλα.

Ὅλοι οἱ μαθηταὶ φέρουν κορδέλλας, αἰτινες ἐπικροῦνται εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς ζώνης. Ἀραικόμενοι, μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ διδασκάλου ἀρχίζου νὰ τρέχουν ἐντὸς καθοριστικοῦ χώρου προσπαθόντες νὰ διαφυλάξουν τὴν κορδέλλαν τῶν καὶ νὰ πᾶρουν ἐκ τῶν συμμαθητῶν τὸν βασις δυναθῶν. Ὁ συγκεντρώων τὰς περισσότερας κορδέλλας ἀνακηρύσσεται νικητής.

1. Αἰώρησις τῶν χειρῶν μέχρι λοξῆς ἀνατάσεως 1 κάτω καὶ χιασμοῦ τῶν χειρῶν ἔμπροσ 2 τὸ αὐτὸ 3, 4.

2. Ἡ αὐτὴ ἄσκησις μὲ ἀπροστασίας 1—4.

3. Βαθὸν κάθισμα μὲ γόντα φωνεῖται, κρούσις τῶν παλαμῶν ἐπὶ τοῦ ἔδαφος 1 ἀνθρώπους—αἱ χεῖρες εἰς στεφάνην ὑπερθερ τῆς κεφαλῆς 2. Τὸ αὐτὸ 3, 4.

4. Διάστασις—Κρούσις τῶν μῶν διὰ τῶν χειρῶν 1, κρούσις τῶν ἀντραγάλων διὰ προκλίσεως 2—4, ἐκείθεν κρούσις μῶν 3 εἰς τὴν ἀνθρώπων 4.

5. Διάστασις — κάμψις τοῦ κορμοῦ δύο μὲ κροῦσιν τῆς ὀμῶν καὶ χερῶν ἐπὶ τῶν γονάτων 1, 2, τὸ αὐτὸ δεξιὰ 3, 4.

6. Διάστασις—πρόπτυξις — Στροφή τοῦ κορμοῦ ἄριστερά δεξιὰ μὲ ἡμικύκλιον 1, 2, 3, 4.

7. Ἄριμα τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ἔμπροσ κεκαμμένον (παγακάρης) δύο κρούσις ἐπὶ τοῦ γόνατος — δύο διαστάσεις ἀπὸ τῆς ἐκτάσεως, αὶ παλάμη ἐστραμμένη: πρὸς τὰ ὄνω 1, 2—3, 4. Τὸ αὐτὸ μὲ ἄριμα τοῦ δεξιῦ 1, 2—3, 4.

4η Ἡμερησία Γύμνασις.

Παιδιά: Κόττα, Ἄλεκτο, Κοτόπουλον.

Ὅ πλὴν ὑψηλόσωμος τοποθετεῖται 1ος, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπονται μὲ λοξὴν ἐκ τῆς ἑσθῆς. Εἰς μαθητῶν ὑπόδειξις τὴν ἄλεκτο, ἢ ὅποια τρέχει νὰ συλλέβῃ τὸν τελευταῖον τῆς φάλαγγος, ὁ δὲ πρῶτος ἔλθεται ἐμποδίζων τὴν ἄλεκτο νὰ συλλέβῃ τὸ κοτόπουλον, τὰ δὲ κοτόπουλα ἀκολουθοῦν τοὺς ἐλιγμούς τοῦ πρῶτου.

1. Δύο ἀναπήδησις ἀπὸ τῆς προτοχῆς δύο ἀπὸ τῆς διαστάσεως, 1, 2, 3, 4.

2. Βαθὸν κάθισμα, δύο ταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν γονάτων 1, 2 — ἀνθρώπους — διάστασις — αἰώρησις τῶν χειρῶν ὀπίσω ταλαντευτικῶς.

3. Διάστασις — βαθεῖα ἐπίκλυσις, δύο ταλαντεύσεις 1, 2 ἀνθρώπους διάστασις ἀπὸ τῆς ἐκτάσεως ταλαντευτικῶς 3, 4.

4. Διάστασις — μεσολαβῆ, στροφή τοῦ κορμοῦ ἐναλλάξ ἄριστερά — δεξιὰ δι' ἡμικύκλιον ἀνθρώπων.

5. Διάστασις θέσις τῶν χειρῶν πεπενημένων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Κάμψις τοῦ κορμοῦ ἄριστερά δεξιὰ.

6. Ἐβραία θέσις — στήριξις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἔδαφος γόνατα πρὸ τοῦ στήθους. Ἄριμα τῆς λεκάνης εἰς σχῆμα Π.

7. Ἀπὸ τῆς ἔβραιας θέσεως στροφή εἰς τὴν γονάτιον — μὲ στήριξιν ἐπὶ τῶν χειρῶν. Κάθισμα ἐπὶ τῶν πτερυγῶν, τοῖσι ταλαντεύσει μὲ τὸ 4 εἰς τετραποδικὴν θέσιν.

5η Ἡμερησία Γύμνασις.

Παιδιά: Τὰ ἀγάλματα. Οἱ μαθηταὶ εἰσπικνοῦνται εἰς ἀπόστασιν 20 μ. ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ὅστις ἔχει ἐστραμμένα τὰ νῦτα του πρὸς τοὺς μαθητάς, μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ ἀρχικοῦ βλοῖ οἱ μαθηταὶ νὰ τρέχουν πρὸς τὸ μέρος του, αἰφῆς ὁ διδάσκαλος ἀλλάσσει μέτωπον δίδων τὸ παράγγελμα ἄλλ. Οἱ μαθηταὶ ἀντιπροσπικνοῦνται εἰς ἀγάλματα, οἱ δὲ μετακινούμενοι χάνουν.

1. Αναπλήρσεις από της μεσολαβῆς δι' ἀφορτέρων τῶν ποδῶν.

2. Πρότασις 1, ἐὰν δὴ κἀθίστα, στήριξις τῶν δακτύλων ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ 2—τάσις γονάτων, πρότασις 3—αἱ χεῖρες κάτω 4.

3. Κἀθίστα ἐὰνδ, θέσις τῶν δακτύλων ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ μετὰ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένη πρὸς τὰ κάτω 1—τάσις γονάτων ἐκ τῶν πλαγίων, αἱ χεῖρες εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν, πλῆξις τῶν δακτύλων μετ' ἑκτάσεως τοῦ κορμοῦ.

4. Διάστασις — μεσολαβῆ, στροφὰς κορμοῦ ἀριστερὰ — ἡμιέκτασις ὁμωνύμως, τὸ αὐτὸ δεξιὰ.

5. Κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ — δεξιὰ ἀπὸ τῆς διαστάσεως.

6. Γονάτισις — στήριξις ἐπὶ τῶν χειρῶν, στροφὰς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ δεξιὰ μεθ' ὁμωνύμως ἡμιεκτάσεως.

7. Ἀπὸ τῆς προηγουμένης θέσεως ἄριστος τῆς λεκάνης διὰ τῆς τῶν σκελῶν.

8. Πρηνὴς κατάκλισις, ἑκτασις, αἱ παλάμαι ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ — κρούσις τῶν παλαμῶν εἰς τὴν ἀνάστασιν τρίς, εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν 4.

9. Ἐκ τοῦ ἐκθέτος καθίσταται ἄλλατα προχωρητικῶς διὰ χειρῶν καὶ σκελῶν (κουβαλίκα).

10. Σκυταλοδρομία κατ' ἀντιζυγίαν 30 μ.

Παιδιά: Ὁ Λύκος καὶ τὸ ἀρνί.

Σύνταξις — Λύσις ζυγῶν.

6η Ἡμερησία Γύμνασις.

Παιδιά: Κυνηγῆτόν με διακοπῆν, τὸ κυνηγῆτόν αὐτὸ εἶναι ὡς τὸ ἄπλοον κυνηγῆτόν με τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ κυνηγῆς εἶναι ὑπογενομένης καὶ κυνηγῆτόν τὸ μωβῆτόν, ὅστις ἐπέρασε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μωβῆτόν τὸ ὅπου ἐκυνήγη. Ὁ συλλαμβανόμενος μωβῆτής μεταβάλλεται εἰς κυνηγῆτόν.

1. Ἀκροστασία πρότασις ἐν συνεχείᾳ — ἀποκατάστασις.

2. Ἀκροστασία ἑκτασις ἐν συνεχείᾳ — ἀποκατάστασις.

3. Πρότασις — ἑκτασις — πρότασις κάτω.

4. Βαθὴ κἀθίστα θέσις τῶν δακτύλων ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ — ἀνέλιξις. (Τάσις τῶν γονάτων, ἀνθρώποισι θραδέως).

5. Διάστασις μεσολαβῆ — κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ — δεξιὰ.

6. Ἐβραία θέσις κάμψις καὶ λαβὴ τῶν γονάτων — στροφὰς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ — δεξιὰ μεθ' ὁμωνύμως ἡμιεκτάσεως.

7. Ἰντιά κατάκλισις — ποδίλατον.

8. Ἀπὸ τῆς ὑπὲρ τῆς κατακλίσεως — ἄριστος τῶν σκελῶν κεκαμμένων — λαβὴ τούτων διὰ τῶν χειρῶν (ἐν συνεχείᾳ).

9. Κατὰ ζεύγη κούτορον (ὁ εἰς ἀκίνητος, ὁ δὲ ἕτερος περιστρέφεται χωλίνωον).

10. Παιδιά: κατὰ στοίχους οὐραία ὑπὸ τὰ σκέλη.

11. Δρόμος 30 μέτρον.

Σύνταξις — Λύσις ζυγῶν.

7η Ἡμερησία Γύμνασις.

1. Παιδιά: Σκυταλοδρομία κατὰ ζεύγη. Εἰς ἀπόστασιν 5 μ. εἰς ἑκάστην ὁμάδον, ἧτις εἶναι συντεταγμέναι εἰς φάλαγγα κατὰ μωβῆτόν, τοποθετεῖται: εἰς ἄριστος τῆς ἡ ἄλλο τι ἀντικείμενον. Ὁ πρῶτος μωβῆτής εἰς ἑκάστην ὁμάδον (στοίχου) ἐκκινεῖ μετὰ τὸ σύνθημα κατὰ διδάκοντος, κάμνει ἕνα κύκλον πᾶρξιν τὸ ἄριστος τῆς καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεως, λαμβάνει τὸν δεύτερον ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ ἀποκαταστὰς χεῖρ-χεῖρ ἑπαναλαμβάνουσαν τὴν αὐτὴν διαδρομῆν. Ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ ὄψος τῆς ὁμάδος τὸν ἄριστος ὁ α' τὸν δ' εἰς τὴν θέσιν τὸν καὶ πᾶρξιν τελευταίως. Τὸ αὐτὸ ἑπαναλαμβάνεται δι' ὅλους τοὺς μωβῆτάς ἑκάστης ὁμάδος μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου, ὅστις θὰ κάμῃ μίαν διαδρομὴν μόνος του.

Νικητὴς ἀνακηρύσσεται ἡ ὁμάς ἧτις θὰ τελειώσῃ πρῶτη.

2. Πρότασις 1—αἱ χεῖρες κάτω καὶ ὅπου 2—ἀκροστασία ἀνάστασις 3—ἀποκατάστασις 4.

3. Λαβὴ τῶν χειρῶν ὅπου — διαστάσεις ἐν συνεχείᾳ.

4. Διάστασις — ἑκτασις ἐν συνεχείᾳ.

5. Διάστασις — λαβὴ τῶν χειρῶν ὅπου — στροφὰς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

6. Ἐκ τῆς προηγουμένης ἀρετηρίας — κάμψις τοῦ κορμοῦ ἔμπροσ—ἀνθρώποισι, ἑκτασις τοῦ κορμοῦ ὅπου.

7. Γονάτισις — στήριξις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ — Κἀθίστα ἐπὶ τῶν πτερῶν ταλαντατικῶς.

8. Κατὰ ζεύγη, ὁ εἰς εἰς τὴν τετραποδικὴν θέσιν, ὁ δὲ ἕτερος τὸν ὑπερβῆξ — Ἐναλλαγὴ ἀντιθέτως.

9. Κυβιστρικὴ ἔμπροσ (τούπινα).

10. Ἄλλα εἰς ὄψος με ἄπλοον τρόπον.

11. Τοπικὸς χορὸς.

12. Παιδιά: Τὸ μανηλάκι.

8η Ἡμερησία Γύμνασις.

1. Παιδιά: Τὸ κομμένο εἶδι. Αἱ ὁμάδες εἰς φάλαγγα κατὰ μωβῆτόν κινουμένη ἀπὸ τῶν ὄμων. Ἐκάστη ὁμάς προσκαθεῖ νὰ κόψῃ τὴν οὐρανὸν τῶν ἀντιπᾶνον ὁμάδων, προφάσιστος ταυτοχρόνως τὴν ἰδιὴν τῆς καὶ κερδίσις ἡ ὁμάς, ἧτις θὰ παραμείνῃ με περισσοτέρους μωβῆτάς.

2. Ἐκτασις 1 — κάτω αἱ χεῖρες 2 — ἀνάστασις μετὰ κρούσεως τῶν παλαμῶν 3 — αἱ χεῖρες κάτω 4.

3. Διάστασις, ἑκτασις ἐν συνεχείᾳ.

4. Διάστασις — κυκλικὴ περιφορά ἀφορτέρων τῶν χειρῶν ἔμπροσθεν τοῦ στήθους.

5. Διάστασις, ἀνάκαμψις (δι' ἀναπήρσεως) προσζυγῆ καὶ ἀπαγωγῆ τῶν γκῶνων.

6. Διάστασις — ἀνάκαμψις — στροφὰς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

7. Διάστασις — ἀνάκαμψις — κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

8. Ἡμικρηνὴς θέσις — ἐναλλαγὴ τῶν σκελῶν.

9. Γονάτισις — στήριξις τῶν χειρῶν — ἄριστος τῶν σκελῶν ἐναλλάξ ὅπου τεταμένον.

10. Θέσις τῶν χειρῶν τεταμένων ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ (κεφαλὴ ἔμπροσ) λάκτισμα πρὸς τὰ ὄνω με φαιδισίων (προτομοποιεῖται διὰ τῆς κἀκροκρούσεως ἀναστροφῆν).

11. Ἄλλα εἰς ὄψος με ἄπλοον τρόπον.

12. Παιδιά: Βαρβαλίκα ἢ σκαμνίκα.

Σύνταξις — Λύσις ζυγῶν.

9η Ἡμερησία Γύμνασις.

1. Παιδιά: Κυνὴ πτηνῶν. Εἰς τὴν ῥάχιν ἑκάστου μωβῆτοῦ καρπιζοῦνται ἕνα χαρτάκι τὸ νὸνικα ἐνὸς πτηνοῦ. Μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ διδασκάλου ἑκάστου μωβῆτοῦ προσκαθεῖ νὰ ἀναγῆ τὰ χαρτάκια τῶν ἄλλων, φυλάσσει συγχρόνως εἰς τὴν ῥάχιν τὸν χαρτάκι. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ περισσώτερα εἶναι ὁ νικητής.

2. Ἐπιτόμιον ἀναπήρσεως δι' ἀφορτέρων τῶν σκελῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

3. Πρότασις — τρεῖς κρούσεις τῶν παλαμῶν 1, 2, 3. ἑκτασις 4.

4. Πρότασις, πρότυξις 1 — ἑκτασις τοῦ κορμοῦ 2—πρότασις 3—αἱ χεῖρες κάτω 4.

5. Διάστασις—διπλώσις δύο κορμῶν τῶν παλαμῶν πλῆξις τοῦ ἰσθμοῦ—ἀνθρώποισι—ἀνάστασις (αἱ χεῖρες ἐκ τῶν πλαγίων) δύο κρούσεις τῶν παλαμῶν.

6. Διάστασις θέσις τῶν χειρῶν πλῆξις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

7. Ἐκ τῆς προηγουμένης ἀρετηρίας, στροφὰς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ.

8. Γονάτισις — ἡμιανάστασις ἐναλλάξ καὶ ἑκτασις τοῦ κορμοῦ.

9. Πρηνὴς κατάκλισις — λαβὴ τῶν ἄκρων ποδῶν (στούπογραυον) ἄριστος τοῦ στήθους.

10. Πλῆθια θήματα ἀριστερὰ — δεξιὰ μετὰ συγχρόνως ἑκτάσεως τῶν χειρῶν.

11. Σκυταλοδρομία κατ' ἀντιζυγίαν 30 μ.

12. Κατὰ ζεύγη, δρόμος με μεταφορὰν συμμωβῆτοῦ εἰς τῆς ῥάχους.

Σύνταξις — Λύσις ζυγῶν.

10η Ἡμερησία Γύμνασις.

1. Παῖδιά: Τὰ ἀγαλματάκια (ἔχει περιγραφή).
2. Ἐπιτόπιον ἀναπρήξεις δι' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν καὶ ἔμπρῳς—ὀπίσω.
3. Διάστασις—ἀνάτασις κρούσις τῶν παλαμῶν 1, ἀποκατάστασις κρούσις τῶν παλαμῶν ὅπως 2.
4. Τρεῖς ἐπιτόπιον ἀναπρήξεις δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, μὲ τὸ 4 βαθὺ κάθισμα.
5. Ἡμιανάτασις — ταλαντεύσεις τῶν χειρῶν ὅπως.
6. Ἐκβολὴ τοῦ σκέλους ὅπως στριχίζομένου ἐπὶ τῶν θαυμάτων—ἀνάτασις μὲ λαβὴν τῶν χειρῶν καὶ ἰκτάσεως τοῦ κορμοῦ.
7. Διάστασις—σύμπτυξις—περιφορά τῶν ἀγκώνων κυκλικῶς (ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν ὀπίσθεν).
8. Διάστασις — στροφὰι τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ δι' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν ὁμωνύμως καὶ ἑτερωνύμως ἀκροστασίας.
9. Ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἀφῆτηριος — στροφὰι τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ δι' ἀνάτασις καὶ ἑτερωνύμως ἀκροστασίας.
10. Κατακόρυφος ἰσορροπία διὰ στηρίξεις χειρῶν καὶ κεφαλῆς (τριγωνική).
11. Κυβιστήρις ἔμπρῳς ἐπὶ στρωμάτων ἢ χόρτου.
12. Ἐδραία θέσις στηρίξις τῶν χειρῶν—ἄριστος τῆς λεκάνης.
13. Παῖδιά: κατὰ στοιχοῦς διάστασις — μεταφορὰ τῆς σφίρας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἐκ τοῦ πρώτου πρὸς τὸν τελευταῖον.

Ε' καὶ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

1η Ἡμερησία Γύμνασις ('Ἀρρένων).

1. Σύνταξις κατὰ τριάδας, βῆσις, κλίσις.
2. Παῖδιά: Κεφαλὴ καὶ οὐρὰ. Ἀραιώσις κατὰ στοιχοῦς καὶ μὲ τὸ παράγγελμα κεφαλὴ καὶ πρῶτον παραμένον ἀνιήντη, ἐνθ' ἄπαντας οὐ ὑπόλοιποι μαθηταὶ τρέχουν περὶ τῶν πρώτων καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν θέσιν των. Μὲ τὸ παράγγελμα οὐρὰ γίνεται τὸ ἀντιθέτον, δηλαδὴ παραμένον ἀνιήντη οὐ τελευταῖοι μαθηταί.
3. Δύο ἀναπρήξεις, εἰς τὸν τρίτον χρόνον διάστασις ἑκτάσις 1—4.
4. Κάθισμα βαθύ, δύο ταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν γονάτων, αἱ χεῖρες ἐπὶ τοῦ ἔδαφους (πλαγίως) 1—2—τάσις τῶν γονάτων, δύο διπλώσεις μὲ τὰς χεῖρας ἔμπρῳς 3—4—ἀνθρώπις ἀνάτασις, δύο τάσεις τῶν χειρῶν πρὸς τὰ ὀκτώ 5—6.
5. Διάστασις πλέξις τῶν χειρῶν ὅπως—δίπλωσις—ταλαντεύσεις τοῦ κορμοῦ ἔμπρῳς 1—2—ἀνθρώπις ἑκτάσις τοῦ κορμοῦ ὅπως 3—4.
6. Διάστασις ἑκτάσις—αἰωρήσις τῶν χειρῶν μέχρι προτάσεως ἀπὸ πέρασόν ἀπὸ κάτω 1, συνεχῆ κάτω, ἑκτάσις μὲ καταβῆναι εἰς τὴν ἀνάκαμψιν 2—δύο κάμψεις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ 3—4. Τὸ αὐτὸ εἶς ἀρχῆς διὰ νὰ ἀκολουθήσουν δύο κάμψεις τοῦ κορμοῦ δεξιὰ.
7. Τὸ δεξιὸν χεῖρ ὀκτώσις ἐπὶ τὴν ὄψιν—αἰωρήσις τοῦ ἀριστεροῦ εἰς τὴν πρότασιν 1—ἡμιἑκτάσις μετὰ στροφῆς τοῦ κορμοῦ ὁμωνύμως 2—ἐπαναφορὰ ἔμπρῳς 3—κάτω τὸ χεῖρ 4. Ἐπαναλήψις κατὰ βούλησιν. Ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀριστερὸν χεῖρ.
8. Ἐδραία θέσις κάμψις τῶν σκελῶν ἄριστος τῆς λεκάνης 1—κάτω 2—τάσις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1—κάτω 2—τοῦ δεξιῶν 1—κάτω 2—ἄριστος ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν 1—2.
9. Ὀκτώδην σύμπτυξις—στροφὴ καὶ διπλώσεις ἀριστερὰ, τὸ δεξιὸν ὡς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόντου 1—ἀνθρώπις εἰς τὴν θέσιν τοῦ δεξιῶν 2—τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 3—ἀνθρώπις ὡς προηγουμένης 4—ὄρθοι ἀνευ χρήσεως τῶν χειρῶν.
10. Ἐδραία θέσις—κάμψις τῶν γονάτων, λαβὴ τῶν ἄκρων πάλιν, κλίσιμα ὅπως, ἀνθρώπις (ἑάρκα).

11. Ἀνὰ ζεύγη ὁ εἰς ἀνοήθωνι τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἡμικατὰκόρυφον ἀναστροφήν.

12. Λαβὴ ἐκάστου σκέλους ἀπὸ τοῦ γόντου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν (ὄρθοι θέσις) 1—ἄριστος τοῦ γόντου πρὸς τὸ πηδῶν 2—εἰς θέσιν 3, τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ ἑτέρου σκέλους 1—3.

13. Τρεῖς ἀναπρήξεις ἐπὶ τόπου κάθισμα βαθύ 1—4.

14. Ὅργανα: Πλινθίων—στρώμα κατὰ πλάτους: α) Διπλοῦν πάτωμα ἐπὶ τοῦ ἔδαφους ἀνάσσει ἐπὶ τοῦ πλινθίου εἰς τὸ βαθύ κάθισμα καὶ ἐκείθεν κυβιστήρις. Ἐν συνεχεῖ ἀπλὴ διαπράξις τοῦ στρώματος διὰ τοῦ ἑνὸς σκέλους ἔμπρῳς καὶ τὰς χεῖρας ἐν ἐκτάσει.

β) Πλινθίων, στρώμα κατὰ μήκος.

Ἡ αὐτὴ ἀνάσσει ἐπὶ τοῦ πλινθίου στηρίξις τῶν χειρῶν ἔμπρῳς ὑπερπήρησις ἐν διαστάσει—ἐπὶ τοῦ στρώματος κυβιστήρις.

15. Ἀρόμος 50 μ. ἄλλα εἰς ὕψος μὲ ἀπλὴν τεχνικήν. Σκυταλοδρομικὴ ὁμακίη κατ' ἀντιζυγίαν. Σύνταξις—λύσις ζυγῶν.

2η Ἡμερησία Γύμνασις ('Ἀρρένων).

1. Σύνταξις κατὰ τριάδας—βῆσις—μεταβολαί—μετασχηματισμοί.

2. Παῖδιά: Δρομικὴ παιδιὰ κατὰ στοιχοῦς. Μὲ τὸ παράγγελμα τὸ διὰκάλου οὐ πρῶτον μαθηταὶ πρὸς τὸν στοιχὸν τρέχουν ἐξ ἀριστερῶν γύρωθεν τοῦ στοιχοῦ των καὶ ὅταν ἐκπνέωσιν εἰς τὰς θέσεις των, ἐκκινῶσι οὐ δεύτερον κ.ο.κ. μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου μαθητοῦ ἐκάστου στοιχοῦ. Ἀνακρίσσεται νικητὴς ὁ στοιχος, ὅστις θὰ τελειώσῃ πρώτος.

3. Ἀπὸ τῆς προσυχῆς—ἑκτάσις—χιασμὸς τῶν χειρῶν πρὸ στήθους εἰς τὴν ἑκτάσιν ταλαντευτικῶς 2, ἢ αὐτὴ ἀσκήσις μετ' ἐλαφρῶς κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 3—4. Τέσσαρας φορὰν τὴν 1ην ἀσκήσιν, τέσσαρας τὴν δευτέραν.

4. Πρότασις—ἑκτάσις δι' αἰωρήσεως ἐκ τῶν κάτω 1—2 αἰωρήσις τῶν χειρῶν ταλαντευτικῶς κάτω—ἔμπρῳς—ἄνω καὶ πλαγίως δι' ἀναπρήξεως εἰς τὴν διάστασιν 3, 4. Ἡ 2ία ἀσκήσις μὲ περιφορὰν τῶν χειρῶν κάτω—ἔμπρῳς—κάτω πλαγίως 1—2 καὶ κάτω ἔμπρῳς—ἄνω—πλαγίως καὶ κάτω καὶ δι' ἀναπρήξεως εἰς τὴν προσυχὴν 3—4.

5. Ἀκροστασία—πρότασις αἱ παλάμαι ἐστραμμέναι πρὸς τὸ ἔδαφος 1—κάμψις καὶ τάσις τῶν γονάτων ταλαντευτικῶς, αἱ χεῖρες ὅπως 2—ταλαντευτικῶς ἀνθρώπις, αἱ χεῖρες ἔμπρῳς 3—αἱ χεῖρες ὀπίσω 4.

6. Διάστασις—δίπλωσις τρεῖς ταλαντεύσεις 1—2—3 καὶ εἰς τὸν 4ον χρόνον λαβὴ τῶν γονάτων ὀρθοῦντα πρόκαμψιν.

7. Διάστασις—στροφὰι τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν ὁμωνύμως καὶ ἡμικροστασίας ἑτερωνύμως 1—2.

8. Διάστασις—ἡμιανάκαμψις τῆς δεξιᾶς—θέσις τῆς ἀριστερᾶς ὀπίσθεν τῆς ὀσφύος—δίπλῃ κάμψις ταλαντευτικῶς ἀριστερὰ 1—2—ἀνθρώπις ἑκτάσις, αἱ παλάμαι ἐστραμμέναι πρὸς τὰ ἄνω διπλὴ διάστασις τοῦ κορμοῦ 3—4. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 1, 2, 3, 4.

9. Τρεῖς ἐπιτόπιον ἀναπρήξεις, εἰς τὸν 4ον χρόνον κάθισμα βαθύ.

10. Γοντιστήρις—στηρίξις εἰς τὰ τέσσαρα—ἐκείθεν ἄριστος τοῦ σκέλους ὅπως τεταμένον ἡμιανάτασις ἑτερωνύμως 1, εἰς θέσις 2. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 1, 2.

11. Αἰωρήσις τοῦ σκέλους τεταμένον ἔμπρῳς καὶ ἄνω—ὀπίσω καὶ τῶν χειρῶν κατ' ἄρνησιν ἀντιθέσιν. (Ἀριστερὸς πούς, δεξιὰ χεῖρ). Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

12. Ἄλλα εἰς μήκος, ἀπλὴ τεχνική.

13. Χορὸς Καλμακτιανός.

14. Σπαιροπόλεμος (κατὰσκοποί).

15. Σύνταξις—λύσις ζυγῶν.

3η Ἡμερησία Γύμνασις ('Ἀρρένων).

1. Σύνταξις κατὰ τριάδας—βῆσις—τροχάδιον.
2. Λύσις ζυγῶν—τρέξιμον 20—30 μ.—Ἀνασπίνταξις.
3. Διάστασις ἑκτάσις δι' ἀναπρήξεως.
4. Πρότασις 1—ταλαντεύσεις ἐπὶ τῶν γονάτων δι' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν κάτω καὶ ὀπίσω 2—τάσις τῶν γονάτων πρό-

τασις 3—περισφά των χειρών από τους ώμους κυκλικώς 4.

5. Διάστασις ἔκτασις—κάμφσις τῶν γονάτων ἐναλλάξ (κυματισμός).

6. Διάστασις ἔκτασις—χιασμός τῶν χειρῶν πρὸ τοῦ στήθους ταλαντευτικῶς 1—2. Ἐπίκλιψις—ταλάντευσις μετὰ χιασμοῦ τῶν χειρῶν—ἀνθρώπις 3—4.

7. Διάστασις—στροφή τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ θέσις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἑδάρου—τρεις ταλάντευσις εἰς τὸν ἄνδρ χρόνον ἀνθρώπις εἰς τὴν διάστασιν, τὸ αὐτὸ δεξιὰ.

8. Ὀκλαδὸν—θέσις τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου γόνατος, στροφή τοῦ κορμοῦ μετὰ λοξῆς ἀνατάσεως ὁμονόμως, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

9. Ἰστία κατάκλισις, ποδήλατον.

10. Κατακόρυφος ἰσορροπία διὰ στηρίξεως χειρῶν καὶ κεφαλῆς ἐπὶ τοῦ ἑδάρου (εἰς σχῆμα τριγώνου, χεῖρες κεφαλῇ) μετὰ βοηθοῦ.

11. Ἀναλάστις—ἄρις τῶν σκελῶν ἐναλλάξ κρούσις ἐπὶ τῆς προτεταμένης χειρὸς προχωρητικῶς.

12. Ριγίς ἐλαστικῆς σφαιρας.

13. Χορὸς Κλέρτικος (τοσίμκος).

14. Σύνταξις—λύσις ζυγῶν.

4η Ἡμερησία Γύμνασις (Ἀρρένων).

Παιδιά: Τὰ κοκοράκια: Κατὰ ζεύγη μὲ τὰς χεῖρας προσδεμέναις ὅπως οἱ μαθηταὶ ἐπιχειροῦν ὄψιμοις διὰ τῶν ὤμων στηρίζοντο ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδῆς, μέχρις ἵτου ὃ εἰς πατήρη ἐπ' ἀφευρότων τῶν ποδῶν.

1. Περιφορά τῶν χειρῶν κύκλῳ ἐκ τῶν ἑμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν.

2. Ἐκτασις—Κάμφσις τῶν γονάτων ταλαντευτικῶς μετὰ χιασμοῦ τῶν χειρῶν ἔμπροσ καὶ ἐπαναφορά εἰς τὴν ἔκτασιν ἐν συνεχείᾳ.

3. Προβολὴ ἀριστερὰ—δεξιὰ μετ' ἐκτάσεως 3 ταλαντεύσεις μὲ τὸ 4 εἰς τὴν προσοχὴν.

4. Διάστασις—ἔκτασις. Ἐτερόπλευρος δίπλωσις ἐναλλάξ (δεξιὰ χεῖρ—ἀριστερὸς ποῦς).

5. Διάστασις—Ἐπίκλιψις ταλάντευσις τοῦ κορμοῦ 1—2. Δίπλωσις ταλάντευσις τοῦ κορμοῦ 3, 4—ἀνθρώπις διάστασις ἀπὸ τῆς ἐκτάσεως 5, 6.

6. Διάστασις ἡμιανάκαμφσις τῆς ἀριστερᾶς, ἡμισολλοβὴ τῆς δεξιᾶς—2 κάμφσις δεξιὰ, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

7. Διάστασις—ἔκτασις, στροφαι τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ—δεξιὰ μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐκτάσεως καὶ ἡμιπροστασίας ἐτερονόμως.

8. Βαθὴ κάθισμα θέσις τῶν παλαμῶν ἐπὶ τοῦ ἑδάρου 1—ἐκλάστις 2—ἀπαγωγή 3—προσαγωγή 4—συστήρισις 5—ἀνθρώπις 6.

9. Πρηνὴς κατάκλισις—λαβὴ τῶν ἄκρων ποδῶν—ἔκτασις κορμοῦ (στυπόμενον).

10. Ἀπλαῖ κοβιτήρις ἔμπροσ (τοῦμπκ).

11. Σκυταλοδρομία 4X50 μ. κατ' ἀντιζυγίαν.

12. Τοπικὸς χορὸς.

13. Σύνταξις—λύσις ζυγῶν.

1η Ἡμερησία Γύμνασις (Θηλέων).

1. Σύνταξις εἰς γάλαγγα κατὰ τριάδας—Βαθίσις—Κλίσις.

2. Σχηματισμὸς κύκλου α) ποικιλία βαθίσεων, ἐφ' ὀλοκλήρω του πέλματος, ἐπὶ τῶν θακτύλων καὶ συνδυασμοὶ αὐτῶν. β) Τροχῶν ἔμπροσ ἐπὶ τόπου, καὶ συνδυασμοὶ αὐτῶν.

Ἀραιώσεις εἰς παράταξιν.

3. Ἐκτασις—αἰωρήσις τῶν χειρῶν εἰς κύκλον—κάτω χιαστί, ἀνάτασις—ἔκτασις 1—κάτω χιαστί 2, τὸ αὐτὸ κατ' ἀντίθετον ὀρθῶν—ἐκ τῶν κάτω ἔκτασις—ἀνάτασις—χιαστί, ἀνάτασις—ἔκτασις 1—κάτω χιαστί 2, τὸ αὐτὸ μετὰ κάμφσεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων.

4. Προσοχὴ. Πρώτασις—Συστήρισις μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν κάτω καὶ ὀπίσω μετὰ συγχρόνου κάμφσεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 1—ἀνθρώπις μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν ἔμπροσ καὶ συγχρόνου κάμφσεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 2—στροφή τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ μετ' αἰωρήσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κάτω καὶ ὀπίσω 3, ἐπαναφορά εἰς τὴν πρότασιν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ 4, ἐπανόκλησις τῆς ἀσκήσεως μετὰ στροφῆς τοῦ κορμοῦ δεξιὰ 5—8.

5. Διάστασις ἔκτασις—κάμφσις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους δίπλωσις ἀριστερὰ μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν χιαστί 1—ταλάντευσις ἀνθρώπις τάσις τοῦ σκέλους ἔκτασις 2—κρούσις τῶν παλαμῶν πρὸ τοῦ στήθους ἀνάτασις ἔκτασις 3, τὸ αὐτὸ δεξιὰ 4—6.

6. Προσοχὴ λαβὴ τῶν χειρῶν ὅπως πλέγδην—ὀριζοντία κρούσις 1—χαλάρωσις ἀνθρώπις 3—4.

7. Γονάτις τάσις τῶν ἀριστεροῦ σκέλους πλαγίως, αἱ χεῖρες ὄρθων τῆς κεφαλῆς—τρεις πλέγαι κάμφσις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ 1—3, ἐπαναφορά εἰς τὴν ἀριστερίαν 4, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 5—8.

8. Γονάτις, στηρίξις τῶν χειρῶν ἔμπροσ ἐπὶ τοῦ ἑδάρου—αἰωρήσις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ὅπως μετὰ συγχρόνου ἐκτάσεως τῆς κεφαλῆς ὀπίσω 1, κάμφσις τῶν ἀριστεροῦ σκέλους καὶ τῆς κεφαλῆς ἔμπροσ—μέτωπον εἰς τὸ γόνυ—2, τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ. Ἡ ἀσκήσις ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοῦ δεξιῦ σκέλους.

9. Ἐδραία θέσις, κάμφσις τῶν γονάτων λαβὴ τῶν χειρῶν κάτωθεν τῶν γονάτων—τάσασις κρούσις τῶν θακτύλων τῶν σκελῶν ἐπὶ τοῦ ἑδάρου 1—4, ἴστια κατάκλισις—ἀριστερὸς τῶν σκελῶν κεκαμμένον 5—6, ἔλαφρα εἰς τὴν ἀριστερίαν 7—8.

10. Ἀνὰ ζεύγη ἀντιμέτωποι, λαβὴ τῶν χειρῶν—ἀριστερὸς τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τεταμένον ὀπίσω τῆς μᾶς, ἰσορροπίας 1—ἐπαναφορά 2, τὸ αὐτὸ μὲ ἄριον τοῦ ἑτέρου σκέλους 3, ἀποκατάστασις 4, βαθὴ κάθισμα συστήρισις 5—ἀνθρώπις 6. Ἡ ἀσκήσις ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῆς συνσκευμένης.

11. Λαβὴ ἐναλλάξ.

Ἀσκήσις ἐπὶ στρωμάτων.

Κοβιτήρις.

Κατακόρυφος ἀναστροφή μετὰ βοηθοῦ.

Ἀγωνιστικῆ.

Ἄλμα εἰς μήκος.

2α Ἡμερησία Γύμνασις (Θηλέων)

1. Τακτικὴ ἀκρίσις: Βαθίσις, κλίσις, μεταβολαί.

2. Σχηματισμὸς κύκλου α) Ποικιλία βαθίσεων—8 βήματα βᾶδην (1—8) 4 βήματα ἐπὶ τῶν θακτύλων (1—4), καὶ 4 ἐκ τοῦ βαθύος καθίσματος (5—8).

β) Τροχῶν—8 βήματα τροχῶν (1—8), 4 ἐπὶ τόπου (1—3), 4 ὀπίσω (5—8).

3. Βήματα γόπα (ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς σκέλους προχωρητικῶς, ἀριστερὸς κεκαμμένον τοῦ ἑτέρου 1, τὸ αὐτὸ ἀντιδίτως 2).

4. Ἀνάτασις. Τάσις ἐναλλάξ τῶν χειρῶν (τέντωμα ὕψους), 1—4—τάσις ἀφευρότων τῶν χειρῶν 1—2—ἐκτάσεως αἰωρήσις χειρῶν ἔμπροσ χιαστί 2 διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ (ἐκτάσεως) ἐπαναφορά εἰς τὴν ἀνάτασιν 3—4.

5. Πρότασις. Συσπειρώσις αιώρησις τῶν χειρῶν κάτω καὶ ὀπίσω 1—ἀνόρθωσις μετ' αἰωρήσεως τῶν χειρῶν ἔμπροσθεν καὶ κάμψις τάσεως τῶν γονάτων 2, ἔκτασις κορμοῦ καὶ χειρῶν 3, εἰς τὴν πρότασιν 4.

6. Προσοχή. Στροφαὶ τοῦ κορμοῦ ἄριστερά—δεξιὰ μετὰ κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων καὶ αἰώρησις ἄριστερῶν τῶν χειρῶν ὁμοιῶσιν 1—2, στροφή ἄριστερά προχωρητικῶς, αἱ χεῖρες εἰς τὴν ἔκτασιν 3—4. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

7. Διάτασις—ἔκτασις. Αἰώρησις τῆς ἄριστερῆς χειρὸς κάτω ἔμπροσθεν δεξιᾶ 1, εἰς τὴν ἔκτασιν 2, ἡμιανάτασις τῆς ἄριστερῆς κάμψις κορμοῦ δεξιὰ μεταφορά βάρους ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 3, εἰς τὴν ἔκτασιν 4.

8. Διάτασις — ἔκτασις. Πρόκλιψις ὀριζοντία (90°), αἰώρησις τῶν χειρῶν εἰς τὴν ἀνάτασιν 1—2, τάσις κορμοῦ καὶ χειρῶν 3, ἀνάκλιψις ἔκτασις τῶν χειρῶν πλαγίως 4.

9. Ἰγτία κατάκλιψις. Ἀνόρθωσις τοῦ κορμοῦ, ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους κεκαμμένον λαθεῖ (τὸ μέτωπον εἰς τὸ γόνυ). Ἐπαναφορά εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν. Τὰ αὐτὸ διὰ τοῦ ἀντιθέτου σκέλους.

10. Ἰσοροπία ἀνὰ ζεύγη. Λαθεῖ ἔμπροσθεν χιαστί. Ἄρις κεκαμμένον τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1, τάσις ὅπως ἰσοροπία 2—3, ἀποκατάστασις 4.

11. Ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους μετὰ συγχρόνον ἐκβολῆς τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῆς πέτρης 1, σταθόμενα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, στήριξις ἐπὶ τῶν δακτύλων 2, διπλὴ ἀναπήδησις ἐπὶ τόπου δι' ἀριστερῶν τῶν σκελῶν 3—4. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 5—8.

Ἀσκήσεις ἐπὶ στρωμάτων.

Γέφυρα — ἀνακυβίωσις — Πλαγία κυβίωσις (τροχός) ἀναπηδήσις ἐφαλτηρίου.

3η Ἡμερησία Γύμνασις (Θηλέων).

Τακτικαὶ ἀσκήσεις.

Εἰς κύκλον ἀνὰ ζεύγη:

1. Ἀλλαγὴ θέματος ἔμπροσθεν πρὸς τὴν φορὰν τοῦ κύκλου διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1—2, διὰ τοῦ δεξιοῦ σκέλους 3—4 ἐν συνεχείᾳ. (Βήματα πόλκας).

2. Τρεῖς πλαγίαι ἀλλαγὴ θέματος διὰ τοῦ δεξιοῦ σκέλους πρὸς τὰ ἔξω 1—2—3, ἀναπήδησις ἐπὶ ἀριστερῶν τῶν σκελῶν 4, τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους πρὸς τὸ κέντρον (5—8).

Εἰς τὴν ἀραιώσιν.

3. Ἐν πλάγιον θέμα πρὸς τ' ἄριστερά διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ θέμα χιαστί τοῦ δεξιοῦ πρὸς τ' ἄριστερά (ἔμπροσθεν τοῦ ἀριστεροῦ) 1 (ε—να), πλάγιον θέμα τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τ' ἄριστερά μετὰ συγχρόνον ἄρεως τοῦ δεξιοῦ 2, Πλάγιον θέμα τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ θέμα χιαστί τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὰ δεξιὰ (ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ) 3 (τρι—α), πλάγιον θέμα τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ συγχρόνον ἄρεως τοῦ ἀριστεροῦ 4. Τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

4. Βαθρὸ κάθισμα, στήριξις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ταλάντωσις 1—2, τάσις τῶν γονάτων δύο διπλώσει 3—4, ἐξὸ κάθισμα στήριξις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ταλάντωσις 5—6, κρούσις τῶν παλαμῶν ἐπὶ τῶν γονάτων 7, ἀνόρθωσις 8.

5. Διάτασις ἔκτασις — Ὀριζοντία πρόκλιψις ἀνάτασις εἰς δύο χρόνους 1—2, ἐπίκλιψις 3—4, δύο διπλώσει 5—6, ἀνέλιξις 7—8.

6. Ἀλλαγὴ θέματος διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1—2, ἰσοροπία ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ἄρις τοῦ δεξιοῦ ὀπίσω 3—4, ἀλλαγὴ θέματος διὰ τοῦ δεξιοῦ σκέλους 1—2, ἰσοροπία ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ ὀπίσω 3—4.

7. Προσοχή — αἰώρησις τῆς ἄριστερῆς χειρὸς εἰς τὴν ἡμιπρότασιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἔλαφρως ὅπως καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ δεξιὰ μετὰ συγχρόνον ἔλαφρως κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 1, ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ ἄριστερά μετὰ συγχρόνον ἔλαφρως κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 2, ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ δεξιὰ μετὰ συγχρόνον κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 3, ἐπίκλιψις ἡμιανάτασις ἄριστερά 4, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 5—6—7—8.

8. Ἐκτασις. Πλαγία κάμψις τοῦ κορμοῦ ἄριστερά ἡμιανάτασις δεξιὰ 1—ἐπαναφορά τοῦ κορμοῦ εἰς τὴν ὀρθάν θέσιν ἔκτασις 2—πλαγία κάμψις τοῦ κορμοῦ δεξιὰ ἡμιανάτασις ἄριστερά 3—ἐπαναφορά τοῦ κορμοῦ εἰς τὴν ὀρθάν θέσιν 4, στροφή τῶν παλαμῶν ἔλαφρως κάμψις καὶ τάσις τῶν χειρῶν μετὰ συγχρόνον κάμψεως καὶ τάσεως τῶν γονάτων 5—ἀνάτασις 6—τάσις εἰς τὴν ἀνάτασιν 7, ἔκτασις.

9. Ἰγτία κατάκλιψις αἱ χεῖρες παρακλίωσιν πρὸς τὸ σὺμα—ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τεταμένον 1—ἀποκατάστασις εἰς τὴν ἄρετριαν 2, ἄρις τοῦ δεξιοῦ σκέλους τεταμένον 3—ἀποκατάστασις 4, ἄρις ἄριστερῶν τῶν σκελετῶν τεταμένον εἰς δύο χρόνους 5—6, ἀποκατάστασις εἰς τὴν ἄρετριαν 7—8.

10. Ἰγτία κατάκλιψις ἔκτασις τῶν χειρῶν. Ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1, τὸ ἀριστερὸν σκέλος φέρεται πρὸς τὴν δεξιάν χεῖρα χιαστί 2, ἐπαναφορά, ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους εἰς τὴν κατακλίωσιν θέσιν 3, ἀποκατάστασις εἰς τὴν ἄρετριαν 4, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 5—8.

11. Δύο ἀναπήδησις ἐπ' ἀριστερῶν τῶν σκελῶν 1—2, ἀναπήδησις διάτασις εἰς τὸν ἄερα, πῶσις ἐπ' ἀριστερῶν τῶν σκελῶν 3. Τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

Ἄγωνιστικὴ. Δρόμος 50 μέτρων.

Τοπικὸς Ἑθνικὸς χορὸς (Μακεδονικὸς).

4η Ἡμερησία Γύμνασις (Θηλέων).

Τακτικαὶ ἀσκήσεις.

Εἰς κύκλον 1. Διπλὴ ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τεταμένον ἔμπροσθεν 1—2, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως 3—4. 4. θρηνατικὴ τροχάθην ἔμπροσθεν ἀρχίζοντες μὲ τὸ δεξιὸν (δεξ—ἄρ—δεξ—ἄρ).

2. Βήματα ἀλλαγὴ (πόλκα) διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1—2, τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ δεξιοῦ 3—4, θέμα ἔμπροσθεν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀναπήδησις ἄρις τοῦ δεξιοῦ σκέλους ἔμπροσθεν κεκαμμένον 5—6, θέμα ἔμπροσθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ ἀναπήδησις ἄρις τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ἔμπροσθεν κεκαμμένον 7—8, τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

Εἰς τὴν ἀραιώσιν.

3. Κάμψις καὶ τάσις τῶν γονάτων μετὰ συγχρόνον κρούσιν τῶν παλαμῶν, ἔμπροσθεν εἰς τὴν λεκάνην καὶ πίσω 1 (ε—να), κάμψις καὶ τάσις τῶν γονάτων κρούσις τῶν παλαμῶν ἔμπροσθεν 2, συσπειρώσις 3, ἀνόρθωσις εἰς τὴν προσοχὴν 4.

4. Πλάγιον θέμα ἄριστερά κλίσις ἄριστερά μετὰ συγχρόνον αἰώρησιν τῶν χειρῶν πρὸς τ' ἄριστερά πρότασις 1, ὀριζοντία πρόκλιψις ἀνάτασις 2, κάμψις γονάτων χαλάρωσις 3, ἀνέλιξις 4. Πλάγιον θέμα δεξιὰ κλίσις δεξιὰ μετὰ συγχρόνον αἰώρησιν τῶν χειρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ πρότασις 5, ὀριζοντία πρόκλιψις ἀνάτασις 5, κάμψις γονάτων χαλάρωσις 7, ἀνέλιξις 8.

5. Διάταξις — κάμψις τῶν κορμῶν ἄριστερά 1, δεξιὰ 2, ἄριστερά 3. ταλάντευσις εἰς τὴν κάμψιν ἄριστερά 4, τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

6. Γονάτισις πρόταξις—ἐτερόπλευρον κάθισμα ἀριθ. 1, ἀνόρθωσις εἰς τὴν γονάτισιν 2, ἐτερόπλευρον κάθισμα δεξιὰ 3, ἀνόρθωσις εἰς τὴν γονάτισιν 4.

7. Ἀνά ζεύγη ἀντιμέτωποι, πρῆξις κατάκλισις, ἔκτασις τῶν χειρῶν λαβή—ἄρισι τοῦ κορμοῦ ὑπερέκτασις 1, πρῆξις κατάκλισις 2.

8. Ἐθραϊκὴ θέσις διάταξις—διπλώσεις ἐν συνεχείᾳ.

9. Προσοχὴ ἔκτασις τῶν χειρῶν—ἐπιτόποι: ἀναπηδήσεις ἐπὶ ἄριστερῶν τῶν σκελῶν 1, ἀναπηδήσις διὰ τοῦ δεξιῶ ἄρισι τοῦ ἄριστερου τεταμένου ὅπως 2, δύο θήματα τροχῶν ἐμπρός (ἄριστερά, δεξιὰ) (3—4) τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

Ἀγωνιστικὴ Σκυταλοδρομία κατ' ἀντιζυγίαν 50 μέτρων.

5 η Ἡμερησίαι Γύμνασις (Θηλέων).

Τακτικαὶ ἀσκήσεις.

Εἰς κύκλον.

1. Διπλὴ ἀναπηδήσις ἐπὶ τοῦ δεξιῶ σκέλους τεταμένου ἄρισι τοῦ ἄριστερου σκέλους χιαστὶ ἐμπροσθεν τοῦ δεξιῶ 1—2, διπλὴ ἀναπηδήσις ἐπὶ τοῦ ἄριστερου ἄρισι τοῦ δεξιῶ σκέλους ἄρισι τοῦ ἄριστερου ἐμπρός τεταμένου 5, ἀναπηδήσις ἐπὶ τοῦ ἄριστερου, ἄρισι τοῦ δεξιῶ ἐμπρός τεταμένου 6, ἀναπηδήσις ἐπὶ τοῦ δεξιῶ ἄρισι τοῦ ἄριστερου ἐμπρός τεταμένου 7, ἀναπηδήσις ἐπὶ τοῦ ἄριστερου ἄρισι τοῦ δεξιῶ ἐμπρός τεταμένου 8. (5—6—7—8 γίνεται προχωρητικῶς).

2. Προβολὴ ἄριστερου σκέλους αἱ χεῖρες χιαστὶ κάτω καὶ ἐμπρός 1—2. ἀνόρθωσις ἀκροστασίαι εἰς τὸν ἄριστερου σκέλου προβολῆ τοῦ δεξιῶ σκέλους αἱ χεῖρες διὰ τῆς ἐκτάσεως εἰς τὴν ἀνάτασιν 3—4. Τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

Εἰς τὴν ἀρίωσιν.

3. Προσοχὴ. Αἰώρησις τῶν χειρῶν ἐμπρός εἰς τὴν πρότασιν με σύγχρονον κάμψιν καὶ τάσιν τῶν γονάτων 1, αἰώρησις τῶν χειρῶν κάτω ὅπως ἀνάτασις με σύγχρονον κάμψιν καὶ τάσιν τῶν γονάτων 2, ὀριζοντία πρόκυψις ἀνάτασις 3, Κάμψις γονάτων, χαλάρωσις, ἀνάεξις εἰς τὴν προσοχὴν 3. Τὸ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ.

4. Πόδες εἰς τὴν προσοχὴν ἔκτασις—Δίπλωσις αἰώρησις τῶν χειρῶν κάτω χιαστὶ ἀνόρθωσις ἀνάτασις 1. (ἔ—να), θήμα ἐμπρός διὰ τοῦ ἄριστερου, τὸ δεξιῶν σκέλος πλησιάζει τὸ ἄριστερον (προσοχὴ) πρότασις 2—συσπείρωσις 3—ἀνόρθωσις ἔκτασις 4. Δίπλωσις αἰώρησις τῶν χειρῶν κάτω χιαστὶ ἀνόρθωσις ἀνάτασις 5. θήμα ὅπως διὰ τοῦ δεξιῶ, τὸ ἄριστερον πλησιάζει τὸ δεξιῶν (προσοχὴ) πρότασις 6, συσπείρωσις 7—ἀνόρθωσις ἔκτασις 8. Τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ δεξιῶ ἐμπρός.

5. Διάταξις ἀνάτασις—κάμψις τοῦ κορμοῦ ἄριστερά 1—κάμψις δεξιὰ 2—κάμψις ἄριστερά 3, ταλάντευσις εἰς τὴν κάμψιν 4. Τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

6. Γονάτισις—δίπλωσις (μέτωπον ἐπὶ τῶν γονάτων) 1, ὀριζοντία πρόκυψις αἱ χεῖρες πλησίον τοῦ κορμοῦ 2, δίπλωσις 3—ἀνάεξις 4.

7. Πρῆξις κατάκλισις στήριξις τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ ὕψος τῶν ὤμων (κατεύθυνσις τῶν δακτύλων πρὸς τὰ ἔμπρός)—τάσις τῶν χειρῶν ἔκτασις τοῦ κορμοῦ (1—2), ἐπαναφορά 3—4, πρῆξις θέσις (στήριξις ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῶν σκελῶν) 1—2, ἐπαναφορά εἰς τὴν πρῆξιν κατάκλισιν 3—4.

8. Τρία θήματα τροχῶν ἐμπρός (ἄριστερά, δεξιὰ, ἄριστερά) (1—2—3), μεγάλος διασκελισμὸς ἐμπρός δι' ἀναπηδήσεως 4. Ἐν συνεχείᾳ τὸ αὐτὸ ἀντιθέτως.

9. Ἄλλα εἰς μήκος με ἄπλουθν τρόπον.

Ἐθνικὸς χορὸς, 6 Μεινούσης.

Ἄρθρον 5.

ΠΕΡΙ ΤΡΟΠΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

1. Οἱ μαθηταὶ τῶν συνδιδασκόμενων τάξεων διδάσκονται τὴν αὐτὴν ὕλην εἰς τὰ μαθήματα τῶν Ἐθνικῶν, Ἱστορίας, Γεωγραφίας καὶ Φυσικῶν, διδασκόμενης κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας τῆς ὕλης τῆς μίαις τῶν τάξεων, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τῆς ὕλης τῆς ἑτέρας, πλὴν τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῶν Γ' καὶ Δ' τάξεων.

Ὅμοιως συνδιδάσκονται τὰ Τεχνικὰ μαθήματα, τὴν Μουσικὴν καὶ τὴν Γυμναστικὴν, οἱ δὲ τῆς Ε', ΣΤ' τάξεως καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πλὴν τῆς Γραμματικῆς.

2. Γ ρ α μ α τ ι κ ῆ.

Ἡ Γραμματικὴ εἰς τὰς Γ', Δ' καὶ Ε', ΣΤ' τάξεις τῶν μὲν μονοθεσίων καὶ διθεσίων σχολείων διδάσκεται δις τῆς ἑβδομάδος, τῶν δὲ τριθεσίων καὶ ὄνο τρις τῆς ἑβδομάδος.

3. Γ ρ α μ α τ ι κ ῆ Ε' καὶ ΣΤ' τ ἄ ξ ε ω ν.

Ἡ Διδακτικὴ τῆς Γραμματικῆς εἰς τὰς συνδιδασκόμενας τάξεις (Ε', ΣΤ') τῶν 2θεσίων, 3θεσίων καὶ 4θεσίων Δημοτικῶν Σχολείων γίνεται εἰς ἡμῶρα κεχωρισμένως κατὰ τάξιν. Εἰς τὰ 1) θέσια σχολεῖα καταμέταται ἡ διδακτικὴ ὅρα (ἡμῶρα) εἰς δύο τμήματα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὕλης κεχωρισμένως κατὰ τάξιν.

4. Ἱ σ τ ο ρ ί α Γ' καὶ Δ' τ ἄ ξ ε ω ν.

Εἰς τὰς συνδιδασκόμενας τάξεις Γ' Δ' τῶν 1) θεσίων καὶ 3) θεσίων Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον ἐκαστοῦ σχολικοῦ ἔτους διδάσκεται ὅλη τῆς Γ' τάξεως (ἐκ τῆς Μυθολογίας) καὶ ἀκολουθῶς ἡ ὕλη τῆς Δ' τάξεως.

5. Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ῆ καὶ Γ ε ω μ ε τ ρ ί α εἰς τὰ 1) θέσια Σχολεῖα.

Εἰς τὰς συνδιδασκόμενας τάξεις Γ' Δ' καὶ Ε' ΣΤ' τῶν 1) θεσίων Σχολείων ἡ διδακτικὴ ὅρα (ἡμῶρον) διὰ τὸ μᾶλλον τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας καταμέταται εἰς δύο τμήματα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὕλης κεχωρισμένως κατὰ τάξιν.

6. Γ ε ω γ ρ α φ ί α Γ' καὶ Δ' τ ἄ ξ ε ω ν.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας διδάσκεται ἡ ὕλη τῆς Γ' τάξεως (Γεωγραφικοὶ ὄροι, γεωγραφικαὶ ἔνοιαι, μελέτη

χάρτου και Νομός μαθητού) και τὸ ἥμισυ τῆς διδασκείας ὕλης τῆς Δ' τάξεως.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος συνδιδασκαλίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ διδασκαλία τῆς ἀνωτέρω ὕλης τῆς Γ' τάξεως καὶ ἀκολούθως διδάσκεται τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ὕλης τῆς Δ' τάξεως.

7. Ἀ γ ω γ ῆ τοῦ Πολίτου.

Εἰς τὰς συνδιδασκασίαν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις τῶν 1) Θεσίων, 2) Θεσίων, 3) Θεσίων καὶ 4) Θεσίων σχολείων κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας διδάσκεται ἡ ἐν τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι καθοριζομένη ὕλη ὑπὸ κεφάλαια α, β, γ, κατὰ

δὲ τὸ δεύτερον ἔτος συνδιδασκαλίας ἡ καθοριζομένη ὑπὸ κεφάλαια δ, ε, στ, ζ.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐργασιαστικῶν Ἐπιχειρημάτων Ἐπιτροπῆς, ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Β. Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1969

Ἐν Ὄνομαι τοῦ Βασιλέως

Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΩΓΙΤΑΚΗΣ

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΕΙ ΟΤΙ:

Από 1 Ιανουαρίου 1966 ή τήσρα συνδρομή τής 'Εφημερίδος τής Κυβερνήσεως, ή τιμή τών τμηματικών πωλουμένων φύλλων αύτης και τὰ τέλη δημοσιεύσεως εν τή 'Εφημερίδι τής Κυβερνήσεως, καθωρίσθησαν ως κάτωθι:

Α. ΕΤΗΣΙΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

1. Διά τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	400	Υπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) ἀναλογούν τὰ ἔξῃ ποσά:		
2. » » Β'		350			
3. » » Γ'		300			
4. » » Δ'		500			
5. » » Πράξεις Νομικῶν Προσώπων Δ.Δ. κ.λ.π.		300	1. Διά τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	20.—
6. » » Παράρτημα		200	2. » » Β'		17,50
7. » » Δελτίον Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν κ.λ.π.		750	3. » » Γ'		15.—
8. » » Δελτίον Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας		200	4. » » Δ'		25.—
9. Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη, τὸ Παράρτημα καὶ τὰ Δελτία		2.500	5. » » Πράξεις Νομικῶν Προσώπων Δημ. Δικαίου κ.λ.π.		15.—
Οἱ Δῆμοι καὶ οἱ Κοινότητες τοῦ Κράτους καταβάλλουσι τὸ ἡμισυ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν.			6. » » Παράρτημα		10.—
			7. » » Δελτίον Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν		37,50
			8. » » Δελτίον Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας ..		10.—
			9. » » Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη		125.—

Β. ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ

Ἐκαστον φύλλον, μέχρι 8 σελίδων, τιμῆται δραχ. 2, ἀπὸ 9 σελίδων καὶ ἄνω, ἕκτος εἰδικῶν περιπτώσεων, δραχ. 5.

Γ. ΤΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

I. Εἰς τὸ Δελτίον Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνης:					
Α. Δημοσιεύματα Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν					
1. Τῶν δικαστικῶν πράξεων	Δραχ.	200			
2. Τῶν καταστατικῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν ...		5.000			
3. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν		1.000			
4. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσλήσεων εἰς γυνικὴς συνάξεις, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ν. 3221/24 γνωστοποιήσεων.		500			
5. Τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ὑπὸ εἰδίαν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν, κατὰ τὸ Β.Δ. 20/5/1939.		100			
6. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν.		2.000			
7. Τῶν συνοπτικῶν μηνιαίων καταστάσεων τῶν Τραπεζικῶν Ἐταιρειῶν		500			
8. Τῶν ἀποφάσεων περὶ ἐγκρίσεως τιμολογίων τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν		300			
9. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων περὶ παραχρῆς ἀδείας ἐπιτάξεων τῶν ἐργασιῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τῶν ἑθέσεων περιουσιακῶν στοιχείων		2.000			
10. Τῶν περὶ παραχρῆς πληρεξουσιότητος πρὸς ἀντιπροσώπων ἐν Ἑλλάδι ἀλλοδαπῶν Ἐταιρειῶν		1.000			
11. Τῶν ἀποφάσεων περὶ συγχωνεύσεως Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν		5.000			
			12. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου περὶ εἰσαγωγῆς χρωματῶν εἰς τὸ Χρηματιστήριο πρὸς διαπραγμάτευση, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 3 Α.Ν. 148/67	Δραχ.	500
			13. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιτάξεως περὶ διαγραφῆς χρωματῶν ἐκ τοῦ Χρηματιστηρίου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 4 Α.Ν. 148/67		500
Β. Δημοσιεύματα Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνης					
1. Τῶν καταστατικῶν	Δραχ.	500			
2. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν ...		200			
3. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσλήσεων		100			
4. Τῶν ἰσολογισμῶν		500			
5. Τῶν ἑθέσεων ἐκτιμήσεως περιουσιακῶν στοιχείων		500			
II. Εἰς τὸ Δ' Τεύχος καὶ Παράρτημα					
1. Τῶν δικαστικῶν πράξεων, προσλήσεων καὶ λοιπῶν δημοσιεύσεων		200			
2. Τῶν ἀδείων πωλήσεως ἱαματικῶν υδάτων ...		500			
Τὸ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) καταβλητέον ποσόν ἐπὶ τῶν τῶν δημοσιεύσεων ἐν τῷ Δελτίῳ Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνης ἐν γένει ὀρίσθη εἰς 5%.					

Δ. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ - ΤΕΛΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΩΝ Τ.Α.Π.Ε.Τ.

- Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἑσωτερικοῦ καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεως προκαταβάλλονται εἰς τὰ Δημόσια Ταμεῖα ἐναντὶ ἀποδεικτικοῦ εἰσπράξεως, ὅπερ, μὴ μὴ τὸ ἐνδιαφερόμενον, ἀποστέλλεται εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.
- Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἑσωτερικοῦ δύνανται ν' ἀποστέλλωνται καὶ εἰς ἀνάλογον συνάλλαγμα δι' ἐπιταγῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.
- Ἡ καταβολὴ τοῦ ὑπὲρ τοῦ Τ.Α.Π.Ε.Τ. ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν καὶ τῶν δημοσιεύσεων ἐνεργεῖται ἐν Ἀθήναις μὲν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ ΤΑΠΕΤ (Κατάστημα Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου), ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ πόλεσι τοῦ Κράτους εἰς τὰ Δημόσια Ταμεῖα, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς τὸ ΤΑΠΕΤ, συμφώνως πρὸς τὰ ὀρίγματα διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 192378/3639 τοῦ ἔτους 1947 (Β.Ν.Ε.Ο. 185) καὶ 178048/5321/31.7.65 (Β.Ν.Ε.Ο. 139) ἐγκυκλίων διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους. Ἐπὶ συνδρομῶν ἑσωτερικοῦ ἀποστελλομένων δι' ἐπιταγῶν, συναπτεῖται διὰ τῶν ἐπιταγῶν καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ΤΑΠΕΤ ποσόν.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Θ. ΚΩΣΤΟΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ